

МІЖРЕГІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

На правах рукопису

МЕЛЬНИК МИХАЙЛО ВОЛОДИМИРОВИЧ

УДК 342.951:343

ІНСТИТУТ МИТНИХ РЕЖИМІВ В МИТНОМУ ПРАВІ УКРАЇНИ

12.00.07 – адміністративне право і процес;
фінансове право; інформаційне право

Дисертація на здобуття наукового ступеня
кандидата юридичних наук

Науковий керівник:
доктор юридичних наук,
старший науковий співробітник
Шопіна Ірина Миколаївна

Київ – 2016

Зміст

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ІНСТИТУТУ МИТНИХ РЕЖИМІВ У МИТНОМУ ПРАВІ УКРАЇНИ.....	11
1.1. Сутність та ознаки інституту митних режимів у структурі митного права України.....	11
1.2. Поняття митних режимів як предмета правового регулювання та їх функції	21
1.3. Класифікація митних режимів у митному праві України.....	38
Висновки до розділу 1.....	53
РОЗДІЛ 2 ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ МИТНИХ РЕЖИМІВ В УКРАЇНІ.....	56
2.1. Правове регулювання основних митних режимів.....	56
2.2. Правове регулювання преференційних митних режимів.....	82
2.3. Правове регулювання особливих митних режимів.....	104
Висновки до розділу 2.....	120
РОЗДІЛ 3. УДОСКОНАЛЕННЯ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ МИТНИХ РЕЖИМІВ У МИТНОМУ ПРАВІ УКРАЇНИ.....	129
3.1. Митні режими в міжнародному митному праві.....	129
3.2. Протекціонізм та вільна торгівля як основні напрями розвитку правового регулювання митних режимів.....	144
3.3. Напрями удосконалення правового регулювання митних режимів в Україні	162
Висновки до розділу 3.....	178
ВИСНОВКИ.....	183
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	190
ДОДАТКИ	233

ВСТУП

Актуальність теми. Фінансово-економічна криза в Україні, ускладнена необхідністю витратити значні кошти на проведення антитерористичної операції, зумовлює важливість забезпечення надходжень до державного бюджету, зокрема за рахунок митних платежів. Сьогодні сфера митних відносин характеризується наявністю корупційних ризиків, пов'язаних з ухиленням від сплати митних платежів, у тому числі з урахуванням прогалів і суперечностей митного законодавства в аспекті правового регулювання митних режимів. Завдання правової науки за таких умов полягають у виробленні теоретико-методологічного підґрунтя удосконалення норм митного законодавства з метою забезпечення високого рівня законності та прозорості застосування митних режимів та їх відповідності цілям і завданням митної політики нашої держави. Крім того, обраний Україною як стратегічний напрям державної політики шлях адаптації національних правових актів до законодавства Європейського Союзу вимагає врахування у законотворчій діяльності положень Митного кодексу Європейського Союзу, який набув чинності 1 червня 2016 р. і суттєво змінив митні процедури за європейським законодавством. Зазначене зумовлює важливість дослідження сутності та особливостей митних режимів за чинним національним законодавством.

Теоретичним підґрунтям роботи стали наукові праці В. Б. Авер'янова, С. С. Алексєєва, К. В. Бережної, В. Т. Білоуса, Ю. П. Битяка, К. Г. Борисова, І. О. Галагана, І. П. Голосніченка, С. Т. Гончарука, Є. В. Додіна, А. А. Дубініної, Ю. М. Дьоміна, В. В. Єгізарової, В. В. Зуй, Н. І. Золотарьової, М. М. Каленського, А. І. Калініченко, С. В. Ківалова, А. Н. Козиріна, Л. В. Коваля, В. К. Колпакова, Ю. Д. Кунева, О. Н. Козиріна, Б. А. Кормича, О. О. Крестьянінова, С. В. Кувакіна, В. Д. Ларічева, Д. М. Лук'янця, А. В. Мазура, В. М. Маліновської, Н. І. Матузової, В. В. Мицика, Д. Г. Мулявки, В. Я. Настюка, В. С. Нерсесянца, А. В. Омельченка, В. Ф. Опришка, Н. В. Осадчої, О. І. Остапенка, С. І. Пахомова, П. В. Пашка, А. І. Педешка, Д. В. Приймаченка, С. В. Продайка, В. В. Прокопенка,

О. В. Прядко, К. К. Сандровського, О. Ф. Скакун, О. В. Солдатенко, С. Г. Стеценка, С. С. Терещенка, В. Г. Храбскова, В. В. Ченцова, О. В. Чуприни, В. М. Шевченка, Р. Б. Шишки, В. К. Шкарупи, М. Г. Шульги, І. М. Шопіної, А. Н. Яцушка та інших авторів, які у своїх дослідженнях висвітлюють особливості державного управління митною сферою, правового регулювання митних відносин і застосування митних режимів. Водночас, незважаючи на увагу, яка приділялася у сучасних правових дослідженнях вивченню особливостей митних режимів, висвітлення їх сутності як комплексного міжгалузевого інституту права ще не було предметом окремого монографічного дослідження. У цьому зв'язку виникла нагальна потреба у визначенні на основі комплексного аналізу теоретико-методологічних засад, національних, міжнародно-правових актів, практики діяльності митниць ДФС України сутності та особливостей інституту митних режимів у митному праві України, а також у розробці нових науково обґрунтованих пропозицій та рекомендацій, спрямованих на вдосконалення його правового регулювання. Зазначене зумовлює актуальність обраної теми дисертаційного дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Роботу виконано відповідно до п. 1 розділу 3 Стратегії сталого розвитку “Україна – 2020”, схваленої Указом Президента України від 12 січня 2015 р. № 5/2015, п. 4.9 Стратегії національної безпеки України, схваленої Указом Президента України від 26 травня 2015 р. № 287/2015, п. 4 розділу 2 Пріоритетних напрямів розвитку правової науки на 2011–2015 роки, затверджених постановою загальних зборів Національної академії правових наук України від 24 вересня 2010 р. № 14–10, п. 1 розділу 4 Антикорупційної програми Державної фіскальної служби України на 2015–2017 роки. Дисертаційна робота виконана в межах науково-дослідної роботи Міжрегіональної Академії управління персоналом “Теоретико-методологічні засади становлення української державності і соціальної практики: політичні, юридичні, економічні та психологічні проблеми” на 2014–2018 рр. (номер державної реєстрації 0113U007698).

Мета і задачі дослідження. *Мета* дисертаційної роботи полягає в тому, щоб на основі комплексного аналізу теоретико-методологічних засад, національних, міжнародно-правових актів, практики діяльності митниць ДФС України визначити сутність та особливості інституту митних режимів у митному праві України та сформулювати нові науково обґрунтовані пропозиції та рекомендації, спрямовані на вдосконалення його правового регулювання.

Досягнення поставленої мети передбачає вирішення таких *задач*:

- визначити сутність та ознаки митних режимів у структурі митного права України;
- сформулювати поняття та охарактеризувати функції митних режимів у митному праві України;
- уточнити класифікацію митних режимів у митному праві України;
- визначити особливості правового регулювання основних митних режимів;
- з'ясувати властивості преференційних митних режимів;
- охарактеризувати особливі митні режими;
- висвітлити особливості митних режимів у міжнародному митному праві;
- охарактеризувати протекціонізм і вільну торгівлю як основні напрями розвитку правового регулювання інституту митних режимів;
- визначити напрями удосконалення правового регулювання митних режимів в Україні.

Об'єкт дослідження – суспільні відносини, що виникають під час правового регулювання митних режимів в Україні.

Предмет дослідження – інститут митних режимів в митному праві України.

Методи дослідження. *Методологічною* основою дисертації обрано комплекс загальнонаукових та спеціальних методів наукового пізнання, об'єднаних системним підходом, що дозволило з'ясувати сутність досліджуваних явищ і процесів з урахуванням зв'язків, які між ними

виникають. Так, за допомогою логіко-семантичного методу поглиблено понятійний апарат досліджуваної проблематики (підрозділи 1.1, 1.2, 2.2) і з'ясовано відмінності термінологічних підходів у законодавстві України та Європейського Союзу (підрозділ 3.1). Методи аналізу та синтезу, дедукції та індукції використано під час визначення особливостей правового регулювання митних режимів за законодавством України (підрозділи 2.1–2.2) і при розробці пропозицій щодо його вдосконалення (підрозділ 3.3). Компаративно-правовий метод застосовувався при аналізі особливостей правового регулювання митних режимів в Європейському Союзі, Митному Союзі та в Україні (підрозділ 3.1). Використання системно-структурного методу дозволило створити авторську класифікацію митних режимів (підрозділи 2.1–2.3). Функціональний метод використовувався для визначення ролі та функцій митних режимів (підрозділи 1.1, 1.3). Метод документального аналізу та соціологічний метод використано під час аналізу зовнішньоекономічної діяльності та практики роботи митниць ДФС України в аспекті досліджуваної проблематики (підрозділи 2.1, 2.2). Застосування методів моделювання дозволило сформулювати пропозиції щодо напрямів удосконалення правового регулювання митних режимів в Україні (підрозділ 3.3).

Нормативну основу дослідження складають Конституція України, Митний кодекс України, закони України “Про зовнішньоекономічну діяльність”, “Про Митний тариф України”, “Про застосування спеціальних заходів щодо імпорту в Україну” та інші законодавчі акти, Модернізований Митний кодекс Європейського Співтовариства 2008 р., Митний кодекс Європейського Союзу 2013 р., Митний кодекс Митного союзу, акти Президента України, Кабінету Міністрів України, Державної фіскальної служби України та інших центральних органів виконавчої влади України, міжнародно-правові угоди, конвенції та інші документи міжнародно-правового характеру.

Емпіричну основу дослідження становлять узагальнення зовнішньоекономічної діяльності України, практика роботи митниць ДФС

України, судова практика, статистичні матеріали, політико-правова публіцистика, довідкові видання.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що в дисертації на підставі аналізу теоретико-правових джерел, чинного законодавства України та практики його застосування здійснено одне із перших у вітчизняній юридичній науці комплексне правове дослідження інституту митних режимів у митному праві України, з'ясовано його сутність та ознаки, особливості правового регулювання, сформульовано положення щодо удосконалення митного законодавства та правозастосовної діяльності. У результаті проведеного дослідження сформульовано низку нових узагальнень, висновків і пропозицій, зокрема:

вперше:

– сформульовано визначення інституту митних режимів як комплексного міжгалузевого правового інституту права, який містить сукупність відособлених правових норм адміністративного, фінансового, цивільного, господарського, міжнародного та інших галузей права, що регулюють групу взаємозалежних суспільних відносин, які виникають під час здійснення митних процедур відповідно до заявленої мети переміщення товарів через митний кордон України, визначення їх правового статусу, умов оподаткування і використання після митного оформлення;

– на підставі аналізу особливих митних режимів реімпорту, реекспорту, безмитної торгівлі, знищення або руйнування, відмови на користь держави обґрунтовано, що за своєю сутністю вони належать до процедурних операцій і не відповідають головній меті застосування інституту митних режимів (задоволення фінансових інтересів держави у митній сфері, підвищення ефективності функціонування національної економіки, сприяння зовнішньоекономічним стосункам тощо), у цьому зв'язку доцільне позбавлення їх правового статусу митного режиму;

удосконалено:

– поняття митного режиму як предмета правового регулювання, що являє собою сукупність митних процедур, які встановлюють правила переміщення товарів через митний кордон України та їх подальше використання з метою забезпечення інтересів держави у митній сфері;

– ознаки інституту митних режимів у митному праві України, до яких віднесено поєднання властивостей публічно-правового та приватноправового інститутів, імперативного і диспозитивного методів правового регулювання, структурне переважання публічно-правових норм, регулювання суспільних відносин, які належать до кількох галузей права, пов'язаних зі здійсненням митних процедур тощо;

– класифікацію функцій митних режимів, до яких віднесено фіскальну, стимуляційну, захисну, контрольну та регулятивну;

– ознаки преференційних митних режимів: незастосування до них заходів нетарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності (крім українських товарів, поміщених у митний режим вільної митної зони); режими завершуються шляхом поміщення товарів в інший режим або шляхом реекспорту/реімпорту товарів, митний режим транзиту, крім того, завершуються вивезенням товарів, транспортних засобів комерційного призначення за межі митної території України; припиняються у разі закінчення строків перебування у певному митному режимі; конфіскації товарів; повної втрати товарів унаслідок аварії або дії обставин непереборної сили за умови підтвердження факту їх настання;

– розуміння особливостей митних режимів у міжнародному митному праві та доведено доцільність імплементації до національного законодавства положень Митного кодексу Європейського Союзу 2013 р. щодо процедур реекспорту (*re-export*), утилізації (*disposal of goods*) та відмови на користь держави (*goods are abandoned to the State*);

– розуміння особливостей протекціонізму як напряму сучасної митної політики України, проблем, які перешкоджають проведенню Україною політики вільної торгівлі та окреслено шляхи їх подолання;

дістали подальшого розвитку:

– підходи до систематизації видів митних режимів, до яких віднесено: основні (імпорт (випуск для вільного обігу) та експорт); преференційні (транзит, митний склад, вільна митна зона, тимчасові ввезення товарів на митну територію та вивезення за її межі, переробка на митній території та за її межами), особливі (реімпорт, реекспорт, безмитна торгівля, знищення або руйнування та відмова на користь держави);

– характеристика основних митних режимів, особливості імпорту та експорту, до яких, зокрема, віднесено сплату всіх митних платежів, встановлених законами України; застосування заходів нетарифного регулювання; завершення митного контролю після виконання усіх необхідних митних формальностей і сплати митних платежів тощо;

– основні напрями розвитку правового регулювання інституту митних режимів у митному праві України та запропоновано зміни і доповнення до Митного кодексу України.

Практичне значення одержаних результатів. Сформульовані в дисертації положення можуть бути використані у:

науково-дослідній сфері – для дослідження проблем правового регулювання митних режимів в Україні (акт впровадження Науково-дослідного інституту публічного права від 23 лютого 2016 р.);

правотворчості – для підготовки і внесення змін до Митного кодексу України та підзаконних правових актів у сфері митного регулювання;

правозастосовній діяльності – для удосконалення діяльності митниць ДФС України (довідка про впровадження Закарпатської митниці Державної фіскальної служби України від 8 квітня 2016 р.);

у навчальному процесі – при підготовці підручників і навчальних посібників з дисциплін адміністративно-правового характеру, зокрема “Адміністративне право України”, “Митне право”, а також при проведенні занять з цих дисциплін (акт впровадження Міжрегіональної Академії управління персоналом від 11 квітня 2016 р.).

Апробація результатів дослідження. Підсумки дослідження проблеми в цілому, окремі її аспекти, одержані висновки та узагальнення було оприлюднено на семи міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях: “Правові та економічні передумови участі суб’єктів публічного права в приватних відносинах: загальнодержавні та регіональні аспекти” (м. Кіровоград, 9–10 грудня 2011 р.); “Актуальні питання реформи та розбудови громадянського суспільства в Україні” (м. Харків, 2–3 лютого 2012 р.); “Правова система України: сучасний стан та перспективи розвитку” (м. Одеса, 10–11 лютого 2012 р.); “Актуальні питання реформи та розбудови громадянського суспільства в Україні”, (м. Львів, 24–25 квітня 2012 р.); “Тенденції та пріоритети реформування законодавства України” (м. Запоріжжя, 30 червня 2012 р.); “Пріоритетні проблеми юридичної науки: сучасний стан та перспективи вдосконалення” (м. Київ, 18–19 червня 2015 р.); “Шляхи удосконалення законодавства щодо обмеження конституційних прав людини і громадянина” (м. Київ, 2–3 грудня 2015 р.).

Публікації. Основні теоретичні положення та результати дисертації знайшли відображення у 16 наукових працях, вісім з яких опубліковано у фахових наукових виданнях України, одна – у зарубіжному науковому виданні, а також у семи тезах доповідей на науково-практичних конференціях.

Структура та обсяг роботи зумовлені її метою, задачами, об’єктом і предметом дослідження. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, які об’єднують дев’ять підрозділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Загальний обсяг – 247 сторінок, з яких основний текст складає 189 сторінок, список використаних джерел – 43 сторінки (344 найменування), додатки – 15 сторінок.

РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ІНСТИТУТУ МИТНИХ РЕЖИМІВ У МИТНОМУ ПРАВІ УКРАЇНИ

1.1. Сутність та ознаки інституту митних режимів у структурі митного права України

Основний Закон нашої держави у ст.1 визначає Україну як суверенну і незалежну, демократичну, соціальну, правову державу, а у ч.3 ст.2 проголошує її територію в межах існуючого кордону цілісною і недоторканною [1]. У ст.8 Митного кодексу України виключну юрисдикцію України на її митній території віднесено до принципів здійснення державної митної справи [2]. Встановлені порядок і умови переміщення товарів через митний кордон України, їх митний контроль та митне оформлення, застосування механізмів тарифного і нетарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності, справляння митних платежів, ведення митної статистики, обмін митною інформацією, ведення Української класифікації товарів зовнішньоекономічної діяльності, здійснення відповідно до закону державного контролю нехарчової продукції при її ввезенні на митну територію України, запобігання та протидія контрабанді, боротьба з порушеннями митних правил, організація і забезпечення діяльності органів доходів і зборів та інші заходи, спрямовані на реалізацію державної політики у сфері державної митної справи, відповідно до положень ч.1 ст.7 Митного кодексу України, становлять державну митну справу [2]. Митна справа є специфічною діяльністю держави та створених нею митних органів у взаємодії з іншими державними органами щодо забезпечення зовнішньополітичної і особливо зовнішньоекономічної діяльності суб'єктів підприємництва [3, с.270]. Комплекс взаємопов'язаних правових норм, що відповідно до заявленої мети переміщення товарів через митний кордон України визначають митну процедуру щодо цих товарів, їх правовий статус, умови оподаткування і обумовлюють їх використання після митного

оформлення п.25 частини першої статті 4 Митного кодексу України визначено як митний режим [2].

Визначаючи місце та роль митних режимів у структурі митного права України, насамперед слід сказати, що система права будь-якої держави не є чимось раз і назавжди усталеним – зміни в економічній, міжнародній, науково-технологічній, інформаційній та інших сферах суспільних відносин обумовлюють необхідність удосконалення правових норм, сприяють трансформації існуючих інститутів і галузей права і детермінують появу нових. Не є виключенням і митне право. Так, на початку 1970-х років минулого століття у правовій науці обґрунтовувалося існування митного права як особливої підгалузі адміністративного права [4, с.16], однак вже через кілька років починає поступово формуватися думка про те, що згодом, у міру подальшого розвитку правового матеріалу, у цій сфері виникне можливість для виокремлення митного права як самостійної галузі [5, с.54]. На теперішній час існує декілька підходів до місця митного права у системі права України як системі всіх чинних юридичних норм держави, структура якої постає як об'єктивно зумовлена внутрішня організація права певної держави, яка полягає в єдності і погодженості всіх юридичних норм та в їх розподілі за галузями й інститутами права [6, с.24]. Митне право визначається як комплексна галузь права, яка являє собою систему правових норм різної правогалузевої належності, що встановлюються (санкціонуються) державою і призначаються для регулювання суспільних відносин, пов'язаних із переміщенням товарів і транспортних засобів через митний кордон України, стягненням митних платежів, митним оформленням, митним контролем та іншими засобами проведення митної політики як складової частини внутрішньої і зовнішньої політики України [7, с. 8], як самостійна галузь права, яка не є комплексною і має власний механізм правового регулювання [8, с.46-47]. Думка щодо визнання митного права підгалуззю адміністративного права у науковій літературі пов'язується переважно з позицією, яка відстоювалася у 70-90-х роках минулого століття

[9; 10], хоча зустрічається і в роботах сучасних дослідників. Так, на думку Ю. М. Дьоміна, митно-правові норми – це великий масив нормативно-правових актів, що відносяться до сфери правового регулювання конкретних, але різної спрямованості суспільних відносин, обмежених рамками митної справи, тому їх треба виділити в окрему підгалузь адміністративного права – митне право [11, с.298].

Ми приєднуємося до думки авторів, які вважають митне право комплексною галуззю права. Аргументами на користь цієї позиції є особливості предмету і методу митного права, перший з яких включає регульовані правом суспільні відносини, які мають переважно державно-управлінський характер, пов'язуються із здійсненням функцій управління митною справою відповідними уповноваженими органами державної влади, їх посадовими особами, але за галузевою ознакою вони поділяються на три групи: адміністративно-правові, фінансово-правові та договірні (цивільно-правові) відносини [12, с. 60-61]. Безумовно, у теоретичних джерелах існує думка, відповідно до якої до складу предмету правового регулювання митного права належать лише адміністративно-правові та фінансово-правові відносини, перші з них виникають у ході виконання митними органами регулятивної та правоохоронної функції, другі – під час стягнення митних податків і зборів (фіскальна функція) [13, с.3], однак ми підтримуємо позицію, відповідно до якої така аргументація заперечується існуванням відносин, пов'язаних з митною брокерською діяльністю, сутність якої полягає у наданні послуг з декларування товарів, транспортних засобів комерційного призначення, які переміщуються через митний кордон України (глава 59 Митного кодексу України), зі здійсненням заходів щодо запобігання та протидії контрабанді (глава 66) та низки інших, які мають галузеві ознаки цивільного та інших галузей права.

Метод митного права, як аргументовано зазначають Т.О.Коломоєць, С.В.Ківалов, Б.А.Кормич та інші науковці, зумовлений специфікою предмету правового регулювання, є комплексним, поліструктурним, при цьому його

основною, домінуючою є імперативна складова, що обумовлено специфікою діяльності держави у митній сфері, допоміжною – диспозитивна, яка використовується при регулюванні деяких зобов'язальних відносин [14, с. 27; 15, с.6].

Розуміння митного права як комплексної галузі права детермінує відповідний підхід до його структури. Структуру права ми, приєднуючись до точки зору С.С.Алексєєва, розуміємо як будову права, спосіб зв'язку елементів, що його утворюють – галузей, підгалузей, інститутів, норм [16, с.53], яка виступає зовнішнім проявом системи права - об'єктивного об'єднання (поєднання) за змістовними ознаками певних правових частин у структурно впорядковану цілісну єдність, що має відносну самостійність, стійкість та автономність функціонування [17, с.25].

До структури елементів системи права О.Ф.Скакун відносить норми, інститути, підгалузі і галузі права, які є неоднаковими за змістом й обсягом структурними елементами, які логічно об'єднують, розташовують нормативний матеріал у певній функціональній спрямованості. Норми права як його первинний елемент складають інститути і галузі права. При цьому під інститутом права вчена розуміє систему відносно відокремлених від інших і пов'язаних між собою правових норм, які регулюють певну групу (вид) однорідних суспільних відносин [18, с. 211]. У теорії права є й інші визначення правового інституту: так, на думку Д.А.Керімова, правовий інститут є відокремленою у межах галузі права частиною, що становить собою групу правових норм, які регулюють з необхідною деталізацією типові суспільні відносини і в силу цього набувають відносної самостійності, стійкості та автономності функціонування [19, с. 160–161]. Т.Н.Радько розуміє правовий інститут як сукупність (групу) норм права, які регулюють однорідні суспільні відносини і утворюють уособлену, відносно самостійну частину певної галузі права; самостійну і стійку групу правових норм, що регулюють завдяки притаманним їм прийомам однорідний вид суспільних відносин. На підставі аналізу теоретичних підходів він виокремлює наступні

ознаки правового інституту: це таке, що склалося на об'єктивній основі правове утворення, яке адекватно відображує певну частину предмета правового регулювання галузі права, що якої він входить; це відносно самостійне правове утворення всередині галузі права, що сформувався в силу однорідності тих суспільних відносин, що лежать в його основі і які викликали необхідність правового регулювання; це стійка група правових норм, об'єднаних стійким і усталеним видом суспільних відносин [20, с.24]. Головною функцією правового інституту С.С.Алексєєв вважає забезпечення цільного, відносно завершеного регулювання певної сфери суспільних відносин, оскільки правовий інститут повинен містити повний комплекс норм, що охоплюють всі істотні моменти регулювання [21, с.120].

Як можна побачити, не зважаючи на деякі відмінності у розумінні сутності інституту права, його невід'ємними ознаками називають групу правових норм, які регулюють однорідні (типові) суспільні відносини, при цьому простежується певна автономність та самостійність такого правового інституту у межах галузі, до якої він входить.

На думку О.А.Кірімової, ефективність правового регулювання суспільних відносин досягається багато в чому не тільки та й не стільки через вдосконалення чинного законодавства, скільки за рахунок поліпшення якості взаємодії всіх структурних елементів системи права і, зокрема, правових інститутів. Вони - елементи галузі права, що забезпечують цілісне, відносно закінчене регулювання певної групи споріднених суспільних відносин. Характерні риси системи права з точки зору її структури, властиві їй правовому інституту, співвідносні з галуззю права як особливе до загального. Правовий інститут є необхідною первинною сукупністю юридичних норм, взаємопов'язаних за предметно-функціональною ознакою і охоплюють конкретні видові суспільні відносини. Ступінь тяжіння правових приписів один до одного не планується заздалегідь, а нові правові інститути не утворюються штучно, бо вони формуються під впливом об'єктивних соціально-економічних перетворень суспільства [22, с.14].

Однак, з урахуванням предмету нашого дослідження, виникає питання про можливість існування комплексних міжгалузевих правових інститутів. На думку О. Ф. Скакун, інститути права можуть складатися з правових норм різних галузей, бути міжгалузевими, при цьому головне призначення інститутів права - у межах своєї групи однорідних суспільних відносин забезпечити суцільне, відносно закінчене регулювання. Відповідно до вказаної позиції вчена пропонує класифікацію інститутів права, які за сферою поширення (або за складом) включають галузеві та міжгалузеві. Іншими класифікаційними критеріями О. Ф. Скакун вважає функціональну роль інститутів права (регулятивні та охоронні інститути), а також субординацію у правовому регулюванні (матеріальні та правові інститути) [23, с.246-249]. Міжгалузевий інститут права розуміється при цьому як міжгалузєва підсистема, що є сукупністю відносно відособлених правових норм кількох галузей права, які регулюють певні групи (види) взаємозалежних суспільних відносин [24, с.250].

У правовій науці існує позиція, відповідно до якої існування комплексних правових інститутів заперечується, що аргументується порушенням у такому випадку предметної єдності, оскільки кожна галузь права має свій предмет та метод правового регулювання, в той час як виникнення комплексних правових інститутів суперечить об'єктивному розвитку права і більше відповідає суб'єктивній волі законодавця [25; 26]. Разом з тим більш усталеною є думка, відповідно до якої існування комплексних правових інститутів не суперечить існуючому поділу системи права на галузі права та правові інститути, оскільки це лише інша площина вивчення одного і того ж явища – права [28, с.9], яке має об'єктивний характер [27, с. 16; 26, с. 36]. Як слушно зазначають А. Н. Головістікова та Ю. О. Дмитрієв, комплексний (міжгалузевий) правовий інститут об'єднує схожі, близькі норми, що відносяться до різних галузей права. Слід погодитися з думкою вказаних авторів, що складний взаємозв'язок суспільних відносин об'єктивно обумовлює наявність в системі права

подібних нормативних утворень. Найбільш великі міжгалузеві (комплексні) правові інститути знаходять своє вираження, як правило, у відповідних галузях законодавства. Так, інститут права власності складається з норм конституційного, цивільного, сімейного, адміністративного та деяких інших галузей права. Так зване морське право являє собою комплексний інститут, що включає в себе норми цивільного, адміністративного, міжнародного і ряду інших галузей права. Існування комплексних інститутів та галузей права пов'язано з тим, що регульовані правом суспільні відносини можна класифікувати за різними підставами, у тому числі по галузях державної діяльності (охорона здоров'я, освіта, транспорт, оборона країни тощо) [29, с. 123].

Б.А.Кормич у науковій статті “Митні режими як інститут митного права” визначає митні режими як один із ключових інститутів законодавства в галузі державної митної справи, важливість якого підкреслюється встановленням міжнародних стандартів та навіть безпосереднього міжнародно-правового регулювання деяких з митних режимів (тимчасового ввезення, транзиту), що обумовлює складну структуру правового регулювання митних режимів та надають актуальності та практичного значення науковому аналізу даної проблематики [30, с.88]. Як можна побачити, вчений застосовує одночасно дві категорії: “інститут митного права” і “інститут законодавства”, які він вживає як синонімічні. На нашу думку, така позиція є цілком обґрунтованою і може бути пояснена існуючим у теорії права розумінням сутності інституту права як сукупності правових норм, які регулюють певну групу однорідних суспільних відносин, про що вже йшлося вище. Разом з тим, термін “інститут митного права”, на нашу думку, більш відповідає сутності останнього як комплексної галузі права. Безумовно, і інститут права, і інститут законодавства мають своєю первинною основою правову норму, однак останній частіше розуміється як комплекс нормативно-правових приписів, що регулює за допомогою специфічних правових прийомів та засобів певний вид чи сторону

однорідних суспільних відносин [31, с.3]. З цього приводу ми приєднуємося до думки С.С.Алексєєва, який вважав, що нема потреби вживати термін “інститут” для позначення підрозділів системи законодавства, оскільки поняття інституту законодавства в принципі співпадає з поняттям інституту права [32, с.105].

На думку Р.Б.Шишки і В.В.Сергієнка, система митного права є інституційною і дворівневою. Інституційність митного права зумовлена наявністю значної кількості нормативних актів, присвячених регулюванню окремих інститутів митного права. Питання про систему митного права є суперечливим, оскільки воно “складено” з норм різної галузевої приналежності. При вирішенні даного питання слід виходити з того, що у формуванні його змісту й систематизації норм визначальна роль належить державі. Згідно із завданнями створення митного права, що відповідає вимогам ринкової економіки, держава формує галузь митного права в тому вигляді, у якому воно необхідно для досягнення мети сучасної митної політики. Митне право структурно складається з Загальної та Особливої частин. Загальна частина митного права включає митні правові норми у яких виражені загальні положення, що стосуються регулювання всієї сукупності суспільних відносин у сфері митної справи. Ми повністю підтримуємо думку Р.Б.Шишки і В.В.Сергієнка, що до складу Загальної частини входять такі митно-правові інститути (сукупності митно-правових норм що регулюють однорідні суспільні відносини в митній справі), які: а) закріплюють мету, принципи й зміст митної справи; б) регулюють правовий статус митних органів; ті, що регулюють державну службу в митних органах і визначають правовий статус посадових осіб митних органів; в) упорядковують правовий статус осіб, які переміщують товари і транспортні засоби через митний кордон; г) визначають форми і методи митної діяльності, серед яких важлива роль належить митно-правовим нормам, що регламентують порядок прийняття актів у сфері митної справи й здійснення інших процесуальних і процедурних дій; г) регулюють примус у митній сфері. Особлива частина

митного права містить у собі розташовані у визначеному Митним кодексом України порядку і логічній послідовності інститути митного права, зв'язок між якими об'єктивно зумовлений самою сутністю та змістом митної справи. До складу Особливої частини, на думку авторів, входять митно-правові інститути, що поєднують такі групи митно-правових норм, що регулюють: а) переміщення через митний кордон товарів і транспортних засобів; б) митні режими; в) митні платежі; г) митне оформлення; ґ) митний контроль; д) валютний контроль; е) ведення митної статистики і ТН ЗЕД. До Особливої частини митного права належать також норми, що регламентують юрисдикційну діяльність митних органів. Ці норми містяться в Митному кодексі України. Вони регламентують дізнання, здійснюване митними органами, і провадження у справах про порушення митних правил, забезпечують їх правильний і своєчасний розгляд. Сюди належать норми, що регулюють службу у митних органах України [33, с. 175].

Інститут митного режиму, на думку І.В.Міщенко, є одним з ключових у митному праві України, оскільки кожен суб'єкт зовнішньоекономічної діяльності, переміщуючи товар через митний кордон, зіштовхується з необхідністю декларувати свій товар, обираючи при цьому найбільш сприятливий йому режим у залежності від мети такого переміщення. Правильний вибір митного режиму – запорука ефективного здійснення зовнішньоекономічної операції [34, с.75].

На підставі викладеного вище можна зробити висновок, що інститут митних режимів являє собою комплексний міжгалузевий інститут права в системі митного права як комплексної галузі права, який містить сукупність відособлених правових норм адміністративного, фінансового, цивільного, господарського, міжнародного та інших галузей права, які регулюють групу взаємозалежних суспільних відносин, що виникають під час здійснення митних процедур відповідно до заявленої мети переміщення товарів через митний кордон України, визначення їх правового статусу, умов оподаткування і використання після митного оформлення.

Інститут митних режимів має наступні ознаки: а) в ньому поєднуються властивості публічноправового та приватноправового інститутів, що знаходить своє вираження у поєднанні імперативного і диспозитивного методів правового регулювання, разом з тим структурно переважна кількість норм, що його складають, належить до публічноправових; б) він регулює суспільні відносини, які належать до декількох галузей права (адміністративного, фінансового, цивільного, господарського, міжнародного та ін.), однак предметом регулювання є не вся сукупність вказаних відносин, а лише ті з них, які пов'язані зі здійсненням митних процедур відповідно до заявленої мети переміщення товарів через митний кордон України, визначенням їх правового статусу, умов оподаткування і використання після митного оформлення; тобто вказані суспільні відносини відрізняються видовою однорідністю їх соціального змісту; в) адміністративно-правові та фінансово-правові відносини сукупно переважають серед інших видів правовідносин, які є предметом правового регулювання у межах інституту митних режимів; г) відрізняється наявністю загальної юридичної конструкції і принципів, у межах яких умови перебування товарів, транспортних засобів комерційного призначення у відповідному митному режимі, обмеження щодо їх використання, застосування заходів тарифного та нетарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності визначаються Митним кодексом України, іншими законодавчими актами України з питань державної митної справи та у сфері зовнішньоекономічної діяльності, а питання, пов'язані з виконанням необхідних митних формальностей та здійсненням митного контролю товарів, поміщених у відповідний митний режим – виключно Митним кодексом України.

1.2. Поняття митних режимів як предмета правового регулювання та їх функції

Як справедливо зазначає провідний фахівець у галузі митного права Д. В. Приймаченко, досліджуючи адміністративну діяльність митних органів у сфері реалізації митної політики держави, функції митних органів – це, зокрема, результат поділу змісту їх діяльності на відносно однорідні, взаємопов'язані напрями впливу. Вони є втіленням призначення цього різновиду органу виконавчої влади [35, с. 32]. Однозначно це безпосередньо стосується й діяльності у сфері інституту митних режимів у митному праві України.

Дослідженням митних відносин у цілому та митних режимів зокрема займалися такі науковці, як Д. Н. Бахрах [36], К. В. Бережна [37], О. П. Гребельник [38], Н. М. Джалолов [39], Ю. М. Дьомін [40], Є. В. Додін [41], С. В. Ківалов [42], В. В. Козик [43], А. Н. Козирін [44], О. Г. Міхєєва [45], А. С. Мостовий [46], О. В. Прядко [47], К. К. Сандровський [48], Ю. О. Тихомиров [49], О. В. Чуприна [50] та ін. Митні режими як предмет правового регулювання були предметом досліджень багатьох вітчизняних науковців [51-67], позиції яких буде проаналізовано нижче.

Визначаючи поняття митного режиму як предмету правового регулювання, потрібно, на нашу думку, стисло розглянути систему адміністративно-правових режимів, як її розуміють правознавці, загалом та місце в ній галузевих правових режимів зокрема. Такі питання, у т. ч. роль митного режиму в цій системі, співвідношення режиму і процедур тощо, неодноразово досліджувались у роботах українських і зарубіжних учених, зокрема В. Б. Авер'янова [68], Ю. М. Бисаги [69], Ю. П. Битяка [70], К. В. Бережної [37], В. М. Гаращука [71], І. І. Дахно [72], О. В. Дяченко [70], В. М. Завгородньої [73], Т. О. Коломoeць [74], А. Т. Комзюка [75], Б. А. Кормича [76], О. О. Крестьянінова [77], С. О. Кузнiченка [78],

О. В. Кузьменко [79], О. С. Лагоди [80], М. І. Матузова та А. В. Малька [81], В. Ю. Мащука [82], Т. П. Мінка [83], В. Я. Настюка [84], М. М. Палінчака [69], П. В. Пашка [85], І. В. Решетар [69], О. Ф. Скакун [86], І. О. Соколової [87], О. М. Соловійової [88], С. Г. Стеценка [89], В. П. Тимощука [90], Ю. О. Тихомирова [49], Ю. М. Фролова [91], В. І. Царенка [92], О. В. Чуприни [93], О. М. Шевчук [94] та ін.

Стосовно сутності правового режиму більшість дослідників з теорії держави і права та адміністративного права дотримуються концепції, що у загальній формі поняття “правовий режим” визначається як порядок регулювання, комплекс правових засобів, що характеризують особливе поєднання взаємодіючих дозволів, заборон, а також позитивних зобов'язань, який створює особливу спрямованість регулювання. При цьому своєрідність адміністративно-правового режиму проявляється в особливому порядку виникнення і формування змісту прав і обов'язків учасників адміністративно-правових відносин та їх здійснення, наявності специфічних санкцій, особливих засобах їх реалізації, а також в дії єдиних принципів, загальних положень, які поширюються на дану сукупність правових норм [70, с. 245; 95, с. 185; 96, с. 6; 97; 98, с. 291-292; 99, с. 287].

Із праць вітчизняних науковців останнього часу необхідно виділити ґрунтовне дослідження О. В. Чуприни, який, аналізуючи роботи О. Ю. Шабаліної [100, с. 336], А. В. Малько та А. В. Косака [96, с. 5] І. С. Барзилової [101, с. 38-39], І. О. Соколової [87, с.118], Ю. О. Колеснікова [102], Г. С. Бєляєвої [103, с. 59], В. Я. Настюка [84, с. 4], Ю. С. Новікової [104, с. 133], В. М. Завгородньої [73], І. В. Делягіна [105] та ін., визначає, що провідними тенденціями у визначенні ролі правового режиму й адміністративно-правового режиму в системі адміністративного права є їх розмежування. Як найбільш вдалий, на його думку, приклад з цього питання він наводить роз'яснення Т. П. Мінки. Остання, зокрема, пропонує сприймати правовий режим адміністративного права як правову форму

функціонування відносин, що становлять предмет адміністративного права, які забезпечуються особливим поєднанням правових способів, типів та методів адміністративно-правового регулювання. Водночас, адміністративно-правовий режим вона бачить як засіб забезпечення публічного інтересу в межах адміністративного права у тих сферах суспільного життя, де потрібна цілісна система регулятивного впливу. При цьому структура адміністративно-правового режиму включає в себе мету встановлення; об'єкт регулювання; механізм правового впливу, що складається як з юридичних, так і неюридичних засобів; спеціальний юридичний інструментарій забезпечення адміністративно-правового режиму [106, с. 642; 107, с. 45; 108, с. 52-53; 50, с. 25-26].

На основі узагальнення наукових здобутків Т. О. Коломоєць [74, с. 200], А. Н. Бондаря [109], М. І. Агабалаєва [110, с. 121; 111], Б. А. Кормича [112, с. 433], Р. А. Марченка [113, с. 30-32], П. В. Пашка [85, с. 569], О. М. Строїтелева [114, с. 54], В. Б. Рушайла [115, с. 8], М. В. Рум'янцева [116, с. 8], О. І. Сапожнікова [117], В. В. Богуцького [71, с. 282–283], О. О. Крестьянінова [118, с. 248-249], В. М. Редкоуса [119, с. 214] та ін. О. В. Чуприна робить висновки про помилковість поглядів тієї частини дослідників, які наполягають на безпековому контексті адміністративно-правових режимів, у т. ч. митного режиму. Коли науковцями нарівні розглядаються режими надзвичайного і воєнного стану, ліцензійно-дозвільної системи, захисту державної таємниці, митний та прикордонний режими тощо, то це, на його думку, призводить до помилкового висновку про те, що “фактично, адміністративно-правові режими є певним винятком із загального порядку діяльності органів виконавчої влади і складаються з особливих “режимних” правил поведінки” [120, с. 491; 50, с. 32].

Щодо цього не можна не приєднатися до точки зору О. В. Чуприни, який вважає слушною думку К. Л. Бречалова стосовно основного значення адміністративно-правових режимів у митній справі, яка полягає в їх

регулятивній, упорядковуючій спрямованості. При цьому реалізація суб'єктами митних правовідносин своїх прав і обов'язків, передбачених відповідними правовими нормами, є об'єктивною передумовою для нормального функціонування механізму управління митною справою і зовнішньоекономічною діяльністю [121; 50, с. 27–33].

Дійсно, навіть якщо розглядати сутність інституту митного режиму з семантичної точки зору, то друга складова словосполучення терміна “митний режим” у своєму лексичному значенні жодним чином не вказує на надзвичайність, загрозу, необхідність забезпечення безпеки тощо. Так, згідно з тлумачним словником слово “режим” – це державний лад, спосіб правління; точно встановлений розпорядок життя, праці, відпочинку і т. ін.; певні умови, необхідні для забезпечення роботи, функціонування, існування чого-небудь. Нас насамперед цікавить четверте значення цього слова, а саме “система заходів, правил, запроваджуваних для досягнення певної мети” [122, с. 485.]. При цьому під останньою (метою) стосовно інституту митного режиму ми вважаємо забезпечення інтересів держави у митній сфері. Або, як зазначає К. В. Бережна, “головними завданнями митних органів України стають контроль за порядком переміщення товарів, який здійснюється з метою захисту економічних інтересів держави та внутрішнього споживчого ринку; контроль за додержанням законодавства України про митну справу; забезпечення сплати належних митних платежів; створення сприятливих умов для прискорення товарообігу та пасажиропотоку через митний кордон країни; запобігання контрабанді і порушенням митних правил” [37, с. 63]. Що ж до тлумачень правознавцями (які акцентують увагу на безпековому контексті) терміна “адміністративно-правові режими”, можна припустити наявність усталеного, стереотипного підходу до самого слова “режим”, якому сучасне використання часто надає негативного відтінку. Але такий підхід не розкриває сутності змісту останньої складової цього терміна і стає

причиною численних дискусій щодо природи інституту митного режиму в системі митного права України [123, с. 59].

Повертаючись до думки К. В. Бережної, не можна не погодитись з тим, що своєчасному виконанню зазначених завдань “має сприяти чітке нормативне визначення порядку проведення митних процедур, тобто сукупності дій працівників митних органів, які є необхідними передумовами пропуску товарів на митну територію України, розміщення товарів у визначений режим та завершення дії такого режиму згідно з чинним законодавством” [37, с. 63].

У зв’язку з обраним Україною шляхом до євроінтеграції перед вітчизняними законодавцями виникла необхідність у гармонізації національного митного законодавства відповідно до стандартів Європейського Союзу. Тож перед правознавцями постали завдання щодо пошуку оптимальних шляхів у визначенні співвідношень правових норм українського та європейського законодавства та удосконаленні термінологічного апарату. Останнє стосується насамперед терміна “митний режим”, оскільки митним законодавством Європейського Союзу (*Union Customs Code*) для визначення комплексу правових норм, що визначають митну процедуру щодо товарів при переміщенні їх через митний кордон, умови оподаткування та ін. вживається термін “митні процедури”.

Стосовно цієї термінологічної відмінності, на нашу думку, потрібно передусім зауважити, що в українській та європейській практиці само тлумачення слів “режим” та “процедура” є різним. Так, згідно з Оксфордським словником англійської мови “процедура” призначена для опису “хто”, “що”, “де”, “коли”, “чому” і “як” шляхом створення системи правил на підтримку реалізації управлінських заходів у сфері регулювання суспільних відносин. Термін “режим” вживається здебільшого для характеристики політичних режимів та особливостей діяльності певного уряду [124]. В Україні в загальноживаному тлумаченні “процедура” –

офіційно встановлений чи узвичаєний порядок здійснення, виконання або оформлення чого-небудь [122, с. 343.]. Тобто європейське визначення терміна “процедура” поєднує в собі природу і терміна “процедура” і терміна “режим”, як вони вживаються у вітчизняній законодавчій, правовій та загальноживаній практиці. На нашу думку, “режим” у широкому сенсі можна тлумачити як систему (у значенні, що це сукупність яких-небудь елементів, об'єднаних за спільною ознакою, призначенням [125, с. 203.]) процедур, запроваджуваних для досягнення певної мети.

З огляду на зазначене ми підтримуємо думку О. В. Чуприни щодо неприйняття поглядів тих дослідників (як, наприклад, А. Ю. Кожанков [126]), які пропонують відмовитися від терміну “митний режим” на користь терміну “митна процедура”, що викличе потребу нового осмислення й наявних кодифікованих актів, у яких відстежується ця рецепція, і теоретичних підходів до побудови термінологічних систем митного законодавства [50, с. 41]. Термін “митний режим” у митному законодавстві України відповідає як усталеній практиці національного законодавства, так і семантичній сутності слів “режим” та “процедура” [127, с. 130], про що йшлося вище.

Поряд з тим його заперечення на твердження ряду науковців, що “митні режими мають насамперед процедурний характер” ([128, с. 23-24]), на нашу думку, не тільки надто категоричні, а й суперечать визначенню терміна “митний режим”, наданому чинним Митним кодексом України, а саме, це “комплекс взаємопов'язаних правових норм, що відповідно до заявленої мети переміщення товарів через митний кордон України визначають митну процедуру щодо цих товарів, їх правовий статус, умови оподаткування й зумовлюють їх використання після митного оформлення” (ст. 4 Митного кодексу України) [2].

Як зазначає провідний фахівець з митного права Б. А. Кормич, митні режими є одним із ключових інститутів законодавства в галузі державної митної справи, визначаючи порядок його застосування при переміщенні

товарів через митний кордон. Його важливість підкреслюється встановленням міжнародних стандартів та безпосереднім міжнародно-правовим регулюванням деяких з митних режимів (наприклад, транзиту). Зазначені обставини зумовлюють складну структуру правового регулювання митних режимів і надають актуальності й практичного значення науковому аналізу даної проблематики [76, с. 86].

Також питанням, пов'язаним із визначенням поняття “митний режим”, приділяли увагу В. В. Белєвцева [129], К. В. Бережна [130], В. М. Бойко [131], І. П. Голосніченко [132], М. І. Дідківський [133], С. В. Ківалов [134], Н. В. Коваленко [135], О. О. Крестьянінов [136], І. В. Міщенко [137], І. М. Резнік [138], В. С. Стефанюк [139], Д. В. Чермянинов [140], О. В. Чуприна [141], М. Г. Шульга [142], А. Н. Яцушко [143] та ін. Досить ґрунтовно дану проблематику дослідив І. І. Дахно, який зазначає, що митний режим становить сукупність норм чинного законодавства, які залежно від мети переміщення товарів і послуг визначають порядок такого переміщення через митний кордон і обсяг митних процедур, які при цьому проводяться [144, с. 137].

На думку М. Г. Шульги, умови митного режиму стосуються порядку оформлення товарів, стягнення митних платежів і надання пільг, встановлення меж прав фізичних і юридичних осіб з розпорядження товарами, що перебувають у їх володінні, і транспортними засобами, ввезеними на митну територію України, вивезеними з цієї території або переміщуваними транзитом тощо [142, с. 271].

О. О. Крестьянінов розглядає митний режим як систему правових норм, які визначають у митних цілях: статус товарів, транспортних засобів та інших предметів, що переміщуються через митний кордон України; статус юридичних і фізичних осіб, які мають до цього відношення; сукупність митних процедур, пов'язаних із розміщенням товарів та інших предметів під

обраний митний режим, знаходженням під його дією та припиненням його дії [136, с. 92].

В. В. Белєвцева вважає, що призначення митного режиму полягає у визначенні можливості переміщення товарів, порядку митного оформлення і митного контролю, розміру митних платежів, які підлягають сплаті за товари і транспортні засоби, що переміщуються, а також визначенні кола дій, які можуть бути здійснені щодо останніх [145, с. 140].

К. В. Бережна, здійснивши аналіз наукових напрацювань С. В. Ківалова [146, с. 4], А. М. Яцушка [143, с. 210–212], Б. Н. Габрічідзе [147, с. 112], О. Г. Нападистого [148, с. 71], визначає митний режим як сукупність положень, що залежно від заявленої мети переміщення товарів та інших предметів через митний кордон України визначають порядок такого переміщення; умови перебування товарів та інших предметів на чи поза митною територією України; встановлюють коло прав та обов'язків учасників правовідносин, які при цьому виникають; обсяг і зміст митних процедур, що здійснюються митними органами держави [37, с. 19–20].

В. Т. Батичко також характеризує митний режим як сукупність положень, але тих, які визначають статус товарів і транспортних засобів, що переміщуються через митний кордон для митних цілей. Водночас за його допомогою, на думку автора, визначаються сам порядок переміщення товарів через митний кордон залежно від їх призначення та мети такого переміщення, умови перебування товарів “на” або “поза” межами митної території; права і обов'язки бенефіціара (заявника) митного режиму, додаткові вимоги, що пред'являються в окремих випадках до статусу товарів або особі, яка їх переміщує [149, с. 112].

На нашу думку, доволі цікавим є лаконічне визначення митного режиму, надане М. І. Дідківським, яке водночас відображає основну їх сутність, а саме: це “сукупність правил, відповідно до яких товари переміщуються через кордон” [150, с. 22].

О. П. Гребельник звертає увагу, що запровадження митних режимів зумовлено насамперед необхідністю надання переміщенню товарів і транспортних засобів комерційного призначення певного статусу з метою недопущення їх хаотичного ввезення та вивезення, а також з метою забезпечення можливості здійснення митного контролю [151, с. 33].

Отже, визначившись з роллю митного режиму в системі адміністративно-правових режимів та первісним значенням понять “режим” і “процедура” та їх співвідношенням, можна зробити висновок, що митний режим як предмет правового регулювання – це сукупність митних процедур, які встановлюють правила переміщення товарів через митний кордон України та їх подальше використання з метою забезпечення інтересів держави у митній сфері.

Як зазначає С. В. Ківалов, митна діяльність нерозривно пов'язана насамперед з зовнішньоекономічною діяльністю держави, оскільки причиною їх виникнення є наявність міждержавних економічних (торговельних) зв'язків як об'єкта державного впливу та контролю. Цей факт зумовлює переважання економічного характеру функцій митної політики [51, с. 24]. Водночас К. В. Бережна підкреслює, що митна служба відіграє особливу роль у забезпеченні економічних інтересів України. При цьому здатність робити значний внесок у формування державного бюджету, на її думку, походить від властивих їй фіскальної та правоохоронної функцій [37, с. 62].

Чимало вчених до основних функцій, властивих митній діяльності в цілому, відносять фіскальну, регулятивну та захисну [52, с. 4; 53, с. 51; 54, с. 7; 55, с. 11; 56, с. 222; 39, с.148].

Найменше суперечок серед науковців викликає, мабуть, лише фіскальна функція, зміст якої, за словами С. В. Ківалова, полягає в наповненні державного бюджету шляхом стягнення мита, податку на додану вартість, акцизного збору з товарів та інших предметів при переміщенні

через митний кордон [57, с. 10]. Тобто того, що митним і податковим законодавством іменується як “митні платежі”. При цьому К. В. Бережна зауважує, що стягнення останніх є однією з основних і чи не найважливішою функцією митних органів держави [56, с. 222]. Власне, саме виникнення і існування митних органів як складової державного управління пов’язано із захистом митних інтересів держави.

Регулятивна функція митної політики загалом, на думку С. В. Ківалова, на сьогодні має пріоритетне значення. Він пов’язує це з тим, що регулятивна функція передбачає вплив держави та її компетентних органів на зовнішньоекономічні відносини за допомогою встановлення ставок мита та митних зборів, ліцензування, квотування та встановлення інших нетарифних обмежень з метою забезпечення національних інтересів та інтересів національних товаровиробників та створення сприятливих для них умов, виконання міжнародно-правових зобов’язань держави тощо [58, с. 125]. Зазначене повною мірою можна віднести саме до визначення цієї функції стосовно митної політики держави в цілому. Однак, якщо розглядати цю функцію щодо окремих правових інститутів митної сфери, брати за основу діяльність, пов’язану із встановленням ставок мита і митних зборів, ліцензування та ін., на нашу думку, не можна.

З цього приводу Д. В. Приймаченко, аналізуючи дослідження Є. В. Додіна [59, с.9], справедливо зауважує, що останній хибно зазначає, що здійснення митними органами регулятивної функції можливе шляхом встановлення ставок мита, а також ліцензування, квотування експорту та імпорту. Адже “перше відповідно до ст. 92 Конституції України належить до повноважень ВР України, а друге – це прерогатива Кабінету Міністрів України” [60, с. 157].

Говорячи про необхідність відокремлення функцій митної політики, наприклад від функцій митних органів, учений звертає увагу і на класифікацію функцій митних органів, запропоновану О. П. Гребельником,

до якої, на думку останнього, належать фіскальна, регулятивна, правова, контролююча у сфері митних відносин, контролююча у сфері валютних відносин, статистична і законодавча [38, с. 14]. Зокрема, він не погоджується з тезою О. П. Гребельника щодо прояву регулятивної функції митних органів у тому, що митні органи – це економічний інструмент зовнішньоекономічної політики. З цього приводу не можна не погодитись з Д. В. Приймаченком, адже до таких економічних інструментів відносять вищезазначені ліцензування, квотування експорту та імпорту тощо, які митними органами, як він акцентує вище, не встановлюються.

Загалом, на нашу думку, потрібно зауважити, що регулятивна функція є специфічною для кожного із правових інститутів митної сфери. Так, О. Г. Міхеєва при її визначенні стосовно митного тарифу зазначає, що та впливає на формування структури виробництва, механізм ціноутворення, заохочує розвиток певних галузей та стримує розвиток інших [45, с. 24].

До не менш дискусійних серед науковців належить і захисна функція, або як її ще називають, “охоронна”, “правоохоронна” чи “правова”. Як доречно зауважує С. В. Ківалов, ця функція з огляду на митну політику держави загалом має дещо ширше значення, ніж просто правоохоронна діяльність держави. На його думку, вона спрямована насамперед на захист внутрішнього ринку, забезпечення екологічної безпеки, захист інтересів споживачів, створення умов для підтримання законності щодо порядку переміщення через митний кордон України товарів та транспортних засобів, ефективну боротьбу з контрабандою та іншими порушеннями митних правил [61, с. 5]. Водночас не можна погодитись з включенням ним до цього переліку “підтримання миру та міжнародної безпеки”, оскільки це не є завданням митної політики держави, а отже, і сфери захисної функції.

Поряд з цим С. В. Ківалов, розглядаючи захисну функцію, зазначає, що чимала частина зазначених завдань, на вирішення яких вона спрямована, реалізується в процесі виконання митними органами своїх контрольних

функцій (митний, валютний, екологічний, медико-санітарний та інші види контролю) [61, с. 5].

Також як одне ціле розглядає захисну і контрольну функцію А. С. Мостовий. Так, на його думку, за допомогою митних режимів відбувається контроль за захистом національної економіки та інтересів суб'єктів господарської діяльності [62, с. 209]. При цьому він посилається на визначення митного контролю за митним законодавством України. Дійсно, відповідно до статті 4 Митного кодексу України митний контроль – сукупність заходів, що здійснюються з метою забезпечення додержання норм цього Кодексу, законів та інших нормативно-правових актів з питань державної митної справи, міжнародних договорів України, укладених у встановленому законом порядку [2].

Тобто, з одного боку, мета контролю у сфері митних режимів, зокрема, спрямована на захист комплексу інтересів держави, у т. ч. фіскальних, економічних, екологічних, медико-санітарних та ін. Водночас митним законодавством України у сфері правового регулювання митних режимів розмежовується застосування заходів митного контролю та нетарифного регулювання (наприклад, щодо товарів, поміщених у митний режим переробки на митній території України). Останні, як і контроль у сфері митних режимів, спрямовані на захист комплексу інтересів держави. Наприклад, на охорону вітчизняного виробництва від надмірної іноземної конкуренції, яка може завдати шкоди національному виробникові [55, с. 14], захист фіскальних і природо-охоронних інтересів, національної культурної та історичної спадщини тощо.

Проте методи застосування заходів нетарифного регулювання і митного контролю мають суттєві відмінності. Так, заходи нетарифного регулювання полягають у виконанні усіма передбаченими суб'єктами зовнішньоекономічних відносин, встановлених законодавством України, вимог ліцензування, квотування та інших нетарифних обмежень при

поміщенні товарів у митні режими. Водночас митний контроль передбачає вибірковість суб'єктів перевірки, різні форми контролю (залежно від виду митного режиму) тощо. Має місце відмінність і у строках реалізації заходів нетарифного регулювання й митного контролю, а також у самому їх застосуванні. Так, митні режими переробки на митній території України, транзиту, митного складу тощо звільнені від застосування заходів нетарифного регулювання, але товари, поміщені у такі режими, перебувають під митним контролем протягом усього строку поміщення (а він може тривати від кількох днів до кількох років). Водночас при поміщенні товарів у митний режим імпорту заходи нетарифного регулювання застосовуються у повному обсязі, а митний контроль має вибірковий характер. При цьому строк і заходів нетарифного регулювання, і митного контролю збігається у часі. Тобто відмінність між захисною та контрольною функціями в інституті митних режимів полягає у шляхах їх реалізації. У зв'язку з цим при визначенні функцій у сфері митних режимів, на нашу думку, захисну і контрольну функції потрібно розмежувати.

Поряд з цим потрібно зазначити, що у процесі реалізації митної політики кожен з її засобів може реалізовувати не одну окрему функцію, а декілька. Наприклад, сплата мита виконує і фіскальну, і регулятивну функції [42, с. 107]. Оскільки функція – не ізольована категорія, а, як зауважує Д. В. Приймаченко щодо функцій митних органів, вони рівнозначні, взаємопов'язані та взаємозумовлені, адже в сукупності становлять узагальнюючу характеристику призначення й спрямованості дій митних органів на досягнення об'єктивно зумовлених цілей та завдань у сфері митного регулювання суспільних відносин. Вони реалізуються безперервно, взаємодіючи між собою, і на практиці доволі важко провести чітку межу між функціями [63, с. 238-239]. Це цілком стосується функцій і інших митних інститутів, у т. ч. митних режимів.

При дослідженні окремих правових інститутів митної сфери науковці пропонують і інші види функцій. Наприклад, О. Г. Міхєєва поряд з фіскальною, захисною та регулюючою функціями до функцій митного тарифу відносить торговельно-політичну як інструмент непрямого впливу на економічну політику інших країн, що відіграє певну роль у досягненні балансу економічних інтересів різних країн; протекціоністську функцію митного тарифу, яка полягає в тому, що при стягненні мита з імпортованих товарів збільшується їхня вартість при реалізації на внутрішньому ринку країни-імпортера, що, у свою чергу, підвищує конкурентоспроможність аналогічних товарів, котрі виробляються національною промисловістю чи сільським господарством; функцію регулятора торгівлі, яка заохочує виробництво та торгівлю; дискримінаційну тощо [55, с. 24, 26, 56, 73].

Проблемам функцій митних режимів останнім часом з боку вітчизняних науковців приділяється належна увага. Але водночас має місце недостатність їх комплексного висвітлення. Як правило, дослідники торкаються лише окремих аспектів певних митних режимів.

Так, К. В. Бережна у процесі розвідки митного режиму транзиту акцентує на функціях контролю та реєстрації й митного оформлення вантажно-митної декларації. При цьому вона визначає, що до функції контролю належать: перевірка наявності транзитної вантажно-митної декларації у Єдиній автоматизованій інформаційній системі фіскальних органів; перевірка відповідності відомостей, зазначених у товаросупровідних документах та самого товару відомостям, зазначеним у електронній копії зазначеної декларації та ін. До функції реєстрації та митного оформлення вантажно-митної декларації, на її думку, належать: накладення митних забезпечень, що засвідчують закінчення митного оформлення; за відсутності зауважень надання дозволу на пропуск транзитного товару за межі митної території України тощо [37, с. 111]. Тобто нею надана класифікація і визначення функцій виключно з огляду на специфіку певного митного

режиму, а саме транзиту. Але окреслені автором функції та їх реалізація, безумовно, не охоплюють усієї сфери митних режимів в Україні.

А. С. Мостовий безпосередньо до функцій, покладених на митні режими, відносить фіскальну, стимуляційну і охоронну. При цьому він підкреслює подібність виконуваних функцій інститутом митних режимів і мита. Це, на його думку, зумовлено значенням цих інститутів у процесах регулювання товарообігу з іншими країнами і залежністю стягнення мита від конкретного виду митного режиму [64, с. 36]. Аналізуючи дослідження А. С. Мостового, О. В. Чуприна робить зауваження стосовно того, що останній пов'язує воедино два митно-правові інститути, а саме мито й митні режими. При цьому наголошує, що функції митно-правових інститутів слід відрізнити від функцій власне предмета регулювання нормами таких правових інститутів [50, с. 145]. Безумовно, не можна погодитись з тим, що митні режими і мито – це окремі митно-правові інститути. Проте не можна забувати, що мито – наріжний камінь всієї митної сфери й усіх його правових інститутів. Відокремлення, навіть для теоретичних досліджень, відносин, що стосуються безпосередньо мита, нівелює взагалі увесь зміст цих митних відносин. Особливо щодо інституту митних режимів. Оскільки навіть поміщення товарів у митні режими, які передбачають звільнення від оподаткування митними платежами (наприклад, переробка на митній території України або за її межами), не виходить за межі митного інтересу держави (зокрема, це стосується продуктів переробки).

О. В. Чуприна в розвідці правового регулювання митних режимів переробки на митній території України та за її межами провів ґрунтовне дослідження праць науковців, як вітчизняних, так і зарубіжних, з питань, що стосуються функцій митних режимів. Зокрема, аналізуючи праці Н. М. Джалолова [39; 65], він зазначає, що останній робить спробу виявити взаємозв'язок фіскальної, захисної та регулятивної функції митних режимів. При цьому, на думку О. В. Чуприни, Н. М. Джалолов вважає, що серед

зазначених функцій фіскальна функція є пріоритетною, а регулятивна й захисна є якщо не другорядними, то, так би мовити, похідними функціями митних режимів [50, с. 144].

На нашу думку, вести мову про пріоритетність одних функцій над іншими або похідність одних від інших, це надто категорично. Адже кожна з них відіграє свою роль у системі митних відносин та виконанні завдань і цілей, які стоять у цій сфері. Як уже вище зверталась увага, функції митних інститутів, у т. ч. митних режимів, взаємопов'язані й фактично невідривні одна від одної. Стосовно сфери митних режимів вести мову про переважання якоїсь з них можна лише у вузьких межах певного митного режиму, а не інституту в цілому.

Також О. В. Чуприна звертає увагу, що у вітчизняній навчальній літературі тривалий час домінує точка зору, згідно з якою митні режими виконують такі функції: а) встановлюють порядок переміщення товару через митний кордон залежно від призначення товару, б) визначають умови перебування його на / поза митною територією, в) встановлюють рамки, в яких може використовуватися товар, г) регламентують права та обов'язки особи, що переміщує товари, д) визначають вимоги до товару, що розміщується у даний конкретний митний режим [66, с. 363; 67, с. 479; 50, с. 144].

Зокрема, сам О. В. Чуприна як класифікаційний критерій визначає переважання у їх змісті тих чи інших правових приписів. І з огляду на це до функцій митного режиму він відносить обмежувальні, заборонні, дозвільні (стимулювання) [50, с. 145]. Безумовно, ці функції властиві певним митним режимам, наприклад, режиму переробки на митній території України та за її межами або іншим певним видам, для яких провідною є стимуляційна функція, а не фіскальна або захисна (як приклад останньої – митний режим знищення та руйнування). Проте для інституту митних режимів у митному праві України загалом класифікація функцій, наданих О. В. Чуприною, за

критерієм переважання у їх змісті тих чи інших правових приписів, на наш погляд, є дещо обмеженою. Крім того, запропоновані ним функції можна розглядати як ознаки функцій митних режимів, з наявністю яких погоджується більшість учених, а саме – захисної та стимуляційної.

Отже, загалом погоджуючись з більшістю дослідників щодо визначення функцій митних режимів, взявши за класифікаційний критерій – державний інтерес у цій сфері, ми пропонуємо таку їх систематизацію:

- фіскальна функція, яка полягає у стягненні митних платежів з метою забезпечення фінансових інтересів держави в зовнішньоекономічній діяльності;

- стимуляційна, що реалізується у звільненні від митного оподаткування і застосуванні заходів нетарифного регулювання, спрощенні митних процедур з метою стимуляції суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності, сприянні розвитку національної промисловості, міжнародним торговельним та економічним відносинам, взаємовідносинам у гуманітарній сфері тощо;

- захисна, яка втілюється у застосуванні заходів нетарифного регулювання і має за мету захист економічних та інших національних інтересів держави шляхом впровадження системи ліцензування, квотування та інших нетарифних обмежень при помещенні товарів у митні режими;

- контрольна функція – спрямована на забезпечення додержання норм чинного законодавства України у митній сфері й реалізується за допомогою специфічних методів та форм, властивих контролю у сфері державного управління;

- регулятивна функція – стосується порядку дій при помещенні товару в митний режим, пов'язаних із напрямом переміщення товару через митний кордон, визначенням його статусу товару та операцій з ним тощо.

1.3. Класифікація митних режимів у митному праві України

На важливість класифікації при дослідженні суспільних відносин, які регулюються правом, правознавці, насамперед із галузей адміністративного права та теорії держави і права, неодноразово звертали увагу. Так, О. В. Зайчук, А. П. Заєць, В. С. Журавський, Н. М. Оніщенко визначають, що класифікація надає можливість вивчити особливості кожного з різновидів норм і можливості їх взаємодії; визначити межі регулятивного впливу держави на суспільство за допомогою права; встановити шляхи вдосконалення правотворчої та правозастосовної практики й підвищити її ефективність тощо. Водночас вони підкреслюють, що “складність суспільних відносин, які регулюються правом, та багатоаспектність самої категорії “право” визначає можливість класифікації норм за різноманітними критеріями” [152, с. 347]. Саме слово “класифікація” походить від латинських *classis* – клас і *facio* – роблю. У свою чергу, “клас” (*classis*) – сукупність, розряд, група предметів, явищ, що мають спільні ознаки, однакові якості [153, с. 330–331]. Тобто це система поділу предметів, явищ або понять на класи, групи тощо за спільними ознаками, властивостями [154, с. 175]. Згідно з логікою поділ за вищоутворюючими ознаками застосовують, “коли дихотомія не відбиває повної картини обсягу поняття”. І класифікація – це “найбільш розгорнутий вид такого поділу”. Останній при цьому є поступовим і поетапним, а на кожному з етапів існує своя вищоутворююча ознака [155, с. 25]. При аналізі митних режимів, запроваджених митним законодавством України, як критерії для їх класифікації науковці пропонують їх різноманітні ознаки. До них, наприклад, належать: напрямок або мета переміщення товару, строки його перебування під митним режимом, правила та умови його використання тощо.

Питанням класифікації адміністративно-правових режимів загалом і інституту митних режимів зокрема завжди приділялась пильна увага

українськими та зарубіжними вченими, такими як Д. Н. Бахрах [156], К. В. Бережна [56], О. П. Гребельник [157], О. О. Крестьянінов [136], А. С. Мостовий [158], Н. В. Осадча [159], І. С. Розанов [160], С. Г. Стеценко [161], Ю. О. Тихомиров [162], О. В. Чуприна [163] та ін.

Так, О. П. Гребельник поділяє митні режими на п'ять груп за критерієм обсягу митних процедур. До першої групи він відносить режими експорту, реекспорту, тимчасового ввозу (вивозу), імпорту та реімпорту, “які використовуються при здійсненні основного обсягу зовнішньоторговельних операцій”. До другої групи ним включені режими митного складу та магазину безмитної торгівлі, “за яких переміщення товарів через кордон поєднується зі здійсненням митними органами конкретних операцій в інтересах відповідних організацій або осіб з наданням для них певних послуг”. До третьої – “митні режими, в рамках яких товари переміщуються через кордон у зв'язку з їх переробкою в іншій країні”, а саме, переробка на митній території та за її межами. Четверта група, на його думку, об'єднує режими, які “використовуються при припиненні зовнішньоекономічних операцій у зв'язку з неможливістю або неефективністю реалізації інших митних режимів на території України”. Тобто це режими відмови на користь держави та знищення або руйнування. До п'ятої групи О. П. Гребельник відносить режими щодо ввезення іноземних товарів “без сплати митних податків, а також без застосування до даних товарів заходів нетарифного регулювання”: транзит, спеціальна митна зона та вільний склад [151, с. 618].

О. О. Крестьянінов слушно зауважує, що “в основі вирізнення митних режимів” лежать такі ознаки, як походження товарів; напрям переміщення товарів і транспортних засобів; сплата мита та інших податків або встановлення пільг щодо їх сплати; статус товарів після завершення митного оформлення та ін. Водночас безпосередньо для їх класифікації він обрав лише мету переміщення товарів через кордон України. Так, посилаючись на ст. 69 Митного кодексу України в редакції 1991 року, він зазначив, що її

норми, які регламентують мету переміщення товарів через кордон, фактично закріплюють п'ять видів митних режимів: імпорт, експорт, тимчасове ввезення, тимчасове вивезення і транзит. “Встановлені цією статтею митні режими є основними, від яких походять інші одинадцять” [136, с. 119]. До одинадцяти інших ним віднесені: реекспорт, реімпорт, переробка на митній території та за її межами, переробка під митним контролем, вільна митна зона, магазин безмитної торгівлі, вільний склад, митний склад, відмова на користь держави, знищення, які існували станом на 2002 рік.

Н. В. Осадча як критерій класифікації митних режимів визначає пріоритетність сфер впливу на економіку країни. З його урахуванням митні режими нею поділено на ті, що “впливають на сальдо торговельного балансу; глобалізаційні; режими, використання яких зумовлено необхідністю розвитку національної економіки”. Також автор вважає за доцільне “створити такий механізм їх реалізації, який би дав змогу створити позитивне сальдо торговельного балансу та включав заходи щодо стимулювання експорту, а за необхідності – сповільнював імпорт” [164, с. 85; 165, с.22]. Обрання Н. В. Осадчою при класифікації митних режимів їх ролі для економіки країни є дуже слушною думкою. Проте надана нею при цьому пропозиція є необґрунтованим зміщенням правових та економічних засад. Митний режим – це адміністративно-правовий інститут, а не економічні важелі. Його роль обмежена захистом митних інтересів країни та полягає у визначенні митної процедури щодо товарів, які переміщуються через митний кордон України, їх правового статусу, умов оподаткування та зумовлені використання після митного оформлення (ст. 4 Митного кодексу України) [2]. Протекціоністська політика країни, як свідчить світовий досвід, ніколи не приводила до зростання та зміцнення національної економіки. Позитивне сальдо торговельного балансу може бути досягнутим лише при створенні конкурентоспроможної продукції. А обмеження, запропоновані автором, лише призведуть до штучного дефіциту якісних та дешевих продуктів, і у

найгіршому випадку – економічної ізоляції країни. Але все це Україна вже “проходила” у складі Радянського Союзу.

А. С. Мостовий, досліджуючи функції митних режимів, як приклад реалізації стимуляційної функції наводить такі митні режими, як режими вільних митних зон, транзиту, тимчасового ввезення (вивезення), митного складу, реімпорту та реекспорту, митні режими переробки на митній території та за її межами [46, с. 94].

О. В. Чуприна виокремлює митні режими “залежно від передбачених митним законодавством умов, приписів, обмежень, заборон і вимог щодо заявлених у ці режими товарів і транспортних засобів комерційного призначення”. За цими критеріями ним запропонована така класифікація: а) митні режими випуску (імпорт, експорт, реімпорт, реекспорт); б) митні режими умовного випуску (тимчасове ввезення, тимчасове вивезення, транзит, митний склад, безмитна торгівля); в) митні режими переробки (переробка на митній території, переробка за межами митної території); г) митні режими екстериторіального типу (вільна митна зона); ґ) митні режими виключення (знищення або руйнування товарів, відмова від товарів на користь держави). На його думку, така класифікація дає змогу “самим фактом віднесення режиму до тієї чи іншої групи охарактеризувати з точки зору його структури й змісту, вказати на основне призначення такого режиму” [166, с. 57; 163, с. 134].

Однак виокремлення митних режимів вільної митної зони, переробки на митній території та за її межами від інших митних режимів, які автор помістив у групу режимів “умовного випуску”, викликає низку запитань. Так, якщо О. В. Чуприна як критерій бере випуск товару, то у такому разі – у чому, на його думку, полягає відмінність між випуском товару при режимі митного складу і вільної митної зони? Оскільки назва “умовний випуск” однаковою мірою підходить не тільки до запропонованих науковцем митних режимів, а й до тих, що він виокремив (тобто переробки та вільної зони). Якщо ж ним взято до уваги

й інші критерії, то у цьому випадку назва “митні режими умовного випуску” не коректна.

Також не є логічним використання зазначеним автором терміна “екстериторіальність”. У юриспруденції останній тлумачиться як повна виключеність з-під юрисдикції держави особи або організації, яка вважається такою, що не покинула території власної держави, національність якої має значення [167, с. 432]. Тобто об'єкти вилучаються з-під дії місцевого законодавства і залишаються під дією законодавства своєї держави (держави походження). Однак ст. 130 Митного кодексу України безумовно визначено, що “товари, поміщені в митний режим вільної митної зони, протягом усього строку перебування у цьому режимі перебувають під митним контролем”. Також митним законодавством зазначено, що, наприклад, переліки видів товарів, які можуть бути поміщені у митний режим вільної митної зони з метою розміщення на територіях вільних митних зон промислового типу, “визначаються окремими законами України для кожної такої зони” (ст. 131 Митного кодексу України). Крім того, “вимоги до облаштування вільних митних зон комерційного та сервісного типів встановлюються центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну податкову і митну політику” (ст. 431 Митного кодексу України) та ін. Отже, відносини, що складаються щодо товарів, які поміщені у митний режим вільної митної зони, незважаючи на те, що вони залишають статус іноземних товарів, на території України регулюються українським законодавством. Якщо ж О. В. Чуприна мав на увазі, що товар залишається у правовому статусі країни походження, то у цьому випадку чому він не помістив до групи “митних режимів екстериторіального типу” такі режими, як реімпорт, реекспорт, транзит, тимчасові ввезення та вивезення, переробка на митній території тощо (статті 80, 88, 101, 111, 119, 159 Митного кодексу України) [2]? На нашу думку, вільна інтерпретація термінів може призвести до штучного розмежування при класифікації й викривлення наукової об'єктивності дослідження.

Отже, класифікації митних режимів можуть мати численні варіанти. Їх різноманіття залежить виключно від кількості можливих комбінацій сукупностей ознак цих режимів, взятих науковцями за основу класифікації. Не можна не погодитись з О. В. Чуприною, що “систематизувати митні режими, дозвоільно-обмежувальний вплив яких спрямовано на переміщувані через митний кордон товари, можна за різними критеріями. І кожна із отриманих класифікацій ”якнайкраще характеризує точку зору їх авторів щодо сутності зовнішньоекономічних операцій“ [163, с. 137].

Якщо підходити до цієї класифікації з огляду на положення інституту митних режимів у світлі мети державної політики України у цій сфері, то можна бачити, що перше місце належить захисту митних інтересів та забезпеченню митної безпеки нашої держави (ст. 5 Митного кодексу України). Розглянемо з семантичної точки зору сутність інституту митного режиму. Перше слово у словосполученні походить від слова “мито”. У загальноживаному значенні – це податок, сплачуваний за перевезення товарів через кордон [154, с. 721]. Відповідно до ст. 271 Митного кодексу України мито – це загальнодержавний податок, встановлений митним та податковим законодавством України. При цьому митні платежі, які є невід’ємною ознакою митних режимів, складаються із мита, акцизного податку підакцизних товарів та податку на додану вартість [2]. Тобто сутність інституту митних режимів насамперед полягає саме у врахуванні фінансових інтересів держави.

При розміщенні товарів у митні режими випуску товарів для вільного обігу (імпорту) та експорту вони підпадають під повне оподаткування митними платежами (за винятком окремих категорій товарів, визначених законодавством). Так, Митним кодексом України визначається, що імпорт – це митний режим, відповідно до якого іноземні товари випускаються для вільного обігу на митній території України після сплати всіх встановлених митних платежів (ст. 74) [2].

За даними Державної служби статистики України, у 2013 році обсяг експорту в нашій країні становив 63 312,02 млн дол., імпорту – 76 963,96 млн дол.; у 2014 році обсяг експорту становив 53 901,6 млн дол., імпорту – 54 428,7 млн дол. При цьому у загальній структурі імпорту товари, поміщені у митний режим випуску для вільного обігу, становлять близько однієї третини частки імпорту товарів, за якими реальні податки не справляються (переробка на митній території України, тимчасове ввезення тощо). Так, за інформацією Чопської митниці (Закарпатська область), у 2014 році частка оподаткованого імпорту становила 39,9% статистичного імпорту [168].

У загальноживаному тлумаченні “імпорт” – це ввезення в країну товарів з-за кордону [154, с. 21], а “експорт” – вивіз товарів або капіталів за кордон [169, с. 463]. Повернувшись до визначення терміну “митний режим” у Митному кодексі України, бачимо, що він стосується переміщення товарів через митний кордон України. Переміщення через кордон здійснюється, як відомо, лише в двох напрямках – ввезення та вивезення. Таким чином, можемо визначити, що імпорт та експорт є основоположними видами зовнішньоекономічної діяльності держави з огляду головної ознаки, що стосується напрямку руху через митний кордон, а також – забезпечення фінансових інтересів держави [170, с. 84]. Тим самим митні режими імпорту (випуску для вільного обігу) та експорту необхідно віднести до основних митних режимів як таких, що є ґрунтом для усіх інших та одним із головних джерел надходжень до державної скарбниці.

При класифікації митних режимів не тільки у науковців, а й законодавців мало місце суперечливе ставлення до місця режиму транзиту [171, с. 11]. Так, Митним кодексом Російської Федерації у редакції 2003 року транзит поряд з випуском для вільного обігу та експортом віднесено до основних митних режимів (ст. 155) [172]. Такої ж думки дотримується, наприклад, О. О. Крестьянінов у своєму дослідженні “Правове регулювання митних режимів” [136, с. 180]. Водночас Модернізованим митним кодексом Європейського Союзу (Modernised Customs Code, MCC), затвердженим Регламентом №

450/2008 від 23 квітня 2008 року, його віднесено до групи особливих митних режимів поряд із митними режимами тимчасового зберігання, зберігання під митним контролем, вільної зони, тимчасового ввезення та кінцевого використання, переробки на митній території та за її межами [173].

К. В. Бережна, класифікуючи митні режими за критерієм “статусу товарів, якого вони набувають після завершення необхідних митних процедур та початку дії режиму”, відносить митний режим транзиту до групи, в якій товари використовуються “лише для строго визначених цілей і при дотриманні встановлених митними органами умов”. До цієї групи нею також віднесені митні режими митного складу, магазину безмитної торгівлі, тимчасового ввезення (вивезення), спеціальної митної зони, переробки на митній території або поза митною територією і під митним контролем, відмови на користь держави, знищення товарів. Водночас вона зауважує, що в наш час транзит завдяки активізації зовнішньоекономічної діяльності, поширенню міжнародного співробітництва та інтеграції перетворюється на один із найважливіших митно-правових режимів [37, с. 12, 24]. О. В. Чуприна, як зазначалось, відносить його до групи митних режимів “умовного випуску” разом із режимами тимчасових ввезення та вивезення, митним складом, безмитною торгівлею [50, с. 85].

Якщо виходити із головної мети інституту митних режимів – отримання мита, то митний режим транзиту не можна віднести до групи основних митних режимів, незважаючи на його важливу роль у зовнішньоекономічних відносинах держави [174, с. 115], оскільки він передбачає умовне повне звільнення від оподаткування ввізним митом, податком на додану вартість та акцизним збором (статті 90, 286 Митного кодексу України; статті 206.6, 213.3.3 Податкового кодексу України) [2; 187]. Поряд з тим не можна не враховувати його “стимуляційне значення для розвитку міжнародного товарообігу” [64, с. 36].

Крім транзиту, до митних режимів, які передбачають певні преференції (умовне звільнення від сплати митних платежів, не застосування заходів нетарифного регулювання, обмеження контролю та ін.), також належать митні режими тимчасових ввезення на митну територію України та вивезення за її межі, митного складу, вільної митної зони, переробки на митній території та за її межами. Проте за своєю суттю вони є варіаціями випуску для вільного обігу або експорту, оскільки охоплюють напрям руху товарів через митний кордон (ввезення або вивезення).

Водночас спрощення при митному оформленні товарів при розміщенні їх у зазначені митні режими, безумовно, позитивно впливають на міжнародну економічну співпрацю та розвиток національної економіки. Хоча не можна не відзначити високий ступінь ризиків при застосуванні цих митних режимів, особливо корупційних. Наприклад, посадові особи Миколаївської митниці ДФС, зловживаючи службовим становищем, незаконно провели оформлення ввезених транспортних засобів (моторних яхт) на територію нашої країни у режимі тимчасового ввезення з умовним повним їх звільненням від оподаткування митними платежами. Через несплату обов'язкових митних платежів державний бюджет недоотримав коштів на суму понад 1,5 млн грн [175]. Визначення шляхів вирішення цього питання потребує окремого дослідження, у тому числі стосовно забезпечення прозорості самої системи митних процедур.

Крім того, сплата митних платежів у повному обсязі при ввезенні або вивезенні товарів через митний кордон незалежно від їх мети (якщо гіпотетично припустити відсутність преференційних митних режимів) викликала низку складнощів для користувачів митними режимами та для держави в цілому. Зокрема, постала б необхідність у додаткових діях для повернення сплаченого мита для кожного власника товару. Тобто втрата часу для останніх, додаткові кадри для державних органів виконавчої влади, і, відповідно, збільшення їх фінансування за рахунок державного бюджету [176, с. 272]. А таке повернення

сплачених у повному обсязі митних платежів було б закономірним, оскільки митний статус товарів (крім окремих випадків з відповідним фінансовим навантаженням) не змінюється. Тобто такий товар перебуває в рівному становищі з товарами, які ніколи не залишали митну територію України або ніколи на неї не заходили.

До зазначених преференційних митних режимів можна було б віднести і митний режим безмитної торгівлі. Однак зазначений митний режим має кілька особливих ознак, не властивих жодному іншому митному режиму. Так, товари, поміщені у нього, обмежені територією пунктів пропуску через державний кордон або комерційних транспортних засобів міжнародного сполучення. По-друге, придбати ці товари має можливість лімітоване коло осіб – пасажирів міжнародних рейсів або громадяни, які виїжджають за межі митної території України (статті 141, 420 Митного кодексу України) [2]. По суті, мета магазинів безмитної торгівлі полягає у забезпеченні супутніми товарами громадян, які перетинають кордон держави й обмежені при цьому у вільному виході з території пункту митного контролю.

Аналізуючи норми Митного кодексу України, що регулюють відносини стосовно переміщення припасів через митний кордон, можна побачити спільні риси останніх з товарами у магазинах безмитної торгівлі. Так, до припасів відносять товари, призначені для пасажирів і членів екіпажів на борту транспортних засобів, для споживання, продажу на винос та необхідних для експлуатації й технічного обслуговування транспортних засобів на шляху прямування (ст. 4 Митного кодексу України). Тобто припаси мають обмеження, аналогічні до товарів у магазинах безмитної торгівлі [176, с. 270]. Припаси підлягають умовному звільненню від оподаткування митними платежами та до них не застосовуються заходи нетарифного регулювання. Положеннями статті 227 вказаного Кодексу дозволяється випускати припаси “для вільного обігу на митній території України або поміщати в інший митний режим”. Водночас зауважимо, що якщо згадана правова норма передбачає “поміщення в інший

митний режим”, то припустимо тлумачення, що припаси також належать до митних режимів. Проте серед видів митних режимів, передбачених статтею 70 Кодексу, “припаси” не названі. Митним формальностям щодо них присвячено окрему главу 34, яка знаходиться між митними формальностями на автомобільному та трубопровідному транспорті [2].

Окремі науковці відносять припаси до митних режимів. Зокрема, Н. В. Осадча включає їх до групи митних режимів, “використання яких зумовлено необхідністю розвитку національної економіки”, поряд з митними режимами безмитної торгівлі, знищення та руйнування, відмовою на користь держави [159, с. 258]. Не можна не погодитись, що усі названі стани мають бути об’єднані в одну групу. Водночас навряд чи можна говорити про їх “необхідність у розвитку національної економіки”. У припасів та товарів у магазинах безмитної торгівлі – обмежена сфера використання не тільки щодо території та споживачів, а й, так би мовити, потенціалу. Їх не використовують для удосконалення національної промисловості, у технологічних новаціях, гуманітарному забезпеченні, підвищенні обороноздатності держави тощо. Будь-якого впливу на національну економіку або міжнародне економічне співробітництво вони не здійснюють. З урахуванням їх звільнення від оподаткування митними платежами також не може йтися про інтерес держави з фінансової точки зору. А що стосується митного режиму знищення або руйнування, то в окремих випадках держава в фінансовому відношенні взагалі потерпає. Так, у разі незгоди власника (уповноваженої ним особи) самостійно організувати та оплатити процедуру знищення або руйнування товарів, які опинилися у стані, що виключає можливість їх декларування у будь-який інший митний режим, а також неможливості стягнення з нього шляхом списання витрати відшкодовуються за рахунок коштів державного бюджету (ст. 178 Митного кодексу України).

Крім того, наприклад, правові норми щодо митного режиму переробки на митній території України передбачають утилізацію для залишків або відходів,

що утворились у результаті переробки товарів (ст. 157 Митного кодексу України) [2]. Тобто один вид митного режиму одночасно завбачає в собі застосування іншого митного режиму. З іншого боку, у цьому випадку утилізація є однією з процедур при операціях з переробки товарів. У зв'язку з цим виникає закономірне запитання: чим було викликано бажання вітчизняних законодавців виокремити таке процедурне питання, як знищення або руйнування товарів в окремий митний режим?

З приводу подвійності, яку передбачають окремі митні режими, потрібно повернутись до тих, що належать до преференційної групи. Треба зазначити, що їх об'єднує спільна умова, встановлена правовими нормами Митного кодексу України. Вона стосується реекспорту або реімпорту (залежно від митного статусу) товарів, поміщених у відповідний митний режим. Так, ст. 103 вказаного Кодексу регламентовано, що в митному режимі тимчасового ввезення товари підлягають реекспорту до завершення встановленого строку. Крім того, у передбачених законодавством випадках власником при поміщенні товарів у цей митний режим до фіскального органу надається письмове зобов'язання про їх реекспорт (ст. 104 Митного кодексу України). Дзеркальна ситуація відбувається при митному режимі тимчасового вивезення (статті 113, 114 Митного кодексу України). Правовими нормами митного законодавства України, які регулюють завершення митних режимів вільної митної зони, переробки на митній території та за її межами, передбачена можливість поміщення товарів “у інший митний режим” [177, с. 42]. Але при цьому тільки стосовно реекспорту/реімпорту товарів (залежно від митного статусу) прямо на це вказується (статті 137, 160, 173 Митного кодексу України) [2].

Виокремлення законодавцем реімпорту та реекспорту як окремих митних режимів є не зовсім логічним. Так, ст. 78 Митного кодексу України передбачено, що в митний режим реімпорту можуть бути поміщені товари, які були вивезені за межі митної території у митних режимах тимчасового вивезення, переробки та експорту (при відповідних умовах) та ввозяться на

митну територію України. Зокрема, до таких умов належать вимоги щодо незмінності стану товару та дотримання строків. Відповідно митний режим реекспорту стосується товарів, що вивозяться за межі митної території України та які раніше були поміщені у митні режими тимчасового ввезення, переробки на митній території України, митного складу, імпорту (при відповідних умовах), вільної митної зони та безмитної торгівлі або взагалі не перебували у митному режимі у зв'язку із заборонами (обмеженнями) на них (ст. 86 Митного кодексу України) [2]. При цьому всі умови для поміщення в митні режими реекспорту та реімпорту продубльовано у правових нормах, які регламентують зазначені митні режими. Така подвійна регламентація навряд чи веде до спрощення митних процедур, до якого закликає законодавство Європейського Союзу та прагне українське.

Запровадження реекспорту та реімпорту в Модернізованому митному кодексі, затвердженому Регламентом № 450/2008 від 23 квітня 2008 року, є відмінною ознакою країни походження товару і стосується безпосередньо митних режимів для їх випуску для вільного обігу або експорту. Тобто, коли у цьому нормативно-правовому акті йдеться про реекспорт, це означає експорт товарів, що не входять до Співтовариства (non-Community goods). Відповідно, реімпортовані товари – це товари, що походять із країн ЄС, які ввозяться на його митну територію у будь-якому митному режимі, у т. ч. митному режимі імпорту [178, с. 49]. З огляду на аналіз положень правових норм Митного кодексу України, які регламентують митні режими реімпорту та реекспорту, можна бачити, що фактично їх наявність у законі зумовлена лише необхідністю у розмежуванні товарів залежно від їх митного статусу, тобто на українські та іноземні, при поміщенні їх у інші митні режими.

У своїх працях “Порівняльний аналіз законодавства про митні режими України з Європейським Союзом та Митним союзом Росії, Білорусі, Казахстану (РБК)” та “Глобалізаційні процеси та їх вплив на митну політику та на тарифне регулювання” Н. В. Осадча наводить приклади, коли митні органи наполягали

на розміщенні товарів, які походять з України, під митний режим реімпорту, тоді як вони раніше були вивезені з України в митному режимі експорту, і навпаки – на розміщенні іноземних товарів під митний режим реекспорту, якщо дані товари були раніше ввезені в Україну. При цьому вона зауважує, що “згідно із законодавством України дана вимога є некоректною, тому що декларант сам обирає режим, а щодо країни походження не існує будь-яких обмежень”. Причини цього вона вбачає у відсутності в правових нормах українського митного законодавства розмежування товарів за ознакою країни походження [159, с. 259, 263; 165, с.23]. Дійсно, при поміщенні товарів у митний режим імпорту – іноземні товари набувають статусу українських, і навпаки – українські при поміщенні в митний режим експорту втрачають статус вітчизняних товарів. При цьому за фактом ні іноземні товари не стають “виробленими в Україні”, ні українські – в інших країнах. Отже, “реімпорт” і “реекспорт” – це ознака країни походження товару. І норми, запроваджені митним законодавством Європейського Союзу, саме закріплюють їх правову природу, на відміну від Митного кодексу України, яким регламентовані дублюючі митні режими та їх подвійність. До речі, з огляду на норми Митного кодексу України у прикладах, наведених Н. В. Осадчою, формально працівники митних органів діють цілковито правильно, оскільки чинним законодавством нашої країни передбачено, що у митний режим реімпорту поміщуються товари, які були вивезені або оформлені для вивезення за межі митної території України та випускаються у вільний обіг на митній території України (ст. 77 Митного кодексу України) [2]. І, як нами зауважено вище, таке протиріччя у правових нормах виникає внаслідок запровадження законодавцем як окремих митних режимів двох дублюючих режимів – реімпорту та реекспорту.

Враховуючи обраний Україною шлях до вступу у Європейський Союз, приведення національного митного законодавства у відповідність до стандартів останнього є нагальним завданням для вітчизняних законодавців. Удосконалення митного законодавства України, зокрема, інституту митних

режимів – це насамперед питання дійсного, а не лише задекларованого, спрощення і прозорості у цій сфері. У зв'язку з цим урахування особливостей європейських норм, які не передбачають реімпорт, реекспорт, безмитну торгівлю, знищення або руйнування та відмову на користь держави у якості видів інституту митних режимів, є одним із питань, що потребує розгляду в процесі удосконалення національного митного законодавства.

Таким чином, проаналізувавши митні режими, запроваджені українським законодавством, та взявши за основу як класифікаційний критерій державний інтерес у митній сфері, можна виокремити такі їх групи:

– до першої групи основних митних режимів належать імпорт (випуск для вільного обігу) та експорт як митні режими, спрямовані на забезпечення фінансових інтересів держави від зовнішньоекономічної діяльності; захист її економічних та інших національних інтересів;

– другу групу становлять такі преференційні митні режими, як транзит, митний склад, вільна митна зона, тимчасові ввезення товарів на митну територію та вивезення за її межі, переробка на митній території та за її межами, мета застосування яких полягає у стимуляції суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності держави, розвитку національної промисловості, сприянні міжнародним торговельним, економічним відносинам та взаємовідносинам у гуманітарній сфері;

– до групи особливих митних режимів необхідно віднести митні режими, які не передбачені митним законодавством Європейського Союзу і за своєю суттю є або допоміжними і відрізняються процедурним характером, або такими, що визначають певні характерні ознаки товарів, а саме: митні режими реімпорту, реекспорту, безмитної торгівлі, знищення або руйнування та відмови на користь держави.

Висновки до розділу 1

Митний режим як інститут права – це комплексний міжгалузевий інститут права, який містить сукупність відособлених правових норм адміністративного, фінансового, цивільного, господарського, міжнародного та інших галузей права, що регулюють групу взаємозалежних суспільних відносин, які виникають під час здійснення митних процедур відповідно до заявленої мети переміщення товарів через митний кордон України, визначення їх правового статусу, умов оподаткування і використання після митного оформлення;

Митний режим як предмет правового регулювання – це сукупність митних процедур, які встановлюють правила переміщення товарів через митний кордон України та їх подальше використання з метою забезпечення інтересів держави у митній сфері, виконує такі функції: фіскальну, яка знаходить свою реалізацію у стягненні митних платежів з метою забезпечення фінансових інтересів держави у зовнішньоекономічній діяльності; стимуляційну, що реалізується шляхом звільнення від митного оподаткування і вживання заходів нетарифного регулювання, спрощення митних процедур з метою стимулювання суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності, сприяння розвитку національної економіки тощо; захисну, яка передбачає застосування заходів нетарифного регулювання і має за мету захист економічних та інших національних інтересів держави шляхом впровадження системи ліцензування, квотування та інших нетарифних обмежень при поміщенні товарів у митні режими; контрольну – спрямовану на забезпечення додержання норм чинного законодавства України у митній сфері, що реалізується за допомогою специфічних методів і форм, властивих контролю в сфері державного управління; регулятивну, метою якої є регламентація порядку дій при поміщенні товару у митний режим, пов'язаних із напрямком переміщення товару через митний кордон, визначенням статусу товару та операцій з ним тощо.

На основі державного інтересу в митній сфері як класифікаційний критерій пропонуємо таку систематизацію функцій, притаманних інституту митних режимів у митному праві України:

- фіскальна функція, яка полягає у стягненні митних платежів з метою забезпечення фінансових інтересів держави від зовнішньоекономічної діяльності;

- стимуляційна, що реалізується у звільненні від митного оподаткування і застосування заходів нетарифного регулювання, спрощенні митних процедур з метою стимуляції суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності, сприяння розвитку національної промисловості, міжнародним торговельним та економічним відносинам, взаємовідносинам у гуманітарній сфері тощо;

- захисна, яка втілюється у застосуванні заходів нетарифного регулювання і має за мету захист економічних та інших національних інтересів держави шляхом впровадження системи ліцензування, квотування та інших нетарифних обмежень при розміщенні товарів у митні режими;

- контрольна функція спрямована на забезпечення додержання норм чинного законодавства України у митній сфері та реалізується за допомогою специфічних методів та форм, властивих контролю у сфері державного управління;

- регулятивна функція стосується порядку дій при розміщенні товару у митний режим, пов'язаних із напрямком переміщення товару через митний кордон, визначенням його статусу товару та операцій з ним тощо.

Прийнявши за основу як класифікаційний критерій державний інтерес у митній сфері, пропонуємо таке визначення видів митних режимів у митному праві України:

- до першої групи основних митних режимів належать імпорт (випуск для вільного обігу) та експорт, як митні режими, спрямовані на забезпечення

фінансових інтересів держави від зовнішньоекономічної діяльності; захист її економічних та інших національних інтересів;

– другу групу становлять такі преференційні митні режими, як транзит, митний склад, вільна митна зона, тимчасові ввезення товарів на митну територію та вивезення за її межі, переробка на митній території та за її межами, мета застосування яких полягає у стимуляції суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності держави, розвитку національної промисловості, сприянні міжнародним торговельним, економічним відносинам та взаємовідносинам у гуманітарній сфері;

– до групи особливих митних режимів необхідно віднести митні режими, які не передбачені митним законодавством Європейського Союзу і за своєю суттю є або допоміжними і відрізняються процедурним характером, або такими, що визначають певні характерні ознаки товарів, а саме: митні режими реімпорту, реекспорту, безмитної торгівлі, знищення або руйнування та відмови на користь держави.

РОЗДІЛ 2 ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ МИТНИХ РЕЖИМІВ В УКРАЇНІ

2.1. Правове регулювання основних митних режимів

Митні режими імпорту та експорту належать до основних митних режимів, оскільки містять функції застосування останніх у повному обсязі, визначають два можливих напрямки руху через митний кордон та досягають остаточної мети переміщення товару одразу після виконання митних формальностей та сплати митних платежів.

Питанням, пов'язаним із правовим регулюванням митних режимів імпорту та експорту, приділялась увага в роботах В. Б. Авер'янова [179], Д. Н. Бахраха [180], О. П. Гребельника [157], М. М. Каленського [181], О. В. Константи [182], Є. Я. Кравця [183], С. Й. Кравчука [184], О. О. Крестьянінова [136], О. Г. Міхеєвої [45], А. С. Мостового [158], Н. В. Осадчої [159], П. В. Пашка [181], С. В. Продайка [185], О. В. Прядко [186], І. С. Розанова [160], С. Г. Стеценка [161], Ю. О. Тихомирова [162], О. В. Чуприни [163] та ін.

Згідно з положеннями Митного кодексу України імпорт (випуск для вільного обігу) – це митний режим, за якого іноземні товари після сплати всіх митних платежів, встановлених законами України на імпорт цих товарів, та виконання усіх необхідних митних формальностей випускаються для вільного обігу на митній території України (ст. 74). Відповідно, експорт (остаточне вивезення) – це митний режим, коли українські товари випускаються для вільного обігу за межами митної території України без зобов'язань щодо їх зворотного ввезення (ст. 82 Митного кодексу України). З моменту фактичного ввезення (імпорт) або вивезення (експорт) товари втрачають свій первинний статус: іноземні набувають статусу українських товарів, а українські – навпаки (статті 76, 84 Митного кодексу України) [2].

Основними документами, необхідними для надання органу доходів і зборів, що здійснює випуск товарів, при поміщенні товарів у зазначені митні режими є: картка акредитації у митниці; довідка про декларування валютних цінностей; зовнішньоекономічний договір; інвойс (має супроводжувати вантаж з-за кордону); сертифікат про походження; рахунок про транспортні витрати та договір з перевізником чи експедитором; TIR Carnet (за наявності); CMR або морська/авіа/залізнична накладна (має супроводжувати вантаж з-за кордону). Для поміщення у митний режим імпорту, крім того, надаються: експортна декларація країни-відправника (за наявності) та сертифікати якості, технічна документація тощо (в разі необхідності), а в режим експорту – документи від перевізника (технічний паспорт транспортного засобу, паспорт водія, свідоцтво для міжнародних перевезень вантажів під митними пломбами) (ст. 335 Митного кодексу України) [2].

Також для поміщення товарів у митні режими імпорту чи експорту особа, на яку покладається дотримання вимог цих режимів, повинна сплатити митні платежі, якими відповідно до законодавства України обкладаються товари під час ввезення на її митну територію в режимі імпорту або вивезення за її межі у митному режимі експорту. При цьому митний режим імпорту передбачає оподаткування ввізним митом (у т. ч. сезонним, антидемпінговим тощо), акцизним збором, податком на додану вартість. Водночас при митному режимі експорту товари оподатковуються лише вивізним митом та податком на додану вартість за нульовою ставкою (статті 75, 83, 286 Митного кодексу України, статті 14.1.61, 195.1.1, 206.2, 206.4, 212.1.2 Податкового кодексу України) [2; 187]. Як звертають увагу науковці, митні тарифи є одним із основних інструментів регулювання зовнішньоекономічної діяльності. Використовуючи цей інструмент, держава може швидко та адекватно впливати на розвиток виробництва, підвищення конкурентоспроможності вітчизняних товарів на внутрішньому та

зовнішньому ринках, регулювати імпорتنі та експортні потоки. Окрім цього, мито є одним із джерел грошових надходжень до бюджету [45, с. 4].

Поряд з тим при поміщенні товарів у митний режим імпорту українським законодавством передбачено ряд пільгових категорій, які звільнені від оподаткування митними платежами в цілому, або деякими з них. Наприклад, від сплати ввізного мита, податку на додану вартість та акцизного збору звільнюються: гуманітарна допомога, що надається Україні (ст. 287 Митного кодексу України; статті 213.3.9, 197.11 ПК України); товари (крім моторних транспортних засобів), що ввозяться в Україну для офіційного користування іноземними, у т. ч. дипломатичними, представництвами, консульськими установами, міжнародними організаціями (статті 382, 386, 391 Митного кодексу України; статті 197.2, 213.3.2 ПК України) [2; 187]; матеріали та обладнання, що імпортуються в Україну в рамках Угоди між Україною та Федеративною Республікою Німеччина про співпрацю у справах осіб німецького походження, які проживають в Україні від 03 вересня 1996 року, ратифікованої Україною 18 липня 1997 року [188]; обладнання та майно, що ввозяться відповідно до Угоди між Кабінетом Міністрів України та Підготовчою комісією Організації Договору про всеосяжну заборону ядерних випробувань про проведення заходів, у тому числі після сертифікаційної діяльності, стосовно об'єктів з міжнародного моніторингу за Договором про всеосяжну заборону ядерних випробувань від 17 вересня 1999 року, ратифікованої Україною 16 листопада 2000 року [189], та ряд інших товарів, пільговий режим імпортування яких передбачено міжнародними угодами України. Звільнені від оподаткування ввізним митом і податком на додану вартість товари, призначені для використання в рамках виконання угоди про розподіл продукції (ст. 282 Митного кодексу України, ст. 337.2 ПК України, Закон України “Про угоди про розподіл продукції”) [2; 187; 190]; до 01 січня 2018 року – товари, що ввозяться в режимі імпорту в межах міжнародних договорів (угод) України з питань щодо створення

космічної техніки; до 01 січня 2019 року – техніка, обладнання, устаткування, що використовуються для реконструкції існуючих і будівництва нових підприємств з виробництва біопалива та ін. [191; 192; 2; 187]. Законодавчими актами України передбачено доволі поширений перелік товарів, які звільняються від сплати митних платежів (повністю або за окремими видами) при розміщенні у митний режим імпорту. Ввезення пільгових категорій товарів, як правило, спрямовано на сприяння розвитку новітніх технологій, окремих галузей промисловості, у т. ч. оборонної, гуманітарної допомоги та лікувальних засобів; культурному обміну.

Водночас для товарів, що експортуються із України до держав – членів Європейського Союзу, останнім в односторонньому порядку з квітня 2014 року запроваджено ряд пільг. Так, Регламентом Європейського Парламенту та Ради ЄС № 374/2014 від 16 квітня 2014 року “Про скасування або зниження мит на товари, що походять з України”, який набув чинності з 23 квітня 2014 року, передбачено скасування ввізних мит на 94,7% від усього обсягу таких промислових товарів та на 83,4% сільськогосподарських товарів та продуктів харчування, а також застосування нульових тарифних квот на ряд товарів агропромислового комплексу [193].

До третьої умови розміщення товарів у митні режими імпорту та експорту належить зобов’язання особи, на яку покладається дотримання вимог цих режимів, виконати встановлені відповідно до закону вимоги щодо заходів нетарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності (статті 75, 83 Митного кодексу України) [2]. У своїй роботі “Митний контроль та митне оформлення” М. М. Каленський зазначає, що класифікаційні схеми, які одержали міжнародне визнання, налічують близько 800 конкретних видів нетарифних заходів [181, с. 84]. До основних відносять вищезгадане квотування, а також ліцензування, сертифікацію, ветеринарний, фітосанітарний, санітарно-епідеміологічний та інші види контролю тощо.

Застосування заходів нетарифного регулювання – доволі неоднозначне явище. Так, Митним кодексом України визначено, що вони спрямовані на захист внутрішнього ринку, громадського порядку та безпеки, суспільної моралі, на охорону здоров'я та життя людей і тварин, охорону навколишнього природного середовища, захист прав споживачів товарів, що ввозяться в Україну, а також на охорону національної культурної та історичної спадщини (ст. 4 Митного кодексу України) [2]. Потрібно звернути увагу, що на перше місце українським законодавством поставлено “захист внутрішнього ринку”. Саме це і викликає суперечливе ставлення до їх використання. Як зауважує М. М. Каленський, заходи нетарифного регулювання мають за мету в установленому порядку запобігти або пом'якшити шкоду, яка завдається національній економіці різким зростанням імпорту іноземних товарів, а також заходи, спрямовані на припинення недобросовісної конкуренції з боку іноземних експортерів [194, с. 4]. Тобто такі заходи належать до методів протекціоністського режиму. Саме природа останнього доволі неоднозначна і ставлення до нього – вкрай суперечливе. Докладніше це питання буде розглянуто у наступному розділі.

Водночас, крім протекціоністської мети, а також цілей, спрямованих на захист громадського порядку та безпеки, суспільної моралі, на охорону здоров'я та життя людей тощо, визначених у Митному кодексі України, до цілей заходів нетарифного регулювання також належать ті, що спрямовані у відповідь на дискримінаційні та/або недружні дії інших держав, митних союзів або економічних угруповань, до яких, крім перелічених вище, належить також ембарго (повне або часткове) (ст. 29 Закону України “Про зовнішньоекономічну діяльність”) [195]. Так, постановами Кабінету Міністрів України від 30 грудня 2015 року № 1147 та від 20 січня 2016 року № 28 у зв'язку з введенням Урядом Російської Федерації в дію рішення щодо заборони ввезення на її митну територію товарів, що походять з України, до 5 серпня 2016 року заборонено ввезення на митну територію нашої країни

товарів, які походять з Російської Федерації, у тому числі це м'ясо великої рогатої худоби, свійської птиці, свинина, риба та водяні безхребетні, сири плавлені, кава смажена з кофеїном, чай, карамель, шоколад та шоколадні цукерки, продукти дитячого харчування, вироби з макаронного тіста, кондитерські вироби, чіпси, корм для собак або котів, сигарети з фільтром, мармелад та ін. [196; 197].

Поряд з тим для сприяння торговельним відносинам застосовуються преференційні заходи нетарифного регулювання. Так, з метою переходу України до митного режиму експорту відповідно до стандартів Європейського Союзу, у т. ч. щодо видачі сертифіката з перевезення товару EUR.1 митницею, а не Торгово-промисловою палатою, наказами Міністерства фінансів України від 29 травня 2014 року № 652 та від 07 жовтня 2014 року № 1013 [198; 199] регламентовані питання щодо порядку заповнення та видачі митницею сертифіката з перевезення товару EUR.1, а також надання та анулювання митницею статусу уповноваженого (схваленого) експортера. Правила, які стосуються цих питань, запроваджені на підставі Угоди про вільну торгівлю між Україною та державами Європейської асоціації вільної торгівлі (European Free Trade Association, EFTA), ратифікованої Законом України від 07 грудня 2011 року № 4091-VI, Угоди про вільну торгівлю між Урядом України та Урядом Чорногорії, ратифікованої Законом України від 16 жовтня 2012 року № 5445-VI [200; 201], а також інших міжнародних договорів України, та передбачають для суб'єктів митних відносин з боку України, Республіки Ісландія, Князівства Ліхтенштейн, Королівства Норвегії та Швейцарської Конфедерації, Чорногорії прозорі та спрощені умови при поміщенні товару в митний режим експорту. Наприклад, уповноважений експортер має право самостійно оформлювати декларацію незалежно від вартості преференційного походження товару з України, що експортується на умовах вищезазначених угод [199].

Таким чином, як справедливо зауважує М. М. Каленський, для здійснення зовнішньоекономічної операції суб'єктові зовнішньоекономічної діяльності слід насамперед пройти процедуру отримання дозвільних документів від певних державних органів, висновки яких є підставою для одержання права на здійснення експорту (імпорту) [202, с. 8], у т. ч. сертифіката, ліцензії тощо.

Заходи нетарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності регламентуються відповідними нормативно-правовими актами. Так, перелік товарів, імпорт та експорт яких підлягає ліцензуванню, регламентується відповідними нормативно-правовими актами Кабінету Міністрів України. До них віднесені небезпечні відходи; алкогольні напої і тютюнові вироби та ін.; на 2016 рік – деякі хімічні, у т. ч. озоноруйнівні речовини, та окремі категорії продуктів харчування й сільськогосподарського виробництва, що імпортуються з Республіки Македонія [203; 204; 205], та ін. Ліцензії на імпорт товарів оформляються та видаються Міністерством економічного розвитку і торгівлі України та уповноваженими на це органами виконавчої влади. Цей порядок визначено Положенням про порядок ліцензування імпорту товарів, затвердженим наказом Мінекономіки від 14 вересня 2007 року № 302 [206]. Імпорт, а також інші митні режими, що передбачають ввезення на територію України, транзит або вивезення за її межі наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів здійснюється ліцензіатами на підставі дозволу, виданого Державною службою України з контролю за наркотиками відповідно до положень постанови Кабінету Міністрів України від 3 лютого 1997 року № 146 “Про затвердження Порядку видачі дозволів на право ввезення на територію України, вивезення з території України або транзиту через територію України наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів” та деяких інших нормативно-правових актів [207; 208; 209; 210] та ін.

З метою охорони навколишнього природного середовища Законом України “Про особливості державного регулювання діяльності суб’єктів підприємницької діяльності, пов’язаної з реалізацією та експортом лісоматеріалів” від 08 вересня 2005 року № 2860-IV встановлено заборону на вивезення за межі митної території України лісоматеріалів та пиломатеріалів цінних та рідкісних порід дерев (ст. 2), а також строком на 10 років заборонено вивезення за межі митної території України в митному режимі експорту лісоматеріалів необроблених деревних порід [211]. Листом Державної фіскальної служби України від 09 жовтня 2015 року № 37550/7/99-99-24-03-01-17 митниці поінформовано про набрання чинності змін до зазначеного Закону. Зокрема, у листі зазначається, що, починаючи з 10 жовтня 2015 року, митне оформлення лісо- та пиломатеріалів у режимі експорту повинно здійснюватися митницями на підставі сертифікатів про походження лісоматеріалів та виготовлених з них пиломатеріалів, виданих підприємствами – постійними лісокористувачами згідно із порядком, затвердженим Кабінетом Міністрів України [212].

22 березня 2016 року до Верховної Ради України надійшов законопроект “Про внесення змін до Закону України “Про особливості державного регулювання діяльності суб’єктів підприємницької діяльності, пов’язаної з реалізацією та експортом лісоматеріалів” щодо встановлення правових засад обліку та реалізації лісоматеріалів з метою дотримання вимог Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом”. Його метою, на думку авторів, є комплексне розв’язання проблемних питань “щодо регулювання відносин у сфері гармонізації відносин із Світовою організацією торгівлі, функціонування єдиної державної системи електронного обліку деревини, реалізації та експорту лісоматеріалів”. Ними акцентується, що “запроваджений мораторій на експорт лісоматеріалів необроблених на десятирічний термін порушує зобов’язання України як члена СОТ, передбачені Генеральною угодою з тарифів і торгівлі, згідно з

якою будь-які заборони чи обмеження, крім мита, податків чи інших зборів, не повинні встановлюватися або застосовуватися будь-якою стороною щодо продажу на експорт будь-якого товару, призначеного для ввезення на територію будь-якої іншої сторони, а також суперечить зобов'язанням України в рамках Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом [213]. Проте, як зазначено у висновку до цього проекту Головного науково-експертного управління Апарату Верховної Ради України, проблема лісокористування полягає у тому, що ліси України є її національним багатством і джерелом для задоволення потреб суспільства в лісових ресурсах, а лісові відносини спрямовуються на забезпечення охорони, відтворення та сталого використання лісових ресурсів з урахуванням екологічних, економічних, соціальних та інших інтересів суспільства. Тому це питання “не може розглядатися виключно в економічній площині і, зокрема, у сфері зовнішньоторговельних відносин” [214].

Згідно з інформацією громадських активістів збитки від незаконної вирубки лісів в Україні (без урахування тимчасово окупованих територій Автономної Республіки Крим, м. Севастополя та частини зони проведення антитерористичної операції) протягом 2015 року становили 114,2 млн грн, що у 2,4 рази більше порівняно з 2014 роком. Було зафіксовано 7955 випадків незаконних рубок дерев і чагарників (на 9,2% більше порівняно з 2014 р.), у результаті яких було знищено та пошкоджено 32,3 тис. куб. м деревостанів (на 90,7% більше) [215]. 30 квітня 2016 року прес-служба Служби безпеки України повідомила, що її співробітники блокували масштабний бізнес з незаконного експорту деревини до однієї з країн Східної Азії. Комерсанти скуповували незаконно вирубану деревину в кількох областях України. Надалі лісоматеріали реалізовувалися за заниженими цінами підконтрольній компанії з Європи, яка перепродавала деревину за ринковими цінами. При цьому експортери також надавали недостовірну товарно-супровідну документацію про походження продукції. За даними СБУ, таким чином було

експортовано понад 50 куб. м деревини на суму майже 60 млн грн. Чергову партію деревини співробітники Служби безпеки України спільно з фіскальною службою та фахівцями Держагентства лісових ресурсів блокували у Чорноморську на Одещині. Накладено арешт на підготовлені до незаконного експорту лісоматеріали вартістю майже 3 млн грн [216]. До речі, вищезазначений законопроект 14 квітня 2016 року відкликано. Отже, з огляду на захист національних інтересів держави заходи нетарифного регулювання відіграють у цьому неабияку роль.

Крім того, українським законодавством встановлені обмеження щодо експорту на товари подвійного використання. Так, не допускається експорт окремих товарів до держав, щодо яких Радою Безпеки ООН встановлено ембарго на їх експорт, а також у разі, коли за результатами експертизи в галузі державного експортного контролю є підстави вважати, що вони призначені для створення зброї масового знищення чи засобів її доставки; використання у терористичних або інших протиправних цілях тощо. Крім того, експорт та поряд з ним імпорту, тимчасове вивезення та ввезення товарів, які є матеріальними носіями інформації, віднесеної до державної таємниці, здійснюється з дотриманням вимог законодавства з питань охорони державної таємниці. Зазначених митних режимів також стосуються обмеження стосовно товарів, що можуть бути використані у створенні хімічної, бактеріологічної та токсичної зброї, зброї. Поміщення таких товарів у митні режими експорту, імпорту, тимчасового вивезення та ввезення товарів, реекспорту можливо лише за наявності дозволу від Державної служби експортного контролю України [217; 218].

Заходи нетарифного регулювання мають як тимчасовий, так і постійний характер. Наприклад, до останнього в обов'язковому порядку підпадає експорт золота та срібла; предметів, які становлять національне, історичне, археологічне або культурне надбання українського народу; природних ресурсів, які вичерпуються; товарів, які здійснюються з

порушенням прав інтелектуальної власності тощо, заборонено в цілому (ст. 17 Закону України “Про зовнішньоекономічну діяльність”) [195].

Таким чином, правове регулювання основних митних режимів, до яких належать, на нашу думку, митні режими імпорту та експорту, спрямовано на забезпечення фінансових інтересів держави від зовнішньоекономічної діяльності; захист її економічних та інших національних інтересів; визначення й забезпечення умов митного оформлення при переміщенні товарів через митний кордон для випуску для вільного обігу на митній території України або за її межами.

Не можна не погодитись з Н. В. Осадчою, яка зазначає, що “при формуванні механізму реалізації кожного митного режиму важливо враховувати стимули й обмеження у його реалізації. Особливо це стосується митних режимів, які впливають на сальдо торговельного балансу – імпорту й експорту” [159, с. 259].

Так, за даними Державної служби статистики України, у 2013 році обсяг експорту в нашій країні становив 63 312,02 млн дол., що на 11 881,52 млн дол. більше, ніж у 2010 році, а імпорту – 76 963,96 млн дол., що більше на 16 224,06 млн дол. порівняно з зазначеним періодом (рис.1.1).

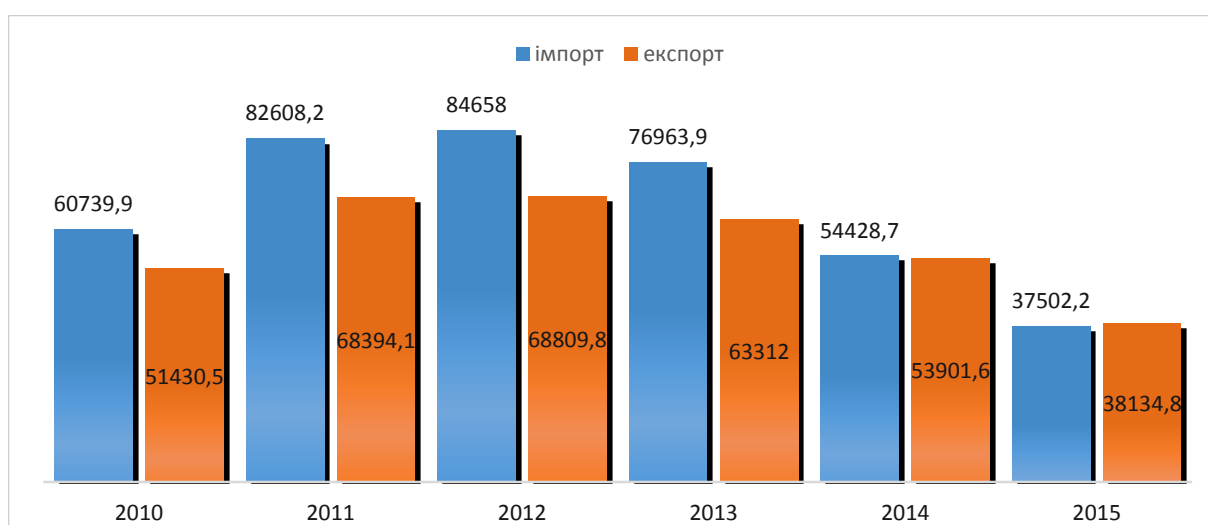

Рисунок 1.1. Обсяги імпорту та експорту в зовнішньоекономічній діяльності України, 2010–2015 роки

Але навіть у зазначені роки, коли у зовнішньоторговельних відносинах було досягнуто найвищих показників за останні шість років, мало місце від'ємне сальдо. У 2014–2015 роках у цій сфері загалом намітився спад (у 2014 році обсяг експорту становив 53 901,68 млн дол., імпорту – 54 428,71 млн дол.; у 2015 році – експорту – 38 134,8 млн дол., імпорту – 37 502,28 млн дол.) (див. Додатки Л, М, Н). Одна з причин цього, на нашу думку, – наслідок агресивної політики Російської Федерації щодо України. Так, у ці роки загальний обсяг імпорту та експорту складався без урахування частини зони проведення антитерористичної операції та тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м. Севастополя. Якщо внесок останніх до загального обсягу зовнішньоекономічної діяльності України був незначним (у середньому він становив 1,2% загального експорту та 1,3% – імпорту), то Донецької та Луганської областей до 2014 року він дорівнював у середньому 14,8% експорту та 3,7% імпорту [219].

З огляду на географічну структуру зовнішньої торгівлі товарами у 2015 року експорт України становив: до Туреччини – 2771,6 млн дол., або 7% загального обсягу та 77,8% до показників 2014 р. (2010 р. – 3026,6 млн дол., або 6% загального обсягу); Китаю – 2399,0 млн дол., або 6% загального обсягу та 89,7% до показників 2014 року (2010 р. – 1316,5 млн дол., або 2% загального обсягу); Єгипту – 2080,5 млн дол., або 5% загального обсягу та 72,7% до показників 2014 року (2010 р. – 1327,9 млн дол., або 2% загального обсягу); Італії – 1979,8 млн дол., або 5% загального обсягу та 80,2% до показників 2014 року (2010 р. – 2412,3 млн дол., або 5% загального обсягу); Польщі – 1977,4 млн дол., або 5% загального обсягу та 74,8% до показників 2014 року (2010 р. – 1787,2 млн дол., або 3% загального обсягу); Індії – 1444,1 млн дол., або 4% загального обсягу та 79,5% до показників 2014 року (2010 р. – 1426,1 млн дол., або 3% загального обсягу); Німеччини – 1328,7 млн дол., або 4% загального обсягу та 83,5% до показників 2014 року (2010 р. – 1499,4 млн дол., або 3% загального обсягу) (див. Додатки И, К). Водночас

на 1028,2 млн дол. у 2015 році скоротився експорт українських товарів до Білорусі, але до групи найбільших експортерів увійшла Іспанія (1043,6 млн дол. у 2015 р., або 3% сукупного обсягу). На 17 111,4 млн дол., або 21% порівняно з 2010 роком зменшився сукупний обсяг експорту до інших країн світу [220] (рис. 1.2 та рис. 1.3).

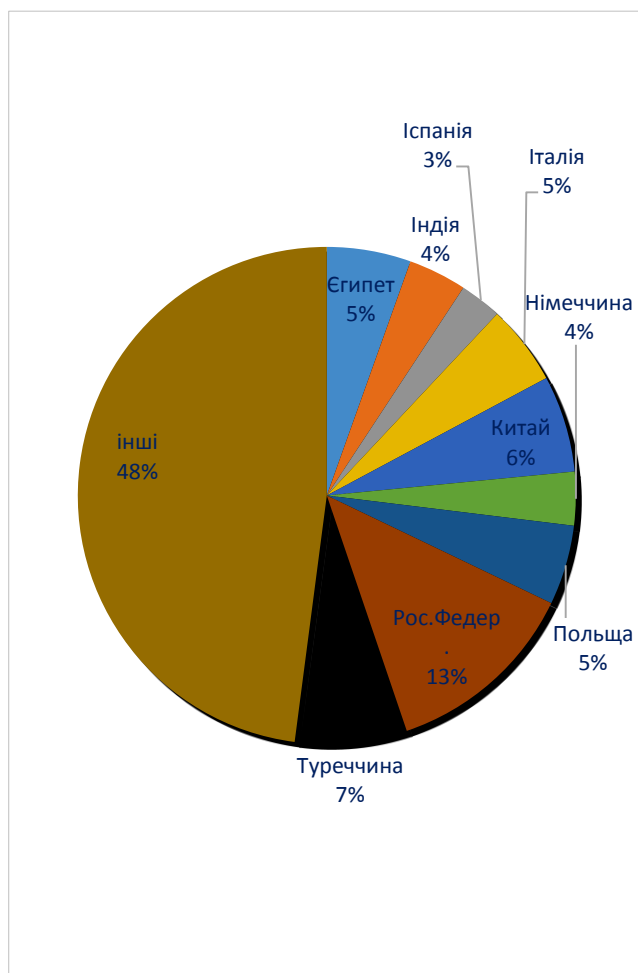

Рисунок 1.2. Експорт з України у 2015 році

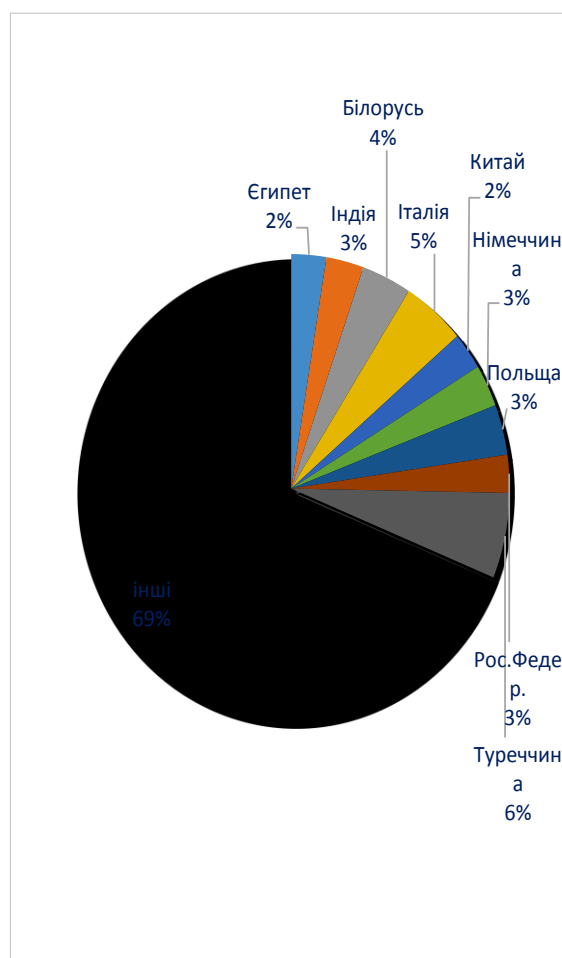

Рисунок 1.3. Експорт з України у 2010 році

За винятком Угорщини, аналогічна ситуація відбувається і стосовно імпорту товарів в Україну. Так, 2015 року імпорт товарів до України становив: з Німеччини – 3900,4 млн дол., або 10% загального обсягу та 72,7% до показників 2014 р. (2010 р. – 4603,0 млн дол., або 8% загального обсягу); Китаю – 3770,0 млн дол., або 10% загального обсягу та 69,7% до показників 2014 року (2010 р. – 4700,3 млн дол., або 8% загального обсягу); Білорусі – 2449,0 млн дол., або 7% загального обсягу та 61,7% до показників 2014 року

(2010 р. – 2567,5 млн дол., або 4% загального обсягу); Польщі – 2324,5 млн дол., або 6% загального обсягу та 75,7% до показників 2014 року (2010 р. – 2788,8 млн дол., або 5% загального обсягу); Угорщини – 1554,6 млн дол., або 4% загального обсягу та 106,2% до показників 2014 року (2010 р. – 1214,6 млн дол., або 2% загального обсягу); США – 1479,9 млн дол., або 4% загального обсягу та 76,7% до показників 2014 року (2010 р. – 1766,7 млн дол., або 3% загального обсягу); Італії – 976,1 млн дол., або 3% загального обсягу та 64,7% до показників 2014 року (2010 р. – 1390,2 млн дол., або 2% загального обсягу); Туреччини – 851,1 млн дол., або 2% загального обсягу та 65,5% до показників 2014 року (2010 р. – 1298,2 млн дол., або 2% загального обсягу). Сукупний обсяг імпорту у інші країни світу порівняно з 2010 роком зменшився на 5501,1 млн дол. [220] (рис. 1.4 та рис. 1.5).

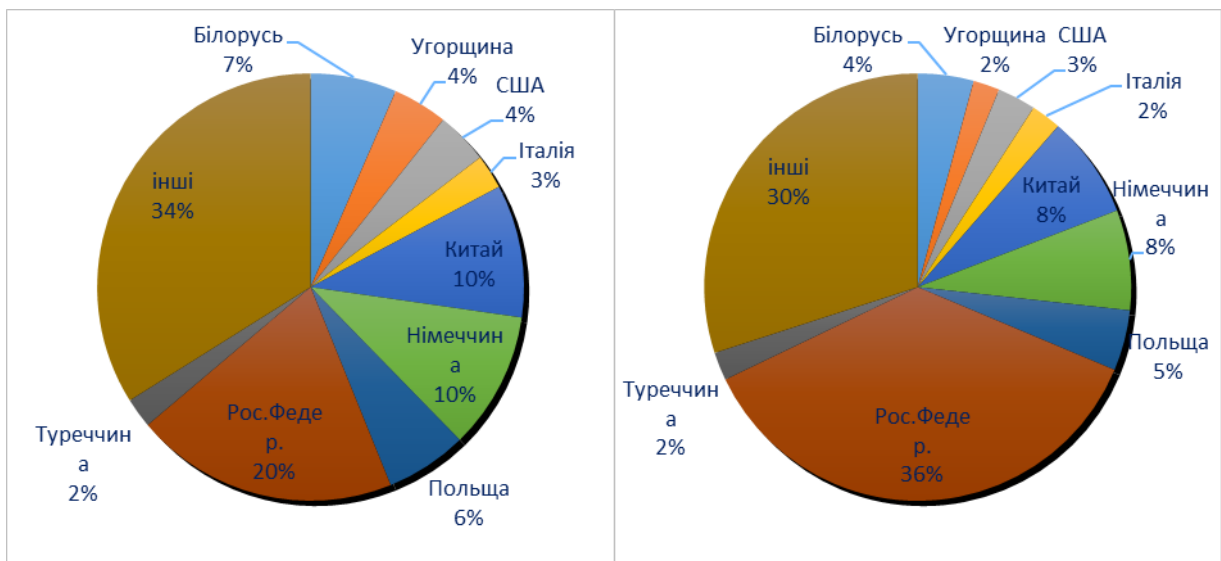

Рисунок 1.4. Імпорт в Україну у 2015 році **Рисунок 1.5.** Імпорт в Україну у 2010 році

Водночас потрібно звернути увагу на те, що обсяги імпорту з Російської Федерації у 2015 році становили 7485,1 млн дол., що менше на 14 712,9 млн дол., або 16% порівняно з 2010 роком, та на 5214,8 млн дол., або 41,1% у 2014 р.; експорту – 4829,9 млн дол., що на 4968,3 млн дол. менше, ніж у 2014 році, але на 3486,1 млн дол. більше порівняно з 2010 роком. Певну роль у цьому процесі відіграли й зазначені вище заходи нетарифного регулювання, які змушена була запровадити наша держава. Проте Російська

Федерація продовжує утримувати свої позиції як найбільший імпортер та експортер України поряд з Німеччиною, Китаєм, Туреччиною, Польщею, Італією та Білоруссю (див. Додатки А – Д).

Основними бюджетоформуючими товарами в цілому по Україні 2015 року були: нафта, продукти її перегонки та природний газ; електротехнічне обладнання; продукція хімічної та пов'язаних з нею галузей промисловості; ядерні реактори; пластмаси, полімерні матеріали; недорогоцінні метали та вироби з них; готові харчові продукти (див. Додатки Е, Э, Ж). Водночас кожен із регіонів має свої особливості. Зокрема, по Чопській митниці (Закарпатська область) до таких товарів у 2015 році належали машини автоматичного оброблення інформації, телефонні апарати, автомобілі легкові, полімери етилену, обладнання друкарське, вироби з пластмаси, трактори, папір та картон, прокат плоский, продукти високотемпературної перегонки. Слід зауважити, що зазначена митниця має пункти пропуску на кордонах зі Словацькою Республікою (5 пунктів), Угорською Республікою (7 пунктів) та Румунією (6 пунктів), які є державами – членами Європейського Союзу. Тобто зріз даних по цій митниці характеризує відносини, що складаються у зовнішньоекономічній сфері загалом та інституту митних режимів зокрема між Україною та ЄС. Характерно, що значна кількість перерахувань митниці надходить від доволі обмеженого кола суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності. Так, у 2015 році 1540,0 млн грн., що становить 56,8% усіх перерахувань митниці, сплачено лише двадцятьма основними бюджетоформуючими платниками податків зони діяльності митниці, у т. ч. ТОВ “Самсунг електронікс Україна Компані”, ТОВ “Порше Україна”, ПрАТ “Єврокар”, ПП “ОККО-Бізнес Контракт” та ін. [221].

Розвідка причин зменшення обсягів імпорту та експорту або генезису товарообігу більшою мірою є завданням для фахівців з економіки і загалом потребує окремого вивчення. Поряд з цим у межах нашого дослідження

інституту митних режимів у митному праві України, у т. ч. особливостей їх правового регулювання, слід зазначити, що однією зі складових впливу на обсяги надходжень до державного бюджету є порушення або невиконання умов митних режимів. Особливо це стосується митного режиму імпорту (випуску для вільного обігу). Умовно порушення можна поділити на дві великі групи: 1) це ввезення товарів з метою випуску їх для вільного обігу на митній території України, але поміщення товарів при їх митному оформленні у режими, які передбачають умовне звільнення від сплати митних платежів (транзит, тимчасове ввезення тощо); 2) заниження вартості, кількості, якісних характеристик тощо товарів, які поміщуються в митний режим імпорту, з метою ухилення від сплати митних платежів у повному обсязі.

Наприклад, товар поміщується у митний режим транзиту, але за межі митної території України не вивозиться, а потрапляє на внутрішній ринок. Це так звана схема “перерваного транзиту”. Вона дає змогу не сплачувати податок на додану вартість та акцизний податок. Контрабанда у такий спосіб, а також заниження митної вартості бензину та дизпалива при поміщенні їх у митний режим імпорту, які здійснювались протягом 2012–2013 років через структури, наближені до голови спостережної ради ГК “СЄПЕК” Сергія Курченка, призвели до втрат для державного бюджету приблизно на 2 млрд грн [222].

Однак це не єдина злочинна схема, пов’язана із поміщенням товару у митний режим транзиту, за якої справжня мета ввезення товару на територію України полягає у їх випуску для вільного обігу. Так, товар у режимі транзиту через територію України (зі звільненням від сплати митних платежів) завозиться у Придністров’я. Там його перепаковують у дрібні коробки і пакети, після чого тисячі приватних торгівців перевозять ці товари, передусім підакцизні, у вигляді ручних поклаж у зворотному напрямку – на митну територію України і щоденно збувають без усяких податків на ринках та підприємствах роздрібною торгівлі. Упродовж 10 місяців 2015 року на

пунктах пропуску Одеської митниці задекларовано переміщення понад 13 млрд сигарет. Враховуючи, що населення Придністровської Молдавської Республіки становить лише 505,2 тис. осіб, неважко підрахувати, що кожен її мешканець, включно з немовлятами, жінками й старими людьми, навряд чи палить щодня по 5 пачок сигарет та випиває по 2 пляшки горілки. Тобто практично у повному обсязі ці 13 млрд сигарет повернулись без оподаткування на митну територію України [223].

Проте ухилення від сплати митних платежів стосується не лише митного режиму транзиту. Умисне викривлення при визначенні митного режиму (при фактичному імпорті товару) може відбуватися при використанні будь-якого митного режиму, який передбачає повне або часткове звільнення від сплати митних платежів, зокрема режимів переробки, митного складу, знищення тощо [224]. З урахуванням того, що оподаткований імпорт становить лише третину від статистичного імпорту (наприклад, за інформацією Чопської митниці, частка оподаткованого імпорту становить у середньому близько 38% статистичного імпорту [168; 225]), то можна лише уявити розміри недоотриманих державним бюджетом митних платежів при фактичному імпорті товару на митній території України.

Крім контрабандного ввезення товарів на територію України за допомогою їх поміщення у преференційні митні режими, безпосередньо сам митний режим імпорту таїть у собі значні корупційні ризики. Адже заниження вартості, кількості, якісних характеристик товарів з метою ухилення від сплати митних платежів у повному обсязі можливе лише за участю посадовців самих митних органів, а іноді й інших органів державної влади.

Наприклад, одна іноземна компанія на замовлення української компанії імпортує в Україну товари. За документами це авторучки чи фоторамки. Весь товар рухається через один із східноєвропейських митних складів, відомий як мекка контрабандистів. Українські митники бачать, що у фурах – не

авторучки чи фоторамки на десятки тисяч гривень, а техніка, алкоголь чи одяг на мільйони доларів. Вони конфіскують вантаж. Далі на цю митницю приїздять столичні податківці з постановою про кримінальну справу за несплату податків отримувачем вантажу. Останні вдруге конфіскують нерозмитнений товар і вивозять його на власний склад. Потім у справу вступають спеціальні судді столичного суду, до якого з'являється представник покупця, який говорить, що постачальник помилився товаром і завантажив не той товар. За відсутністю складу злочину кримінальне переслідування судом припиняється. При цьому весь товар за рішенням суду повертається власникові, який реалізує його на території України без розмитнення. Відповідно немає і сплати платежів до бюджету [226].

Існують простіші контрабандні схеми при митному режимі імпорту і також не завжди не без участі працівників митниці. Наприклад, пропуск вантажів без сплати платежів або “закриття очей” при проведенні митного контролю. Так, у 2002 році через митний пост “Краковець” (Львівська митниця) інспектором митниці за вказівкою безпосереднього керівництва було пропущено без сплати платежів понад 300 вантажів [227]. При вищезгаданих злочинних “схемах Курченка” за ринкової вартості дизпалива на рівні 1,26 дол. США/кг митне оформлення здійснювалось за вартістю 0,56-0,9 дол. США/кг, а за ринкової вартості бензину на рівні 1,4 дол. США/кг митне оформлення було за вартістю 0,84–0,99 дол. США/кг. За попередніми підрахунками втрати державного бюджету становлять до 1,3 млрд грн. [222]. Прес-служба Міністерства внутрішніх справ України поінформувала громадськість про порушення правоохоронцями кримінального провадження за фактом ухилення компанію Red Head Family Corporation (дитячі магазини “Антошка”) від сплати податків на суму 110 млн грн. За цією інформацією, під час досудового слідства було встановлено, що службові особи однієї з груп, що входять до зазначеної компанії, протягом 2013–2015 років штучно занижували митну вартість імпортованих товарів при проведенні їх

оформлення в режимі “імпорт” і необґрунтовано формували витрати та податковий кредит з податку на додану вартість через документальне оформлення безтоварних операцій з фіктивними підприємствами [228]. Ще одним із способів ухилення від сплати митних платежів у повному обсязі при режимі імпорту є використання поміщеного товару не за призначенням. Наприклад, купівля спирту для парфумерних виробництв (обкладався за зниженою ставкою акцизного збору) та використання цього спирту для виробництва горілки з фальшивими акцизними марками.

Як відзначають громадські активісти, зловживання в митній сфері щорічно призводять тільки до прямих втрат для держбюджету в обсязі 50–100 млрд грн. Традиційно під час розмитнення товарів лише 50% плати надходить до бюджету, решта готівкою віддається певним особам за “допомогу”. За оцінками Федерації роботодавців України, корупційний ринок на митниці 2013 року становив понад 40 млрд грн [229].

Посадові особи митних органів визнають, що через брак достовірної інформації про вартість та асортимент імпортованих товарів не можливо забезпечити цивілізовані умови митного оформлення й контролю товарів. На відміну від владних структур держав – членів Євросоюзу, які оперативно надають вичерпну інформацію про товари, стосовно вартості яких виникають сумніви, державні структури Китаю, наприклад, такої готовності до співпраці не проявляють. При цьому фіскальним органам відомо, що китайські виробники вносять у товаросупровідні документи при збуті товарів будь-яку ціну, яка влаштовує фірму-імпортера [223].

Аналіз судової практики свідчить, що близько 80% порушень норм митного режиму становлять адміністративні правопорушення (наприклад, у 2015 році із 12 608 справ, розглянутих судами першої інстанції в цій сфері, 10 757 було про адміністративні правопорушення). Загальну більшість правопорушень становлять дії, спрямовані на переміщення товарів через митний кордон України з приховуванням їх від митного контролю (ст. 483

Митного кодексу України) (2015 р. – 3741 справа), з яких майже половина – з використанням підроблених документів; порушення порядку проходження митного контролю в зонах спрощеного митного контролю (ст. 471 Митного кодексу України) (2015 р. – 2951 справа); недекларування товарів, транспортних засобів комерційного призначення (ст. 472 Митного кодексу України) (2015 р. – 3023 справи) [230]. Стосовно останніх правопорушень слід зауважити, що більшість з них – порушення митного режиму імпорту, коли при декларуванні товарів для випуску у вільний обіг занижуються кількісні показники товарів, що ввозяться на митну територію України. Трапляються випадки порушень митного режиму імпорту при ввезенні гуманітарної допомоги (2015 р. – 4 справи).

Так, 07 жовтня 2015 року. Центральним районним судом м. Миколаєва розглянуто матеріали, які надійшли від начальника управління аналізу ризиків та протидії митним правопорушенням Миколаївської митниці ДФС про притягнення Н. до адміністративної відповідальності за порушення митних правил за ст. 472 Митного кодексу України. Під час судового розгляду було встановлено, що 07 травня 2015 року в зону контролю митного поста “Варварівка” Миколаївської митниці ДФС надійшов вантаж “гуманітарна допомога” згідно з товаросупровідними документами у кількості 1264 найменування на адресу благодійного фонду “Карітас Врадіївка УГКЦ” від Ukrainische Griechisch-katholische Personalpfarrei St. Wolodymyr Hannover Deutschland. 08 травня 2015 року при здійсненні митного контролю серед вантажу були виявлені не задекларовані за встановленою формою товари: електронні термометри GRIPPOSTAD C, медичні препарати: “FRAGMIN P”, “TILIDIN AL 50mg/4mg” та ін. Крім того, відомості про його отримувача не були внесені до Єдиного реєстру отримувачів гуманітарної допомоги. Благодійний фонд “Карітас Врадіївка УГКЦ” був включений до Єдиного реєстру отримувачів гуманітарної допомоги лише 12 червня 2015 року, тоді ж вантаж з внесеними змінами

відповідно до Акта про виявлені факти невідповідності товарів визнано гуманітарною допомогою. З урахуванням характеру вчиненого порушення, особи порушника, а також зважаючи на те, що на момент розгляду справи судом благодійний фонд “Карітас Врадіївка УГКЦ” на підставі наказу Мінсоцполітики був включений до Єдиного реєстру отримувачів гуманітарної допомоги та того ж дня вантаж визнаний гуманітарною допомогою, у зв'язку з чим адміністративне правопорушення втратило будь-які можливі суспільно небезпечні наслідки, суд дійшов висновку, що Н. слід звільнити від адміністративної відповідальності за порушення митних правил у зв'язку із малозначністю вчиненого правопорушення, обмежившись усним зауваженням, провадження у справі закрити. Водночас у зв'язку з відсутністю реєстрації на території України електронні термометри GRIPPOSTAD C, медичні препарати “FRAGMIN P”, “CalciCare D3”, “Амохіцилін” та ще 19 найменувань не можуть бути випущені у вільний обіг і підлягають знищенню [231].

03 лютого 2015 року Галицьким районним судом м. Львова розглянуто матеріали, які надійшли від заступника начальника Львівської митниці, про притягнення до адміністративної відповідальності К. за порушення митних правил за ст. 472 Митного кодексу України. Під час судового розгляду було встановлено, що К. 21 грудня 2014 року, прямуючи через митний пост “Краковець” Львівської митниці з Республіки Польща в Україну, обравши спрощену зону митного контролю, намагалась перемістити товари через митний кордон України шляхом недекларування. Нею не було заявлено за встановленою формою точних і достовірних відомостей про товари, що підлягають обов'язковому декларуванню, а саме: 60,6 кг вживаних дитячих іграшок, 102,2 кг одягу, що був у вжитку, 958 штук зубних щіток, загальною вартістю 19,9 тис. грн. Під час розгляду справи К. визнала факт правопорушення та пояснила, що переміщувані через митний кордон України товари ввозились як гуманітарна допомога хворим дітям. З

урахуванням характеру вчиненого порушення, особи порушника та факту, що переміщені через митний кордон України товари ввозились як гуманітарна допомога хворим дітям, суд дійшов висновку про звільнення К. від адміністративної відповідальності за порушення митних правил у зв'язку із малозначністю вчиненого правопорушення, обмежившись усним зауваженням, та закриття провадження у справі. Товар, що був предметом правопорушення, повернуто К. [232].

Вище вже зазначалось, що при поміщенні товарів у митний режим імпорту гуманітарна допомога, яка надається Україні, звільняється від сплати ввізного мита, податку на додану вартість та акцизного збору. Водночас таке поміщення вимагає виконання ряду умов. Так, її отримувачами можуть бути лише юридичні особи, які зареєстровані в Єдиному реєстрі отримувачів гуманітарної допомоги. При цьому такими юридичними особами можуть бути: лише громадські організації інвалідів, ветеранів війни та праці та їх підприємства; благодійні організації, створені у порядку, визначеному Законом України “Про благодійну діяльність та благодійні організації” [233]; Товариство Червоного Хреста України; релігійні організації, зареєстровані у порядку, передбаченому Законом України “Про свободу совісті та релігійні організації” [234]; реабілітаційні установи для інвалідів та дітей-інвалідів, які мають відповідну ліцензію на здійснення реабілітаційних послуг [235]. Існує ряд і інших умов, що ускладнюють процес перевезення товарів для гуманітарної допомоги через митний кордон України. У зв'язку з цим трапляються випадки порушення митного режиму при ввезенні гуманітарної допомоги на територію України з боку фізичних осіб, які не займаються професійно благодійницькою діяльністю. Крім того, велику проблему при ввезенні гуманітарної допомоги створює існуюча в Україні система реєстрації іноземних лікарських засобів та медичної апаратури. Але згадані питання не є темою цього дослідження, тому вони лише окреслені як одна із передумов порушень митного режиму випуску для вільного обігу.

Стосовно чинників, що зумовлюють порушення в Україні основних митних режимів, поділяємо думку С. Й. Кравчука. Зокрема, до таких ним віднесені: висока прибутковість цього виду злочинного бізнесу; недосконалість митного та податкового законодавства, а також державної системи контролю за походженням і реалізацією продукції та сплатою податків; недостатньо ефективний рівень митного та прикордонного контролю. Не можна не погодитись і з його тезою, що “сучасна контрабандна діяльність характеризується високим ступенем організованості, широкими міжрегіональними і міжнародними злочинними зв’язками та корумпованістю державних службовців різного рівня” [236, с.306].

Як один із шляхів удосконалення контролю та управління ризиками при правовому регулюванні митних режимів законодавство Європейського Союзу, наприклад, передбачає повсюдне використання інформаційних та комунікаційних технологій, зокрема, обробку в електронному вигляді всіх митних та торговельних операцій. У ст. 46 Митного кодексу Європейського Союзу (Union Customs Code, UCC), затвердженого Регламентом Європейського Парламенту і Ради ЄС № 952/2013, зазначається, що митний контроль, крім випадкових перевірок, повинен ґрунтуватись насамперед на аналізі ризиків з використанням електронної обробки даних, з метою виявлення та оцінки ризиків і розробки необхідних заходів протидії на основі критеріїв, розроблених на національному, союзному і, де це можливо, на міжнародному рівні. Крім того, цим законодавчим актом підкреслено, що “безпаперове середовище” (*paperless environment*) для митниці та торгівлі є ключовим елементом у забезпеченні спрощення процедур торгівлі і поряд з цим ефективності митного контролю, тим самим знижуючи витрати для бізнесу та ризику для суспільства [237].

Крім розглянутих вище ризиків у сфері правового регулювання основних митних режимів, практика поміщення товарів у режими цієї групи стикається також з питаннями, пов’язаними із митним оформленням товарів,

сплатою митних платежів, застосуванням заходів нетарифного регулювання тощо. Вирішуються ці питання, як правило, у судовому порядку.

Наприклад, колегією суддів Вищого адміністративного суду України 16 квітня 2015 року розглянуто касаційну скаргу товариства з обмеженою відповідальністю “Аскоп-Україна” на постанову Київського апеляційного адміністративного суду за позовом цього підприємства до Південної митниці Державної фіскальної служби України та Головного управління Державної казначейської служби України в Одеській області про визнання бездіяльності протиправною та стягнення коштів. Судом було встановлено, що ТОВ “Аскоп-Україна” на підставі зовнішньоекономічного контракту через Іллічівський морський торговельний порт був імпортований на територію України соєвий шрот виробництва Бразилії в кількості 1688,7 тис. кг за кодом УКТ ЗЕД, який передбачає ставку ввізного мита в розмірі 0%. Відділом митних платежів і тарифного регулювання Південної митниці цьому товару було визначено інший код УКТ ЗЕД, що передбачає ставку ввізного мита в розмірі 20%. Південною митницею згідно з вантажними митними деклараціями здійснено митне оформлення імпортованого товару за кодом, встановленим митним органом, унаслідок чого ТОВ “Аскоп-Україна” сплатило ввізне мито в розмірі 1424,7 тис. грн та податок на додану вартість у розмірі 1709,7 тис. грн. Відповідно до п. 190.1 ст. 190 ПК України частина сплаченого ПДВ, у розмірі 284,9 тис. грн, була нарахована на суму ввізного мита (1424,7 тис. грн), яка включається до бази оподаткування податком на додану вартість товарів, що ввозяться на митну територію України. Внаслідок протиправного визначення Південною митницею іншого коду УКТ ЗЕД імпортованому підприємством товару, ТОВ “Аскоп-Україна” надмірно сплатило ввізне мито в розмірі 1 424,7 тис. грн та податок на додану вартість у розмірі 284,9 тис. грн. Підприємство направило цінним листом на адресу Південної митниці Міндоходів заяву про повернення надмірно сплаченого ввізного мита та податку. Південна митниця відмовила

ТОВ “Аскоп-Україна” у поверненні надмірно сплаченої суми ввізного мита та податку на додану вартість, мотивуючи відмову тим, що підприємство не зверталось з такою вимогою до суду при оскарженні рішення митного органу про визначення імпортованому товару іншого коду УКТ ЗЕД і така вимога судом не розглядалася. На звернення підприємства до суду постановою окружного адміністративного суду міста Києва позов задоволений. Визнана протиправною бездіяльність Південної митниці Міністерства доходів і зборів України щодо неподання до Головного управління Державної казначейської служби України в Одеській області висновку про повернення ТОВ “Аскоп-Україна” з Державного бюджету України надмірно сплаченого ввізного мита у зазначених розмірах. Надмірно сплачене ввізне мито та податок на додану вартість стягнуто з Державного бюджету України на користь зазначеного підприємства. Постановою Київського апеляційного адміністративного суду постановою суду першої інстанції скасована в частині стягнення з Державного бюджету України через Головне управління Державної казначейської служби України в Одеській області на користь товариства з обмеженою відповідальністю “Аскоп-Україна” сум надмірно сплаченого податку на додану вартість та ввізного мита. Дослідивши матеріали касаційної скарги, колегія суддів Вищого адміністративного суду України погодилась з висновком суду апеляційної інстанції стосовно того, що суд першої інстанції фактично визначив митну вартість ввезеного товару та перейняв функцію митного органу в частині стягнення з Державного бюджету України сум надмірно сплаченого ввізного мита та податку на додану вартість. Водночас рішення про визнання бездіяльності з боку Південної митниці Державної фіскальної служби України та Головного управління Державної казначейської служби України в Одеській області протиправною, прийнятті судами першої та апеляційної інстанцій, були залишені без змін [238].

У період з 2010-го до травня 2016 року лише Вищим адміністративним судом України прийнято понад 200 касаційних рішень за позовними заявами

підприємств до митних органів Державної фіскальної служби України про стягнення надмірно сплачених ввізного мита та податку на додану вартість. На нашу думку, створення в Україні дійсних, а не задекларованих, умов прозорості у сфері митних режимів повинно сприяти значному зменшенню кількості спірних питань, зокрема, при визначенні розмірів митних платежів. У свою чергу, це сприятиме зменшенню витрат коштів і часу підприємців, фіскальних та судових органів. Крім того, чим менше при застосуванні митних режимів виникає питань, вирішення яких потребує оскарження та судового рішення, тим більше зростає довіра до України з боку іноземних суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності.

Таким чином, правове регулювання митних режимів імпорту та експорту характеризується наявністю прогалин і суперечностей, у т. ч. у частині застосування заходів нетарифного регулювання; недосконалості правового механізму та бюрократичної завантаженості при використанні встановлених законодавством пільг стосовно ввезення на митну територію України товарів категорії “гуманітарна допомога”; високого рівня ризиків при розміщенні товарів у митний режим імпорту, у т. ч. корупційних; недостатньої поінформованості митних органів про вартість та асортимент імпортованих товарів з одночасною відсутністю прозорості при встановленні ними кодів УКТ ЗЕД (тим самим ставки ввізного мита), що, як правило, призводить до поновлення прав суб'єктів у судовому порядку; недосконалості механізму оскарження рішень митних органів про визначення імпортованому товару коду УКТ ЗЕД та повернення надмірно сплачених суб'єктом митних правовідносин митних платежів та ін.

2.2. Правове регулювання преференційних митних режимів

У попередніх підрозділах обґрунтовано, що мета інституту митних режимів полягає насамперед у забезпеченні фінансових інтересів держави шляхом безпосереднього отримання мита. Водночас задоволення інтересу в миттєвому поповненні державної казни не може домінувати над перспективами національного розвитку загалом. Це аксіома, що не потребує доведення. До складників такого розвитку належать: підтримка національної промисловості, сприяння вільній торгівлі та міжнародним відносинам тощо. Саме митні режими транзиту, митного складу, вільної митної зони, тимчасового ввезення товарів на митну територію та вивезення за її межі, переробки на митній території та за її межами, які передбачають преференції при їх застосуванні, є однією зі складових механізму цього сприяння.

Питання, пов'язані з правовим регулюванням названих митних режимів, з огляду на місце, яке вони займають в інституті митних режимів у національному митному праві, понад два десятиліття – під пильною увагою правознавців та фахівців у цій сфері. Ґрунтовні дослідження по окремих видах цих митних режимів проведено такими вітчизняними та зарубіжними дослідниками, як К. В. Бережна (“Митно-правовий режим транзиту в Україні”) [37], А. А. Бельтюкова (“Митна процедура переробки для внутрішнього споживання”) [239], Р. К. Касимбеков (“Удосконалення правового регулювання митних процедур переробки в Митному союзі Республіки Білорусь, Республіки Казахстан і Російської Федерації”) [240], О. В. Прядко (“Митні пільги і тарифні преференції”) [47], О. В. Чуприна (“Правове регулювання митних режимів переробки”) [50]. Також розвідкою з цієї теми займалися В. Б. Авер'янов [179], С. Я. Боринець [241], О. П. Гребельник [67], С. В. Ківалов [242], О. О. Крестьянінов [136] та ін.

Однозначної думки стосовно співвідношення у митній сфері категорій “митні пільги”, “тарифні преференції”, “митні привілеї” серед правознавців на цей час не склалось. Ґрунтовний аналіз з цього питання належить

О. В. Прядко у її дослідженні “Митні пільги і тарифні преференції”. Розглядаючи їх місце у митній сфері, вона розмежовує митні пільги, тарифні преференції, митні привілеї на окремі види, об’єднані такою родовою ознакою, як “митні переваги”. Останнє автор розуміє як “передбачений актом митного або податкового законодавства, а також укладений в установленому порядку міжнародним договором України засіб митного регулювання, що полягає в стимулюванні учасників митних правовідносин до реалізації законних прав та інтересів через надання митних пільг, тарифних преференцій, забезпечення функціонування механізму митних привілеїв”. При цьому митні пільги вона визначає як стимулюючий захід митної політики держави щодо надання суб’єктам додаткових прав або звільнення їх від виконання обов’язків перед державою в процесі митних відносин в односторонньому порядку або на умовах взаємності, який полягає у спрощенні процедур митного контролю й оформлення, митного обкладення при переміщенні товарів і предметів через митний кордон держави. Водночас, на її думку, тарифні преференції – це засіб митно-тарифного регулювання, що полягає в наданні однією державою в односторонньому порядку або на умовах взаємності переваг товарам іншої держави або групи держав у вигляді звільнення від обкладення митом, зниження ставок мита, встановлення квот на преференційне ввезення товарів та інших предметів, повернення раніше сплаченого мита з метою полегшення їх доступу на внутрішньодержавний товарний ринок [186, с. 13-14].

Проте, якщо розглядати “митні переваги” (за тлумаченням О. В. Прядко) у вужчій сфері, ніж це зроблено у її вищезазначеній праці, а саме, стосовно правового регулювання митних режимів, то не можна повністю погодитись з її думкою щодо розмежування категорій “пільги” та “преференції”, а також визначенням останніх. Так, на її думку, тарифні преференції – це засіб, який “полягає в наданні однією державою... переваг товарам іншої держави або групи держав”. Така ознака, як звільнення від

оподаткування митними платежами, що властива митним режимам транзиту, вільної митної зони тощо, хоча й передбачає такі умови, але згідно з правовими нормами Митного кодексу України вони не виявляються у наданні переваг товарам певної держави або одним товарам над іншими. Тобто у широкому аспекті, який охоплює усю сферу митних відносин, безумовно, такі переваги мають місце, але безпосередньо у діяльності, пов'язаній із помещенням товарів у митні режими, ні. Обмеження, які час від часу приймаються урядом України для захисту її інтересів, продиктовані тимчасовою необхідністю, як правило, економічною. Їх закріплення на законодавчому рівні пов'язане з національними інтересами держави в життєво важливих сферах в цілому. У зв'язку з цим вони, по-перше, є винятком із правил, а по-друге, знову ж таки, охоплюють усю сферу митних відносин і пов'язані з ввезенням або вивезенням товарів у загальному сенсі. Таким чином, тарифні преференції можна розглядати або так, як пропонує О. В. Прядко, або як характерну ознаку, властиву певним митним режимам. Саме в останньому ракурсі, на нашу думку, і необхідно розглядати категорію “преференції” з огляду на правове регулювання митних режимів.

Аналогічна ситуація має місце і стосовно категорії, яку автор виокремила як “митні привілеї”. Нагадаємо, що слово “привілей” походить від латинського *Privilegium* і означає виключне право. Тобто це особлива перевага, пільга, яку закон надає окремим особам, групам людей або певному станові, класові (класам); певна перевага кого-небудь, право на виняткове ставлення до себе порівняно з іншими; право на відмітну ознаку [243, с. 573.]. Але, як зазначалось вище, правові норми Митного кодексу України, що безпосередньо регулюють відносини, які складаються при помещенні товарів у митні режими, не передбачають виняткове пільгове становище, наприклад, для певної держави, категорії осіб тощо. Крім того, якщо термін “тарифні преференції” передбачено митним законодавством, то “митні привілеї” доречно вживати, на нашу думку, лише при науковому аналізі

питань, пов'язаних із митною сферою. Зокрема, в Митному кодексі України йдеться про привілеї у зв'язку з суб'єктами митних відносин, які мають дипломатичні привілеї та імунітет.

Розглядаючи безпосередньо правове регулювання таких митних режимів, як транзит, режими митного складу, вільної митної зони, тимчасового ввезення товарів на митну територію та вивезення за її межі, переробки на митній території та за її межами, на нашу думку, більш раціональний підхід полягає у об'єднанні “пільг” і “преференцій” в єдину категорію. Це зумовлено, по-перше, тим, що названі митні режими передбачають одночасне застосування як звільнення від обкладання мита, так і спрощення процедур митного контролю та оформлення. По-друге, тим, що назвою ст. 281 Митного кодексу України “Тарифні пільги (тарифні преференції)” фактично ототожнені ці два поняття (пільги та преференції). Та, нарешті, якщо звернути увагу на загальне тлумачення слова “преференції”, то можна бачити, що воно містить обидва компоненти: і перевагу (що видно із тлумачення слова “привілей”), і пільгу. Так, згідно з тлумачними словниками преференція походить від латинської *Praeferentia*, і означає перевагу, пільгу, яка надається кому-небудь у користуванні чимсь; або пільги, які надаються за міжнародними умовами з метою поживлення торгівлі між країнами [243, с. 546].

Таким чином, досліджуючи питання, пов'язані з правовим регулюванням митних режимів, які характеризуються звільненням від митних платежів, доречно застосовувати саме термін “преференційні” як їх загальну та головну ознаки.

Як розглядалось раніше, до групи преференційних режимів, на нашу думку, належать транзит, режими митного складу, вільної митної зони, тимчасового ввезення товарів на митну територію та вивезення за її межі, переробки на митній території та за її межами.

Так, транзит – це митний режим, відповідно до якого товари та/або транспортні засоби комерційного призначення переміщуються під митним контролем між двома органами доходів і зборів України або в межах зони діяльності одного органу доходів і зборів без будь-якого використання цих товарів, з умовним повним звільненням від оподаткування ввізним митом, податком на додану вартість, акцизним збором та без застосування заходів нетарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності. Сплачується лише єдиний збір за ставками, встановленими Законом України “Про внесення змін до Закону України ”Про запровадження єдиного збору, який справляється у пунктах пропуску через державний кордон України“ від 12 липня 2001 року № 2659-III. Порядок справляння єдиного збору в пунктах пропуску через державний кордон встановлено постановою Кабінету Міністрів України від 24 жовтня 2002 року № 1569 “Про затвердження Порядку справляння єдиного збору в пунктах пропуску через державний кордон”. Митний статус товарів, що поміщуються у цей режим, зберігає статус свого походження (статті 90, 101, 286 Митного кодексу України; статті 206.6, 213.3.3 Податкового кодексу України) [2; 187; 244; 245].

Грунтовне дослідження митного режиму транзиту в Україні свого часу здійснила К. В. Бережна, якою були досліджені усі питання щодо нього. Поряд з цим не можна не звернути увагу на надане нею визначення поняття щодо даного режиму. Так, вона пропонує вважати його “митним режимом, відповідно до якого товари та інші предмети переміщуються під митним контролем між двома митними органами або в межах зони діяльності одного митного органу без будь-якого використання таких товарів та інших предметів на митній території України”. При цьому нею підкреслюється, що в Митному кодексі України в редакції 2002 року, який на час її розвідки був чинним, має місце “одне упущення”. Водночас вона пропонує до об’єктів транзиту поряд з “товарами” віднести й “інші предмети” [37, с. 27]. Проте аргументів щодо необхідності вжиття терміну “інші предмети” та його

тлумачення нею не надано. У своєму дослідженні вона посилається на роботу С. В. Ківалова “Засоби здійснення митної політики України”, де він, ведучи мову про транзит, вживає словосполучення “переміщення товарів та інших предметів” через митний кордон [134, с. 20]. Однак ця робота була опублікована у 1995 році. На той час митні відносини регулювались правовими нормами Закону України “Про митну справу в Україні” в редакції 1991 року. Цим Законом в якості об’єкта митних відносин і були передбачені “товари та інші предмети” [246]. Але вже Митним кодексом України в редакції 2002 року закріплено, що “транзит – це митний режим, відповідно до якого товари і транспортні засоби переміщуються під митним контролем між двома митними органами або в межах зони діяльності одного митного органу без будь-якого використання таких товарів і транспортних засобів на митній території України” (ст. 200) [247]. Законодавцем було враховано, що термін “предмет” надто загальний. А будь-яка загальність у законодавчому акті створює підґрунтя для корупційних ризиків. Чинним митним законодавством надається ще більш чітке визначення об’єкта митного режиму транзиту, а саме: товари та транспортні засоби комерційного призначення. Також надано тлумачення цих термінів. Так, товари – це будь-які рухомі речі, у тому числі ті, на які законом поширено режим нерухомої речі, валютні цінності, культурні цінності, а також електроенергія, що переміщується лініями електропередачі; транспортні засоби комерційного призначення – це будь-яке водне та повітряне судно, автотранспортний засіб чи рухомий склад залізниці, що використовуються в міжнародних перевезеннях для платного транспортування осіб або для платного чи безоплатного промислового чи комерційного транспортування товарів разом з їхніми звичайними запасними частинами, приладдям та устаткуванням, а також мастилами та паливом, що містяться в їхніх звичайних баках упродовж їхнього транспортування разом із транспортними засобами комерційного призначення (ст. 4 Митного кодексу України). Крім того, “предмети”, під якими вказаним Кодексом

розуміються предмети матеріально-технічного постачання, необхідні для нормальної експлуатації транспортних засобів комерційного призначення на час перебування в дорозі, в пунктах проміжної зупинки або придбані за кордоном у зв'язку з ліквідацією наслідків аварії (поломки) даних транспортних засобів; та для забезпечення виробничої діяльності українських та орендованих (зафрахтованих) українськими підприємствами і організаціями суден, які ведуть морський промисел, входять до переліку випадків звільнення від оподаткування митом (податкові пільги) незалежно від обраного митного режиму (ст. 282 Митного кодексу України) [2].

Засади для національного нормативно-правового регулювання в сфері транзиту в цілому закладено у Протоколі про внесення змін до Марракеської угоди про заснування Світової організації торгівлі від 27 листопада 2014 року, який Україною ратифікований 04 листопада 2015 року. Так, у ст. 11 Протоколу проголошено, що транзитний рух не повинен залежати від стягнення будь-яких зборів і платежів, які встановлюються стосовно транзиту, за винятком платежів за транспортування або тих, які відповідають адміністративним витратам, спричиненим транзитом чи вартістю наданих послуг; формальності, вимоги до документації та митний контроль, пов'язані з транзитним рухом, не повинні бути більш обтяжливими, ніж це є необхідним для ідентифікації товарів та забезпечення виконання вимог, що стосуються транзиту та ін. Підкреслено, що як тільки товари розміщені під процедуру транзиту і надано дозвіл на їхнє переміщення з пункту відправлення на території члена, вони не підлягають жодним митним платежам і невинуватим затримкам або обмеженням до завершення їхнього переміщення транзитом у пункті призначення в межах території члена [248].

Відносини, які складаються при транзиті, регулюються низкою нормативно-правових актів, у т. ч. Женевською Конвенцією про договір міжнародного автомобільного перевезення вантажів (КДПВ) 1956 року,

Митною Конвенцією про міжнародне перевезення вантажів із застосуванням книжки МДП (Конвенція МДП) 1975 року, які ратифіковані Україною [249; 250]. Правовими нормами Закону України від 20 жовтня 1999 року № 1172-XIV “Про транзит вантажів” гарантується відсутність дискримінації стосовно учасників транзиту, за винятком адекватного реагування на дискримінаційні заходи стосовно України чи економічних санкцій міжнародних організацій, підтриманих Україною; звільнення від сплати будь-яких інших платежів, крім єдиного збору, що справляється у пунктах пропуску через державний кордон України тощо (ст. 3 Закону України “Про транзит вантажів”) [251]. Особливості митного оформлення товарів та порядок виконання митних формальностей при здійсненні транзитних переміщень регламентовані нормами наказів Міністерства фінансів України від 31 травня 2012 року № 657 та від 09 жовтня 2012 року № 1066 [252; 253].

Митним законодавством України передбачено три види переміщення товарів і транспортних засобів комерційного призначення в режимі транзиту: прохідний, внутрішній транзит та каботаж. Кожен з цих видів має певні особливості при митному оформленні та контролі, що пов’язано із характером перевезень вантажів (ст. 91 Митного кодексу України) [2].

Крім звільнення від митного оподаткування та заходів нетарифного регулювання, преференційність цього митного режиму проявляється й у деяких інших заходах. Наприклад, поміщення товарів та/або транспортних засобів комерційного призначення у цей режим передбачає подання фіскальному органу замість митної декларації таких товарно-транспортних документів міжнародного значення, як авіаційна вантажна накладна (Air Waybill) або коносамент (Bill of Lading), накладні УМВС (СМГС), ЦІМ (СІМ), ЦІМ/УМВС (ЦІМ/СМГС, СІМ/СМГС), книжки МДП (Carnet TIR), А.Т.А., СРД тощо (ст.ст. 92, 94 Митного кодексу України) [2; 253].

Останнє відіграє доволі важливу роль. Так, як правило, міжнародні транзитні перевезення не обмежуються перетинанням однієї країни. Тобто

при логістичному визначенні маршруту транзиту перевізником враховується, у тому числі, можливість використання при митному оформленні документа, що визнається усіма країнами транзитного маршруту, замість оформлення декларації. Оскільки від цього залежить економія часу. А вартість останнього при транзиті вантажу, як відомо, вимірюється в грошовому вимірі в прямому сенсі [254, с. 242].

Наступним митним режимом у преференційній групі є режим митного складу. Це митний режим, відповідно до якого іноземні або українські товари зберігаються під митним контролем із умовним повним звільненням від оподаткування ввізним митом, податком на додану вартість, акцизного збору та без застосування заходів нетарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності. При цьому іноземні товари зберігають свій статус, а українські – втрачають статус українських товарів з моменту відшкодування сум податку на додану вартість (статті 121, 126, 286 Митного кодексу України; статті 206.9, 213.3.3 Податкового кодексу України) [2; 187].

Крім товарів, ввезення яких на територію України заборонено, тих, строк придатності яких закінчився, гуманітарної допомоги, живих тварин та електроенергії, що переміщується лініями електропередачі, на митних складах можуть зберігатись будь-які товари (статті 122, 439 Митного кодексу України) [2]. Зокрема, Митний кодекс України в редакції 2002 року (крім згадки щодо заборонених) перелік товарів не розкривався, а прерогатива їх визначення належала Кабінету Міністрів України (ст. 213 Митного кодексу України в ред. 2002 р.), що, безумовно, не сприяло прозорості застосування цього митного режиму і підвищувало виникнення корупційних ризиків. Це стосується також і переліку операцій з товарами, що перебувають у митному режимі митного складу та порядку їх здійснення, які Митним кодексом 2002 року також встановлювались Кабінетом Міністрів України або уповноваженим ним органом (ст. 215 Митного кодексу України в ред. 2002 р.) [247]. На цей час правовими нормами чинного законодавства такі

операції, порядок та умови їх проведення мають чітко окреслення (ст. 127 Митного кодексу України; наказ Міністерства фінансів України від 31 травня 2012 року № 657) [2; 255].

Правове регулювання відносин, що стосуються відкриття та експлуатації митного складу, встановлено правовими нормами глави 61 Митного кодексу України та наказу Міністерства фінансів України від 16 липня 2012 року № 835. Останнім затверджено Порядок надання складським об'єктам статусу “митний склад” та позбавлення такого статусу. Митні склади можуть бути закритого та відкритого типу. Перші призначені для зберігання товарів, що належать безпосередньо утримувачу складу. Водночас на складах відкритого типу можуть розміщуватися товари інших суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності (ст. 424 Митного кодексу України). Утримувачем останнього може бути лише суб'єкт господарювання, який має ліцензію на здійснення митної брокерської діяльності [2; 256].

Так, згідно з даними Чопської митниці (Закарпатська область) [168] на території її контролю знаходиться:

	2012 р.	2013 р.	2014 р.	2015 р.
Митних складів усього, з них:	5	6	11	14
• відкритого типу	4	5	10	8
• закритого типу	1	1	1	6

Зростання кількості митних складів закритого типу, на нашу думку, зумовлено тим, що більшість суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності, які скоюють переміщення товарів через митний кордон у зоні контролю цієї митниці, є постійними імпортерами, які зацікавлені у наявності власних митних складів [257, с. 69].

Наступний митний режим – це режим вільної митної зони. При поміщенні до нього іноземні товари ввозяться на територію вільної митної зони та вивозяться з цієї території за межі митної території України з умовним повним звільненням від оподаткування ввізним митом, податком на додану вартість, акцизного збору та без застосування заходів нетарифного

регулювання зовнішньоекономічної діяльності. При цьому українські товари, що ввозяться на територію вільної митної зони, підлягають оподаткуванню податком на додану вартість, який становить нульову ставку, та до них застосовуються заходи нетарифного регулювання (ліцензування і квотування зовнішньоекономічних операцій та ін.), оскільки поміщення у цей режим вважається експортом таких товарів. Незалежно від походження всі товари, поміщені (виготовлені, одержані) у зазначений режим, мають статус іноземних товарів (статті 130, 132, 136, 286 Митного кодексу України; статті 14.1.61, 195.1.1, 206.10, 213.3.3 ПК України) [2; 187].

З товарами, поміщеними у комерційний тип вільної митної зони, дозволено проведення простих складських операцій, аналогічних до операцій, дозволених у режимі митного складу. Вони призначені для зберігання товарів без обмеження строків. Товари, що знаходяться на територіях вільних митних зон сервісного типу, використовуються для ремонту, будівництва повітряних і плавучих суден та інших операцій, необхідних для експлуатації вільної митної зони цього типу. Також товари, що перебувають у цьому митному режимі, можуть бути вивезені повністю або частково на територію іншої вільної митної зони. Правове регулювання діяльності вільної митної зони комерційного або сервісного типу встановлено правовими нормами глави 62 Митного кодексу України та наказу Міністерства фінансів України від 30 травня 2012 року № 633, яким затверджено Порядок відкриття та експлуатації вільної митної зони комерційного або сервісного типу. Вільні митні зони промислового типу створюються для цілей переробки (виробництва) товарів на територіях відповідних типів спеціальних (вільних) економічних зон і регулюються правовими нормами нормативно-правових актів, на підставі яких вони створюються (статті 131, 135, 430 Митного кодексу України) [2; 258].

Проблеми, пов'язані з останнім типом вільних зон, тобто спеціальних (вільних) економічних зон, на наш погляд, потребують окремого

дослідження. У цій роботі хотілося б звернути увагу на те, що, хоча на законодавчому рівні в Україні створено 10 спеціальних (вільних) економічних зони, у т. ч. вільних митних, транзитних, комплексно-виробничих тощо, таких як “Азов”, “Інтерпорт Ковель”, “Порто-франко”, “Рені”, остання з яких “Крим” [259; 260; 261; 262; 263; 264; 265; 266; 267; 268], на практиці на цей час жодний проект фактично не реалізований. Економісти і правознавці, які є фахівцями саме з цього питання, зазначають, що причини такого становища полягають передусім у відсутності в Україні не задекларованої, а конкретизованої та економічно обґрунтованої довгострокової перспективи розвитку спеціальних економічних зон. Як наслідок такої невизначеності – відсутність у нашій країні системного блоку нормативно-правових актів, у т. ч. відомчих, з питань регулювання конкретних відносин у цій сфері (наприклад, митне оформлення вантажів тощо) [177, с. 43]. Як зауважують дослідники з цього питання, стратегічний інвестор потребує не пільг і преференцій, які будь-коли можна скасувати, а чітких та прозорих правил. Крім того, постійні “вдосконалення” нормативно-правової бази функціонування спеціальних економічних зон є дестабілізуючим чинником. Відсутність наукового підходу в питаннях, що стосуються створення та діяльності спеціальних (вільних) зон, обґрунтування стратегічних перспектив не лише для певного регіону, а й для держави в цілому проявляється у зіткненні інтересів зацікавлених сторін. З одного боку, це Уряд в особі Міністерства фінансів України та інших аналогічних органів державної влади (у т. ч. фіскальних), для яких існує сьогоденний інтерес наповнення державного бюджету. З другого боку, це “містечкова” зацікавленість органів державної влади на місцях та місцевої підприємницької й фінансової еліти. Останніх, у свою чергу, як правило, не цікавить вплив певної спеціальної (вільної) зони з усіма її інституціями, у т. ч. митними, на всю державу [269; 270; 271; 272].

Також до преференційних митних режимів відносять режими тимчасового ввезення товарів на територію України та вивезення за її межі. Для тимчасового ввезення (вивезення) товарів Митного кодексу України в редакції 2002 року було передбачено єдиний митний режим. Так, у ст. 204 зазначалось, що це митний режим, відповідно до якого товари можуть ввозитися на митну територію України чи вивозитися за межі митної території України з обов'язковим наступним поверненням цих товарів без будь-яких змін, крім природного зношення чи втрат за нормальних умов транспортування [247].

Чинним законодавством правові норми, що регулюють відносини при ввезенні товарів на митну територію України і вивезення їх за її межі, розмежовано.

Так, Митним кодексом України передбачено, що тимчасове ввезення – це митний режим, відповідно до якого іноземні товари, транспортні засоби комерційного призначення ввозяться для конкретних цілей на митну територію України з умовним повним або частковим звільненням від оподаткування ввізним митом, податком на додану вартість, акцизного збору та без застосування заходів нетарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності й підлягають реекспорту до завершення встановленого строку без будь-яких змін, за винятком звичайного зносу в результаті їх використання. Іноземні товари, поміщені у митний режим тимчасового ввезення, зберігають статус іноземних товарів. У разі тимчасового ввезення товарів з умовним частковим звільненням від оподаткування митними платежами за кожний календарний місяць перебування на митній території України сплачується 3% суми митних платежів, яка підлягала б сплаті у разі випуску цих товарів у вільний обіг на митній території України. Водночас у разі випуску таких товарів у вільний обіг на митній території України – митні платежі сплачуються в обсязі, передбаченому для митного режиму імпорту, за

відрахуванням вже сплаченої суми (статті 103, 106, 111, 286 Митного кодексу України; статті 206.7, 213.3.3 ПК України) [2; 187].

Відповідно, тимчасове вивезення стосується українських товарів (транспортних засобів комерційного призначення), які вивозяться за межі митної території України і підлягають реімпорту та зберігають статус українських товарів. На відміну від режиму тимчасового ввезення при останньому передбачено виключно умовне повне звільнення від оподаткування митними платежами (вивізним митом, податком на додану вартість, акцизним збором) (статті 113, 119, 286 Митного кодексу України; статті 206.8 ПК України) [2; 187]. Мають місце й інші відмінності. Тому, незважаючи на те, що ці два митних режими являють собою, по суті, дзеркальне відображення один одного, ті відмінності митних формальностей, що існують при розміщенні таких товарів у митний режим, і зумовили необхідність їх розмежування у законодавчому акті.

Нормами ст. 118 Митного кодексу України закріплено, що при розміщенні товарів у митний режим тимчасового вивезення та їх реімпорті до закінчення встановленого строку до них застосовується умовне повне звільнення від оподаткування митними платежами. Поряд з тим розміщення товарів у режим тимчасового ввезення передбачає таке звільнення лише стосовно транспортних засобів комерційного призначення, що використовуються для переміщення товарів та/або пасажирів, включаючи обладнання для вантажу та запасних частин; повітряних суден, які ввозяться українськими авіакомпаніями за договорами оперативного лізингу (статті 105, 189 Митного кодексу України); водних суден; тварин, що належать особам, які зареєстровані або постійно проживають за межами території тимчасового ввезення; устаткування, що належить офіційній організації й ввозиться в межах акції надання допомоги; матеріалів для пропаганди туризму; особистих речей осіб, які подорожують, та інших,

передбачених митним законодавством України та додатками В.1-В.9, С, D до Конвенції про тимчасове ввезення [2; 273].

Митні режими переробки на митній території України та за її межами, як і митний режим вільної митної зони, насамперед спрямовані на стимуляцію економічного розвитку держави, яка їм зумовлює надані їм преференції стосовно оподаткування та заходів нетарифного регулювання. Водночас у безпосередньому наповненні державного бюджету, тобто реалізації фінансового інтересу України, їх частка незначна. Так, на прикладі Чопської митниці можна бачити, що у 2014 році за рахунок контролю за дотриманням термінів розміщення товарів у митний режим переробки на митній території України, тимчасовим ввезенням товарів додатково залучено до бюджету 71,1 млн грн (3,5% загальних обсягів перерахувань); у 2015 році за рахунок зміни митного режиму переробки на митній території на імпорт (випуск у вільний обіг) додатково залучено до бюджету близько 36,36 млн грн (1,3% загальних обсягів перерахувань), тоді як у 2014 році – 71,14 млн грн (3,5% загальних перерахувань) [168; 221].

Відповідно до положень Митного кодексу України, переробка на митній території – це митний режим, відповідно до якого іноземні товари піддаються у встановленому законодавством порядку переробці на митній території України без оподаткування ввізним митом, податком на додану вартість, акцизним збором та застосування заходів нетарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності, але лише за умови подальшого реекспорту продуктів переробки. Якщо умовами операції передбачено проведення розрахунків їх частиною, останні підлягають митному оформленню відповідно до митного режиму імпорту з оподаткуванням відповідними митними платежами та застосуванням заходів нетарифного регулювання. Іноземні товари та українські такі, що використовувалися в процесі переробки іноземних товарів на митній території України з моменту вивезення за її межі, мають статус іноземних товарів (статті 147, 155, 159,

286 Митного кодексу України; статті 14.1.61, 190.1, 206.2.3, 206.12, 213.3.3 Податкового кодексу України) [2; 187].

Правові норми українського законодавства, якими регулюються відносини у сфері поміщення товарів у митний режим переробки на митній території, а також за її межами, відповідають загальній міжнародній практиці з цього питання. Так, положеннями Протоколу “Про внесення змін до Марракеської угоди про заснування Світової організації торгівлі” від 27 листопада 2014 року, ратифікованого 04 листопада 2015 року, зазначений митний режим тлумачиться як процедура, відповідно до якої певні товари можуть ввозитися на митну територію члена із умовним повним або частковим звільненням від сплати ввізного мита і податків або із отриманням права на повернення мита на основі того, що такі товари призначені для виробництва, переробки або ремонту і подальшого їх вивезення (п.9.2.b Протоколу) [248]. Особливості зазначеного митного режиму стосуються контролю за обсягом продуктів переробки та митних процедур щодо останніх (статті 153–157 Митного кодексу України) [2; 255].

У процесі переробки іноземних товарів не допускається використання українських товарів (крім палива та енергії), на які законом встановлено вивізне мито (ст. 148 Митного кодексу України) [2]. Обмеження або заборони щодо ввезення окремих видів товарів на митну територію України з метою переробки визначаються нормативно-правовими актами Кабінету Міністрів України. Так, постановою від 27 березня 2013 року № 295 “Про деякі питання перебування товарів у митному режимі переробки на митній території України, обмеження і заборони щодо поміщення окремих товарів у зазначений митний режим” до товарів, поміщення яких у митний режим переробки на митній території заборонено, віднесено м’ясо, їстівні субпродукти, одяг та інші вироби, що використовувалися. Також цією постановою встановлено застосування передбачених Митного кодексу України фінансових гарантій до цукру та кондитерських виробів із цукру.

Крім того, ним регламентовано зобов'язання обов'язкового реекспорту за межі митної території України продуктів переробки, отриманих у результаті переробки іноземних товарів, щодо яких встановлено особливі види мита на підставі рішень Міжвідомчої комісії з міжнародної торгівлі про застосування антидемпінгових, компенсаційних або спеціальних заходів [274].

Переробка за межами митної території – це митний режим, відповідно до якого українські товари піддаються у встановленому законодавством порядку переробці за межами митної території України без оподаткування податком на додану вартість і застосування заходів нетарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності, але лише за умови повернення цих товарів або продуктів їх переробки на митну територію України у митному режимі імпорту. В установлених законом випадках товари оподатковуються вивізним митом. До тих з них, що повертаються в Україну в межах визначеного строку та у тому самому стані, в якому вони були вивезені, застосовується умовне повне звільнення від оподаткування ввізним митом. До продуктів переробки застосовується часткове звільнення від оподаткування ввізним митом і податку на додану вартість, при якому сплаті підлягає позитивна різниця між відповідними показниками, встановленими правовими нормами Митного та Податкового кодексів України. Українські товари, поміщені у цей режим з моменту їх фактичного вивезення за межі митної території України та продукти переробки мають статус іноземних товарів (статті 162, 164, 168, 172, 286 Митного кодексу України; статті 14.1.61, 190.1, 206.2.2, 206.2.3, 206.13 Податкового кодексу України) [2; 187].

Як зазначалося вище, поміщення товарів у митний режим переробки за межами митної території в установлених законом випадках здійснюється зі сплатою вивізного мита. У зв'язку з цим не підлягають поміщенню у цей режим товари, які при імпорті були звільнені від оподаткування митними платежами. Якщо умовами переробки передбачено проведення розрахунків

частиною товарів, призначених для неї, така частина при вивезенні за межі митної території України декларується у митному режимі експорту (ст. 164 Митного кодексу України) [2]. Деякі питання переробки товарів за межами митної території України регулюються нормативно-правовими актами Кабінету Міністрів України. Так, постановою від 04 грудня 2013 року № 879 “Деякі питання переробки товарів за межами митної території України та внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України від 21 травня 2012 року № 461” визначено механізм застосування фінансових гарантій до товарів, що вивозяться у цьому митному режимі, як засіб гарантування повернення на митну територію України продуктів переробки. Цією постановою до продуктів переробки, товарів, поміщених у цей митний режим, та утворених залишків, які підлягають обов’язковому поверненню і випуску у вільний обіг, зокрема, віднесені нафта, нафтопродукти, газы, необроблені шкури, дорогоцінні метали тощо [275].

На відміну від правил щодо порядку митного оформлення та оподаткування продуктів переробки, передбачених Митним кодексом України в редакції 2002 року (ст. 242) [247], згідно з правовими нормами чинного законодавства іноземні товари, які були витрачені у процесі переробки товарів, що ввозилися, декларуванню не підлягають. Продукти переробки підлягають оподаткуванню митними платежами у розмірі позитивної різниці між сумою митних платежів, нарахованою на продукти переробки, та сумою митних платежів, яка підлягала б сплаті у разі імпорту відповідних товарів, які були вивезені за межі митної території України для переробки. Ввезення продуктів переробки на митну територію України допускається через інший орган доходів і зборів, ніж той, через який товар вивозився (ст. 168 Митного кодексу України). Товари, поміщені у митний режим переробки за межами митної території, та/або продукти їх переробки можуть бути реалізовані за межами митної території України за умови митного оформлення товарів, поміщених у митний режим переробки за

межами митної території, у митний режим експорту. Водночас лише для продуктів переробки цей митний режим завершується шляхом їх імпорту, а для товарів – їх реімпорту (статті 169, 173 Митного кодексу України) [2].

У своєму дослідженні правового регулювання митних режимів переробки О. В. Чуприна робить дуже важливе зауваження стосовно того, що із набранням чинності Митним кодексом 2012 року відбулися відчутні зміни у сфері правового регулювання митних режимів переробки, у т. ч. повне скасування вексельної форми гарантування сплати податків при ввезенні товарів на переробку; істотне збільшення терміну переробки товарів (з 90 до 365 днів); впровадження еквівалентної компенсації, яка дає змогу використовувати, наприклад, українські товари в технологічному процесі переробки іноземної сировини з подальшим ввезенням еквівалентних (аналогічних тим українським товарам, що були використані) іноземних товарів для компенсації вже витрачених товарів [50, с.109].

Як уже зазначалось, задоволення фінансових інтересів держави не є пріоритетним завданням застосування преференційних митних режимів. Але при цьому не можна не враховувати їх внесок у наповнення державного бюджету. Хоча частка такого внеску нерівномірна і залежить від зовнішньоекономічної політики країни у певний час. Наприклад, у розрізі статистичних даних Чопської митниці можна бачити, що надходження до бюджету від митних платежів, які належать до преференційної групи, аналогічні коливанням імпорту й експорту в Україні в цілому (що розглядалось при аналізі правового регулювання основних митних режимів).

Роки	2010 р.	2011 р.	2013 р.	2014 р.
Умовно нараховані платежі (млн грн)	46,9	171,0	24,0	15,3

У процесі щорічного аналізу своєї діяльності митні органи Закарпатської області (нагадаємо, що на території області діють контрольні пункти пропуску на кордоні з трьома країнами Європейського Союзу) причини зростання умовно нарахованих податків у 2011 році вбачають, зокрема, у митному оформленні спирту коньячного як сировини для

виробництва зі звільненням від сплати акцизного податку на 98,9 млн грн (58% всіх умовних нарахувань) (впродовж 2010 р. зазначена сировина не була об'єктом оподаткування, у 2011 р. введено код звільнення 130). Водночас основний чинник спаду умовно нарахованих податків, на їх думку, полягає у застосуванні пільг при митному оформленні виробів медичного призначення. Так, через контрольні пункти Чопської митниці у 2011 році імпорт на митну територію України виробів медичного призначення становив 4,4 млн грн умовних податків (зростання до 2010 р. (2,5 млн грн); 2014 р. – 11,1 млн грн (або 46,3% усіх умовних нарахувань). Поряд з цим з огляду на дані Чопської митниці бачимо, що найбільшу частку серед умовно нарахованих податків у 2014 році становили умовні нарахування при митному оформленні товарів, імпортованих на умовах вільної торгівлі (4,5 млн грн, або 29,4% усіх умовних нарахувань; 2011 р. – 4,6 млн грн; 2010 р. – 8,5 млн грн). Загалом співвідношення сум реально справлених митних платежів та умовно нарахованих на підставі вимог законодавства, за даними цієї митниці, наприклад, у 2011 році складалось на користь реально справлених податків як 8,5 : 1, тобто на 1 грн застосованих пільг сплачено 8,5 грн реальних податків (2010 р. – 19 : 1) [168; 225].

Таким чином, правове регулювання транзиту, митного складу, вільної митної зони, тимчасового ввезення товарів на митну територію та вивезення за її межі, переробки на митній території та за її межами, що належать до групи преференційних митних режимів, має певні особливості. Так, правовими нормами митного і податкового законодавства України регламентовано повне або часткове звільнення від оподаткування митними платежами товарів, які поміщують у зазначені митні режими. При цьому навіть при частковому оподаткуванні фінансове навантаження на суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності значно нижче, ніж при повному оподаткуванні, передбаченому при митних режимах імпорту або експорту.

Також преференції для цих режимів мають вираження й у незастосуванні заходів нетарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності.

Поряд з цим передбачені законодавством преференції застосовуються лише за виконання певних умов. До таких загальних умов належать:

- перебування товарів у незмінному стані, крім природних змін їх якісних та/або кількісних характеристик за нормальних умов транспортування і зберігання;

- можливість піддаватися операціям з технічного обслуговування та ремонту, потреба в яких виникла під час перебування під митним режимом;

- не використання з жодною іншою метою, ніж мета застосування певного митного режиму;

- забезпечення ідентифікації товарів, транспортних засобів комерційного призначення, що поміщуються у митний режим, крім тари, піддонів та інших подібних товарів, що не мають індивідуальних ідентифікаційних ознак;

- забезпечення, у встановлених законодавством випадках, виконання зобов'язання із сплати митних платежів, у т. ч. шляхом надання фінансових гарантій;

- дотримання строків перебування під преференційним митним режимом, які (за винятком транзиту, для якого передбаченні особливі строки залежно від транспортного засобу; та вільної зони (протягом усього часу функціонування відповідної вільної митної зони)) становлять від 365 до 1095 днів.

Преференційні митні режими завершуються шляхом поміщення товарів в інший режим, у т. ч. експорт або випуск для вільного обігу на митній території України (при виконанні встановлених митним законодавством умов), або шляхом реекспорту/реімпорту товарів (залежно від статусу походження товару). Митний режим транзиту завершується вивезенням

товарів, транспортних засобів комерційного призначення, поміщених у цей митний режим, за межі митної території України.

Зазначені митні режими можуть бути припинені органом доходів і зборів у разі закінчення строків перебування у певному митному режимі; конфіскації товарів; повної втрати товарів унаслідок аварії або дії обставин непереборної сили, за умови підтвердження факту аварії або дії обставин непереборної сили у порядку, встановленому центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну податкову і митну політику. У такому випадку надані фінансові гарантії підлягають поверненню (вивільненню).

Враховуючи мету застосування митних режимів преференційної групи, яка спрямована на стимуляцію суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності держави, розвиток національної промисловості, сприяння міжнародним торговельним, економічним відносинам та взаємовідносинам у гуманітарній сфері, важко переоцінити їх роль в інституті митних режимів у митному праві України. Водночас протиправне використання цих режимів для ухилення від митного оподаткування (при фактичному випуску товарів на митну територію України для вільного обігу), яке на цей час в Україні має місце (про що йшлося вище); відсутність державної стратегії, спрямованої на підвищення ефективності при їх застосуванні для задоволення загальнодержавних інтересів, потребують удосконалення правового механізму у цій сфері.

2.3. Правове регулювання особливих митних режимів

З урахуванням обраного нашою країною шляху до євроінтеграції, віднесення митних режимів реімпорту, реекспорту, безмитної торгівлі, знищення або руйнування та відмови на користь держави до особливої групи правового інституту митних режимів в митному праві України у першу чергу пов'язано із необхідністю удосконалення правового регулювання у цій сфері, з огляду на їх відповідність до загальноприйнятих норм митного законодавства Європейського Союзу.

В тому чи іншому ракурсі проблеми, пов'язанні із правовим регулюванням зазначених митних режимів, розглядались в роботах науковців В. Т. Батичка [149], О. П. Гребельника [157], А. А. Дубініної та О. І. Зельніченко [276], О. О. Крестьянінова [136], А. С. Мостового [46], Н. В. Осадчої [159], П. В. Пашка [181], Д. В. Приймаченка [277], О. В. Прядко [186], О. В. Чуприни [163] та ін.

Митний режим “реімпорт” є похідним від режиму “імпорт” [67, с. 498]. Згідно з чинними правовими нормами товари, що були вивезені або оформлені для вивезення за межі митної території України, випускаються у вільний обіг на митній території України зі звільненням від оподаткування ввізним митом, податком на додану вартість та без застосування заходів нетарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності. При цьому від сплати акцизного збору товари звільнюються лише за умови не реалізації їх у подальшому на митній території України. Після поміщення у зазначений режим товарів, які раніше знаходились у митному режимі експорту та повертаються у зв'язку з невиконанням умов зовнішньоекономічного договору, сплачені суми вивізного мита повертаються, проте товари оподатковуються податком на додану вартість у розмірі 20 відсотків. У цей митний режим може бути поміщений будь-який товар (або його частина), який раніше знаходився у режимах тимчасового вивезення, переробки за

межами митної території України або експорту. Вітчизняні товари, поміщені у цей режим, зберігають статус українських товарів, а іноземні - набувають такий статус (ст.ст. 77-81, 286 Митного кодексу України; ст. 194.1.1, 206.3, 213.2.2, 213.3.3 ПК України) [2; 187].

Відповідно, “реекспорт” є похідним від режиму “експорт товарів” [67, с. 496]. Правовими нормами Митного кодексу України закріплено, що згідно з ним товари, які були раніше ввезені на митну територію України або на територію вільної митної зони, вивозяться за межі митної території України без сплати вивізного мита, податку на додану вартість, акцизного збору та без застосування заходів нетарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності. При цьому для товарів які раніше були поміщені у митний режим імпорту і повертаються у зв’язку з невиконанням умов договору - суми ввізного мита, сплачені при їх імпорті, повертаються особам, які їх сплачували, або їх правонаступникам, а податок на додану вартість складає нульову ставку. У зазначений режим може бути поміщений будь-який товар, який раніше знаходився у режимах тимчасового ввезення, переробки на митній території України або імпорту. Крім того, він може бути застосований до товарів, які при ввезенні на митну територію України мали статус іноземних та після ввезення не були поміщені у митний режим (у тому числі у зв’язку з обмеженнями чи заборонами щодо ввезення таких товарів на митну територію України). У митний режим реекспорту також поміщуються товари, що перебували у митному режимі вільної митної зони, безмитної торгівлі та вивозяться за межі митної території України; такі, що були поміщені у митний режим митного складу або визнані помилково ввезеними. Поміщені у нього іноземні товари зберігають статус іноземних товарів, а ті, що набули статусу українських внаслідок імпорту та реекспортуються, втрачають цей статус з моменту їх фактичного вивезення за межі митної території України (ст.ст. 85-89, 286 Митного кодексу України; ст.ст. 195.1.1, 206.5, 213.2.1 Податкового кодексу України) [2; 187].

О. П. Гребельник звертає увагу, що митний режим реекспорту складається з двох самостійних операцій по ввезенню товарів і вивозу товарів. Кожна з цих операцій підлягає митному оформленню окремо як імпорт при ввозі на митну територію України та як експорт при вивезенні товарів з митної території України. Таким чином, дві самостійні операції по ввозу і вивозу об'єднує товар, який переміщується через митну територію України [67, с.496].

Митні режими реімпорту та реекспорту передбачають ряд умов, в цілому аналогічні загальним умовам тих режимів преференційної групи у яких вони попередньо були розміщені. Так, 1) товари повинні перебувати у тому самому стані, в якому вони були вивезені за межі України, крім природних змін їх якісних та/або кількісних характеристик; змін, що настали внаслідок операцій по їх збереженню та/або ремонту; а також змін, що стались внаслідок аварії або дії обставин непереборної сили; 2) можливість ідентифікації цих товарів фіскальними органами; 3) при раніше заявлених режимах товари повинні бути повернуті до завершення строку дії цих режимів; а при експорті або імпорті - у строк, що не перевищує шести місяців з дати вивезення їх за межі митної території України (ст.ст. 78, 79, 86 Митного кодексу України) [2].

Також, спільним у правовому регулюванні цих двох митних режимів є, передбачена законодавством, можливість декларування товарів у будь-якому органі доходів і зборів; вивезення товару за межі митної території України або (відповідно) ввезення його на її митну територію однією чи кількома партіями; використання книжки (карнет) А.Т.А., що передбачає відсутність необхідності у заповненні інших митних документів; звільнення від надання фінансових гарантій тощо. Крім того, реімпорт товарів, поміщених у митний режим експорту, може бути здійснений їх експортером/ імпортером або його правонаступником. (ст.ст. 79, 87 Митного кодексу України) [2; 252].

Разом з цим, відмінним у застосуванні цих митних режимів є те, що для поміщення товару в режим реекспорту, у випадках, встановлених законодавством, необхідно надати органу доходів і зборів дозвіл на проведення зовнішньоекономічної операції з реекспорту цих товарів (ст. 86 Митного кодексу України) [2]. Так, наприклад, Законом України “Про зовнішньоекономічну діяльність” заборонено реекспорт товарів, імпортованих за рахунок Державного валютного фонду України та валютних фондів місцевих Рад народних депутатів України (ст. 30) [195].

Як зауважує О. П. Гребельник, режим реекспорту є зворотним відображенням режиму реімпорту, але правовий режим їх використання має принципові відзнаки. Регламентація режиму реекспорту виходить з наявності реекспортованих товарів на митній території України, що дає можливість митним органам здійснювати митний контроль, уживати додаткових заходів по забезпеченню виконання умов застосування зазначеного режиму. А в правовій регламентації реімпорту товарів значне місце займають процедурні питання, головний акцент переноситься на документальні форми контролю [67, с. 496].

Безмитна торгівля - це митний режим, відповідно до якого товари, не призначені для вільного обігу на митній території України, знаходяться та реалізуються для вивезення за межі митної території України під митним контролем у пунктах пропуску (пунктах контролю) через державний кордон України, відкритих для міжнародного сполучення, та на повітряних, водних або залізничних транспортних засобах комерційного призначення, що виконують міжнародні рейси. Товари, поміщені у цей режим, мають умовне повне звільнення від оподаткування митними платежами, установленими на імпорт та експорт таких товарів. До них не застосовуються заходи нетарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності, у тому числі державного санітарно-епідеміологічного, ветеринарно-санітарного, фітосанітарного, екологічного та радіологічного контролю. Товари, поміщені

у цей митний режим, незалежно від походження, мають статус іноземних товарів (ст.ст. 140, 141, 145, 286, 319 Митного кодексу України; ст.ст. 14.1.61, 195.1.1, 206.11, 213.3.8 Податкового кодексу України) [2; 187].

Реалізація товарів, поміщених у цей митний режим здійснюється в спеціалізованих торгівельних закладах - магазинах безмитної торгівлі, розташованих у пунктах пропуску через державний кордон України, а також на повітряному або водному транспортному засобі комерційного призначення, що виконує міжнародні рейси. Для реалізації можуть бути поміщені будь-які продовольчі і непродовольчі товари, крім заборонених, тих, що надходять в Україну як гуманітарна допомога, живих тварин, мінерального палива, нафти та продуктів її перегонки, у т.ч. дизельного палива та бензину. Як зважають науковці, потенційних покупців у магазинах безмитної торгівлі приваблюють в першу чергу ціни, запропоновані на товар, до яких не включаються мито та податки, бо останні набагато збільшують вартість товару порівняно з аналогічними товарами вітчизняного виробництва (особливо це стосується підакцизних товарів) та значно впливають на конкурентоспроможність товарів, що підлягають продажу [67, с. 547]. Проте, продаж товарів у зазначених магазинах здійснюється виключно громадянам, які виїжджають за межі митної території України, пасажиром міжнародних рейсів повітряних та водних транспортних засобів комерційного призначення. Безпосередні правила продажу товарів магазинами безмитної торгівлі громадянам встановлені постановою Кабінету Міністрів України від 17 липня 2003 р. № 1089 (ст.ст. 141, 420 Митного кодексу України; ст. 195.1.2 Податкового кодексу України) [2; 187; 278].

У магазині безмитної торгівлі з товарами можуть проводитися прості складські операції та ті, що стосуються підготовки товарів до продажу та транспортування (сортування, пакування, маркування тощо). При цьому характеристика, за якими ці товари були класифіковані згідно з Українською класифікацією товарів зовнішньоекономічної діяльності (УКТЗЕД) не

повинна змінюватись. Крім того, ці товари можуть повністю або частково вивозитись в інший магазин безмитної торгівлі (ст. 144 Митного кодексу України) [2; 278].

Хочеться звернути увагу, що на відміну від Митного кодексу України в редакції 2002 року, який передбачав строк перебування товарів у режимі магазину безмитної торгівлі не більш трьох років (ст. 226 Митного кодексу України в ред. 2002 р.) [247], чинним законодавством він обмежений лише строком їх придатності для споживання та/або використання, протягом якого вони знаходяться під митним контролем (ст. 142 Митного кодексу України) [2].

Крім загальних правил припинення митного режиму (про які йшла мова при аналізі преференційних режимів), перебування товарів у режимі безмитної торгівлі завершується шляхом їх реекспорту або поміщення їх у інший митний режим, у т.ч. режим імпорту, але до останнього - за умови скасування раніше встановлених заборон (ст. 146) [2].

Безпосередні відносини між суб'єктами, що виникають в ході відкриття та експлуатації магазину безмитної торгівлі регулюються правовими нормами Глави 60 Митного кодексу України та наказу Міністерства фінансів України від 08.06.2012 р. № 692, яким затверджено Порядок подання та розгляду заяв, надання, зупинення дії, анулювання дозволів на відкриття та експлуатацію магазину безмитної торгівлі та форми заяви на відкриття та експлуатацію магазину безмитної торгівлі [2; 279].

Окремі науковці вважають, що основою економічної доцільності застосування даного митного режиму є можливість отримання прибутку фактично за рахунок імпортного товару і зовнішнього споживача. Значне зниження собівартості товару за рахунок фактичної відсутності митних витрат збільшує товарообіг магазину, створює сприятливі умови для розвитку інфраструктури аеропортів, портів і ін. [149, с. 52].

Разом з цим, як раніше зверталась увага, товари, поміщені у цей митний режим, реалізуються на території, яку обмежено територією пунктів пропуску через державний кордон або комерційних транспортних засобів міжнародного сполучення. Придбати такі товари мають можливість лише пасажери міжнародних рейсів або громадяни, які виїжджають за межі митної території України (ст.ст. 141, 420 Митного кодексу України) [2], тобто це достатньо лімітоване коло осіб. Асортимент, як правило, охоплює категорію супутніх товарів, необхідних під час поїздки. Крім того, як свідчить практика, цінова політика у магазинах безмитної торгівлі часто буває вище ніж у мережі роздрібною торгівлі на митній території.

Твердження щодо позитивного впливу на розвиток інфраструктури аеропортів, портів тощо, з боку В. Т. Батичка є лише припущенням, яке не має економічного підґрунтя. На нашу думку, такий розвиток знаходиться у залежності від розвитку національної системи комерційних транспортних засобів міжнародного сполучення в цілому, яка в Україні до цього часу не сповна відповідає міжнародним стандартам. Так, наприклад, з 2008 до 2013 року наша країна знаходилась у “чорному списку” Паризького меморандуму, який передбачає більш детальні перевірки з боку інспекцій контролю держави порту, що зазвичай призводить до затримок суден і тягне додаткові витрати для судновласника [280]. На нашу думку, розвитку конкуренції на морському транспорті, а значить і “інфраструктурі портів”, зокрема, сприяє не наявність на їх території магазинів безмитної торгівлі, а забезпечення недискримінаційного та справедливого доступу до об’єктів портової інфраструктури, а також поліпшення умов ведення бізнесу. З цією метою у 2015 році завершено перший етап дерегуляції та спрощення процедур оформлення вантажів у морських портах України, у т.ч. запроваджено електронне оформлення прибуття суден; електронне оформлення портових формальностей для вантажів; скасовано контрольні процедури при переході між портами України; зайвий етап погодження з прикордонною службою

виїзду вантажів із порту та ін. (постанови Кабінету Міністрів України від 07.07.2015 р. № 491 “Про внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України” [281], від 07.07.2015 р. № 492 “Про внесення зміни до Правил охорони внутрішніх морських вод і територіального моря України від забруднення та засмічення” [282], від 30.07.2015 р. № 574 “Про внесення зміни до Порядку видачі дозволів на проведення робіт на землях водного фонду” [283]) [284, с. 80] тощо.

Не можливо не погодитись із фахівцями з митної справи, які стверджують, що існують ще два специфічних митних режими, такі як знищення або руйнування та відмова на користь держави. Товари, ввезені на митну територію України, розміщуються під такі режими в тих випадках, коли з причин економічного або іншого характеру продовження зовнішньоекономічної діяльності є недоцільним, наприклад, при збитковості або неможливості реалізації таких товарів на внутрішньому ринку. В таких випадках стягнення мита та митних зборів не відбувається, а витрати щодо знищення або передачі товарів несе їх власник [285, с. 75]. Хоч останнє відбувається не завжди. Так, при незгоді власника (уповноваженої ним особи) самостійно організувати та оплатити процедуру знищення або руйнування товарів, і їх стан виключає можливість декларування у будь-який інший митний режим, а також у разі неможливості стягнення з власника шляхом списання, витрати відшкодовуються за рахунок коштів державного бюджету (ст. 178 Митного кодексу України) [2].

О. П. Гребельник об'єднує митні режими відмови на користь держави та знищення або руйнування у групу режимів, які використовуються при припиненні зовнішньоекономічних операцій (у зв'язку з неможливістю або неефективністю реалізації інших митних режимів на території України) [67, с. 492]. Тобто, як і митний режим безмитної торгівлі, ці режими суттєво не впливають на задоволення фінансових інтересів держави у митній сфері, на

підтримку розвитку національної промисловості, на сприяння зовнішньоекономічним стосункам.

Митним та податковим законодавством України передбачено, що знищення або руйнування - це митний режим, відповідно до якого іноземні товари під митним контролем знищуються або приводяться у стан, який виключає можливість їх використання, з умовним повним звільненням від оподаткування митними платежами, установленими на імпорт цих товарів, та без застосування заходів нетарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності. Якщо залишки або відходи, що утворилися в результаті знищення або руйнування товарів, мають господарську цінність то протягом 10 днів вони підлягають поміщенню у відповідний митний режим як іноземні товари. У разі, якщо не мають такої цінності – вони підлягають видаленню як українські товари (ст.ст. 175, 179, 286 Митного кодексу України; ст.ст. 14.1.61, 206.14, 213.3.3 Податкового кодексу України) [2; 187].

Цілком приєднуємось до твердження Д. В. Приймаченка, що дозвільна діяльність здійснюється митними органами з метою набуття легітимності певних видів господарської діяльності в галузі митної справи. При цьому вона є одним із спеціальних видів діяльності, зміст якого полягає у видачі суб'єктам господарювання спеціальних дозволів на право здійснення певного виду діяльності або вчинення певного виду дій (видання дозволу на знищення або руйнування товарів), здійснення яких вимагає особливого порядку, і яке в силу властивих йому особливостей може завдати шкоди охоронюваним суспільним відносинам у сфері митно-правового регулювання суспільних відносин, а також у наступному контролі за відповідністю здійснення цієї діяльності встановленим правилам [286, с. 7].

Так, дозвіл на поміщення товарів у митний режим знищення або руйнування видається органом доходів і зборів безоплатно протягом трьох робочих днів за заявою власника товарів з одночасним наданням договору з підприємством, уповноваженим на знищення (руйнування) відповідних

категорій товарів, дозволу на проведення таких операцій від державних органів, до повноважень яких належить контроль за переміщенням цих товарів, товаротранспортних та інші товаросупровідних документів. На заборонені до ввезення на митну територію України та транзиту, вилучені як предмети порушення митних правил, ядерні матеріали, радіоактивні відходи та особливо небезпечні хімічні речовини, культурні цінності та деякі інші категорії товарів - дозвіл на розміщення у цей митний режим не видається [287]. Стосовно всіх інших товарів, митний орган письмово пропонує заявнику обрати митний режим відмови на користь держави. Не визнається операцією зі знищення або руйнування товарів: використання для споживання тваринами товарів, попередньо призначених для споживання людиною; проведення з товарами будь-яких операцій з переробки та їх ремонт (ст. 176 Митного кодексу України). Знищення або руйнування лікарських і наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів та прекурсорів; неякісної та небезпечної продукції; вогнепальної, холодної і пневматичної зброї; боєприпасів та вибухових речовин; спеціальних засобів, заряджених речовинами сльозогінної та дратівної дії, засобів індивідуального захисту тощо здійснюються відповідно до вимог, встановлених Кабінетом Міністрів України чи центральними органами виконавчої влади відповідно до їх повноважень (ст. 177 Митного кодексу України) [2; 255]. Дії із знищення або руйнування стосовно останніх зокрема регламентовано правовими нормами Закону України “Про вилучення з обігу, переробку, утилізацію, знищення або подальше використання неякісної та небезпечної продукції” [288]; постанов Кабінету Міністрів України від 3 червня 2009 р. № 589 та від 6 квітня 2016 р. № 282, що стосуються питань пов’язаних з обігом наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів [209; 210] та інших.

Однією з особливостей митного режиму знищення або руйнування є розмежування суб’єктів юридичної відповідальності за недотримання його

умов. Так, власник товарів є таким суб'єктом з моменту заявлення товарів у цей митний режим до моменту їх передання уповноваженому підприємству, яке фактично здійснює знищення (руйнування), а також з моменту отримання від цього підприємства залишків (відходів) знищення (руйнування), якщо такі залишки утворюються, до моменту завершення їх митного оформлення та видалення відходів. У той же час, вищевказане підприємство є суб'єктом відповідальності з моменту прийняття для знищення (руйнування) товарів, поміщених у цей митний режим, до моменту передання власнику товарів залишків, якщо вони утворилися в результаті здійснення таких операцій, а в разі якщо залишки за договором передаються у власність цьому підприємству, - до моменту завершення митного оформлення цих залишків у відповідний митний режим (ст. 182 Митного кодексу України) [2].

Митний режим відмови на користь держави - це митний режим, відповідно до якого власник відмовляється від іноземних товарів на користь держави без будь-яких умов на свою користь. Такі товари звільняються від оподаткування ввізним митом, податку на додану вартість, акцизного збору та застосування заходів нетарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності (ст.ст. 183, 184, 286 Митного кодексу України; ст. 206.15, 213.3.3 Податкового кодексу України) [2; 187].

Як і у випадку митного режиму знищення або руйнування, здійснення дій, спрямованих на відмову суб'єкта правовідносин від іноземних товарів на користь держави, вимагає особливого порядку, на якому акцентовано увагу Д. В. Приймаченка. Так, за заявою власника товарів дозвіл на поміщення товарів у митний режим відмови на користь держави надається керівником митного органу, у зоні діяльності якого перебувають такі товари. Одночасно із заявою митному органу надаються документи на право розпорядження товарами, товаротранспортні та інші товаросупровідні документи. Рішення про надання дозволу надається не пізніше трьох робочих днів з дня надходження заяви (ст. 184 Митного кодексу України) [2; 255].

Перелік товарів, які не можуть бути поміщені у митний режим відмови на користь держави встановлюється Кабінетом Міністрів України. Так, згідно правовим нормам постанови від 21 травня 2012 р. № 427 до таких товарів належать ті, що заборонені до ввезення в Україну, вивезення з України та транзиту через її митну територію; не перебувають на митній території України; строк придатності для споживання або використання яких закінчився; потребують особливих умов зберігання, яких не може забезпечити митний орган; ядерні матеріали, радіоактивні та небезпечні відходи, особливо небезпечні хімічні речовини, отруйні речовини та деякі інші категорії [289]. Заявлені у цей митний режим товари, крім валютних цінностей, дорогоцінних металів й каміння, підлягають обов'язковому переданню на склад митного органу [290].

Таким чином, шляхом аналізу правового регулювання особливих митних режимів можливо виділити наступне:

1. До їх суттєвих рис відноситься:

- митний режим реімпорту:

а) звільнення від оподаткування ввізним митом та податку на додану вартість;

б) не застосування заходів нетарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності;

в) застосовується до товарів, що перебували в митних режимах тимчасового вивезення за межі митної території України, переробки за межами митної території України або експорту;

г) вітчизняні товари, поміщені у цей режим, зберігають статус українських товарів, а іноземні - набувають такий статус;

- митний режим реекспорту:

а) звільнення від оподаткування вивізним митом, податку на додану вартість, акцизного збору;

б) не застосування заходів нетарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності;

в) застосовується до товарів, що перебували в митних режимах тимчасового ввезення на митну територію України, переробки на митній території України, імпорту, вільної митної зони, безмитної торгівлі та вивозяться за межі митної території України, митного складу, після ввезення на митну територію України не були поміщені у митний режим або визнані помилково ввезеними;

г) іноземні товари зберігають статус іноземних товарів, а ті, що набули статусу українських внаслідок імпорту та реекспортуються, втрачають цей статус з моменту їх фактичного вивезення за межі митної території України;

д) у випадках, встановлених законодавством, потребує дозволу на проведення зовнішньоекономічної операції з реекспорту цих товарів;

- загальні умови поміщення товарів у митні режими реімпорту та реекспорту:

а) товари повинні перебувати у тому самому стані, в якому вони були вивезені за межі України, крім природних змін їх якісних та/або кількісних характеристик; змін, що настали внаслідок операцій по їх збереженню та/або ремонту; а також змін, що стались внаслідок аварії або дії обставин непереборної сили;

б) можливість ідентифікації цих товарів фіскальними органами;

в) при раніше заявлених режимах товари повинні бути повернуті до завершення строку дії цих режимів; а при експорті або імпорті - у строк, що не перевищує шести місяців з дати вивезення їх за межі митної території України;

г) існує можливість декларування товарів у будь-якому органі доходів і зборів; вивезення товару за межі митної території України або (відповідно) ввезення його на її митну територію однією чи кількома партіями;

використання книжки (карнет) А.Т.А., що передбачає відсутність необхідності у заповненні інших митних документів; звільнення від надання фінансових гарантій тощо;

д) можуть здійснюватися експортером/ імпортером товару або його правонаступником;

- митний режим безмитної торгівлі:

а) передбачає умовне повне звільнення від оподаткування митними платежами, установленими на імпорт та експорт таких товарів;

б) не застосовуються заходи нетарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності, у тому числі державного санітарно-епідеміологічного, ветеринарно-санітарного, фітосанітарного, екологічного та радіологічного контролю;

в) товари, незалежно від походження, мають статус іноземних товарів;

г) товари не призначені для вільного обігу на митній території України;

д) продаж товарів у зазначених магазинах здійснюється виключно громадянам, які виїжджають за межі митної території України, пасажиром міжнародних рейсів повітряних та водних транспортних засобів комерційного призначення;

- митний режим знищення або руйнування:

а) умовне повне звільнення від оподаткування митними платежами, установленими на імпорт цих товарів;

б) не застосовуються заходи нетарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності;

в) можуть бути поміщені лише іноземні товари;

г) застосовуються при виключенні можливості поміщення в інший митний режим;

д) для виключення завдання шкоди охоронюваним суспільним відносинам у сфері митно-правового регулювання, застосовується при наявності дозволу від відповідних органів державної влади;

е) розмежування суб'єктів юридичної відповідальності за недотримання умов митного режиму;

- митний режим відмови на користь держави:

а) звільнення від митних платежів;

б) не застосовуються заходи нетарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності;

в) можуть бути поміщені лише іноземні товари;

г) для виключення завдання шкоди охоронюваним суспільним відносинам у сфері митно-правового регулювання, застосовується при наявності дозволу від відповідних органів державної влади.

2. Правове регулювання особливих режимів характеризується наявністю наступних прогалин та суперечностей:

а) митні режими реімпорту, реекспорту, знищення або руйнування та відмови на користь держави є похідними від основних та преференційних митних режимів і за своєю суттю є процедурними операціями, передбаченими останніми;

б) правові норми, якими регламентовані умови розміщення товарів у митні режими реімпорту та реекспорту, у зв'язку з тим, що вони лише визначають операцію ввезення товарів на митну територію України або вивезення за її межі з визначенням характерної ознаки товару, а саме, його правового статусу, дублюються нормами, що регулюють відносини у сфері правового регулювання основних та преференційних митних режимів;

в) митним законодавством України закладено нелогічне розмежування суспільних відносин, які складаються у сфері безмитної торгівлі і припасів, де стосовно останніх лише регламентовано процедури митного оформлення, у той час, як відносно безмитної торгівлі вони більш

ускладнені, що пов'язано із загальними правилами поміщення товарів у митний режим.

Отже, митні режими безмитної торгівлі, знищення або руйнування та відмови на користь держави не відповідають головній меті застосування інституту митних режимів - задоволенню фінансових інтересів держави у митній сфері, розвитку національної промисловості, сприянню зовнішньоекономічним стосункам тощо. Водночас, сутність митних режимів реімпорту та реекспорту полягає у визначенні процедури операції з ввезення товарів на митну територію України або вивезення за її межі з окресленням відмінної ознаки країни походження товару (національний або іноземний) і стосується безпосередньо митних режимів для випуску товарів для вільного обігу або експорту. З урахуванням таких особливостей, митне законодавство Європейського Союзу не передбачає їх у якості видів інституту митних режимів. Їх правове регулювання здійснюється в межах митних режимів випуску для вільного обігу, експорту, транзиту, зберігання (тимчасового зберігання, зберігання під митним контролем та вільних зон), специфічного використання (тимчасового ввезення та кінцевого використання) та переробки на митній території й за її межами. Вирішення питання щодо доцільності регламентації митних режимів реімпорту, реекспорту, безмитної торгівлі, знищення або руйнування та відмови на користь держави, як різновидів правового інституту митних режимів, не тільки наблизить норми українського законодавства до європейських правових актів у цій сфері, але й стане проявом не задекларованого, а дійсного спрощення митних процедур.

Висновки до розділу 2

Митний режим імпорту за законодавством України має наступні особливості: сплата всіх митних платежів, встановлених законами України на імпорт; застосування заходів нетарифного регулювання; товари випускаються для вільного обігу на митній території України; митний контроль завершується після виконання усіх необхідних митних формальностей і сплати митних платежів; з моменту фактичного ввезення іноземні товари набувають статус українських товарів.

Властивості митного режиму експорту полягають у: сплаті всіх митних платежів, встановлених законами України на експорт товарів; застосуванні заходів нетарифного регулювання; товари випускаються для вільного обігу за межами митної території України; митний контроль завершується після виконання усіх необхідних митних формальностей і сплати митних платежів; з моменту фактичного вивезення українські товари набувають статус іноземних товарів; може бути застосований для товарів, які вже вивезено за межі митної території України та перебувають під митним контролем; передбачає отримання дозволу від компетентних органів виконавчої влади України, у випадках, встановлених законодавством, на проведення зовнішньоекономічної операції з вивезення товарів у третю країну (реекспорт).

Митний режим транзиту, як елемент інституту митних режимів має наступні риси: умовне повне звільнення від оподаткування митними платежами; у пунктах пропуску через державний кордон України сплачується єдиний збір за ставками, встановленими законодавством України; товар зберігає статус свого походження.

До характерних особливостей режиму митного складу належать: умовне повне звільнення від оподаткування митними платежами; іноземні товари зберігають свій статус, а українські набувають статус іноземних.

Митному режиму вільної митної зони властиві наступні ознаки: стосовно іноземних товарів застосовується умовне повне звільнення від оподаткування митними платежами; українські товари підлягають оподаткуванню податком на додану вартість, який становить нульову ставку; незалежно від походження всі товари мають статус іноземних товарів.

Особливі риси митного режиму тимчасового ввезення товарів на митну територію характеризуються: умовним повним або частковим звільненням від оподаткування митними платежами; товари підлягають реекспорту; зберігають статус іноземних товарів.

Митний режим тимчасового вивезення товарів за межі митної території України має наступні риси: умовне повне звільнення від оподаткування митними платежами; підлягають реімпорту; товари зберігають статус українських товарів.

Властивості митного режиму переробки на митній території України полягають в: умовному повному звільненні від оподаткування митними платежами; товари підлягають реекспорту; іноземні товари та українські такі, що використовувалися в процесі переробки з моменту вивезення за межі митної території України, мають статус іноземних товарів.

Для митного режиму переробки за межами митної території України характерно: звільнення від оподаткування податком на додану вартість та застосування заходів нетарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності за умови повернення цих товарів або продуктів їх переробки на митну територію України у митному режимі імпорту; оподаткування, в установлених законодавством України випадках, вивізним митом; умовне повне звільнення від оподаткування ввізним митом, за дотримання встановлених умов; до продуктів переробки застосовується часткове звільнення від оподаткування ввізним митом та податку на додану вартість; українські товари з моменту їх фактичного вивезення за межі митної території України та продукти переробки мають статус іноземних товарів.

До загальних умов та особливостей митних режимів транзиту, митного складу, вільної митної зони, тимчасового ввезення товарів на митну територію України або вивезення за її межі, переробки на митній території України або за її межами відносяться наступні ознаки: не застосовуються заходи нетарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності (крім українських товарів, поміщених в митний режим вільної митної зони); режими завершуються шляхом поміщення товарів в інший режим або шляхом реекспорту/реімпорту товарів, митний режим транзиту, крім того, завершується вивезенням товарів, транспортних засобів комерційного призначення за межі митної території України; припиняються у разі закінчення строків перебування у певному митному режимі; конфіскації товарів; повної втрати товарів унаслідок аварії або дії обставин непереборної сили, за умови підтвердження факту аварії або дії обставин непереборної сили. Крім того, передбачені законодавством преференції застосовуються у разі: перебування товарів у незмінному стані, крім природних змін їх якісних та/або кількісних характеристик за нормальних умов транспортування і зберігання; разом з цим, передбачена можливість піддаватися операціям з технічного обслуговування та ремонту, потреба в яких виникла під час перебування під митним режимом; не використання з жодною іншою метою ніж мета застосування певного митного режиму; забезпечення ідентифікації товарів, транспортних засобів комерційного призначення, що поміщуються у митний режим, крім тари, піддонів та інших подібних товарів, що не мають індивідуальних ідентифікаційних ознак; забезпечення, у встановлених законодавством випадках, виконання зобов'язання із сплати митних платежів, у т.ч. шляхом надання фінансових гарантій; дотримання встановлених митним законодавством України строків перебування під преференційним митним режимом.

Митний режим реімпорту характеризується: звільненням від оподаткування ввізним митом та податку на додану вартість; не

застосуванням заходів нетарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності; застосовується до товарів, що перебували в митних режимах тимчасового вивезення за межі митної території України, переробки за межами митної території України або експорту; вітчизняні товари, поміщені у цей режим, зберігають статус українських товарів, а іноземні - набувають такий статус.

Особливі риси митного режиму реекспорту визначаються: звільненням від оподаткування вивізним митом, податку на додану вартість, акцизного збору; не застосуванням заходів нетарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності; застосовується до товарів, що перебували в митних режимах тимчасового ввезення на митну територію України, переробки на митній території України, імпорту, вільної митної зони, безмитної торгівлі та вивозяться за межі митної території України, митного складу, після ввезення на митну територію України не були поміщені у митний режим або визнані помилково ввезеними; іноземні товари зберігають статус іноземних товарів, а ті, що набули статусу українських внаслідок імпорту та реекспортуються, втрачають цей статус з моменту їх фактичного вивезення за межі митної території України; у випадках, встановлених законодавством, потребує дозволу на проведення зовнішньоекономічної операції з реекспорту цих товарів.

До загальних умов митних режимів поміщення товарів у митні режими реімпорту та реекспорту відносяться наступні умови: товари повинні перебувати у тому самому стані, в якому вони були вивезені за межі України, крім природних змін їх якісних та/або кількісних характеристик; змін, що настали внаслідок операцій по їх збереженню та/або ремонту; а також змін, що стались внаслідок аварії або дії обставин непереборної сили; можливість ідентифікації цих товарів фіскальними органами товарів; при раніше заявлених режимах товари повинні бути повернуті до завершення строку дії цих режимів; а при експорті або імпорті - у строк, що не перевищує шести

місяців з дати вивезення їх за межі митної території України; існує можливість декларування товарів у будь-якому органі доходів і зборів; вивезення товару за межі митної території України або (відповідно) ввезення його на її митну територію однією чи кількома партіями; використання книжки (карнет) А.Т.А., що передбачає відсутність необхідності у заповненні інших митних документів; звільнення від надання фінансових гарантій тощо; можуть здійснюватися експортером/імпортером товару або його правонаступником.

Митний режим безмитної торгівлі, згідно норм чинного законодавства України, має наступні риси: передбачає умовне повне звільнення від оподаткування митними платежами, установленими на імпорт та експорт таких товарів; не застосовуються заходи нетарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності, у тому числі державного санітарно-епідеміологічного, ветеринарно-санітарного, фітосанітарного, екологічного та радіологічного контролю; товари, незалежно від походження, мають статус іноземних товарів; товари не призначені для вільного обігу на митній території України; продаж товарів у зазначених магазинах здійснюється виключно громадянам, які виїжджають за межі митної території України, пасажиром міжнародних рейсів повітряних та водних транспортних засобів комерційного призначення.

Властивості митного режиму знищення або руйнування, як елементу інституту митних режимів полягають в: умовному повному звільненні від оподаткування митними платежами, установленими на імпорт цих товарів; не застосуванні заходів нетарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності; в режим можуть бути поміщені лише іноземні товари; він застосовується при виключенні можливості поміщення в інший митний режим; для виключення завдання шкоди охоронюваним суспільним відносинам у сфері митно-правового регулювання, застосовується при наявності дозволу від відповідних органів державної влади; розмежування

суб'єктів юридичної відповідальності за недотримання умов митного режиму.

Особливості митного режиму відмови на користь держави знаходять своє вираження у: звільненні від митних платежів; не застосуванні заходів нетарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності; в нього можуть бути поміщені лише іноземні товари; для виключення завдання шкоди охоронюваним суспільним відносинам у сфері митно-правового регулювання застосовується при наявності дозволу від відповідних органів державної влади.

Правове регулювання митних режимів, передбачених чинним законодавством України, характеризується наявністю наступних прогалин та суперечностей, а саме: відсутністю державної стратегії, спрямованої на підвищення ефективності при застосуванні митних режимів в національних інтересах України, що знаходить свій прояв в частині застосування заходів нетарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності та пільг, які у своїй більшості мають розбалансований та неузгоджений характер й запроваджуються для вирішення тимчасових проблем національної економіки, а в окремих випадках пролобійовані представниками певних галузей промисловості; разом з цим, має місце недосконалість правового механізму та бюрократична завантаженість при використанні встановлених законодавством пільг стосовно ввезення на митну територію України товарів певних категорії, зокрема, гуманітарної допомоги; митні режими реімпорту, реекспорту, знищення або руйнування та відмови на користь держави є похідними від основних та преференційних митних режимів і за своєю суттю є процедурними операціями, передбаченими останніми; правові норми, якими регламентовані умови розміщення товарів у митні режими реімпорту та реекспорту, у зв'язку з тим, що вони лише визначають операцію ввезення товарів на митну територію України або вивезення за її межі з визначенням характерної ознаки товару, а саме, його правового статусу, дублюються

нормами, що регулюють відносини у сфері правового регулювання основних та преференційних митних режимів; митним законодавством України закладено нелогічне розмежування суспільних відносин, які складаються у сфері безмитної торгівлі і припасів, де стосовно останніх лише регламентовано процедури митного оформлення, у той час, як відносно безмитної торгівлі вони більш ускладнені, що пов'язано із загальними правилами поміщення товарів у митний режим; наявність високого рівня ризиків, у т.ч. корупційних, при поміщенні товарів в преференційні митні режими (умовно звільнені від митного оподаткування та заходів нетарифного регулювання); недостатня інформованість митних органів про вартість та асортимент імпортованих товарів з одночасною відсутністю прозорості при встановленні ними кодів УКТ ЗЕД (і тим самим визначенні ставки ввізного мита), що, як правило, призводить до поновлення прав суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності у судовому порядку; недосконалість механізму оскарження рішень митних органів про визначення імпортованому товару коду УКТ ЗЕД та повернення надмірно сплачених суб'єктом митних правовідносин митних платежів та ін.

Аналіз судової практики свідчить, що порушення норм законодавства в аспекті застосування митних режимів найбільш часто пов'язано з ухиленням від митного оподаткування шляхом ввезення товарів з фактичною метою випуску для вільного обігу на митній території України, але їх поміщення при митному оформленні у режими, які передбачають умовне звільнення від сплати митних платежів (транзит, тимчасове ввезення тощо); заниження вартості, кількості, якісних характеристик тощо товарів, які поміщуються в митний режим імпорту, з метою ухилення від сплати митних платежів у повному обсязі.

Мінімізація ризиків, у т.ч. корупційних, що виникають при застосуванні митних режимів, вимагає удосконалення правового механізму в цілому у сфері правового регулювання митних режимів; проведення митного

контролю, крім випадкових перевірок, на аналізі ризиків з використанням електронної обробки даних, з метою виявлення та оцінки ризиків і розробки необхідних заходів протидії на основі національних критеріїв; розробки останніх, у т.ч. на основі апробованих методик у митній сфері Європейського Союзу; повної відмови від “паперового середовища” у сфері застосування митних режимів та переходу на електронне документування; активної співпраці з митними органами інших країн, особливо держав із спільним з Україною кордоном.

Таким чином, можливо визначити, що правове регулювання основних митних режимів, до яких відносяться митні режими імпорту та експорту, спрямовано на забезпечення фінансових інтересів держави від зовнішньоекономічної діяльності; захист її економічних та інших національних інтересів; визначення й забезпечення умов митного оформлення при переміщенні товарів через митний кордон для випуску для вільного обігу на митній території України або за її межами. Водночас, правове регулювання митних режимів преференційної групи (транзиту, митного складу, вільної митної зони, тимчасового ввезення товарів на митну територію України або вивезення за її межі, переробки на митній території України або за її межами) спрямовано на стимуляцію суб’єктів зовнішньоекономічної діяльності держави, розвиток національної промисловості, сприяння міжнародним торгівельним, економічним відносинам та взаємовідносинам у гуманітарній сфері.

Разом з цим, сутність митних режимів реімпорту та реекспорту полягає у визначенні процедури операцій з ввезення товарів на митну територію України або вивезення за її межі з окресленням відмінної ознаки країни походження товару (національний або іноземний). Самі назви митних режимів знищення або руйнування товарів та відмови від них на користь держави визначають характер операцій, що проводяться з відповідними товарами. Особливості безмитної торгівлі, умови застосування цього митного

режиму мають більше спільних рис з митними процедурами, передбаченими для припасів ніж до будь-якого іншого митного режиму. Проте, на відміну від безмитної торгівлі, чинним законодавством припасам статусу митного режиму не надано, що повністю відповідає їх ролі у митній сфері. У зв'язку з тим, що реімпорт, реекспорт, безмитна торгівля, знищення або руйнування, відмова на користь держави відносяться до процедурних операцій та не відповідають головній меті застосування інституту митних режимів - задоволенню фінансових інтересів держави у митній сфері, удосконаленню національної промисловості, сприянню зовнішньоекономічним стосункам тощо, вважається недоцільним їх знаходження у правовому інституті митних режимів митного права України. Удосконалення чинного митного законодавства України, у т.ч. в частині, що стосується цієї особливої категорії митних режимів, не тільки наблизить норми українського законодавства до європейських правових актів у цій сфері, але й стане проявом не задекларованого, а дійсного, спрощення митних процедур.

РОЗДІЛ 3 УДОСКОНАЛЕННЯ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ІНСТИТУТУ МИТНИХ РЕЖИМІВ У МИТНОМУ ПРАВІ УКРАЇНИ

3.1. Митні режими в міжнародному митному праві

Один із шляхів України до євроінтеграції полягає в удосконаленні митного законодавства з метою сприяння торгівельним відносинам з державами-членами Європейського Союзу, захисту інтересів вітчизняних підприємців та інтересів, які вимагають наповнення державного бюджету країни. Як слушно зазначає Д. В. Приймаченко, “перед Українською державою постала об’єктивна потреба переосмислення на методологічному рівні загальних проблем формування та здійснення митної політики як елементу державної політики” [291, с. 8]. При цьому, як звертає увагу А. І. Калініченко, враховуючи рух України в напрямку зближення з Європейським Союзом, найактуальнішим завданням сьогодення є найшвидша адаптація законодавства України до законодавства ЄС [292, с. 13]. У зв’язку з тим, що митні режими є одним із найбільш важливих інститутів законодавства в галузі державної митної справи [293, с. 192], вивчення досвіду Європейського Союзу у цій сфері є одним із ключових питань.

Аналізу проблем, пов’язаних із сферою регулювання митних режимів, у тому числі в аспекті зарубіжної практики, присвятило увагу багато українських вчених. Серед них роботи Ю. М. Бисаги [69], А. І. Калініченко [294], М. М. Палінчака [69], Д. В. Приймаченка [295], І. В. Решетара [69], О. В. Чуприни [296] та інших авторів. У той же час динамічний розвиток митного законодавства, зокрема, Європейського Союзу, вимагає від науковців і практиків постійного вивчення цього питання з метою запровадження цього досвіду для удосконалення вітчизняних нормативно-правових актів у відповідній сфері.

У зв'язку з набуттям чинності з 1 червня 2016 року Митного кодексу Європейського Союзу виникає потреба у порівнянні особливостей правового регулювання митних режимів в європейському законодавстві [297, с. 41].

Види, а інколи і класифікація, митних режимів будь-якої країни встановлюються відповідним митним кодексом. Незважаючи на те, що наразі чинним правовим актом в цій сфері є Модернізований митний кодекс Європейського Союзу (*Modernised Customs Code, MCC*) [237], який затверджено Регламентом № 450/2008 від 23.04.2008 р., з 1 червня 2016 року у повному обсязі набуває чинності Митний кодекс Європейського Союзу (*Union Customs Code, UCC*), затверджений Регламентом Європейського парламенту і Ради ЄС № 952/2013. Крім того, розпорядженням Кабінету Міністрів України від 22.04.2015 № 391-р “Про схвалення розроблених Міністерством фінансів планів імплементації деяких актів законодавства ЄС у сфері оподаткування, митних питань та сприяння торгівлі” [298] саме останній затверджено у переліку нормативно-правових актів Європейського Союзу, що підлягають імплементації до законодавства України у митній сфері. У зв'язку з цим, питання щодо митних режимів Європейського Союзу в першу чергу доречно розглядати з огляду саме на цей законодавчий документ.

Так, статтею 5 Митного Кодексу Європейського Союзу, затвердженого Регламентом (ЄС) № 952/2013, встановлено три основних види митних режимів у Європейському Союзі, а саме: випуск для вільного обігу (*release for free circulation*); спеціальні процедури (*special procedures*); експорт (*export*). Водночас, статтею 210 цього кодексу передбачено, що товари можуть бути поміщені під будь-яку з наступних категорій спеціальних процедур: зовнішній і внутрішній транзит (*transit, which shall comprise external and internal transit*); поміщення товару на митний склад або вільну зону (*storage, which shall comprise customs*

warehousing and free zones); тимчасове ввезення та випуск для внутрішнього споживання (*specific use, which shall comprise temporary admission and end-use*); переробка товару всередині та назовні митної території Союзу (*processing, which shall comprise inward and outward processing*) [237]. Тобто, загалом митне право Європейського Союзу фактично передбачає шість різновидів митних режимів. Вперше така класифікація була введена Модернізованим Митним Кодексом Європейського Союзу, затвердженим Регламентом (ЄС) № 450/2008 (статті 4 та 135). Проте новітньою редакцією Митного Кодексу ЄС (Регламент № 952/2013) передбачені деякі зміни. Наприклад, щодо зберігання товару на митних складах або вільній зоні. Так, статтею 135 Митного Кодексу ЄС в редакції 2008 року передбачено цей митний режим, як “зберігання, що включає тимчасове зберігання, зберігання на митних складах і вільній зоні” [173]. У той же час Регламентом (ЄС) № 952/2013 встановлено лише зберігання на митних складах і вільній зоні, як різновид митного режиму. На нашу думку, це пов’язано із прагненням законодавців більш чітко відокремити процедури, що безпосередньо пов’язані із збиранням мита, від інших операцій, які підлягають грошовим стягненням. Недвозначне визначення понять у нормативно-правовому акті в підсумку гарантує прозорість у відповідній сфері регулювання [299, с. 41].

Договір про заснування Європейської Спільноти 1957 року проголошує свободу обігу товарів по всій території ЄС [300, с. 15]. Цей принцип розповсюджується не тільки на товари, вироблені в країнах-членах Європейського Союзу, але і на імпорتنі товари, випущені у вільний обіг із сплатою відповідних імпорتنих мит. Випуск у вільний обіг додає іноземним товарам статус товарів Європейського Союзу [69, с. 58]. Відповідно до положень статті 201 Регламенту (ЄС) № 952/2013 процедура випуску для вільного обігу включає: 1) стягнення імпортного мита відповідно до Єдиного митного тарифу; 2) у разі необхідності інші

стягнення на підставі відповідних нормативно-правових актів; 3) застосування програмних заходів (у тому числі заборон та обмежень) торгової політики; 4) проведення інших формальностей, передбачених відносно імпортованих товарів (стаття 203) [237].

Митна процедура експорту товарів є свого роду дзеркальним відображенням процедури випуску товарів у вільний обіг. За допомогою даної процедури товари Європейського Союзу покидають митну територію ЄС і позбавляються свого митного статусу [69, с. 61]. Процедура експорту передбачає: 1) подання митної декларації; 2) в залежності від обставин: а) погашення або звільнення від імпортного мита; б) виплати експортних субсидій; с) стягнення експортного мита відповідно до Єдиного митного тарифу; 3) проведення інших формальностей, передбачених відносно експортованих товарів; 4) застосування заборонних або обмежувальних заходів, зокрема, тих, що стосуються суспільної моралі, державної політики або громадської безпеки, охорони здоров'я та життя людей, навколишнього середовища, захисту національних скарбів, що мають художню, або археологічну цінність тощо; 5) митний контроль товарів які експортуються (статті 158, 263, 267 Регламенту (ЄС) № 952/2013) [237].

До митних режимів, що передбачають спеціальні процедури, Модернізованим Митним Кодексом Європейського Союзу 2008 року та новітньою редакцією 2013 року віднесено зовнішній та внутрішній транзит. Процедури зовнішнього транзиту стосуються переміщення іноземних товарів в межах митної території Європейського Союзу та передбачають звільнення від: а) імпортного мита; б) інших витрат, передбачених чинними правилами; с) заходів торгівельної політики настільки наскільки вони не забороняють ввезення або вивезення товарів на або з митної території Європейського Союзу (стаття 226 Регламенту (ЄС) № 952/2013). Процедури внутрішнього транзиту стосуються переміщення товарів Європейського Союзу в межах митної території Європейського Союзу або

яке почалось/закінчилось за митною територією без зміни митного статусу товарів (стаття 227 Регламенту (ЄС) № 952/2013) [237]. Процедури, пов'язані із транзитом товарів, крім Митного Кодексу Європейського Союзу, регулюються також іншими нормативно-правовими актами, наприклад, Митною конвенцією про міжнародне перевезення вантажів із застосуванням книжки МДП 1975 року [250]; Митною конвенцією про карнет А.Т.А. для тимчасового ввезення товарів [301] та ін.

Процедура зберігання, яка стосується поміщення товару на митний склад або вільну зону, має за мету забезпечення зберігання товарів, що не підлягають вільному переміщенню на території Європейського Союзу. Вона передбачає зберігання: а) іноземних товарів – без стягування з них імпорتنих мит та інших витрат, передбачених чинними правилами; б) товарів Європейського Союзу, для яких законодавство ЄС встановлює подібну процедуру при їх експорті. За Митним Кодексом, затвердженим Регламентом Ради Європейського Співтовариства від 12 жовтня 1992 № 2913/92 ці процедури регламентувались як окремі митні режими. З метою спрощення митних правил, вже Митним Кодексом Європейського Союзу, затвердженим Регламентом (ЄС) № 450/2008, вони були об'єднані однією процедурою. Тримання товару на митному складі і території вільної зони має для економічних операторів суттєві переваги. Так, товари можна тримати до моменту їх випуску у вільний обіг без сплати імпорتنих мит та непрямих податків, вони можуть брати участь у комерційному обороті [69, с. 62]. Процедура має необмежений термін, за виключенням товарів термін зберігання яких обмежено станом, що ставить під загрозу життя й здоров'я людей або тварин тощо (стаття 238 Регламенту (ЄС) № 952/2013) [237]. Стосовно процедури поміщення товарів у вільну зону існують деякі особливості. Так, а) це товари завезені безпосередньо з-за меж митної території Європейського Союзу; б) якщо вони були поміщені у митний режим, який завершився або зобов'язання за яким були виконані в

момент поміщення цих товарів під режим вільної зони; с) якщо вони поміщені з метою отримання рішення, яке звільнює від сплати імпортного мита або повертає надлишок від сплаченого; d) у разі застосування формальностей, передбачених іншими нормативно-правовими актами, крім митного законодавства (стаття 245 Регламенту (ЄС) № 952/2013) [237].

Процедура тимчасового ввезення та випуск для внутрішнього споживання дозволяє ввозити в країни-члени Європейського Союзу іноземні товари, що підлягають реекспорту з повним або частковим звільненням від сплати митних зборів; інших витрат, передбачених чинними правилами; заходів торгівельної політики настільки наскільки вони не забороняють ввезення або вивезення товарів на або з митної території Європейського Союзу [297, с. 43]. Порядок тимчасового ввезення може бути використаний тільки за умови виконання наступних вимог: а) товари не підлягають переробці окрім нормального зносу при їх використанні; б) існує можливість забезпечення ідентифікації таких товарів, а при відсутності заходів з ідентифікації має існувати можливість перевірки по еквівалентним товарам; с) держатель режиму зареєстрований за межами митної території Європейського Союзу; d) дотримані вимоги про повне або часткове звільнення від сплати мит (стаття 250 Регламенту (ЄС) № 952/2013) [237]. Імплементативний регламент визначає коло товарів, для яких можливе повне звільнення від сплати мита: професійне устаткування; товари, призначені для експонування на виставках; багаж пасажирів і деякі інші товари [69, с. 62]. Строк знаходження товарів у режимі тимчасового ввезення, згідно із статтею 251 Регламенту (ЄС) № 952/2013, складає 24 місяці. Проте, за виняткових обставин на підставі обґрунтованої заяви митні органи можуть надати відстрочку. При цьому максимальний термін не може перевищувати 10 років, крім випадку непередбаченої події (стаття 252 Регламенту (ЄС) № 952/2013) [237]. Митне законодавство Європейського Союзу передбачає спрощений

порядок проходження процедури тимчасового ввезення. Для тимчасового ввезення особистих речей пасажирів, спортивного інвентарю, а також транспортних засобів взагалі не вимагається письмової заяви і дозволу [69, с. 63].

Також Модернізованим Митним Кодексом Європейського Союзу 2008 року та новітньою редакцією 2013 року в одну процедуру об'єднані такі митні режими як переробка товару всередині та назовні митної території Союзу. Ці митні режими Митним Кодексом, затвердженим Регламентом Ради Європейського Співтовариства від 12 жовтня 1992 № 2913/92, розглядались як окремі процедури. Режим переробки товару всередині та назовні митної території Європейського Союзу, як і інші спеціальні процедури, передбачає пільги у вигляді звільнення від сплати мита та застосування інших заходів торгової політики [297, с. 43]. Однак цей режим встановлюється за виконання певних умов. Так, наприклад, процедура переробки товару назовні митної території Союзу (*outward*) не допускається якщо: а) вивезення товарів призводить до погашення або ремісії імпортного мита; б) стосовно товарів, які до вивезення були випущені для вільного обігу із звільненням від сплати мита або за зниженою митною ставкою; в) товарів вивезення яких призводить до експортного повернення; г) товарів відносно яких фінансові пільги надаються відповідно до спільної сільськогосподарської політики Європейського Союзу (стаття 259 Регламенту (ЄС) № 952/2013) [237]. Мета даної процедури полягає в наданні європейським компаніям можливості ввозити товари з третіх країн для їх промислової переробки без сплати ввізних митних зборів. Подібний порядок надає переробній промисловості країн ЄС переваги перед виробниками з третіх країн і, крім того, стимулює експорт із ЄС [69, с. 64].

У Митному Кодексі, затвердженому Регламентом Ради Європейського Співтовариства від 12 жовтня 1992 № 2913/92, крім

перелічених митних режимів, до їх складу також було віднесено: реекспорт з митної території Співтовариства, руйнування, залишення в казну (стаття 4) [302]. У Модернізованому Митному Кодексі Європейського Союзу 2008 року та новітній редакції Митного Кодексу 2013 року процедури, що стосуються реекспорту, утилізації та залишення в казну передбачені, але їх позбавлено статусу митного режиму. Коментуючи положення Митного кодексу Спільноти 1992 року, Ю. М. Бисага, М. М. Палінчак, І. В. Решетар звертають увагу, що загальною умовою для знищення або відмови є відсутність додаткових витрат у митних органів [69, с. 64]. Тобто, при застосуванні цих процедур відсутня така обов'язкова ознака митного режиму як сплата мита. Крім того, ще одна із причин виключення законодавцями Європейського Союзу зазначених процедур, як різновидів митного режиму, може полягати у зникненні митних правовідносин при їх здійсненні. Так, при процедурі утилізації товару фізично знищується предмет, який повинен підлягати митному збору. А при відмові на користь держави зникає один із двох суб'єктів митних правовідносин – економічний оператор, який припиняє свої права власності на предмет, який повинен підлягати митному збору, та передає їх безпосередньо суб'єкту владних повноважень [297, с. 44]. Процедура реекспорту за своєю суттю та практичним втіленням передбачає, що товари вивозяться за межі митної території без сплати вивізного мита (стаття 85 Митного Кодексу України) [2]. Тобто, при реекспорті, як і при утилізації та залишенні в казну, відсутня така обов'язкова ознака митного режиму як сплата мита. Таким чином, виключення у Митному Кодексі Європейського Союзу, затвердженого Регламентом (ЄС) № 952/2013, цілком логічно. Цим самим законодавець максимально звужує поняття того, що відноситься до митного режиму. А це, врешті веде до того спрощення та прозорості митного законодавства.

Отже, враховуючи розширення торгівельних взаємовідносин України із державами-членами Європейського Союзу, необхідність їх сприяння та імплементації національної правової системи до норм законодавства ЄС, повинен бути врахований досвід Європейського Союзу у цій сфері щодо спрощення та прозорості при удосконаленні вітчизняного митного законодавства [297, с. 44].

Формування положень митного законодавства – це в першу чергу визначення самого типу держави – держави спрямованої на вільний розвиток процесу торгівельних відносин та промислового виробництва, зростання підприємницької правосвідомості або підпорядкування жорсткому регулюванню з боку держави, наслідком якого стає правовий нігілізм та використання норм права для створення корупційних схем. Перед Україною постала необхідність обрання шляху свого розвитку. Геополітичне становище нашої країни об'єктивно визначає дві можливості: євроінтеграція або євразійське економічне співтовариство (ЄврАзЕС). Цей вибір не тимчасовий союз з економічним партнером, який запропонує більш вигідні на цю хвилину умови. Це історичний крок, який повинен визначити майбутнє нашої держави [303, с. 152]. Враховуючи, що митна політика держави є складовою її політики в цілому, а поняття “митний режим” в юридичній літературі використовується у тому числі у значенні як інструмент митної політики [304, с. 409], аналіз видів митних режимів за законодавством ЄврАзЕС (Митного союзу) та Російської Федерації постає одним із ключових питань в цій сфері.

Висвітленню проблем, пов'язаних із сферою регулювання митних режимів за законодавством ЄврАзЕС (Митного союзу) та Російської Федерації з боку українських та російських вчених й практиків з митного права присвячено багато уваги. Серед них роботи А. А. Бельтюкової [239], А. І. Калініченко [305], Р. К. Касимбекова [240], О. М. Козиріна [239], В. М. Малиновскої [304] та інших авторів.

Російський вчений В. М. Малиновська визначає митний режим як інститут митного права, який “являє собою сукупність правових норм, що визначають правила переміщення товарів і транспортних засобів через митний кордон держави і використання таких товарів і транспортних засобів. Правові норми, що складають інститут митних режимів, регулюють певну групу суспільних відносин, що виникають в процесі або з приводу використання товарів і транспортних засобів, що переміщуються через митний кордон Російської Федерації, на митній території Російської Федерації або за її межами” [304, с. 409].

Митний кодекс Російської Федерації від 28 травня 2003 року передбачав наступну класифікацію митних режимів: 1) основні митні режими: випуск для внутрішнього споживання; експорт; міжнародний митний транзит; 2) економічні митні режими: переробка на митній території; переробка для внутрішнього споживання; переробка за межами митної території; тимчасове ввезення; митний склад; вільна митна зона (вільний склад); 3) завершальні митні режими: реімпорт; реекспорт; знищення; відмова на користь держави; 4) спеціальні митні режими: тимчасове вивезення; безмитна торгівля; переміщення припасів; інші спеціальні митні режими (стаття 155) [172]. Цей закон втратив чинність з 1 жовтня 2011 року на підставі Федерального закону від 27 листопада 2010 року № 311-ФЗ “Про митне регулювання в Російській Федерації”, яким наразі регламентовані митні відносини безпосередньо на території Росії. У той же час стосовно визначення митних режимів Федеральною митною службою Російської Федерації від 29 червня 2010 року № 01-11/31847 були надані роз’яснення у тому числі щодо застосування замість норми статті 155 Митного кодексу Російської федерації положень статті 202 Митного кодексу Митного Союзу [306]. Останньою також закріплені 17 видів митних режимів, що застосовуються на митній території ЄврАзЕС та Росії. Проте вони зазнали деяких змін. Так, режим “вільний склад” виокремлено

від режиму “вільна митна зона”. Водночас, скасовано таку процедуру як “переміщення припасів”. Конкретизовано визначення спеціальної митної процедури, як такої, що “визначає для митних цілей вимоги і умови користування і (або) розпорядження окремими категоріями товарів на митній території митного союзу або за її межами” [307].

Аналізуючи чинне митне законодавство Митного союзу в цілому та Російської Федерації зокрема, з огляду на сферу застосування митних режимів, можна казати про його регрес в певних моментах порівняно з Митними кодексами Російської федерації 1993 та 2003 років [303, с. 153]. По-перше, автори Федерального закону № 311-ФЗ “Про митне регулювання в Російській Федерації” та Митного кодексу Митного союзу відмовились від вищенаведеної класифікації митних режимів, незважаючи на її достатню обґрунтованість з точки зору митного права. Так, О. М. Козирін зауважує, що виділення митних режимів в окремі групи або поділ їх за типами має юридичне значення перш за все для з'ясування їх ролі в механізмі митного регулювання та більш детального вивчення різних аспектів їх правової регламентації [308, с. 44]. Крім того, сама структура Митного кодексу Російської Федерації 2003 року передбачала згрупування процедур саме за наведеною класифікацією, на відміну від чинного митного законодавства Митного союзу і Російської Федерації. Останніми закріплені правові норми за кожною із процедур окремо навіть при їх повній тотожності. Таке ускладнення у викладенні правових норм та їх надмірна деталізація не сприяють спрощенню та прозорості митних процедур у державах-членах Митного союзу [303, с. 153].

По-друге, попри перебільшену регламентацію Митного кодексу Митного Союзу, поза його межами залишились правові норми, які регулюють відносини, що складаються при застосуванні таких митних режимів, як вільна митна зона та вільний склад. Вони регламентовані окремими нормативно-правовими актами, з яких до основних можливо

віднести угоди “З питань вільних економічних зон на митній території митного союзу та митної процедури вільної митної зони” [309] та “Про вільні склади та митну процедуру митного складу” від 18 червня 2010 року [310]. Крім цих нормативних актів, вказані режими регулюються низкою інших документів. Наприклад, Федеральним Законом № 16-ФЗ від 10 січня 2006 року “Про особливу економічну зону в Калінінградській області та про внесення змін до деяких законодавчих актів Російської Федерації” [311] та ін. Як зазначає російський науковець Р. К. Касимбеков: для держав-членів Митного союзу митне законодавство перетворилося в складну нормативну систему, засновану на міжнародно-правових актах ЄврАзЕС (Митний кодекс Митного союзу, міжнародні договори, рішення Комісії митного союзу) [240, с. 15].

Надмірна регламентованість з боку держави відносин в сфері застосування митних процедур у Російській Федерації, значна кількість нормативно-правових актів, що їх регулюють, на практиці стають одними із головних чинників корупційних ризиків [303, с. 154]. Так, наприклад, статтями 264 Митного кодексу Митного союзу та Федерального закону № 311-ФЗ “Про митне регулювання в Російській Федерації” закріплено такий митний режим як “переробка для внутрішнього споживання”. До речі, вказана процедура разом з режимами “вільний склад” та “спеціальна митна процедура” митним законодавством України не передбачена (стаття 70) [2].

Правовою нормою встановлено, що переробка для внутрішнього споживання - це митна процедура, при якій іноземні товари використовуються для здійснення операцій з переробки на митній території митного союзу в установлені строки без сплати ввізних митних зборів, із застосуванням заборон і обмежень, а також обмежень у зв'язку із застосуванням спеціальних захисних, антидемпінгових і компенсаційних заходів за умови подальшого поміщення продуктів переробки під митну

процедуру випуску для внутрішнього споживання зі сплатою ввізного мита за ставками, застосовуваними до продуктів переробки [312]. Крім вищевказаних законодавчих актів порядок поміщення продуктів переробки під митну процедуру випуску для внутрішнього споживання також регламентується іншими нормативно-правовими актами. Наприклад, наказом Федеральної митної служби від 15 червня 2011 № 1243 “Про затвердження Порядку здійснення митними органами дій, пов'язаних з наданням дозволу на переробку товарів для внутрішнього споживання, а також порядку відкликання та анулювання дозволу на переробку товарів для внутрішнього споживання” [313]. При цьому, цей порядок передбачає достатньо складну структуру умов. Крім того, на державному рівні регламентовано які саме товари допускаються для переробки для внутрішнього споживання, наприклад, постановою Уряду Російської Федерації від 12 липня 2011 № 565 “Про затвердження переліку товарів, щодо яких допускається переробка для внутрішнього споживання” [314]. Безумовно, такий стан є сприятливим середовищем для створення різноманітних корупційних схем.

Водночас, на думку російських вчених та практиків з митного права, вказаний режим є сприятливим для економічного розвитку держав-членів Митного союзу в цілому та вітчизняного виробництва цих країн, зокрема. Так, наприклад, Г. М. Донцова вважає, що “ця митна процедура може зацікавити компанії, які використовують іноземну сировину або компоненти для виробництва продукції на внутрішній ринок Росії або Митного союзу (Білорусії і Казахстану), якщо ставки мит на сировину або компоненти вище, ніж ставки мит на готову продукцію. Кажучи науковою мовою, процедура застосовується для нівелювання порушень принципу ескалації митного тарифу, відповідно до якого ставки митних зборів на компоненти повинні бути нижче, ніж на кінцеву продукцію (виготовляються з цих компонентів готові вироби)” [315]. З цього приводу

у коментарі до Митного кодексу Митного Союзу А. А. Бельтюкова зазначає, що “ця процедура дозволяє здійснювати з іноземними товарами операції з переробки всередині митної території і тільки потім випускати готову продукцію для внутрішнього споживання. Тим самим усуває несприятливі наслідки зниження раціоналізації імпорту і демодуляції певних видів переробної діяльності в межах національної території для держав, що імпортують продукт на митну територію Митного Союзу” [239, с. 328]. Тобто, сутність митного режиму переробки для внутрішнього споживання полягає у стимуляції імпортозаміщення в державах-членах Митного союзу. Адже якщо відносно продукту переробки (головним чином це комплектуючі) встановлена нульова ставка ввізного мита, то в умовах цього митного режиму надається повне умовне звільнення від сплати мита. Мито підлягає сплаті у відношенні продукції, виготовленої з ввезених компонентів, але якщо стосовно такої продукції встановлена нульова ставка, то мито зовсім не сплачується: ні щодо ввезених компонентів / сировини, ні щодо виготовленої продукції [316]. Однак, політика імпортозаміщення властива, як правило, країнам, які знаходяться (вимушено чи добровільно) у повній або частковій політичній та/або економічній ізоляції. Така політика не сприяє торгівельним відносинам. В кінцевому підсумку вона призводить до монополізації і відсутності конкуренції всередині країни. Як наслідок зникає стимул для розвитку виробництва. Погіршується становище кінцевого споживача продукту [299, с. 47]. Для України, метою якої є рівноправне партнерство з розвинутими державами світу, така політики неприйнятна.

Таким чином, подальше удосконалення митного законодавства в нашій країні повинно бути орієнтовано на кращі зразки правових норм тих країн та економічних союзів, які спрямовані на вільний розвиток торгівельних відносин та промисловості, що будуються не на штучній підтримці з боку держави окремих суб’єктів економічних відносин, а на

об'єктивних законах ринкової економіки. В сфері митних відносин за зразки необхідно брати лише ті норми права, які ґрунтуються на принципах прозорості та спрощення процедур, зокрема, щодо застосування митних режимів.

3.2. Протекціонізм та вільна торгівля як основні напрями розвитку правового регулювання митних режимів

Ні в кого не викликає заперечення те, що найважливішою передумовою реалізації вигоди від міжнародної спеціалізації та торгівлі є безперешкодний обмін товарами і послугами. Однак в реальній дійсності торговельна політика держав часто створює штучні бар'єри на шляху вільної торгівлі. На цей час існує два фундаментальні підходи до міжнародних економічних відносин. Так, в залежності від обраних форм регулювання зовнішньої торгівлі, зовнішньоекономічну політику країни поділяють на політику протекціонізму та політику вільної торгівлі [317, с. 97; 45, с. 24; 318, с. 54]. Враховуючи, що інститут митних режимів в митному праві України є інструментом через який відбувається безпосередня реалізація зовнішньоекономічної політики держави, як підсумок, обраний нею шлях впливає на правове регулювання у цій сфері.

Серед досліджень, присвячених останнім часом питанням, що стосуються політики протекціонізму та вільної торгівлі, в першу чергу, на наш погляд, необхідно підкреслити роботи С. Г. Войтова [319], О. П. Гребельника [320], Г. Е. Гронтковської [317], С. Д. Дзюбика [321], Г. М. Дроздової [322], С. В. Ківалова [323], Б. А. Кормича [324], А. І. Кредісова [325], О. Г. Міхєєвої [45], О. С. Передрія [318], А. В. Сірка [326] та ін.

Вітчизняні науковці з права та економіки надають наступне визначення протекціонізму – це державна політика в інтересах розвитку національного виробництва та захисту національного ринку від іноземної конкуренції шляхом застосування торговельних обмежень доступу імпортованих товарів на внутрішній ринок за допомогою завищених ставок ввізного мита та застосування заходів нетарифного регулювання [317, с. 98; 327, с. 91; 45, с. 24].

Необхідність захисту національної економіки, яка перебуває у стадії реформування та розвитку [328, с. 76], допомоги національним виробникам в освоєнні закордонних ринків збуту шляхом штучного обмеження конкуренції з боку інших держав [329, с. 16] є найбільш поширеним аргументом прибічників політики протекціонізму.

Провідний фахівець з галузі економіки А. В. Сірко виокремив наступні два шляхи протекціоністської політики: 1) стримування імпорту висококонкурентної іноземної продукції; 2) стимулювання експорту вітчизняної продукції. Основними інструментами такої політики, на його думку є: а) податки, які стягуються митницями з товарів при перетині ними державних кордонів, при цьому імпортне мито збільшує ціну товару і тим самим ускладнює його реалізацію на внутрішньому ринку; б) нетарифні бар'єри – обмеження та/чи заборони на імпорт (квоти, ліцензування, жорсткі технічні і санітарні стандарти якості товарів, добровільні обмеження експорту окремих товарів у певні країни (державами або компаніями) тощо); в) надання експортерам податкових пільг, субсидій, дешевих кредитів, інформаційної та юридичної допомоги, підготовка кваліфікованих фахівців для зовнішньої торгівлі тощо з метою підтримки експорту [330, с. 77].

Водночас А. В. Сірко підкреслює, що протекціоністська політика глибоко суперечлива. У якості позитивних наслідків він звертає увагу на захист молодих галузей, які ще “не стали на ноги” і не готові конкурувати на світовому ринку; тимчасову підтримку високого і стабільного рівня зайнятості в країні; урівноваження торгового і платіжного балансу. Також, у якості переваг протекціонізму він зазначає, що така політика заохочує власне виробництво товарів і послуг та забезпечує економічну, продовольчу, енергетичну, екологічну і військову безпеку країни [331, с. 12]. Але з останніми двома аргументами важко погодитись. Оскільки відсутність конкуренції не може слугувати стимулом для власного виробництва якісних товарів і послуг. Стосовно економічної, продовольчої, енергетичної,

екологічної і військової безпеки країни – це також достатньо спірне питання. Наприклад, високий тариф (а з цим і ціна на вітчизняному ринку) на більше технологічно кращу імпорتنу сільськогосподарчу техніку навряд чи позитивно вплине на “продовольчу безпеку”. Це стосується і інших галузей промисловості. Та і сам автор у якості негативних наслідків політики протекціонізму вказує на послаблення конкуренції на внутрішньому ринку та стимулів до вдосконалення виробництва; зниження добробуту населення через подорожчання імпорتنих та відносно дороговизну вітчизняних товарів, погіршення якості товарів власного виробництва, обмеження свободи вибору споживачів; спричинення країні великих збитків через невикористання абсолютних і відносних переваг міжнародного поділу праці й обміну; застосуванні від торгових партнерів адекватних дій “у відповідь” на посилення протекціоністських заходів [331, с. 13]. Тобто науковцем спростовується власний аргумент на захист протекціоністських заходів, оскільки той негатив який він зазначив, безпосередньо стосується економічної, продовольчої, енергетичної, екологічної і військової безпеки держави.

Українськими вченими, як правознавцями так і економістами, питання, пов’язані із розвитком політики протекціонізму (який, до речі, бере свій початок з XVI століття) та наслідками різних форм такої політики, достатньо розглянуті в роботах, присвячених виключно темі політики протекціонізму і вільної торгівлі. В межах нашого дослідження хотілось би лише звернути увагу на наслідки політики “відвертого протекціонізму”.

Так, до ознак такої форми протекціонізму науковці відносять стимулювання експорту і обмеження імпорту шляхом встановлення квот, тарифів, мит та іншими інструментами тарифної політики, дія яких спрямовувалася на забезпечення позитивного сальдо платіжного балансу, а отже, припливу золота до країни-експортера [318, с. 55]. На практиці, свого часу, це реалізовувалось через політику обмеження промислового розвитку

залежних країн (колоніальних територій) або таких країн, які, так би мовити, “запізнилися” з виходом на загальну економічну та політичну арену (наприклад, Російська імперія). Внаслідок політики “відвертого протекціонізму” було спричинено встановлення переваг для одних країн і перепон у розвитку зовнішньої торгівлі для інших; скорочення зовнішньоторгового обороту; гальмування розвитку ринку, а отже, і капіталістичних відносин [318, с. 55].

Як слушно зазначає О. Г. Михеєва, в свою чергу такі “обмежені” держави також вводили заходи політики жорсткого протекціонізму. Так, наприклад, майже до другої половини XIX століття російський ринок, з одного боку, не був готовий до конкуренції з іноземними товарами; з іншого, жодна з європейських країн не застосувала принципи вільної торгівлі щодо Росії. Тому з початку XIX ст. митний тариф цієї країни передбачав встановлення досить високого мита на ввезення іноземних товарів. За задумом, подібна жорстка політика протекціонізму мала сприяти розвитку вітчизняного виробництва та його захисту від іноземної конкуренції і, окрім цього, мала фіскальну спрямованість. Проте, побачивши безперспективність протекціоністської політики заборонного характеру, з середини того ж століття ця держава почала розробку більш ліберального митного тарифу, який мав багатофункціональний характер [45, с. 94; 320, с. 44; 332, с. 44], що також стало складовою умов, які викликали бурхливий економічний розвиток цієї країни в цілому наприкінці позаминулого століття.

Як зазначає О. Г. Михеєва, сьогодні, за умов активізації процесів лібералізації у світовій торгівлі, політика протекціонізму концентрується здебільшого в окремих, досить вузьких галузях. У торгівлі між розвиненими країнами протекціоністські заходи застосовуються у сільському господарстві, текстильній промисловості, виробництві одягу та сталі, а в торгівлі розвинених країн із країнами, що розвиваються – переважно у галузі експорту промислових товарів [45, с. 27-28].

Вільна торгівля чи фритредерство (від англ. *free trade*) або політика свободи торгівлі, на думку вчених, це політика невтручання держави у зовнішньоекономічну діяльність суб'єктів господарювання, яка складається переважно на основі ринкових цін попиту та пропонування, передбачає вільний рух товарів і послуг між країнами без застосування митних та інших бар'єрів [317, с. 98; 45, с. 27-28; 326, с. 219].

А. В. Сірко, як і у випадку щодо політики протекціонізму, визначає негативні та позитивні наслідки вільної торгівлі. Так, до останніх він відносить: значне посилення конкуренції на внутрішньому ринку, з одночасним обмеженням монополізму національних виробників; змушення вітчизняних підприємців до удосконалення виробництва, підвищення якості продукції та обслуговування покупців, зниження витрат виробництва і цін; підвищення добробуту населення, зокрема через розширення свободи вибору споживачів; забезпечення більш ефективного використання наявних виробничих ресурсів країни завдяки використанню переваг міжнародного поділу праці; сприяння формуванню високих стандартів життя (цінування особистої свободи, наполегливості у здобутті гарної освіти, інноваційного підприємництва, міжнародних ділових контактів, широкого обміну досвідом тощо) [326, с. 219].

Негативні наслідки вільної торгівлі вчений вбачає у загрозі для внутрішньої макроекономічної стабільності від циклічних коливань кон'юнктури світового ринку; збуті низькоякісної і морально застарілої продукції іноземних виробників; нав'язуванні чужих для населення даної країни споживацьких смаків [326, с. 219]. На нашу думку, у наведених ним аргументах “проти” і “за”, переважають останні. Що до “нав'язування чужих споживацьких смаків” - то в умовах глобалізаційних процесів, які є об'єктивним етапом сучасного розвитку, збереження національної автентичності потребує інших (не економічні) важелів.

С. В. Ківалов і Б. А. Кормич зазначають, що політика вільної торгівлі в своєму ідеальному варіанті ґрунтується на чотирьох базових свободах: вільному русі товарів, послуг, капіталів та людей, що зокрема передбачає створення рівних умов для національних та іноземних товарів, зменшення ставок імпортного мита та ліквідацію нетарифних обмежень тощо [327, с. 114].

Дослідники з мікро та макроекономічних процесів вказують, що політика свободи торгівлі передбачає скасування торговельних обмежень, сприяння взаємовигідному поділу праці між країнами, внаслідок чого стає можливою реалізація порівняльних переваг. Разом з тим, вони попереджають, що спеціалізуючись на виробництві одних товарів, країна втрачає можливість виробляти інші [317, с. 99]. На основі неокласичної концепції надлишків споживачів і виробників вони обґрунтовують вигоди і витрати, які супроводжують включення у міжнародну торгівлю малої країни. І на основі проведеного аналізу доводять, що вільна торгівля веде до підвищення суспільного добробуту незалежно від того, стає країна експортером чи імпортером продукції. Однак реальні наслідки включення країни у міжнародний обмін значно складніші. Навіть якщо країна в цілому виграє від зовнішньої торгівлі, то для частини населення вона обертається втратами [317, с. 100]. При цьому, як підкреслює Г. Е. Гронтовська, передусім міжнародна торгівля впливає на перерозподіл доходів власників факторів виробництва [317, с. 102].

Дослідники, які проводили розвідку етапів становлення політики вільної торгівлі, визначають, що її теоретичне підґрунтя склалось наприкінці XVIII століття, а втілюватися в життя вона почала приблизно з середини XIX ст. в результаті промислової революції та зростання потенціалу буржуазії. Разом з цим вони зазначають, що фритредерство ніколи не мало загальноохватного характеру. Коли в свій час Великобританія проголосила принципи вільної торгівлі, її конкуренти, в першу чергу США та Німеччина,

посилили протекціоністську політику, спрямовану на формування кращих умов для національного промислового капіталізму [333, с. 67; 318, с. 55; 45, с. 94].

Отже, протекціонізм та вільна торгівля, у якості інструментів проведення яких використовуються як тарифні, так і не тарифні заходи зовнішньоекономічної діяльності, є основними напрямками розвитку правового регулювання інституту митних режимів, які передбачають їх застосування та мета яких спрямована на забезпечення фінансових інтересів держави у сфері зовнішньоекономічної діяльності, стимулювання суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності, сприяння розвитку національної промисловості, міжнародним торгівельним та економічним відносинам.

В цілому зовнішньоторговельна діяльність регулюється державою за допомогою цілої низки економічних та адміністративних важелів, до яких належать: мито, квоти, ліцензії, субсидії, добровільні обмеження, демпінг тощо [321, с. 268].

Митні збори, як зазначає А. В. Сірко, є найбільш старим і традиційним засобом захисту внутрішнього ринку. Водночас вони слугують важливим джерелом доходів держави. Двоєке економічне призначення цих мит потенційно створює проблему: встановлення завищених митних ставок призводить до скорочення не лише обсягів імпорту, але й доходів державного бюджету. Щодо експортних субсидій, то їх держави практикують зазвичай для проникнення на ринки інших країн, навіть якщо ті захищені митними бар'єрами. Адже, коли держава бере на себе частину витрат, то фірми можуть експортувати продукцію за низькими, а то й демпінговими, цінами. У таких випадках країни-імпортери, аби захиститися від нечесної конкуренції, вдаються до ще більш сильного засобу – імпортних квот та інших кількісних обмежень [326, с. 221].

Як вже зазначалось у першому розділі, О. Г. Міхеєва в інституті митних тарифів в митному праві України виділяє протекціоністську функцію.

Її зміст полягає в тому, що при стягненні мита з імпортованих товарів збільшується їхня вартість при реалізації на внутрішньому ринку країни-імпортера, що, в свою чергу, підвищує конкурентоспроможність аналогічних товарів, котрі виробляються національною промисловістю чи сільським господарством [45, с. 26]. Крім того, дослідник зазначає, що митний тариф є одним з основних інструментів політики протекціонізму, а митно-тарифне регулювання являє собою сукупність митних і тарифних заходів, що використовуються як національний торговельно-політичний інструмент для регулювання зовнішньої торгівлі [45, с. 26].

В Україні застосовуються наступні види мита: 1) ввізне мито; 2) вивізне мито; 3) сезонне мито; 4) особливі види мита: спеціальне, антидемпінгове, компенсаційне, додатковий імпортований збір (ст. 271 Митного кодексу України) [2].

Нараховується мито згідно з правовими нормами, встановленими Митним кодексом України та іншими законодавчими актами. Зокрема, Закон України “Про Митний тариф України” містить перелік ставок загальнодержавного податку - ввізного мита на товари, що ввозяться на митну територію України і систематизовані згідно з Українською класифікацією товарів зовнішньоекономічної діяльності (УКТЗЕД), складеною на основі Гармонізованої системи опису та кодування товарів [334].

О. Г. Міхєєва зазначає, що основними економічними завданнями митного тарифу в Україні є: раціоналізація товарної структури ввезення товарів до України; підтримка раціонального співвідношення ввезення та вивезення товарів, валютних доходів та витрат на території України; створення умов для проведення прогресивних змін у структурі виробництва та споживання товарів в Україні; захист економіки України від несприятливого впливу іноземної конкуренції; вживання протекціоністських заходів, що пояснюється тим, що за рахунок застосування імпортованого мита

підвищуються ціни на іноземні товари, які ввозяться, а це, в свою чергу, підвищує конкурентоспроможність власних товарів; забезпечення умов для ефективної інтеграції України до світової економіки [45, с. 23].

Іншими словами, мета тарифного регулювання полягає у 1) покращенні конкурентних умов в імпортуючій країні; та 2) головне - в захисті національної промисловості, здоров'я населення, охороні навколишнього середовища тощо [322, с. 52].

З огляду на питання щодо протекціонізму та вільної торгівлі як основних напрямів розвитку правового регулювання інституту митних режимів, коротко зупинимось на таких видах мита, як спеціальне, антидемпінгове, компенсаційне, додатковий імпорتنний збір.

Спеціальне мито встановлюється відповідно до Закону України “Про застосування спеціальних заходів щодо імпорту в Україну” від 22.12.1998 р. № 332-XIV, правовими нормами якого з метою запровадження механізмів захисту інтересів національного товаровиробника регулюються засади і порядок порушення та проведення спеціальних розслідувань фактів зростання імпорту в Україну незалежно від країни походження та експорту товару, що заподіює значну шкоду або загрожує заподіянням значної шкоди національному товаровиробнику, за результатами яких можуть застосовуватися спеціальні заходи [335].

Зазначений вид мита застосовується: 1) як засіб захисту національного товаровиробника, у разі якщо товари ввозяться на митну територію України в обсягах та/або за таких умов, що їх ввезення заподіює або створює загрозу заподіяння значної шкоди національному товаровиробнику; 2) як заходи у відповідь на дискримінаційні та/або недружні дії інших держав, митних союзів та економічних угруповань, які обмежують реалізацію законних прав та інтересів суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності України (ст. 275 Митного кодексу України) [2].

Антидемпінгове мито встановлюється відповідно до Закону України “Про захист національного товаровиробника від демпінгового імпорту” у разі ввезення на митну територію України товарів, які є об’єктом демпінгу, що заподіює шкоду або створює загрозу заподіяння шкоди національному товаровиробнику (ст. 275 Митного кодексу України) [2]. Зазначений Закон визначає механізм захисту національного товаровиробника від демпінгового імпорту з інших країн, митних союзів або економічних угруповань. Крім того, його правовими нормами регулюються засади і порядок порушення та проведення антидемпінгових розслідувань і застосування антидемпінгових заходів [336].

Зазначений вид мита застосовується: 1) у разі вивезення за межі митної території України товарів за ціною, значно нижчою за ціни інших експортерів подібних чи безпосередньо конкуруючих товарів на момент цього вивезення, якщо таке вивезення завдає чи загрожує завдати шкоди загальнодержавним інтересам; або 2) в разі ввезення на митну територію товарів за ціною, значно нижчою за конкурентну ціну в країні експорту на момент цього експорту, якщо таке ввезення завдає чи загрожує завдати шкоди вітчизняним виробникам подібних чи безпосередньо конкуруючих товарів або перешкоджає організації чи розширенню виробництва подібних товарів в Україні [321, с. 268]. Результати застосування антидемпінгового мита – яскравий приклад як позитивних так і негативних наслідків державної політики протекціонізму, про які зазначає А. В. Сірко і які нами були згадані вище. Так, в першому випадку, безумовно, мова йде про застосування антидемпінгового мита з метою сприяння національному виробникові. У той час, як другий - це саме той вид протекціоністської політики, який на практиці веде до високих цін на товари (при чому незалежно від того – імпортного чи вітчизняного вони виробництва), що в свою чергу викликає зниження добробуту населення та обмеження свободи вибору споживачів; як

наслідок відсутності “здорових” конкурентних відносин - погіршення якості товарів власного виробництва і т.ін.

Компенсаційне мито, яке встановлюється відповідно до Закону України “Про захист національного товаровиробника від субсидованого імпорту” [337] у разі ввезення на митну територію України товарів, які є об’єктом субсидованого імпорту, що заподіює шкоду або створює загрозу заподіяння шкоди національному товаровиробнику (ст. 275 Митного кодексу України) [2], також можна віднести до позитивної сторони політики протекціонізму.

Так, воно передусім застосовується в разі ввезення на митну територію товарів, виробництво або експорт яких прямо чи побічно субсидувалися, якщо таке ввезення завдає чи загрожує завдати шкоди вітчизняним виробникам подібних чи безпосередньо конкуруючих товарів або перешкоджає організації чи розширенню виробництва подібних товарів в Україні. Цей вид мита застосовується також у випадку вивезення за межі митної території товарів, виробництво або експорт яких прямо чи побічно субсидувалися, якщо таке вивезення завдає або загрожує завдати шкоди державним інтересам України [321, с. 269].

Згідно норм Митного кодексу України, додатковий імпорتنний збір встановлюється законом відповідно до статті XII Генеральної угоди з тарифів і торгівлі 1994 року (далі - ГАТТ-1994) та Домовленості про положення ГАТТ-1994 щодо платіжного балансу у разі значного погіршення стану платіжного балансу або істотного скорочення золотовалютних резервів, або досягнення ними мінімального розміру з метою забезпечення рівноваги платіжного балансу та збільшення розміру золотовалютних резервів (ст. 275 Митного кодексу України) [2].

Відносно цього останнього виду особливої групи мита необхідно зазначити, що Законом України “Про заходи щодо стимулювання зовнішньоекономічної діяльності” від 24.12.2015 р. № 912-VIII [338] з 1 січня 2016 року скасовано правові норми, встановлені Законом України “Про

заходи щодо стабілізації платіжного балансу України відповідно до статті XII Генеральної угоди з тарифів і торгівлі 1994 року”, які передбачали додатковий імпорتنний збір за ставками 10% і 5% з товарів, що ввозяться на митну територію України у митному режимі імпорту, незалежно від країни походження цих товарів та укладених Україною угод (договорів) про вільну торгівлю [339]. Збір не поширювався на критичний імпорт, медичні приналежності, енергетичні ресурси, зокрема на газ, та інші важливі для української економіки і населення товари. За даними Мінекономрозвитку, цей додатковий імпорتنний збір позитивно вплинув на зміцнення платіжного балансу і збільшення золотовалютних резервів, а його сукупний економічний ефект за рахунок зменшення імпорту склав 1 млрд доларів США. Водночас, Державна фіскальна служба України зафіксувала значне зростання ввезення до країни контрабандного товару після його запровадження. У липні 2015 року представники великих українських товаровиробників і ділових асоціацій звернулися до Уряду та Верховної Ради із вимогою про його скасування додаткового імпортного збору. До цього Україну закликали і держави-члени Світової організації торгівлі [340; 341].

Протекціоністський характер також носять норми Закону України від 17.07.1997 р. № 468/97 “Про державне регулювання імпорту сільськогосподарської продукції”, який встановлює порядок тарифного і нетарифного регулювання імпорту сільськогосподарської продукції для “створення рівних умов конкуренції між продукцією вітчизняного виробництва та продукцією нерезидентів [342].

До нетарифних заходів регулювання зовнішньоекономічних відносин в цілому науковці відносять: такий крайній захід, як заборону експорту та імпорту; їх кількісні обмеження, до яких належать квотування (лімітування розміру імпорту (експорту) з допомогою квот) та ліцензування (обмеження у вигляді одержання права чи дозволу (ліцензії) від уповноважених державних органів на ввіз (вивіз) певного об'єму товарів; “добровільні” обмеження

експорту, що являють собою неофіційну домовленість між експортером та імпортером про обмеження ввозу певних товарів на ринок імпортера (такі угоди в першу чергу торкаються торгівлі текстильної, швейної, взуттєвої промисловості, чорної металургії, молочними продуктами, побутовою електронікою, легковими автомобілями, металооброблюваними станками тощо); антидемпінгові заходи (судові та адміністративні процедури, претензії, які пред'являють національні підприємці іноземним постачальникам, звинувачуючи їх у продажу товарів по занижених цінах, що може нанести шкоду місцевим виробникам), які використовуються країною-імпортером для здійснення тиску на експортерів з метою захисту свого ринку; технічні бар'єри, тобто перешкоди для імпорту іноземних товарів, що виникають в зв'язку з їх невідповідністю до національних стандартів систем виміру та інспекції якості, вимог техніки безпеки, санітарно-ветеринарних норм, правил упаковки, маркування та інших вимог; імпортний депозит (попередня застава, яку імпортер повинен внести в свій банк перед закупівлею іноземного товару), протекціоністське значення яких полягає в тому, що вони збільшують витрати імпортера під час даної операції і підвищують ціну імпортного товару; заходи, пов'язані з виконанням митних формальностей [322, с. 54]. Останні безпосередньо відносяться до інституту митних режимів і можуть знаходити свій прояв у стягненні прикордонного податку, який накладається на товари за факт перетину кордону; накладанні платежів, пов'язаних з оформленням документів на митниці, митним оглядом товарів, перевіркою їх якості; інших платежів (портових, статистичних, фітосанітарних і т.д.) [322, с. 54].

Отже, тільки дивлячись на кількість чинних вітчизняних законодавчих актів, норми яких носять відверто протекціоністський характер, вести мову про проведення Україною наразі політики вільної торгівлі, на наш погляд, не можливо. Як, водночас, не можливо не погодитись із зауваженням О. Г. Міхеевої, що для колишніх радянських республік, зокрема України,

застосування протекціоністських заходів у регулюванні зовнішньоторговельної діяльності є особливо актуальним [45, с. 24].

Українські науковці звертають увагу на те, що суперечливість обох типів зовнішньоторговельної політики стала приводом для нескінчених дискусій теоретиків і політиків, щодо переваг і недоліків протекціонізму та вільної торгівлі, які розпочалися одразу після проголошення незалежності України [326, с. 217; 45, с. 27-28].

Наприклад, А. В. Сірко застерігає, що спеціалізація економіки виключно на тих виробництвах, у яких країна має відносні переваги у витратах, може зашкодити її національному інтересу у розвитку більш диверсифікованої економіки, де б громадяни мали більш широкий вибір професій і сфер реалізації своїх здібностей. Крім того, на його думку, якби країна свідомо обмежилася виробництвом вузького набору сировинних товарів, то отримуваних від експорту доходів хронічно не вистачало б для оплати імпорту різноманітних споживчих товарів для потреб населення. Тому-то раціональний протекціонізм необхідний для того, аби уберегти населення від надмірних соціальних втрат і жертв, пов'язаних із надто радикальними структурними змінами в економіці [326, с. 218].

О. Г. Міхеєва вважає, що повністю усунути всі протекціоністські бар'єри для розвитку зовнішньоекономічної, в тому числі зовнішньоторговельної, діяльності в Україні є неможливим і недоцільним, оскільки результатом такої “лібералізації” може стати тривала і стійка криза національної економічної та політичної системи країни, що поставить її у повну залежність від інших країн. Окрім цього, протекціоністські заходи забезпечують економічну безпеку країни [45, с. 27].

Разом з цим, вчені зазначають, що протекціоністські заходи, як правило, прикриваються гаслами “захисту робочих місць”, “поповнення митними доходами державної скарбниці” тощо. Проте, якщо уважно поглянути на аргументи у захист протекціонізму, то часто виявляється, що

вони захищають не суспільство в цілому, а корисливі інтереси окремих виробників. Останнім це вдається здійснити через свої лобістські організації. Тому головними критеріями введення захисту найчастіше, як правило, виступає не значення цієї галузі для національної економіки, а політичний вплив зацікавлених сторін [326, с. 218; 45, с. 24]. З цього приводу ми повністю приєднуємось до думки О. Г. Міхєєвої щодо необхідності розробки та законодавчого закріплення певних критеріїв, які б дозволяли чітко визначати необхідність та об'єкти застосування подібних протекціоністських заходів [45, с. 24].

У той же час, як зауважують вчені, на користь розширення доступу на внутрішній ринок свідчить світовий досвід, а також ризик того, що захист від іноземної конкуренції може призвести до розвитку тих галузей виробництва, які не здатні конкурувати на світовому ринку. Так, застосування політики протекціонізму протягом тривалого часу (як це відбувалось у Латинській Америці у 1960 – 1970 роках [343, с. 436]) блокує доступ до новітніх технологій, що негативно позначається на конкуренції, яка існує на внутрішньому ринку країни. Крім того, протекціонізм знижує конкурентний тиск на національних виробників, що призводить до зменшення ефективності виробництва [45, с. 27-28].

У якості вирішення цієї дилеми науковці вважають необхідним та доцільним державне регулювання зовнішньоекономічною сферою [321, с. 269]. Та, водночас, пропонують, наприклад, введення тимчасового захисту на період становлення певної галузі, оскільки вона ще не в змозі витримати конкурентну боротьбу з розвиненим виробництвом інших країн. Після того, як виробництво досягає рівня, який дозволяє конкурувати на ринку, такий захист повинен бути усунутим [45, с. 24]. Але, разом з тим, зауважують, що головною проблемою у процесі застосування захисних заходів є означення критеріїв визначення галузей виробництва, які справді потребують захисту та при цьому мають порівняні переваги. Помилка у вирішенні цього питання

може спричинити значні втрати через підтримку неефективного виробництва [45, с. 24].

Врешті-решт, дилема “протекціонізм чи вільна торгівля?” – це проблема політичного вибору [330, с. 77]. Так, в останні десятиліття виник так званий “неопротекціонізм”, метою якого є застосування різноманітних економічних механізмів. До яких відносяться, зокрема, “добровільне обмеження експорту товарів та послуг” і так звані “впорядковані торговельні угоди” [325, с. 46]. Найчастіше укладення подібних угод відбувається під прямим силовим тиском більш розвинених країн, який проявляється через погрози у підвищенні митних тарифів або встановлення квот на імпорт [45, с. 26].

Політика протекціонізму нерідко призводить до виникнення торгових війн між країнами. Так, періодично спалахують “автомобільні”, “комп'ютерні”, “текстильні”, “бананові”, “м'ясні”, “рисові”, “сталі”, “винні” та інші гострі конфлікти у сфері міжнародного обміну товарами. Торгові війни можуть використовуватися і як засіб політичного тиску. Саме так зухвало чинить Росія проти України, аби зашкодити тій здійснювати власну євроінтеграційну політику [326, с. 218].

Намагання Російської Федерації не допустити європейського просування України, залишивши її в середовищі власної геополітичної ізоляції, проявилось у блокуванні набрання чинності економічної частини Угоди про асоціацію. Про вжиті з боку Росії дискримінаційні заходи яскраво свідчать “газові”, “молочні” та “сирні”, “шоколадні” торговельні війни, введення утилізаційного збору на легкові та вантажні авто, тестування російської системи митного контролю, в результаті якої на кілька днів у серпні 2013 року був припинений український експорт до Російської федерації, загроза ембарго на сільськогосподарський імпорт з України вже з початку 2016 року [344]. На це Україною були вжиті відповідні заходи, про які йшла мова у попередньому розділі цього дослідження. І, як ми звертали

увагу при розвідці основних митних режимів, такі агресивні з боку Росії та вимушені з нашої сторони протекційні заходи призвели до різкого імпорто-експортного спаду у зовнішньоекономічній діяльності між нами і сусідньою державою. Як влучно зазначив С. Г. Войтов (перефразувавши вислів Отто Фон Бісмарка), наразі взагалі під питанням існування домовленості про зону вільної торгівлі з Росією, яка як довела історія, не варта паперу, на якому написана [344].

В цілому українські фахівці з галузей економіки та права, пов'язаних із зовнішньоекономічною діяльністю нашої держави, у т.ч. інститутом митних режимів в митному праві України, погоджуються з тим, що ані проведення політики протекціонізму, ані повне відкриття внутрішнього ринку для імпортних товарів та послуг не може бути оптимальним вирішенням проблеми, яким може стати вироблення політики поміркованого регулювання зовнішньої торгівлі [45, с. 27-28]. На сьогоднішній день більшість держав проводять гнучку зовнішньоторговельну політику, яка поєднує у собі елементи як протекціонізму, так і фритредерства. Утім, загальним курсом тут є лібералізація зовнішньоторговельних відносин. Вибір при цьому країною власної моделі політики зовнішньої торгівлі визначається, головним чином, ступенем конкурентоспроможності її національної економіки та станом торговельного балансу (співвідношенням експорту й імпорту) [326, с. 218].

Отже, з огляду на протекціонізм та вільну торгівлю як основні напрями розвитку правового регулювання інституту митних режимів, вважаємо, що враховуючи розширення торгівельних взаємовідносин України із державами-членами Європейського Союзу, інтеграцію у світове господарство, прагнення до рівноправного партнерства з розвинутими державами світу та реформування національної економіки, її зовнішньоекономічна політика повинна бути націленою на лібералізацію торгівлі. Подальше удосконалення митного законодавства України, у т.ч. в сфері правового регулювання митних

режимів, повинно бути спрямоване на вільний розвиток торгівельних відносин та промисловості, що будуються не на штучній підтримці з боку держави окремих суб'єктів економічних відносин, а на об'єктивних законах ринкової економіки. Першочерговим завданням перед нашою країною в цій сфері є створення умов, розрахованих не на короткочасну перспективу та тимчасові вигоди, у т.ч. від запровадження тих чи інших заходів тарифного й нетарифного регулювання, а на побудову основи сильної та благополучної держави у майбутньому. І в цьому не остання роль належить інституту митних режимів в митному праві України, як інструменту через який відбувається безпосередня реалізація зовнішньоекономічної політики держави.

Водночас, правове регулювання зовнішньоекономічної діяльності в цілому, та у митних відносинах, зокрема, потребує виваженої поміркованості у цій сфері. З боку держави повинна застосовуватись жорстка та безкомпромісна антимонопольна політика; суворе дотримання вимог щодо якості товарів, що ввозяться в нашу країну; прозорість контролю у митній сфері та невідворотність від понесення відповідальності у разі порушення Закону. В решті всього іншого економічний ринок вільних торгівельних відносин, завдяки властивим йому законам саморегуляції, створить необхідні умови для економічного росту України.

3.3. Напрями удосконалення правового регулювання митних режимів в Україні

В ході розвідки інституту митних режимів в митному праві України нами неодноразово зверталась увага на протиріччя, нелогічність, відсутність належної прозорості та спрощення, які мають місце у правових нормах українського законодавства, що регулюють сферу митних режимів.

Аналізом митних режимів, регламентованих чинним митним законодавством України було доведено, що реімпорт, реекспорт, безмитна торгівля, знищення або руйнування, відмова на користь держави носять характер процедурних операцій та не відповідають головній меті застосування інституту митних режимів - задоволенню фінансових інтересів держави у митній сфері, удосконаленню національної промисловості, сприянню зовнішньоекономічним стосункам тощо. У зв'язку з цим, ми вважаємо недоцільним їх знаходження у правовому інституті митних режимів митного права України. З метою спрощення та прозорості при застосуванні митних режимів та спеціальних процедур, наближення норм українського законодавства до європейських правових актів у цій сфері, пропонуємо викласти статтю 70 Митного кодексу України "Види митних режимів" у наступній редакції:

"Стаття 70. Види митних режимів.

1. З метою застосування законодавства України з питань державної митної справи запроваджуються такі митні режими:

- 1) імпорт (випуск для вільного обігу);*
- 2) експорт (остаточне вивезення);*
- 3) транзит;*
- 4) тимчасове ввезення;*
- 5) тимчасове вивезення;*
- 6) митний склад;*
- 7) вільна митна зона;*

8) *переробка на митній території;*

9) *переробка за межами митної території.*

2. *Митні режими встановлюються виключно цим Кодексом”.*

Враховуючи, що чинним Митним кодексом України закладено нелогічне розмежування суспільних відносин, які складаються у сфері безмитної торгівлі і припасів, де стосовно останніх лише регламентовано процедури митного оформлення, у той час, як відносно безмитної торгівлі вони більш ускладнені у зв'язку з регулюванням їх як митних режимів, пропонуємо виключити з Розділу V “Митні режими” Митного кодексу України Главу 22 “Безмитна торгівля” та доповнити Розділ XV Кодексу Главою 33¹ “Митні формальності щодо товарів, що постачаються та реалізуються в магазинах безмитної торгівлі”, яку викласти у наступній редакції:

“Стаття 222¹. Загальні правила переміщення товарів, що постачаються та реалізуються в магазинах безмитної торгівлі через митний кордон України.

1. *Товари, не призначені для вільного обігу на митній території України, які постачаються та реалізуються для вивезення за межі митної території України під митним контролем у пунктах пропуску (пунктах контролю) через державний кордон України, відкритих для міжнародного сполучення, та на повітряних, водних або залізничних транспортних засобах комерційного призначення, що виконують міжнародні рейси, при дотриманні умов, установлених цим Кодексом, переміщуються через митний кордон України із звільненням від оподаткування митними платежами та без застосування до них заходів нетарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності.*

2. *В магазинах безмитної торгівлі можуть постачатись та реалізовуватись іноземні та українські товари, які ввозяться з-за меж митної території України або вивозяться з митної території України.*

3. Товари можуть знаходитися в магазинах митної торгівлі протягом всього строку їх придатності для споживання та/або використання.

4. Товари, які розміщені в магазинах безмитної торгівлі знаходяться під митним контролем.

5. Товари, розміщені в магазинах безмитної торгівлі, можуть бути вивезені повністю або частково в інший магазин безмитної торгівлі за умови, передбаченої нормами частини 2 статті 222² цього Кодексу.

6. Дозволяється товари, розміщені в магазинах безмитної торгівлі випускати для вільного обігу на митній території України або поміщати в інший митний режим, за умови дотримання вимог цього Кодексу та інших законодавчих актів України.

7. У разі псування товарів, розміщених у магазині безмитної торгівлі, ці товари підлягають митній процедурі знищення утримувачем магазину безмитної торгівлі.

8. Поміщення товарів у митний режим імпорту або інший митний режим здійснюється органом доходів і зборів, у зоні діяльності якого розташований відповідний магазин безмитної торгівлі.

Стаття 222². Заборони та обмеження щодо переміщення (пересилання) окремих видів товарів у магазинах безмитної торгівлі.

1. В магазини безмитної торгівлі можуть постачатися та бути в них реалізовані будь-які товари, крім товарів, заборонених до ввезення в Україну, вивезення з України і транзиту через територію України, товарів, що надходять в Україну як гуманітарна допомога, живих тварин.

2. При переміщенні іноземних товарів між органами доходів і зборів або між різними пунктами пропуску в межах зони діяльності одного органу доходів і зборів у зв'язку з необхідністю їх ввезення у приміщення магазину безмитної торгівлі або випуску з такого приміщення

забезпечення виконання обов'язку із сплати митних платежів здійснюється відповідно до розділу X цього Кодексу.

Стаття 222³. Декларування товарів, що переміщуються через митний кордон України для постачання в магазин безмитної торгівлі.

Декларування товарів, що переміщуються через митний кордон України для постачання в магазин безмитної торгівлі, здійснюється утримувачем магазину безмитної торгівлі чи декларантом або уповноваженою ним особою в порядку, встановленому цим Кодексом”.

Крім того, статтею 222⁴ передбачити особливості здійснення митного контролю товарів, що постачаються магазинами безмитної торгівлі на повітряні, водні або залізничні транспортні засоби комерційного призначення, які виконують міжнародні рейси, для реалізації товарів пасажиром цих рейсів, які на цей час регламентуються статтею 143 Митного кодексу України [2].

Як було зазначено у попередніх розділах: митні режими реімпорту, реекспорту, знищення або руйнування та відмови на користь держави є похідними від митних режимів імпорту, експорту, транзиту, тимчасового ввезення; тимчасового вивезення; митного складу; вільної митної зони; переробки на митній території; переробки за межами митної території. За своєю суттю вони є процедурними операціями, передбаченими зазначеними митними режимами.

Так, правові норми, якими регулюється поміщення товарів у митні режими реімпорту та реекспорту, фактично лише визначають операцію ввезення товарів на митну територію України або вивезення за її межі та підкреслюють походження товару (статус). Як наслідок, вони дублюються нормами, передбаченими для вищевказаних митних режимів основної та преференційної групи. З огляду на це, ми пропонуємо виключити з Розділу V “Митні режими” Главу 14 “Реімпорт” і Главу 16 “Реекспорт”, а також внести зміни до статті 4 (Визначення основних термінів і понять) Митного

кодексу України, доповнивши її пунктами 50¹ та 50², які викласти у наступній редакції:

“50¹) реімпорт - це випуск у вільний обіг на митній території України українських товарів, що були вивезені за межі митної території України у митних режимах тимчасового вивезення, переробки за межами митної території, експорту, зі звільненням від сплати митних платежів, встановлених законами України на імпорт цих товарів, та без застосування заходів нетарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності за дотримання умов, передбачених нормами цього Кодексу стосовно відповідних митних режимів.

50²) реекспорт - це вивезення за межі митної території України іноземних товарів, що були ввезені на митну територію України у митних режимах тимчасового ввезення, переробки на митній території, митного складу, імпорту, вільної митної зони; перебували під митним контролем та не були поміщені у митний режим (у тому числі у зв'язку з обмеженнями чи заборонами щодо ввезення таких товарів на митну територію України), були визнані помилково ввезеними на митну територію України, знаходились в магазинах безмитної торгівлі, без сплати вивізного мита та без застосування заходів нетарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності за дотримання умов, передбачених нормами цього Кодексу, у т.ч. стосовно відповідних митних режимів”.

З урахуванням пропозиції щодо виключення реімпорту та реекспорту, як видів митних режимів, також необхідне внесення змін і до деяких інших норм Митного кодексу України, зокрема, стосовно оподаткування митом товарів при переміщенні через митний кордон України залежно від обраного митного режиму (ст. 286); повернення помилково та/або надміру сплачених сум митних платежів (ст. 301); застосування митного режиму транзиту при перевантаженні товарів

(ст. 96); завершення митного режиму митного складу (ст. 129); товарів, помилково ввезених на митну територію України (ст. 190); декларантів (ст. 265).

Так, наприклад, пропонуємо внести зміни до пунктів 3 і 5 статті 286 Митного кодексу України “Оподаткування митом товарів при переміщенні через митний кордон України залежно від обраного митного режиму” та викласти їх у наступній редакції:

- *“3. При реімпорті товарів, які були вивезені за межі митної території України у митному режимі експорту, суми вивізного мита, сплачені при експорті цих товарів, повертаються особам, які їх сплачували, або їх правонаступникам відповідно до цього Кодексу та в порядку, визначеному Податковим кодексом України”;*

- *“5. При реекспорті товарів, які були ввезені на митну територію України у митному режимі імпорту, суми ввізного мита, сплачені при імпорті цих товарів, повертаються особам, які їх сплачували, або їх правонаступникам відповідно до цього Кодексу та в порядку, встановленому Податковим кодексом України”.*

Крім того, потребують виключення пункти 2, 11, 14, 15 цієї статті (ст. 286), а також пункти 1 і 2 частини 1 статті 283 Кодексу (Звільнення від оподаткування митом залежно від обраного митного режиму) [2].

Також, пропонуємо виключити з Розділу V “Митні режими” Митного кодексу України Главу 25 “Знищення або руйнування” та Главу 26 “Відмова на користь держави” та доповнити Розділ XV Главою 64¹ “Розпорядження товарами”. Змінити назву Розділу XV на “Здійснення органами доходів і зборів контролю за окремими видами діяльності підприємств та проведенням окремих митних процедур”. Главу 64¹ “Розпорядження товарами” викласти у наступній редакції:

“Стаття 446¹. Знищення товарів.

За заявою власника товару (уповноваженої особи) або, в залежності від обставин, утримувач магазину безмитної торгівлі/митного складу/складу тимчасового зберігання за наявності попереднього дозволу органу доходів і зборів або за вимогою органу доходів і зборів іноземні товари під митним контролем знищуються або приводяться у стан, який виключає можливість їх використання, із звільненням від оподаткування митними платежами та без застосування до них заходів нетарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності. Витрати на знищення товарів несе утримувач товарів.

Стаття 446². Умови митної процедури знищення.

1. Знищення товарів допускається з письмового дозволу органу доходів і зборів за заявою власника товарів (уповноваженої особи) або, в залежності від обставин, утримувача магазину безмитної торгівлі/митного складу/складу тимчасового зберігання.

2. Дозвіл на знищення видається органом доходів і зборів, якщо власником чи уповноваженою ним особою:

1) укладено договір на знищення (руйнування) товарів з підприємством, уповноваженим відповідно до законодавства України на знищення (руйнування) відповідних категорій товарів;

2) отримано дозволу на знищення (руйнування) товарів від державних органів, до повноважень яких належить контроль за переміщенням таких товарів.

3. Дозвіл на знищення видається органом доходів і зборів безоплатно протягом трьох робочих днів з дати реєстрації відповідної заяви. У разі відмови у видачі дозволу орган доходів і зборів зобов'язаний у зазначений строк письмово або в електронній формі повідомити особу, яка звернулася за отриманням дозволу, про підстави відмови.

4. Не вважаються операціями зі знищення або руйнування товарів:

- 1) використання для споживання тваринами товарів, попередньо призначених для споживання людиною;
- 2) проведення з товарами операцій з переробки;
- 3) отримання продуктів переробки, включаючи монтаж, демонтаж, переробку або обробку товарів;
- 4) ремонт товарів, включаючи їх відновлення;
- 5) використання товарів як таких, що полегшують процес виготовлення продуктів переробки, якщо самі вони при цьому повністю витрачаються.

5. Дозвіл на знищення видається органом доходів і зборів, у зоні діяльності якого проводяться операції зі знищення або руйнування.

Стаття 446³. Умови знищення (руйнування) окремих категорій товарів.

1. За вимогою органу доходів і зборів відповідно до положень цього Кодексу та вимог, встановлених Кабінетом Міністрів України чи центральними органами виконавчої влади відповідно до їх повноважень, здійснюється знищення (руйнування) окремих категорій товарів, зокрема:

- 1) лікарських і наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів та прекурсорів;
- 2) неякісної та небезпечної продукції;
- 3) військової, мисливської, спортивної вогнепальної зброї та боєприпасів до неї;
- 4) холодної і пневматичної зброї;
- 5) вибухових речовин;
- 6) спеціальних засобів, заряджених речовинами слезогінної та дратівної дії, засобів індивідуального захисту, засобів активної оборони та засобів для виконання спеціальних операцій і оперативно-розшукових заходів.

Стаття 446⁴. Витрати на знищення товарів

1. Знищення або руйнування товарів здійснюється за рахунок їх власника, уповноваженої ним особи чи інших заінтересованих осіб.

2. Якщо товари опинилися у стані, що виключає можливість їх декларування у будь-який митний режим, у разі незгоди власника або уповноваженої ним особи самостійно організувати та оплатити процедуру знищення (руйнування) таких товарів та за відсутності інших осіб, які письмово заявили органу доходів і зборів про таке бажання, вартість навантажувально-розвантажувальних робіт, зберігання, перевезення, знищення (руйнування), оформлення документів та інші витрати, а також пеня списуються (стягуються) з такого власника або уповноваженої ним особи у безакцептному порядку, а в разі неможливості такого списання (стягнення) - відшкодовуються за рахунок коштів державного бюджету.

Стаття 446⁵. Відходи (залишки), що утворилися в результаті знищення.

1. Залишки, що утворилися в результаті знищення (руйнування) товарів, у тому числі складові товару, які не були знищені (зруйновані), та отримані в результаті знищення (руйнування) товарів відходи, які мають господарську цінність, підлягають поміщенню протягом 10 днів від дати знищення товарів у відповідний митний режим як іноземні товари, які перебувають під митним контролем.

2. Відходи, що утворилися в результаті знищення (руйнування) товарів і не мають господарської цінності та не можуть бути утилізовані, підлягають видаленню відповідно до законодавства України як українські товари підприємством, яке здійснило операції зі знищення (руйнування) товарів.

Стаття 446⁶. Митний контроль товарів, що підлягають митній процедурі знищення.

1. Товари, що підлягають митній процедурі знищення, а також залишки та відходи, що утворилися в результаті здійснення операцій із знищення (руйнування), перебувають під митним контролем.

2. Орган доходів і зборів має право здійснювати у будь-який час перевірку товарів, що підлягають митній процедурі знищення (до моменту їх фактичного знищення), а також залишків і відходів, одержаних у результаті здійснення операцій із знищення або руйнування (до моменту їх декларування у відповідний митний режим чи видалення відповідно до законодавства України).

3. Відповідні посадові особи органів доходів і зборів та інших державних органів, до повноважень яких належить контроль за переміщенням товарів, що знищуються, мають право бути присутніми під час здійснення операцій із знищення (руйнування) таких товарів.

Стаття 446⁷. Відповідальність осіб за недотримання митної процедури знищення.

1. Відповідальність, передбачену цим Кодексом та іншими законодавчими актами України за недотримання умов митної процедури знищення несуть:

1) власник товарів (уповноважена особа) або, в залежності від обставин, утримувач магазину безмитної торгівлі/митного складу/складу тимчасового зберігання з моменту подання заяви до органу доходів і зборів до моменту їх передання підприємству, уповноваженому відповідно до законодавства України на знищення (руйнування) відповідних категорій товарів і яке фактично здійснює таке знищення (руйнування), а також з моменту отримання від зазначеного підприємства залишків (відходів) знищення (руйнування), якщо такі залишки утворюються, до моменту завершення митного оформлення цих залишків та видалення відходів відповідно до законодавства України;

2) підприємство, уповноважене відповідно до законодавства України на знищення (руйнування) відповідних категорій товарів, з моменту прийняття для знищення (руйнування) товарів, що підлягають знищенню, до моменту передання власнику товарів (уповноваженій особі) або, в залежності від обставин, утримувач магазину безмитної торгівлі/митного складу/складу тимчасового зберігання залишків, якщо вони утворилися в результаті здійснення таких операцій, а в разі якщо залишки за договором передаються у власність цьому підприємству, - до моменту завершення митного оформлення цих залишків у відповідний митний режим.

Стаття 446⁸. Відмова на користь держави.

Власник товару (уповноважена особа) або, в залежності від обставин, утримувач магазину безмитної торгівлі/митного складу/складу тимчасового зберігання за наявності попереднього дозволу органу доходів і зборів може відмовитися від іноземних товарів на користь держави із звільненням від оподаткування митними платежами та без застосування до них заходів нетарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності і без будь-яких інших умов на свою користь.

Стаття 446⁹. Умови митної процедури відмови на користь держави.

1. Відмова від товарів на користь держави здійснюється за відповідною письмовою заявою власника цих товарів або, в залежності від обставин, утримувача магазину безмитної торгівлі/митного складу/складу тимчасового зберігання та з дозволу органу доходів і зборів.

2. Кабінет Міністрів України визначає перелік товарів, які не підлягають митній процедурі відмови на користь держави.

3. Органи доходів і зборів не відшкодовують будь-які майнові претензії осіб, які мають повноваження щодо товарів, від яких декларант

або утримувач магазину безмитної торгівлі/митного складу/складу тимчасового зберігання відмовився на користь держави”.

З урахуванням виключення із видів митних режимів процедур знищення (руйнування) та відмови на користь держави, також необхідно внести ряд змін і до деяких інших норм Митного кодексу України, зокрема, стосовно строку зберігання товарів у митному режимі митного складу (ст. 125); оподаткування митом товарів при переміщенні через митний кордон України залежно від обраного митного режиму (ст. 286); умов ввезення (пересилання) громадянами товарів на митну територію України (ст. 374); особливостей тимчасового ввезення громадянами транспортних засобів особистого користування на митну територію України (ст. 380); спрощеної процедури знищення товарів, митне оформлення яких призупинено за підозрою у порушенні прав інтелектуальної власності (ст. 401); компромісу у справі про порушення митних правил (ст. 521).

Як вже було зауважено, правові норми чинного Митного кодексу України містять протиріччя. Наявність же будь-яких подібних недоліків у законодавчому акті, по-перше, не сприяють спрощенню та прозорості регулювання, які є безумовними вимогами з боку суспільства; по-друге, сприяють виникненню корупційних ризиків.

Візьмемо, наприклад, правові норми статті 72 Митного кодексу України. Сама її назва - “Митний статус товарів, що поміщуються у митний режим” та розташування у Кодексі (в розділі, що регулює відносини в сфері митних режимів) свідчить про те, що її нормами регламентується саме статус товарів, що поміщуються у митний режим. Однак, у дійсності мова йде про митну територію України, а не перебування товарів під митним режимом. Так, статтею передбачено, що “усі товари на митній території України (за винятком територій вільних митних зон) вважаються такими, що мають статус українських товарів,

якщо відповідно до цього Кодексу не встановлено, що такі товари не є українськими” [2]. Тобто, маємо або протиріччя між назвою і самою нормою, або некоректне формулювання правової норми.

Водночас, положення, що містяться у вказаній статті Кодексу, знаходяться в протиріччі з нормами, що регламентують статус товарів, які поміщені в певні митні режими.

Так, лише нормами статей 76, 80 та 119 Кодексу передбачено, що товари, поміщені в митні режими імпорту, реімпорту та тимчасового вивезення за межі митної території України, набувають (з моменту фактичного ввезення на митну територію України) або зберігають статус українських товарів. У всіх інших випадках (митні режими експорту, реекспорту, митного складу, вільної митної зони, тимчасового ввезення товарів на митну територію України, митного режиму переробки на митній території України та за її межами, безмитної торгівлі, знищення або руйнування та відмови) іноземні товари зберігають свій статус, а українські – набувають такий. Виключення має митний режим транзиту, де товари, поміщені до нього, зберігають статус свого походження (ст. 101 Митного кодексу України) [2].

Разом з тим, товари поміщені в митні режими митного складу, тимчасового ввезення товарів на митну територію України, митного режиму переробки на митній території України, безмитної торгівлі, знищення або руйнування та відмови фактично перебувають на митній території України (щодо режиму вільної митної зони положеннями статті 72 Кодексу зроблено обмовлення: “за винятком територій вільних митних зон”). Водночас, положеннями статей 111, 126, 145, 159 Митного кодексу України встановлено, що товари, поміщені у зазначені митні режими, зберігають або набувають статус іноземних товарів. В митні режими знищення або руйнування та відмови на користь держави (ст.ст. 175, 183 Митного кодексу України) взагалі можуть бути поміщені лише іноземні

товари і окремими статтями статус таких товарів не регламентовано. У той же час, товари, що поміщені в митний режим тимчасового вивезення за межі митної території України, фактично перебувають за межами митної території України, але зберігають свій статус українських товарів. Крім того, як ми зауважили, норми статті 72 вказаного Кодексу, враховуючи їх місце розташування в ньому (та назву самої статті), повинні, за задумом авторів цього закону, регламентувати правила, що стосуються саме перебування товарів під тим чи іншим митним режимом, а не просто їх знаходження у просторі.

Таким чином, на нашу думку, стаття 72 Митного кодексу України повинна викладатись у наступній редакції:

“1. За митним статусом товари поділяються на українські та іноземні.

2. Товари, поміщені у митні режими імпорту та тимчасового вивезення за межі митної території України, а також товари, що знаходяться у вільному обігу на митній території України вважаються такими, що мають статус українських товарів.

3. Товари, поміщені у митні режими експорту, митного складу, вільної митної зони, тимчасового ввезення товарів на митну територію України, переробки на митній території України, переробки за межами митної території України, а також продукти переробки вважаються такими, що мають статус іноземних товарів.

4. Товари, поміщені у митний режим транзиту, зберігають статус походження”.

При цьому звертаємо увагу, що до запропонованої редакції правових норм, які регламентують статус товарів поміщених у митний режим, нами включено лише ті митні режими (основні та преференційні), які відповідають, на нашу думку, сутності інституту митних режимів, аналіз якої було зроблено у попередньому розділі цього дослідження.

З метою спрощення регламентації митних режимів шляхом узагальнення правових норм, та враховуючи надані нами пропозиції щодо змін до положень статті 72 Кодексу “Митний статус товарів, що поміщуються у митний режим”, також потребують виключення із Митного кодексу України статті 76, 80, 84, 88, 101, 111, 119, 126, 136, 145, 159, 172 норми яких регулюють відносини, що складаються щодо митного статусу товарів.

Нами було звернуто увагу в першу чергу на явну нелогічність та неузгодженість в правовому регулюванні митних режимів в Україні. Поряд з цим, на нашу думку, також потребують узагальнення ідентичні норми, які містяться в положеннях, передбачених для різних митних режимів (наприклад, умови та особливості митних режимів транзиту, митного складу, вільної митної зони, тимчасового ввезення товарів на митну територію України або вивезення за її межі, переробки на митній території України або за її межами).

Крім того, в цілому у сфері митних відносин, потребують удосконалення і інші правові норми вітчизняного митного законодавства, у т.ч. з метою виконання пропозицій Європейського Союзу. Зокрема, щодо мінімізації заходів обмеження торгівельних відносин; відміни правил, потреба у застосуванні яких зникла; швидкості при проведенні формальностей, особливо стосовно товарів, які швидко псуються (передбачених Протоколом про внесення змін до Марракеської угоди про заснування Світової організації торгівлі від 27.11.2014 [2]); методів визначення митної вартості товарів, які ввозяться на митну територію України відповідно до митного режиму імпорту, та порядку їх застосування; оскарження рішень, дій або бездіяльності органів доходів і зборів, їх посадових осіб та інших працівників і відповідальності за них; системи управління ризиками; повної відмови від “паперового

середовища” у сфері застосування митних режимів та переходу на електронне документування та ін.

Отже, на нашу думку, шляхи підвищення ефективності правового регулювання митних режимів в Україні повинні, по-перше, ґрунтуватись на загальновизнаних міжнародних правилах, що регламентують зовнішньоекономічні відносини; по-друге, враховувати провідний зарубіжний досвід у цій сфері; по-третє, відповідати усталеній практиці національного законодавства; та нарешті, будуватись на принципах спрощення та прозорості самої регламентації як митних режимів, так і в цілому всієї митної сфери.

Висновки до розділу 3

Враховуючи розширення торгівельних взаємовідносин України із державами-членами Європейського Союзу, необхідність їх сприяння та адаптації національної правової системи до норм законодавства ЄС, повинен бути врахований досвід Європейського Союзу у цій сфері щодо спрощення та прозорості при удосконаленні вітчизняного митного законодавства.

Подальше удосконалення митного законодавства в нашій країні повинно бути орієнтовано на кращі зразки правових норм тих країн та економічних союзів, які спрямовані на вільний розвиток торгівельних відносин та промисловості, що будуються не на штучній підтримці з боку держави окремих суб'єктів економічних відносин, а на об'єктивних законах ринкової економіки. В сфері митних відносин за зразки необхідно брати лише ті норми права, які ґрунтуються на принципах прозорості та спрощення процедур, зокрема, щодо застосування митних режимів.

Протекціонізм та вільна торгівля, у якості інструментів проведення яких використовуються як тарифні так і не тарифні заходи зовнішньоекономічної діяльності, є основними напрямками розвитку правового регулювання інституту митних режимів, які передбачають їх застосування та мета яких спрямована на забезпечення фінансових інтересів держави у сфері зовнішньоекономічної діяльності, стимуляцію суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності, сприяння розвитку національної промисловості, міжнародним торгівельним та економічним відносинам.

Враховуючи велику кількість чинних вітчизняних законодавчих актів, норми яких носять відверто протекціоністський характер, вести мову про проведення Україною наразі політики вільної торгівлі не можливо.

З огляду на протекціонізм та вільну торгівлю як основні напрями розвитку правового регулювання інституту митних режимів, вважаємо, що враховуючи розширення торгівельних взаємовідносин України із державами-

членами Європейського Союзу, інтеграцію у світове господарство, прагнення до рівноправного партнерства з розвинутими державами світу та реформування національної економіки, її зовнішньоекономічна політика повинна бути поціленою на лібералізацію торгівлі. Подальше удосконалення митного законодавства України, у т.ч. в сфері правового регулювання митних режимів, повинно бути спрямоване на вільний розвиток торгівельних відносин та промисловості, що будуються не на штучній підтримці з боку держави окремих суб'єктів економічних відносин, а на об'єктивних законах ринкової економіки. Першочерговим завданням перед нашою країною в цій сфері є створення умов, розрахованих ні на короткочасну перспективу та тимчасові вигоди, у т.ч. від запровадження тих чи інших заходів тарифного й нетарифного регулювання, а на побудову основи сильної та благополучної держави у майбутньому. І в цьому не остання роль належить інституту митних режимів в митному праві України, як інструменту через який відбувається безпосередня реалізація зовнішньоекономічної політики держави.

Водночас, правове регулювання зовнішньоекономічної діяльності в цілому, та митних відносинах, зокрема, потребують застосування обґрунтованих заходів у цій сфері. З боку держави повинна застосовуватись жорстка та безкомпромісна антимонопольна політика; суворе дотримання вимог щодо якості товарів, що ввозяться в нашу країну; прозорість контролю у митній сфері та невідворотність від понесення відповідальності у разі порушення Закону. В решті всього іншого економічний ринок вільних торгівельних відносин, завдяки властивим йому законам саморегуляції, створить необхідні умови для економічного росту України.

Шляхи підвищення ефективності правового регулювання митних режимів в Україні повинні, по-перше, ґрунтуватись на загальновизнаних міжнародних правилах, що регламентують зовнішньоекономічні відносини; по-друге, враховувати провідний зарубіжний досвід у цій сфері; по-третє,

відповідати усталеній практиці національного законодавства; та нарешті, будуватись на принципах спрощення та прозорості самої регламентації як митних режимів, так і в цілому всієї митної сфери.

З урахуванням особливостей митних режимів реімпорту, реекспорту, безмитної торгівлі, знищення або руйнування, відмови на користь держави та їх процедурного характеру, з метою спрощення та прозорості при застосуванні митних режимів та спеціальних процедур, наближення норм українського законодавства до європейських правових актів у цій сфері, запропоновано віднести до митних режимів в Україні імпорт (випуск для вільного обігу); експорт (остаточне вивезення); транзит; тимчасове ввезення; тимчасове вивезення; митний склад; вільну митну зону; переробку на митній території; переробку за межами митної території.

Запропоновано виключити з Розділу V “Митні режими” Митного кодексу України Главу 22 “Безмитна торгівля” та доповнити Розділ XV Кодексу Главою 331 “Митні формальності щодо товарів, що постачаються та реалізуються в магазинах безмитної торгівлі”. До якої визначено поняття митної процедури для товарів що постачаються та реалізуються в магазинах безмитної торгівлі, а саме: “Товари, не призначені для вільного обігу на митній території України, які постачаються та реалізуються для вивезення за межі митної території України під митним контролем у пунктах пропуску (пунктах контролю) через державний кордон України, відкритих для міжнародного сполучення, та на повітряних, водних або залізничних транспортних засобах комерційного призначення, що виконують міжнародні рейси, при дотриманні умов, установлених цим Кодексом, переміщуються через митний кордон України із звільненням від оподаткування митними платежами та без застосування до них заходів нетарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності”. Крім того, надано редакцію статей цього розділу стосовно загальних правил переміщення товарів, що постачаються та реалізуються в магазинах безмитної торгівлі через митний кордон України;

заборон та обмежень щодо переміщення (пересилання) окремих видів товарів у магазинах безмитної торгівлі; декларування товарів, що переміщуються через митний кордон України для постачання в магазин безмитної торгівлі.

Враховуючи виключення митних процедур реімпорту, реекспорту, безмитної торгівлі, знищення або руйнування, відмови на користь держави із правового інституту митних режимів, запропоновані відповідні зміни до Митного кодексу України, у т.ч. стосовно видів митних режимів (стаття 70); застосування митного режиму транзиту при перевантаженні товарів (стаття 96); строку зберігання товарів у митному режимі митного складу (стаття 125); завершення митного режиму митного складу (стаття 129); товарів, помилково ввезених на митну територію України (стаття 190); декларантів (стаття 265); оподаткування митом товарів при переміщенні через митний кордон України залежно від обраного митного режиму (стаття 286); повернення помилково та/або надміру сплачених сум митних платежів (стаття 301); умов ввезення (пересилання) громадянами товарів на митну територію України (стаття 374); особливостей тимчасового ввезення громадянами транспортних засобів особистого користування на митну територію України (стаття 380); спрощеної процедури знищення товарів, митне оформлення яких призупинено за підозрою у порушенні прав інтелектуальної власності (стаття 401); компромісу у справі про порушення митних правил (стаття 521).

Запропоновано викладення норм, що регламентують митний статус товарів, закріплених у статті 72 Митного кодексу України у наступній редакції: “1. За митним статусом товари поділяються на українські та іноземні. 2. Товари, поміщені у митні режими імпорту та тимчасового вивезення за межі митної території України, а також товари, що знаходяться у вільному обігу на митній території України вважаються такими, що мають статус українських товарів. 3. Товари, поміщені у митні режими експорту, митного складу, вільної митної зони, тимчасового ввезення товарів на митну

територію України, переробки на митній території України, переробки за межами митної території України, а також продукти переробки вважаються такими, що мають статус іноземних товарів. 4. Товари, поміщені у митний режим транзиту, зберігають статус походження”. При цьому з Митного кодексу України слід виключити статті 76, 80, 84, 88, 101, 111, 119, 126, 136, 145, 159, 172, норми яких регулюють митний статус товарів.

ВИСНОВКИ

У результаті проведеного дослідження, виконаного на основі аналізу теоретико-методологічних праць у різних галузях правової науки, законодавства та практики його застосування сформульовано основні наукові результати, які у сукупності вирішують наукове завдання, що полягало у визначенні особливостей правового регулювання інституту митних режимів у митному праві України і розробці пропозицій щодо його удосконалення. Основні з них такі:

1. Інститут митних режимів як комплексний міжгалузевий інститут права має такі ознаки: а) в ньому поєднуються властивості публічно-правового та приватноправового інститутів, що знаходить своє вираження у поєднанні імперативного і диспозитивного методів правового регулювання, водночас структурно переважна кількість норм, що його складають, належить до публічно-правових; б) він регулює суспільні відносини, які належать до кількох галузей права (адміністративного, фінансового, цивільного, господарського, міжнародного тощо, однак предметом регулювання є не вся сукупність зазначених відносин, а тільки ті з них, які пов'язані зі здійсненням митних процедур відповідно до заявленої мети переміщення товарів через митний кордон України, визначенням їх правового статусу, умов оподаткування і використання після митного оформлення, тобто вказані суспільні відносини відрізняються видовою однорідністю їх соціального змісту; в) адміністративно-правові та фінансово-правові відносини сукупно переважають з-поміж інших видів правовідносин, які є предметом правового регулювання у межах інституту митних режимів; г) відрізняється наявністю загальних юридичних конструкцій і принципів, у межах яких умови перебування товарів, транспортних засобів комерційного призначення у відповідному митному режимі, обмеження щодо їх використання, вживання заходів тарифного та нетарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності визначаються Митним кодексом України, іншими законодавчими актами України з питань

державної митної справи та у сфері зовнішньоекономічної діяльності, а питання, пов'язані з виконанням необхідних митних формальностей та здійсненням митного контролю товарів, поміщених у відповідний митний режим – виключно Митним кодексом України.

2. Митний режим як предмет правового регулювання – це сукупність митних процедур, які встановлюють правила переміщення товарів через митний кордон України та їх подальше використання з метою забезпечення інтересів держави у митній сфері, виконує такі функції: фіскальну, яка знаходить свою реалізацію у стягненні митних платежів з метою забезпечення фінансових інтересів держави у зовнішньоекономічній діяльності; стимуляційну, що реалізується шляхом звільнення від митного оподаткування і вживання заходів нетарифного регулювання, спрощення митних процедур з метою стимулювання суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності, сприяння розвитку національної економіки тощо; захисну, яка передбачає застосування заходів нетарифного регулювання і має за мету захист економічних та інших національних інтересів держави шляхом впровадження системи ліцензування, квотування та інших нетарифних обмежень при поміщенні товарів у митні режими; контрольну – спрямовану на забезпечення додержання норм чинного законодавства України у митній сфері, що реалізується за допомогою специфічних методів і форм, властивих контролю в сфері державного управління; регулятивну, метою якої є регламентація порядку дій при поміщенні товару у митний режим, пов'язаних із напрямком переміщення товару через митний кордон, визначенням статусу товару та операцій з ним тощо.

3. Класифікація митних режимів включає: а) основні (імпорт (випуск для вільного обігу) та експорт) як митні режими, спрямовані на забезпечення фінансових інтересів держави у зовнішньоекономічній діяльності; захист її економічних та інших національних інтересів; б) преференційні митні режими (транзит, митний склад, вільна митна зона, тимчасові ввезення товарів на митну

територію та вивезення за її межі, переробка на митній території та за її межами), мета застосування яких полягає у стимулюванні суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності держави, розвитку національної промисловості, сприянні міжнародним торгівельним, економічним відносинам і взаємовідносинам у гуманітарній сфері; в) особливі митні режими (реімпорт, реекспорт, безмитна торгівля, знищення або руйнування та відмова на користь держави), які не передбачені митним законодавством Європейського Союзу і за своєю сутністю або є допоміжними, або такими, що визначають певні ознаки товарів.

4. Правове регулювання основних митних режимів (імпорту та експорту) характеризується наявністю прогалин і суперечностей, у тому числі в частині застосування заходів нетарифного регулювання; недосконалістю правового механізму використання встановлених законодавством пільг стосовно ввезення на митну територію України товарів категорії “гуманітарна допомога”; високим рівнем корупційних ризиків при розміщенні товарів у митний режим імпорту; недостатньою інформованістю митних органів про вартість та асортимент імпортованих товарів з одночасною відсутністю прозорості при встановленні ними кодів УКТ ЗЕД (яке впливає на ставки ввізного мита), що, як правило, призводить до поновлення порушених прав суб'єктів митних правовідносин у судовому порядку; недосконалістю механізму оскарження рішень митних органів про призначення імпортованому товару коду УКТ ЗЕД.

5. Передбачені законодавством преференції застосовуються у разі: перебування товарів у незмінному стані, крім природних змін їх якісних та/або кількісних характеристик за нормальних умов транспортування і зберігання; водночас передбачена можливість піддаватися операціям із технічного обслуговування та ремонту, потреба в яких виникла під час перебування під митним режимом; невикористання з жодною іншою метою, ніж мета застосування певного митного режиму; забезпечення ідентифікації товарів, транспортних засобів комерційного призначення, що поміщуються у митний

режим, крім тари, піддонів та інших подібних товарів, що не мають індивідуальних ідентифікаційних ознак; забезпечення у встановлених законодавством випадках виконання зобов'язання із сплати митних платежів, у тому числі шляхом надання фінансових гарантій; дотримання встановлених митним законодавством України строків перебування під преференційним митним режимом.

6. Сутність особливих митних режимів реімпорту та реекспорту полягає у визначенні процедури операції з ввезення товарів на митну територію України або вивезення за її межі з встановленням відмінної ознаки країни походження товару (національний або іноземний). Особливості безмитної торгівлі, умови застосування цього митного режиму мають спільні риси з митними процедурами, передбаченими для припасів. Проте, на відміну від безмитної торгівлі, чинним законодавством припасам статусу митного режиму не надано, що повністю відповідає їх ролі у митній сфері. У зв'язку з тим, що реімпорт, реекспорт, безмитна торгівля, знищення або руйнування, відмова на користь держави відносяться до процедурних операцій та не відповідають головній меті правового регулювання інституту митних режимів, з урахуванням досвіду митного регулювання Європейського Союзу, вважається за доцільне позбавлення їх правового статусу митних режимів, що не тільки наблизить норми українського законодавства до європейських правових актів у цій сфері, а й сприятиме спрощенню митних процедур.

7. Правове регулювання митних режимів у митному праві України характеризується наявністю прогалин і суперечностей: відсутністю державної стратегії удосконалення митних режимів у національних інтересах України, що знаходить свій прояв у частині застосування заходів нетарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності та пільг, які здебільшого мають розбалансований і неузгоджений характер й запроваджуються для вирішення тимчасових проблем національної економіки або для захисту інтересів окремих суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності; недосконалістю правового

механізму використання встановлених законодавством пільг стосовно ввезення на митну територію України товарів певних категорій, зокрема гуманітарної допомоги; митним законодавством України закладено нелогічне розмежування суспільних відносин, які складаються у сфері безмитної торгівлі і припасів, де стосовно останніх лише регламентовано процедури митного оформлення, водночас відносно безмитної торгівлі вони більш ускладнені, що пов'язано із загальними правилами поміщення товарів у митний режим; високим рівнем ризиків, у тому числі корупційних, при поміщенні товарів у преференційні митні режими тощо. Аналіз судової практики свідчить, що порушення норм митного законодавства в аспекті застосування митних режимів найчастіше здійснюється шляхом ввезення товарів з фактичною метою випуску для вільного обігу на митній території України, але з поміщенням їх при митному оформленні у режими, які передбачають умовне звільнення від сплати митних платежів (транзит, тимчасове ввезення тощо); заниженням вартості, кількості, якісних характеристик товарів, які поміщуються в митний режим імпорту з метою ухилення від сплати митних платежів у повному обсязі.

8. З огляду на розширення торгівельних взаємовідносин України з державами - членами Європейського Союзу, інтеграцію у світове господарство, прагнення до рівноправного партнерства з розвинутими державами світу та реформування національної економіки, зовнішньоекономічна політика нашої держави має бути спрямована на вільний розвиток торгівельних відносин і промисловості, що будуються не на штучній підтримці з боку держави окремих суб'єктів економічних відносин, а на об'єктивних законах ринкової економіки. Першочерговим завданням в цій сфері є створення умов, розрахованих не на короткочасну перспективу та тимчасові вигоди, у тому числі від запровадження тих чи інших заходів тарифного й нетарифного регулювання, а на побудову основи економічно незалежної і розвиненої держави у майбутньому. І в цьому важлива роль належить інституту митних режимів як інструменту, який

забезпечує безпосередню реалізацію зовнішньоекономічної політики держави. Водночас правове регулювання зовнішньоекономічної діяльності в цілому та в митній сфері зокрема потребують виваженої поміркованості. З боку держави має застосовуватись жорстка та безкомпромісна антимонопольна політика; суворе дотримання вимог щодо якості товарів, які ввозяться в Україну; прозорість контролю та невідворотність настання юридичної відповідальності у разі порушення закону.

9. Запропоновано виключити з розділу V “Митні режими” главу 14 “Реімпорт” і главу 16 “Реекспорт”, а також внести зміни до ст. 4 (Визначення основних термінів і понять) Митного кодексу України, доповнивши її пунктами 50-1 та 50-2 в авторській редакції.

Запропоновано виключити з розділу V “Митні режими” Митного кодексу України главу 25 “Знищення або руйнування” та главу 26 “Відмова на користь держави” і доповнити розділ XV главою 64-1 “Розпорядження товарами”; викласти назву розділу XV у редакції “Здійснення органами доходів і зборів контролю за окремими видами діяльності підприємств та проведенням окремих митних процедур”, до якої включити поняття знищення товарів і відмови на користь держави у запропонованій у роботі редакції.

Враховуючи виключення митних процедур реімпорту, реекспорту, безмитної торгівлі, знищення або руйнування, відмови на користь держави із правового інституту митних режимів, запропоновані відповідні зміни до Митного кодексу України, у тому числі стосовно видів митних режимів (ст. 70); застосування митного режиму транзиту при перевантаженні товарів (ст. 96); строку зберігання товарів у митному режимі митного складу (ст. 125); завершення митного режиму митного складу (ст. 129); товарів, помилково ввезених на митну територію України (ст. 190); декларантів (ст. 265); оподаткування митом товарів при переміщенні через митний кордон України залежно від обраного митного режиму (ст. 286); повернення помилково та/або надміру сплачених сум митних платежів (ст. 301); умов ввезення

(пересилання) громадянами товарів на митну територію України (ст. 374); особливостей тимчасового ввезення громадянами транспортних засобів особистого користування на митну територію України (ст. 380); спрощеної процедури знищення товарів, митне оформлення яких призупинено за підозрою у порушенні прав інтелектуальної власності (ст. 401); компромісу у справі про порушення митних правил (ст. 52-1).

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Конституція України прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року // Відомості Верховної Ради України. – 2006. – № 30. – Ст. 141.
2. Митний кодекс України // Офіційний вісник України. – 2012. – № 32. – Ст. 1175.
3. Словник фінансово–правових термінів / [за заг. ред. Л.К. Воронової]. – 2–ге вид., переробл. і доповн. – К.: Алерта, 2011. – 558 с.
4. Сандровский К.К. Таможенное право (Общ. часть). – К., 1971. – С. 16.
5. Сандровский К. К. Таможенное право / К. К. Сандровский. – К. : Вища школа, 1974. – 176 с.
6. Рабінович П.М. Основи загальної теорії права та держави. Навч. посібник. Вид. 9-е, зі змінами. – Львів: Край, 2007. – 192 с.
7. Митне право України: Навч. посібник / В.Я. Настюк, М.Г. Шульга. – Х.: Нац. юрид. акад. України, 2001. – 114 с.
8. Федотова І.О. Місце та роль митного права у системі права України /І.О.Федотова //Митна справа. – 2012. – №6 (84). – С. 43–50.
9. Марков Л.Н. Таможенное право СССР: Учебн.пособ. /Под ред. В.А.Пертцик – Иркутск: Изд-во Иркутского ун-та, 1973. – 51 с.
10. Бахрах Д. Н. Таможенное право как институт административного права // Государство и право. – 1995.– №3. – С. 13–21.
11. Дьомін Ю. Митна справа в системі конституційних функцій української держави. Сучасний конституціоналізм та конституційна юстиція: Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції. – Одеса: Юр. літ., 2001. – С. 297–299.
12. Константий О. Щодо проблеми місця митного права в системі права України, його предмета та метода правового регулювання /О.Констатий /Підприємство, господарство і право. – 2007. – № 1. – С. 59-62.

13. Митне право України: Навч. посібник для студ. вищих навч. закладів / В. В. Ченцов, С. В. Кувакін, А. В. Мазур ; [та ін.] ; за заг. ред.: В. В. Ченцов ; Академія митної служби України . – : Істина, 2007. – 327 с.
14. Коломоєць Т.О. Адміністративний примус у публічному праві України: теорія, досвід та практика реалізації: Монографія/За заг.ред. В.К.Шкарупи, Запоріжжя: “Поліграф”, 2004. – 404 с.
15. Ківалов С.В., Кормич Б.А. Митне право: система та динаміка розвитку // Митна справа. – 2002. – № 1. – С. 3–7.
16. Алексеев С. С. Теория права / С. С. Алексеев. – Москва : БЕК, 1994. – 224 с.
17. Керимов Д.А. Система права и систематизация законодательства /Д.А.Керимов // Право и образование. – 2003. – № 1. – С.23–29.
18. Скакун О. Ф. Теория права и государства [Текст] / О. Ф. Скакун, Н. К. Подберезский. – Х. : Б. и., 1997. – 496 с.
19. Керимов Д.А. Проблемы общей теории права / Д.А. Керимов. – М. : Современный гуманитарный университет, 2000. – 184 с.
20. Радько Т.Н. Проблемы теории государства и права /Т.Н.Радько. – М.: Проспект, 2014 . – 600 с.
21. Алексеев С. С. Общая теория права : курс в 2-х т / С. С. Алексеев. – Москва : Юрид. лит. Т.ІІ. – 1982. – 360 с.
22. Правовой институт: понятие и виды : Учеб. пособие / Е. А. Киримова; М-во образования Рос. Федерации. Саратов. гос. акад. права; Под ред. И. Н. Сенякина. – Саратов: СГАП, 2000 – 52 с.
23. Скакун О. Ф. Теорія держави і права : учебник / О. Ф. Скакун. – Х. : Консум, 2001. – 656 с.
24. Скакун О. Ф. Теорія держави і права: Енциклопедичний курс : підручник / О. Ф. Скакун. – Х. : Еспада, 2006. – 776 с.

25. Елисейкин П.Ф. Защита субъективных прав и интересов и компетенция суда в советском гражданском процессе // Ученые записки ДВГУ. Вопросы государства и права. – 1969. –Т. 31. – Ч.1 – С. 30-31.
26. Петрик В.В. Юридична природа інституту відводу в цивільному процесі /В.В.Петрик //Судова апеляція. – 2011. – № 3 (24). – С.34–39.
27. Чудиновских К.А. Подведомственность в системе гражданского и арбитражного процессуального права. – СПб.: Издательство “Юридический центр Пресс”, 2004. – С. 30.
28. Решетникова И.В. Доказательственное право в российском гражданском судопроизводстве; Автореф.... дис. докт. юрид. наук. – Екатеринбург, 1997. – С. 22.
29. Головистикова А.Н., Дмитриев Ю.А. Проблемы теории государства и права: Учебн. – М.: ЭКСМО, 2005. – 649 с.
30. Кормич Б.А. Митні режими як інститут митного права / Б. А. Кормич // Митна справа. – 2013. – № 6. – С. 86–92
31. Левицька Н.О. Нормативно-правовий інститут: розмежування із суміжними поняттями /Н.О.Левицька // Часопис Академії адвокатури України. – 2012. – № 14. – С. 1–5.
32. Алексеев С.С. Структура советского права / С.С. Алексеев // Собрание сочинений. В 10 т. Том 2: Специальные вопросы правоведения. – М.: Статут, 2010. – 471 с.
33. Шишка Р. Б., Сергієнко В. В. Митне право України: Навч. посібник. – Харків: Еспада, 2002. – 296 с.
34. Міщенко І.В. Новели інституту митного режиму в контексті реформування митного законодавства /І.В.Міщенко //Адміністративне право і процес. – 2012. – №2. – С.73–77.
35. Приймаченко Д. В. Адміністративна діяльність митних органів у сфері реалізації митної політики держави : автореф. дис. д-ра юрид.наук :

- 12.00.07 / Д. В. Приймаченко ; Нац. академ. держ. податкової служби України. – Ірпінь, 2007. – 43 с.
36. Бахрах Д. Н. Административное право : учеб. для вузов / Бахрах Д. Н., Российский, Б. В. Старилов Ю. Н. – 3-е изд., пересмотр. и доп. – М. : Норма, 2007. – 816 с.
37. Бережна К. В. Митно-правовий режим транзиту в Україні : дис. канд. юрид. наук : 12.00.07 / К. В. Бережна ; Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького. – К., 2003. – 198 с.
38. Гребельник О. П. Основи митної справи : навч. посіб. / О. П. Гребельник. – К. : Центр навч. літ., 2003. – 600 с.
39. Джалолов Н. М. Таможенные режимы в системе обеспечения экономической безопасности (на материалах Республики Таджикистан) : дис. ... канд. экон. наук : спец. 08.00.05 / Нодиржон Махмудович Джалолов. – Душанбе, 2011. – 174 с.
40. Демин Ю. М. Таможенный контроль в Украине : монография / Ю. М. Демин. – К. : Преса України, 2004. – 543 с.
41. Додин Е. В. Функции и формы деятельности таможенных органов Украины / Е. В. Додин // Митна справа. – 2003. – № 5. – С. 7 – 22.
42. Ківалов С. В. Митна політика України : підручник / С. В. Ківалов, Б. А. Кормич. – Одеса : Юридична література, 2002. – 256 с.
43. Зовнішньоекономічні операції і контракти : навч. посіб. / [В. В. Козик, Л. А. Панкова, Я. С. Карп'як та ін.]. – 2-е вид., перероб. і доп. – К. : Центр навч. літ., 2004. – 608 с.
44. Козырин А. Н. Правовое регулирование таможенно-тарифного механизма (сравнительно-правовое исследование) : автореф. дис. докт. юрид. наук. – М. : МГИМО МИД РФ, 1994. – 53 с.
45. Міхеєва О. Г. Роль міжнародного права у здійсненні митно-тарифного регулювання зовнішньоторговельної діяльності України : дис. канд.

- юрид. наук : 12.00.11 / О. Г. Міхеєва; Ін-т міжнародних відносин Київського нац. ун-ту ім. Тараса Шевченка. – К., 2003. – 193 с.
46. Мостовий А. С. Функції митних режимів : порівняльна характеристика з митним правом Європейського Союзу / А. Мостовий // Вісник Львівського університету. Серія юридична. – 2008. – Вип. 47. – С. 90–95.
47. Прядко О. В. Митні пільги і тарифні преференції : дис. канд. юрид. наук : 12.00.07 / О. В. Прядко ; Нац. акад. ім. Ярослава Мудрого. – Х., 2008. – 192 с.
48. Сандровский К. К. Право внешних сношений / К. К. Сандровский. – К. : Вища школа, 1976. – 181 с.
49. Тихомиров Ю. А. Курс административного права и процесса / Ю. А. Тихомиров. – М. : Юринформцентр, 1998. – 798 с.
50. Чуприна О. В. Правове регулювання митних режимів переробки : дис. канд. юрид. наук : 12.00.07 / О. В. Чуприна ; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. – Х., 2015. – 216 с.
51. Ківалов С. В. Організаційно-правові основи митної справи в Україні : автореферат дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07 Теорія управління, адміністративне право і процес, фінансове право. / С. В. Ківалов. – Одеса : Б. в., 1996. – 50 с.
52. Ківалов С. В. Митне право: система та динаміка розвитку / С. В. Ківалов // Митна справа. – 2002. – №1. – С. 3–7.
53. Бакаева О. Ю. Таможенное право России : учебник / О. Ю. Бакаева, Г. В. Матвиенко / отв. ред. Н. И. Химичева. – М. : Юристъ, 2004. – 427 с.
54. Додін Є. В. Митна політика України у сучасний період / Є. В. Додін // Право ХХІ століття: становлення та перспективи розвитку : зб. наук. праць / Одес. нац. юрид. акад., Вища шк. економії і адміністрації

- м. Битом (Польща), Апеляц. суд Миколаїв. обл., Упр. юстиції в Миколаїв. обл. – Миколаїв : Б. в., 2006. – С. 7–8.
55. Міхеєва О. Г. Роль міжнародного права у здійсненні митно-тарифного регулювання зовнішньоторговельної діяльності України : автореферат дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.11 Міжнародне право / О. Г. Міхеєва. – Київ : Б. в., 2003. – 19 с.
56. Бережна К. В. Державне управління в галузі митної справи в Україні / К. В. Бережна // Держава і право. Юридичні і політичні науки. Вип.11. – К. : Ін-т держави і права НАН України / голова редкол. Ю. С. Шемшученко, 2001. – С. 220–224.
57. Ківалов С. В. Основні принципи митної політики України в сучасний період / С. В. Ківалов // Митна справа. – 2002. – 6. – С. 7–12.
58. Ківалов С. В. Митниці України – минуле і сучасність / С. В. Ківалов // Митна справа. – 2003. – №1. – С. 123–126.
59. Додін Є. В. Правові основи митної справи в Україні / Є. В. Додін // Митна справа. – 2004. – №5. – С. 6–18.
60. Приймаченко Д. В. Адміністративна діяльність митних органів у сфері реалізації митної політики держави: дис. доктора юрид. наук : 12.00.07 / Д. В. Приймаченко ; Акад. митної служби України. – Дніпропетровськ, 2007. – 462 с.
61. Ківалов С. В. На захисті національних інтересів держави: [День митної служби] / С. В. Ківалов // Митна справа. – 2007. – №3. – С. 3–6.
62. Мостовий А. С. Митні платежі в контексті реформування податкового права / А. С. Мостовий // Науково-дослідний інститут фінансового права. Збірник наукових праць / НДІ фін. права. – К.: Алерта, 2011. – С. 208–210.
63. Приймаченко Д. В. Окремі аспекти генезису поняття “митна політика” / Д. В. Приймаченко // Історія торгівлі, податків та мита №1 (1) /

- голов. ред. В. В. Ченцов. – Д. : Акад. митної служби України, 2010. – С. 237–244.
64. Мостовий А. С. Зміни в митному праві Європейського Союзу / А. С. Мостовий // Митна справа. – 2006. - №5. – С. 33–38.
65. Джалолов Н. М. Таможенные режимы в системе обеспечения экономической безопасности (на материалах Республики Таджикистан) : монография / Н. М. Джалолов. – Худжанд : ИЭТ, ТГУК, 2013. – 164 с.
66. Зовнішньоекономічні операції і контракти : навч. посіб. / [В. В. Козик, Л. А. Панкова, Я. С. Карп'як та ін.]. – 2-е вид., перероб. і доп. – К. : Центр навч. літ., 2004. – 608 с.
67. Гребельник О. П. Митне регулювання зовнішньоекономічної діяльності : підручник / О. П. Гребельник. – К. : Центр навч. літ., 2005. – 696 с.
68. Адміністративне право України. Академічний курс : підруч. : у 2 т. – Т. 1 : Загальна частина / редкол. В. Б Авер'янов (голова) та ін. – К. : Юрид. думка, 2004. – 584 с.
69. Бисага Ю. М. Право Європейського Союзу : курс лекцій / Бисага Ю. М., Палінчак М. М., Решетар І. В. – Ужгород, 2007. – 156 с.
70. Адміністративне право України : підручник / [Ю. П. Битяк В. В. Богуцький, В. М. Гаращук та ін.] ; за ред. Ю.П. Битяка. – Харків : Право, 2000. – 520 с.
71. Адміністративне право : підручник / [Ю. П. Битяк (кер. авт. кол.), В. М. Гаращук, В. В. Богуцький та ін.] ; за заг. ред. Ю. П. Битяка, В. М. Гаращука, В. В. Зуй. – Х. : Право, 2010. – 624 с.
72. Дахно І. І. Міжнародне приватне право : учеб. пособ. / І. І. Дахно. – К. : МАУП, 2001. – 312 с.
73. Завгородня В. М. Категорія “адміністративно-правовий режим” у понятійному апараті адміністративного права [Електронний ресурс] /

- В. М. Завгородня // Правовий вісник Української академії банківської справи. – 2012. – № 1 (6). – Режим доступу : http://lib.uabs.edu.ua/library/P_Visnik/Numbers/1_6_2012/06_02_03.pdf.
74. Коломоєць Т. О. Адміністративне право України. Академічний курс : підруч. / Т. О. Коломоєць. – К. : Юрінком Інтер, 2011. – 576 с.
75. Комзюк А. Т. Адміністративний процес України : навч. посіб. / А. Т. Комзюк, В. М. Бевзенко, Р. С. Мельник. – К. : Прецедент, 2007. – 531 с.
76. Кормич Б. А. Правове регулювання митних режимів / Б. А. Кормич // Митна справа. – 2013. – № 6 (90). – С. 86–92.
77. Крестьянінов О. О. Правове регулювання митних режимів : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.07 “Теорія управління ; адміністративне право і процес ; фінансове право” / О. О. Крестьянінов. – Х., 2002. – 20 с.
78. Кузніченко С. О. Надзвичайні спеціальні адміністративно-правові режими у законодавстві України / С. О. Кузніченко // Право України. – 2000. – № 17. – С. 20–24.
79. Кузьменко О. В. Адміністративно-процесуальне право України : підручник / О. В. Кузьменко, Т. О. Гуржій ; за ред. О. В. Кузьменко. – К. : Атіка, 2007. – 416 с.
80. Лагода О. С. Адміністративна процедура: теорія і практика застосування : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.07 “Адміністративне право і процес ; фінансове право ; інформаційне право” / О. С. Лагода. – Ірпінь : НУ ДПСУ, 2007. – 22 с.
81. Матузов Н. И. Правовые режимы: вопросы теории и практики / Н. И. Матузов, А.В. Малько // Правоведение. – 1999. – № 1. – С.17–18.
82. Машук В. Ю. Види адміністративних процедур: критерії класифікації / В. Ю. Машук // Адміністративне право і процес. – 2014. – № 1 (7). – С. 60–67.

83. Мінка Т. П. Адміністративно-правові режими та їх забезпечення органами внутрішніх справ : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук : спец. 12.00.07 “Адміністративне право і процес ; фінансове право ; інформаційне право” / Т. П. Мінка. – Дніпропетровськ : ДДУВС, 2011. – 36 с.
84. Настюк В. Я. Адміністративно-правові режими в Україні : монографія / В. Я. Настюк, В. В. Бєлєвцева. – Х. : Право, 2009. – 128 с.
85. Пашко П. В. Митна безпека (теорія, методологія та практичні рекомендації) : монографія / П. В. Пашко. – Одеса : АТ “Пласке”, 2009. – 628 с.
86. Скакун О. Ф. Теория государства и права : учебник. – Х. : Консум; Ун-т внутр. дел, 2000. – 704 с.
87. Соколова І. О. Правовий режим як категорія правової науки : монографія / І. О. Соколова. – Х. : Право, 2014. – 152 с.
88. Соловійова О. М. Принципи адміністративної процедури / О. М. Соловійова // Вісник Харків. нац. ун-ту імені В. Н. Каразіна. – (Серія “Право”). – 2011. – Вип. 10 – С. 149–155.
89. Стеценко С. Г. Адміністративне право України : учеб. пособ. / С. Г. Стеценко. – К. : Атіка, 2008. – 624 с.
90. Адміністративні процедури та адміністративні послуги. Зарубіжний досвід і пропозиції для України / [авт.-упоряд. В. П. Тимощук]. – К. : Факт, 2003. – 496 с.
91. Фролов Ю. М. Адміністративні процедури: зміст та особливості [Електронний ресурс] / Ю. М. Фролов // Форум права. – 2013. – № 3. – С. 692–698. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/jpdf/FP_index.htm_2013_3_114.pdf.
92. Царенко В. І. Митні процедури: ознаки та поняття / В. І. Царенко, В. О. Хома // Порівняльно-аналітичне право. – 2014. – № 3. – С. 146–150.

93. Чуприна О. В. Правове регулювання митних режимів переробки : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07 – Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право / О. В. Чуприна; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. – Х. : [б. в.], 2015. – 20 с.
94. Шевчук О. М. Адміністративні процедури здійснення державного контролю за обігом наркотичних засобів: визначення поняття / О. М. Шевчук // Ученые записки Таврического национального университета им. В. И. Вернадского. – (Серия “Юридические науки”). – 2014. – Т. 27 (66). – № 1. – С. 152–157.
95. Алексеев С. С. Общие дозволения и общие запреты в советском праве / С. С. Алексеев. – М., 1989. – 288 с.
96. Малько А. В. Основы теории правовых режимов / А. В. Малько, А. В. Косак // Правовые режимы: общетеоретический и отраслевые аспекты / под ред. А. В. Малько, И. С. Барзиловой. – М. : Юрлитинформ, 2012. – 499 с.
97. Колесников Ю. Административно-правовой режим страховой деятельности в Российской Федерации (общая характеристика) [Электронный ресурс] / Ю. Колесников // Право и жизнь. – 2006. – № 102 (12). – Режим доступа : http://www.law-n-life.ru/arch/102_Kolesnikov.doc.
98. Скакун О. Ф. Теорія держави і права : учебник / О. Ф. Скакун, Н. К. Подберезський ; Харківський державний педагогічний університет ім. Г. С. Сковороди. – Х. : Б. и., 1996. – 324 с.
99. Ківалов С. В. Адміністративне право України : навчально-методичний посіб. – [вид. 2-е, перероб. і доповн.] / С. В. Ківалов, Л. Р. Біла. – Одеса : Юрид. літ., 2002. – 312 с.
100. Шабалина О. Ю. Об использовании категории “правовой режим” в таможенном законодательстве Таможенного союза и Российской Федерации / О. Ю. Шабалина // Правовые режимы:

- общетеоретический и отраслевые аспекты / под ред. А. В. Малько, И. С. Барзиловой. – М. : Юрлитинформ, 2012. – 499 с.
101. Барзилова И. С. Теоретико-отраслевые основания исследования понятия правового режима / И. С. Барзилова // Правовые режимы: общетеоретический и отраслевые аспекты ; под ред. А. В. Малько, И. С. Барзиловой. – М. : Юрлитинформ, 2012. – 499 с.
102. Колесников Ю. Административно-правовой режим страховой деятельности в Российской Федерации (общая характеристика) [Электронный ресурс] / Ю. Колесников // Право и жизнь. – 2006. – № 102 (12). – Режим доступа : http://www.law-n-life.ru/arch/102_Kolesnikov.doc.
103. Беляева Г. С. Правовой режим: проблема определения понятия и установления признаков / Г. С. Беляева // Вестник Владимирского юридического института. – 2012. – № 1 (22). – С. 59–62.
104. Новикова Ю. С. Правовое состояние и правовой режим: вопросы разграничения понятий / Ю. С. Новикова // Вестник ЮУрГУ. – Серия “Право”. – Вып. 8. – Т. 2. – 2006. – № 13. – С. 131–135.
105. Делягин И. В. Сущность и содержание административно-правового режима [Электронный ресурс] / И. В. Делягин // Труды Академии управления МВД России. – 2008. – № 3. – Режим доступа : <http://jurnal.amvd.ru/indviewst.php?stt=80&SID>.
106. Мінка Т. П. Поняття правового режиму адміністративного права [Електронний ресурс] / Т. П. Мінка // Форум права. – 2012. – № 1. – С. 639–643. – Режим доступу : <http://nbuv.gov.ua/e-journals/FP/20121/12mtprap.pdf>.
107. Мінка Т.П. Підходи щодо класифікації адміністративно-правових режимів / Т.П. Мінка // Публічне право. – 2011. – № 2. – С. 40–47.
108. Мінка Т. П. Правова природа адміністративно-правових режимів / Т. П. Мінка // Право і суспільство. – 2009. – №2. – С. 52–54.

109. Бондарь А. Н. Административно-правовые режимы в сфере оборота наркотиков и их прекурсоров: проблемы понимания, формирования, регулирования [Электронный ресурс] / А. Н. Бондарь // Современное право. – Режим доступа : <http://www.sovremennoepravo.ru/m/articles/view>.
110. Агабалаев М. И. Типология административно-правовых режимов обеспечения общественной безопасности и особенности их классификации / М. И. Агабалаев // Правовые режимы: общетеоретический и отраслевые аспекты / под ред. А. В. Малько, И. С. Барзиловой. – М. : Юрлитинформ, 2012. – 499 с.
111. Агабалаев М. И. Особенности классификации административноправовых режимов обеспечения общественной безопасности [Электронный ресурс] / М. И. Агабалаев // Современная наука: актуальные проблемы теории и практики. – (Серия “Экономика и право”). – 2012. – № 1. – Режим доступа : <http://www.nauteh-journal.ru/index.php/ep12-01/337-a>.
112. Кормич Б. А. Державно-правовий механізм митної політики / Б. А. Кормич // Актуальні проблеми держави і права : Вип. підгот. на матеріалах 4-ї (56-ї) звітної наук. конф. проф.-викл. складу ОНЮА “Правові проблеми становлення та розвитку сучасної Української держави”, берез. 2001 / М-во освіти і науки України, Одес. нац. юрид. акад. – О. : Юрид. літ., 2001. – Вип. 11. – С. 432–435.
113. Марченко Р. А. Административно-правовой режим обеспечения таможенного дела [Электронный ресурс] / Р. А. Марченко // Административное право и процесс. – 2009. – № 1. – С. 30–32. – Режим доступа : http://www.juristlib.ru/book_4053.html.
114. Строителев А. Н. Административно-правовые режимы и национальная безопасность / А. Н. Строителев // Обозреватель-Observer. – 2013. – № 3. – С. 47–56.

115. Рушайло В. Б. Специальные административно-правовые режимы в Российской Федерации : дис. д-ра юрид. наук : спец. 12.00.14 / Владимир Борисович Рушайло. – М., 2004. – 347 с.
116. Румянцев Н. В. Специальные административно-правовые режимы деятельности органов внутренних дел в современных условиях : монография / Н. В. Румянцев. – М. : ЮНИТИ-ДАНА: Закон и право, 2010. – 167 с.
117. Сапожников А. И. Теоретические подходы к классификации административно-правовых режимов общественной безопасности [Электронный ресурс] / А. И. Сапожников // Право и безопасность. – 2007. – № 3–4 (24–25). – Режим доступа : http://dpr.ru/pravo/pravo_21_15.htm.
118. Крестьянінов О. О. Адміністративно-правові режими як особливий інститут державного управління / О. О. Крестьянінов // Держава і право. Юридичні і політичні науки. – 2001. – Вип.12. – С. 248–251.
119. Редкоус В. М. Административно-правовое обеспечение национальной безопасности в государствах – участниках Содружества Независимых Государств : дис. д-ра юрид. наук : спец. 12.00.14 / Владимир Михайлович Редкоус. – М., 2011. – 431 с.
120. Кормич Б. А. Правові основи консультування з питань державної митної справи / Б. А. Кормич // Теоретичні та практичні проблеми забезпечення сталого розвитку державності та права : матер. Міжнар. наук.-практ. конф., присвяч. 15-річчю Нац. ун-т “Одес. юрид. акад.” та 165-річчю Одес. шк. права : 30 лист. 2012 р. / Нац. ун-т “Одес. юрид. акад.”; відпов. за вип. В. М. Дрьомін. - Одеса : Фенікс, 2012. – Т. 1. – С. 490–492.
121. Бречалов К. Л. Правовая регламентация специальных административно-правовых режимов в таможенном деле Российской

- Федерации [Електронний ресурс] / К. Л. Бречалов // Ученые записки СПб. филиала РТА. – 2001. – № 3 (16). – Режим доступу : http://tamzap.ru/n_3_16_2001/Bre4alov.htm.
122. Словник української мови : в 11-ти т. / АН УРСР, Ін-т мовознавства ім. О. О. Потебні ; ред. кол. : І. К. Білодід (голова) та ін. – К. : Наук. думка, 1970–1980. – Т. 8 : П–Р / ред. В. О. Винник, В. В. Жайворонок, Л. О. Родніна, Т. К. Черторизька. – К. : Наук. думка, 1977. – 927 с.
123. Мельник М. В. Митний режим у системі адміністративно-правових режимів /М. В. Мельник// Право та державне управління : збірник наукових праць. – Запоріжжя : КПУ, 2012 – № 1(6). – С. 58–61.
124. Оксфордський словник англійської мови [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://www.oxforddictionaries.com/words/the-oxford-english-dictionary>.
125. Словник української мови : в 11-ти т. / АН УРСР, Ін-т мовознавства ім. О. О. Потебні ; ред. кол. : І. К. Білодід (голова) та ін. – К. : Наук. думка, 1970–1980. – Т. 9 : С / ред. І. С. Назарова, О. П. Петровська, Л. Г. Скрипник, Л. А. Юрчук . – К. : Наук. думка, 1979. – 658 с.
126. Кожанков А. Ю. Развитие административно-правового института таможенных операций, связанных с помещением товаров под таможенную процедуру : дис. канд. юрид. наук : спец. 12.00.14 / Антон Юрьевич Кожанков. – Люберцы, 2012. – 235 с.
127. Мельник М. В. Щодо питань митного оформлення / Мельник М. В. // Матеріали міжнародної науково-практичної конф. [„Актуальні питання реформи та розбудови громадянського суспільства в Україні”], (м. Львів, 24–25 квітня 2012 р.). – Львів : Національний університет “Львівська політехніка”, 2012 – С. 130–132.

128. Кормич Б. А. Митні режими: структурний аналіз / Б. А. Кормич // Митна справа. – 2012. – № 1. – С. 81–88.
129. Белєвцева В. В. Митні режими та адміністративна відповідальність за порушення у сфері їх дії / В. В. Белєвцева // Вісник АМСУ. Серія “Право”. – 2010. – № 2 (5). – С. 21–26.
130. Бережна К. В. Митно-правовий режим транзиту в Україні : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.07 “Теорія управління ; адміністративне право і процес ; фінансове право” / К. В. Бережна. – К., 2003. – 19 с.
131. Бойко В. М. Митне право України : навч. посіб. / В. М. Бойко. – К. : Алерта, 2015. – Т. 1. – 528 с.
132. Голосніченко І. П. Адміністративне право України (основні категорії і поняття) / І. П. Голосніченко. – К. : МАУП, 1998. – 52 с.
133. Дідківський М. І. Зовнішньоекономічна діяльність підприємства : навч. посіб. / М. І. Дідківський. – К. : Знання, 2006. – 462 с.
134. Кивалов С. В. Средства осуществления таможенной политики Украины : учеб. пособие по курсу “Таможенное право Украины” / С. В. Кивалов ; ОГУ им. И. И. Мечникова, Юрид. ин-т . – Одесса : Астропринт, 1995 . – 128 с.
135. Коваленко Н. В. Історичні передумови виникнення адміністративного права та адміністративних режимів / Н. В. Коваленко // Науковий вісник Херсон. держ. ун-ту. – (Серія “Юридичні науки”). – 2013. – Вип 3. – Т. 2. – С. 27–30.
136. Крестьянінов О. О. Правове регулювання митних режимів : дис. канд. юрид. наук : 12.00.07 / О. О. Крестьянінов ; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. – Х., 2002. – 216 с.
137. Міщенко І. В. Митний режим: правове регулювання / І. В. Міщенко // Матеріали міжнародної науково-практичної конф. [“Актуальні питання реформи та розбудови громадянського

- суспільства в Україні”], (м. Львів, 24–25 квітня 2012 р.). – Львів : Національний університет “Львівська політехніка”, 2012 –С. 72–77.
138. Резнік І. М. Співвідношення категорій “адміністративно-правовий режим” та “митний режим” / І. М. Резнік // Вісник Академії митної служби України. – (Серія “Право”). – 2009. – № 1. – С. 110–113.
139. Стефанюк В. С. Адміністративний договір: необхідність впровадження [Електронний ресурс] / В. С. Стефанюк. – Режим доступу : <http://www.scourt.gov.ua/clients/vs.nsf/0/F7E34709A45B0513C3256FBA00345ADP>.
140. Чермянинов Д. В. Правовой режим перемещения товаров через таможенную границу / Д. В. Чермянинов // Юрист. – 2012. – № 7. – С. 30–34.
141. Чуприна О. В. Операції з давальницькою сировиною – важливий спосіб вирішення економічної безпеки підприємств / О. В. Чуприна // Право та управління. – 2011. – № 2. – С. 410–417.
142. Шульга М. Г. Митний режим: основи правового регулювання / М. Г. Шульга // Вісник Національного університету “Юридична академія України імені Ярослава Мудрого”. – Серія: Економічна теорія та право / редкол. : А. П. Гетьман та ін. – Х. : Право, 2013. – № 4 (15). – С. 270–280.
143. Яцушко А. Н. О понятии и классификации таможенных режимов / А. Н. Яцушко // Экономические и правовые проблемы таможенной деятельности : сб. науч. тр. : в 2-х ч. – Ч.1. – М., 1999. – С. 204–225.
144. Дахно І. І. Міжнародне економічне право : курс лекцій / І. І. Дахно. – Київ : МАУП, 2000. – 160 с.
145. Белевцева В. В. Система адміністративно-правових режимів у сфері державної безпеки / В. В. Белевцева // Правове забезпечення

- оперативно-службової діяльності: актуальні проблеми та шляхи їх вирішення. Вип. 1 : Матеріали постійного діючого наук.-практ. семінару (28 трав. 2010 р.). – Х. : Оберіг / СБУ, Ін-т підготовки юрид. кадрів для СБУ, Нац. юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого, 2010. – С. 139–143.
146. Ківалов С. В. Сучасна система та структура митних органів України / С. В. Ківалов // Митна справа. – 2007. – №5. – С. 3–6.
147. Габричидзе Б. Н. Практика применения Таможенного кодекса Российской Федерации / Б. Н. Габричидзе. – М. : Книжный мир, 1998. – 496 с.
148. Нападистий О. Митний режим в Україні та його види / О. Нападистий // Право України. – 2000. – № 7. – С. 70–73.
149. Батычко В. Т. Таможенное право в вопросах и ответах / В. Т. Батычко. – Таганрог : ТРТУ, 2005. – 197 с.
150. Дідківський М. І. Антидемпінгова політика української держави: перший досвід / М. І. Дідківський // Вісник. Економіка. Вип. 50. – 2001. - С. 20-24.
151. Гребельник О. П. Розробка оптимальної моделі митно-тарифної політики в контексті економічної безпеки України / О. Гребельник // Вісник Академії митної служби України. 2004 р. №2(22). - 2004. – Вип.50. – С. 29–36.
152. Теорія держави і права. Академічний курс : підручник / О. В. Зайчук [та ін.] ; ред. О. В. Зайчук, Н. М. Оніщенко. – К. : Юрінком Інтер, 2008. – 688 с.
153. Словник іншомовних слів / за ред. О. С. Мельничука. – К. : Головна редакція “Українська радянська енциклопедія” (УРЕ), 1974. – 776 с.
154. Словник української мови : в 11-ти т. / АН УРСР, Ін-т мовознавства ім. О. О. Потебні ; ред.кол. : І. К. Білодід (голова) та ін. –

- К. : Наук. думка, 1970–1980. – Т. 4 : І-М / ред. А. А. Бурячок, П. П. Доценко. – К. : Наук. думка, 1973. – 840 с.
155. Логіка : навч.-метод. посіб. / [Пасько Я.І., Білецький В.В., Савенкова М.Є., Бурега В.В.] ; заг. ред. В.В. Бурега. – Донецьк : ДонДДУ, 2004. – 75 с.
156. Бахрах Д. Н. Административное право : учеб. для вузов. – М. : ВЕК, 1999. – 368 с.
157. Гребельник О. П. Основи зовнішньоекономічної діяльності : підручник для студентів вищих навчальних закладів / Гребельник О.П. – К. : Центр навчальної літератури, 2004. – 384 с.
158. Мостовий А. С. Режим спеціальної митної зони в Україні: порівняльна характеристика з нормами Європейського Союзу / А. С. Мостовий // Митна справа. – 2005. – №4. - С. 33-39.
159. Осадча Н. В. Порівняльний аналіз законодавства про митні режими України з Європейським Союзом та Митним союзом Росії, Білорусі, Казахстану (РБК) / Н. В. Осадча // Управління економікою: теорія та практика : зб. наук. пр. – Донецьк : ІЕП НАНУ, 2010. – С. 254–286.
160. Розанов И. С. Административно-правовые режимы по законодательству РФ, их назначение и структура / И. С. Розанов // Государство и право. – 1996. – № 9. – С. 84–92.
161. Стеценко С. Г. Адміністративне право України : учебное пособие / С. Г. Стеценко. - Київ : Атіка, 2009. – 640 с.
162. Тихомиров Ю. А. Административное право и процесс : полный курс / Ю. А. Тихомиров. – М. : Б. и., 2001. – 652 с.
163. Чуприна О. В. Класифікація митних режимів у юридичній науці та законодавстві / О. В. Чуприна // Право та інновації. – 2015. – № 2 (10). – С. 133–139.

164. Осадча Н. В. Система заходів щодо підвищення якості товарів, які імпортуються в Україну / Н. В. Осадча // Актуальні проблеми економічної безпеки України в умовах її інтеграції до світового співтовариства : матеріали наук.-практ. конф. курсантів, студентів та молодих науковців, 31 берез. – 1квіт. 2005 р. – Д. : Акад. митної служби України, 2005. – С. 83–84.
165. Осадча Н. В. Глобалізаційні процеси та їх вплив на митну політику та на тарифне регулювання / Н. В. Осадча, В. І. Ляшенко // Проблемы развития внешнеэкономических связей и привлечения иностранных инвестиций: региональный аспект. – Донецк : ДонНУ, 2010. – С. 21–25.
166. Чуприна О. В. До питання нормативно-правового регулювання митних режимів переробки / Чуприна О. В. // Митна справа. – 2015. – № 2. – С. 54–60.
167. Юридична енциклопедія : в 6 т. –Т. 2 : Д – Й / Нац. акад. наук України, Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького, Укр. енцикл. ім. М. П. Бажана ; редкол. : Ю.С. Шемшученко (голова редкол.) [та ін.]. – К. : Укр. енцикл. ім. М. П. Бажана, 1999. – 744 с.
168. Звіт Чопської митниці Міндоходів за 2014 рік. – Ужгород, 2015. – 71 с.
169. Словник української мови : в 11-ти т. / АН УРСР, Ін-т мовознавства ім. О. О. Потебні ; ред. кол. : І. К. Білодід (голова) та ін. – К. : Наук. думка, 1970–1980. – Т. 2 : Г–Ж / ред. : П. П. Доценко, Л. А. Юрчук. – К. : Наук. думка, 1971. – 550 с.
170. Мельник М. В. Наукове трактування поняття митного режиму та його закріплення в діючому Митному Кодексі України / Мельник М. В. // Матеріали міжнародної науково-практичної конф. [“Тенденції та пріоритети реформування законодавства України”], (м. Запоріжжя,

- 30 червня 2012 р.). – Запоріжжя: Запорізька міська громадська організація “Істина”, 2012 – С. 84–85.
171. Мельник М. В. Особливості митного режиму транзиту /М. В. Мельник //Збірник наук.праць за матер.наук.-практ.конф. “Шляхи удосконалення законодавства щодо обмеження конституційних прав людини і громадянина” (Київ, 2–3 грудня 2015 року). – С.10–13.
172. Таможенный кодекс Российской Федерации от 28.05.2003 № 61-ФЗ [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://tamozhennyi-kodeks-rf.com/statya-155-vidy-tamozhennyx-rezhimov/>.
173. Regulation (EC) No 450/2008 of the European Parliament and of the Council of 23 April 2008 laying down the Community Customs Code (Modernised Customs Code) // Official Journal – № L. – 145. – P. 1 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://eur-lex.europa.eu/legalcontent/EN/TXT/?uri=OJ:L:2008:145:TOC>.
174. Мельник М. В. Транзит як вид митно-правового режиму / М. В. Мельник// Вісник Академії праці соціальних відносин ФПУ. Серія: Право і державне управління: – 2012. – № 1. – С. 113–119.
175. ДФС викрито злочинну схему незаконного ввезення моторних яхт на територію України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://sfs.gov.ua/diyalnist-/borotba-z-ekonomichnoyu-zlochinnistyuta/povidomlennya/print-190680.html>.
176. Мельник М. В. Митний контроль та митне оформлення при застосуванні митних режимів /М. В. Мельник/ Наукові записки Львівського університету бізнесу та права : [зб.наук.пр./гол.ред Л. А. Янковська]. – Львів: ЛУБП, 2011.– С. 269–273.
177. Мельник М. В. Проблеми застосування митного режиму “спеціальна митна зона” / Мельник М. В.// Матеріали міжнародної науково-практичної конф. [„Правова система України: сучасний стан

- та перспективи розвитку ”], (м. Одеса, 10–11 лютого 2012 р.). – Одеса: у 3–х частинах. Одеса: ГО “Причорноморська фундація права”, 2012 – Ч. 3. – С. 42–43.
178. Мельник М. В. Правовое регулирование таможенных режимов: международно-правовые аспекты /М. В. Мельник. // Jurnalul juridic național: teorie și practică – 2016. – №1/2 (17). – С. 47–51.
179. Адміністративне право України. Підруч.: Загальна частина – Т. 1. / Ред. колегія: В.Б. Авер'янов та ін. – К.: ТОВ “Видавництво “Юридична думка”, 2007. – 592 с.
180. Бахрах Д. Н. Административное право России : Учебник / Д. Н. Бахрах. – Москва : НОРМА-ИНФРА М, 2000. – 640 с.
181. Каленський М. М. Митний контроль та митне оформлення : навч. посіб. / за ред. М. М. Каленського, П. В. Пашка. – К. : Т-во “Знання”, КОО, 2002. – 284 с.
182. Константа О. В. Адміністративно-правові заходи боротьби з порушеннями митних правил : дис. канд. юрид. наук : 12.00.07 / О. В. Константа ; Нац. акад. ім. Ярослава Мудрого. – Х., 2008. – 197 с.
183. Кравець Є. Я. Державне управління в Україні : навч. посіб. / за заг. ред. доктора юрид. наук, проф. В. Б. Авер'янова. – К., 1998. – 432 с.
184. Кравчук С. Й. Економічна злочинність в Україні : курс лекцій : навч. посіб.– К. : Кондор, 2009. – 282 с.
185. Продайко С. В. Адміністративні правопорушення у митній сфері : дис. канд. юрид. наук : 12.00.07 / С. В. Продайко ; Акад. держ. податков. служби України. – Ірпінь , 2003. – 173 с.
186. Прядко О. В. Митні пільги і тарифні преференції : автореферат дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07 Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право / О. В. Прядко. – Х. : Б. в., 2008. – 19 с.

187. Податковий кодекс України // Офіційний вісник України. – 2010. – № 92. – Ст. 3248.
188. Угода між Україною та Федеративною Республікою Німеччина про співпрацю у справах осіб німецького походження, які проживають в Україні від 03.09.1996 р. : ратифіковано Законом № 493/97-ВР від 18.07.97 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/276_002.
189. Угода між Кабінетом Міністрів України та Підготовчою комісією Організації Договору про всеосяжну заборону ядерних випробувань про проведення заходів, у тому числі після сертифікаційної діяльності, стосовно об'єктів з міжнародного моніторингу за Договором про всеосяжну заборону ядерних випробувань від 17.09.1999 р. : ратифіковано 16.11.2000 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_412.
190. Про угоди про розподіл продукції : Закон України від 14.09.1999 р. № 1039-XIV // Відомості Верховної Ради України. – 1999. – № 44. – Ст. 391.
191. Питання ввезення на митну територію України товарів у межах ратифікованих Верховною Радою України міжнародних договорів (угод) України з питань космічної діяльності щодо створення космічної техніки без сплати ввізного мита та податку на додану вартість : постанова Кабінету Міністрів України від 03.02.2010 р. № 102// Офіційний вісник України. – 2010. – № 9. – Ст. 444.
192. Про затвердження Порядку ввезення на митну територію України техніки, обладнання, устаткування, технічних та транспортних засобів, що використовуються для розвитку виробництва і забезпечення споживання біологічних видів палива : постанова Кабінету Міністрів України від 18.05.2011 р. № 581 // Офіційний вісник України. – 2011.– № 42. – Ст. 1715.

193. Автономні торговельні преференції: законодавчі аспекти / Представництво України при Європейському Союзі та Європейському Співтоваристві з атомної енергії [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ukraine-eu.mfa.gov.ua/ua/ukraine-eu/trade-and-economic/atm>.
194. Каленський М. М. Модернізація української митної системи / М. М. Каленський // Митна справа. – 2003. – №5. – С. 3–6.
195. Про зовнішньоекономічну діяльність : Закон України від 16.04.1991 р. № 959-ХІІ // Відомості Верховної Ради УРСР. – 1991. – № 29. – Ст. 377.
196. Про заборону ввезення на митну територію України товарів, що походять з Російської Федерації : постанова Кабінету Міністрів України від 30.12.2015 р. № 1147 // Офіційний вісник України. – 2016. – № 3. – Ст. 180.
197. Про внесення змін до переліку товарів, заборонених до ввезення на митну територію України, що походять з Російської Федерації : постанова Кабінету Міністрів України від 20.01.2016 р. № 28 // Офіційний вісник України. – 2016. – № 7. – Ст. 357.
198. Про затвердження Порядку заповнення та видачі митницею сертифіката з перевезення товару EUR.1 відповідно до Угоди про вільну торгівлю між Україною та державами ЄАВТ : наказ Міністерства фінансів України від 29.05.2014 № 652 // Офіційний вісник України. – 2014. – № 51. – Ст. 1369.
199. Про затвердження Порядку надання та анулювання митницею статусу уповноваженого (схваленого) експортера : наказ Міністерства фінансів України від 07.10.2014 № 1013 // Офіційний вісник України. – 2014. – № 100. – Ст. 2965.
200. Про ратифікацію Угоди про вільну торгівлю між Україною та державами ЄАВТ, Угоди про сільське господарство між Україною та

- Королівством Норвегія, Угоди про сільське господарство між Україною та Ісландією та Угоди про сільське господарство між Україною та Швейцарською Конфедерацією : Закон України від 07.12.2011 р. № 4091-VI // Офіційний вісник України. – 2012. – № 1. – Ст. 1.
201. Про ратифікацію Угоди про вільну торгівлю між Урядом України та Урядом Чорногорії : Закон України від 16.10.2012 р. № 5445-VI // Офіційний вісник України. – 2012. – № 86. – Ст. 3504.
202. Каленський М. М. Роль митного оподаткування в регулюванні економічних і соціальних процесів у державі / М. М. Каленський // Фінанси України. – 2004. – №3. – С. 3–12.
203. Про затвердження Положення про контроль за транскордонними перевезеннями небезпечних відходів та їх утилізацією/видаленням і Жовтого та Зеленого переліків відходів : постанова Кабінету Міністрів України від 13.07.2000 р. № 1120 // Офіційний вісник України. – 2000. – № 29. – Ст. 1217.
204. Про Порядок оформлення та видачі ліцензій на право імпорту, експорту спирту етилового, коньячного і плодового, спирту етилового ректифікованого виноградного, спирту етилового ректифікованого плодового, алкогольних напоїв та тютюнових виробів : наказ Міністерства економіки та європейської інтеграції України від 14.02.2002 р. № 42 // Офіційний вісник України. – 2002. – № 9. – Ст. 431.
205. Про затвердження переліків товарів, експорт та імпорт яких підлягає ліцензуванню, та квот на 2016 рік : постанова Кабінету Міністрів України від 30.12.2015 р. № 1176 // Офіційний вісник України. – 2016. – № 4. – Ст. 243.
206. Про затвердження нормативно-правових актів щодо ліцензування імпорту товарів та внесення змін до Порядку розгляду заявок на

- видачу ліцензій у сфері нетарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності в Міністерстві економічного розвитку і торгівлі України : наказ Мінекономіки від 14.09.2007 № 302 // Офіційний вісник України. – 2007. – № 73. – Ст. 2750.
207. Про затвердження Порядку видачі дозволів на право ввезення на територію України, вивезення з території України або транзиту через територію України наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів : постанова Кабінету Міністрів України від 03.02.1997 р. № 146 // Офіційний вісник України. – 1997. – № 6. – Ст. 78.
208. Про затвердження переліку пунктів пропуску через митний кордон України, через які дозволяється переміщення наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів : постанова Кабінету Міністрів України від 25.12.2002 № 1950 // Офіційний вісник України. – 2002. – № 52. – Ст. 2371.
209. Про затвердження Порядку провадження діяльності, пов'язаної з обігом наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, та контролю за їх обігом : постанова Кабінету Міністрів України від 03.06.2009 р. № 589 // Офіційний вісник України. – 2009. – № 44. – Ст. 1477.
210. Деякі питання ліцензування господарської діяльності з культивування рослин, включених до таблиці I переліку наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, затвердженого Кабінетом Міністрів України, розроблення, виробництва, виготовлення, зберігання, перевезення, придбання, реалізації (відпуску), ввезення на територію України, вивезення з території України, використання, знищення наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, включених до зазначеного переліку : постанова Кабінету Міністрів України від 06.04.2016 р. № 282 // Офіційний вісник України. – 2016. – № 30. – Ст. 1209.

211. Про особливості державного регулювання діяльності суб'єктів підприємницької діяльності, пов'язаної з реалізацією та експортом лісоматеріалів : Закон України від 08.09.2005 № 2860-IV // Офіційний вісник України. – 2005. – № 50. – Ст. 3106.
212. Інформаційне повідомлення щодо митного оформлення лісо- та пиломатеріалів у режимі експорту [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://sfs.gov.ua/media-tsentr/novini/219456.html>.
213. Про внесення змін до Закону України “Про особливості державного регулювання діяльності суб'єктів підприємницької діяльності, пов'язаної з реалізацією та експортом лісоматеріалів” щодо встановлення правових засад обліку та реалізації лісоматеріалів з метою дотримання вимог Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом : проект Закону України від 22.03.2016 № 4286 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=58485.
214. Висновок на проект Закону України “Про внесення змін до Закону України ”Про особливості державного регулювання діяльності суб'єктів підприємницької діяльності, пов'язаної з реалізацією та експортом лісоматеріалів“ щодо встановлення правових засад обліку та реалізації лісоматеріалів з метою дотримання вимог Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом” [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=58485.
215. Збитки від незаконної вирубки лісів в Україні за 2015 зріс у 2,4 раза [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://ipress.ua/news/zbytok_vid_nezakonnoi_vyrubky_lisiv_v_ukraini_za_2015_vyris_v_24_razy_161893.html.

216. СБУ накрила незаконну “схему” експорту деревини // Економічна правда [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.epravda.com.ua/news/2016/04/30/591357/view_print/.
217. Про затвердження Порядку здійснення державного контролю за міжнародними передачами товарів подвійного використання : постанова Кабінету Міністрів України від 28.01.2004 р. № 86 // Офіційний вісник України. – 2004. – № 4. – Ст. 167.
218. Про затвердження Положення про Державну службу експортного контролю України : постанова Кабінету Міністрів України від 31.03.2015 р. № 159 // Офіційний вісник України. – 2015. – № 28. – Ст. 801.
219. Економічна статистика. Зовнішньоекономічна діяльність. Обсяги експорту-імпорту товарів за регіонами України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>.
220. Економічна статистика. Зовнішньоекономічна діяльність. Географічна структура зовнішньої торгівлі України товарами [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>.
221. Звіт Чопської митниці Міндоходів за 2015 рік. – Ужгород, 2016. – 50 с.
222. Розкриття транзитних та митних “схем Курченка” / i.Press.ua 28.02.2014 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://ipress.ua/news/rozkryttya_tranzytnyh_ta_mytnyh_shem_kurchenka_dozvolyt_uryadu_napovnyty_byudzheth_blyzko_2_mlrd_grn_51113.html.
223. Аксанюк М. Інтерв’ю з Ю. Марушевською 19.11.2015 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrinform.ua/rubric-economics/1916223-yuliya-marushevska-kerivnik-odeskoji-mitnitsi.html>.
224. Особливості транскордонної організованої злочинності в сфері економіки [Електронний ресурс]. – Режим доступу :

- <http://ukrbukva.net/print:page,1,47598-Osobennosti-transgranichnoiy-organizovannoiy-prestupnosti-v-sfere-ekonomiki.html>.
225. Звіт Чопської митниці Міндоходів за 2011 рік. – Ужгород, 2012. – 116 с.
226. Ясинський С. Адвокат розкрила грандіозну злочинну схему контрабанди, в якій фігурують митники та податківці [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://tsn.ua/groshi/advokat-rozkrila-grandioznu-zlochinnu-shemu-kontrabandi-v-yakiy-figuruyut-mitniki-ta-podatkivci-374673.html>.
227. Особливості роботи на Львівській митниці [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://kpl.org.ua/news/2005/05/12/49>.
228. Ганкевич Р. МВС запідозрило мережу магазинів “Антошка” в ухиленні від сплати податків. Новини 31.07.2015 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zaxid.net/news/showNews.do?mvs_zapidozrilo_merezhu_magazinin_antoshka_v_uhilenni_vid_splati_podatkiv&objectId=1360417.
229. Таранов В. Элита страны [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://antikor.com.ua/articles/5459-koruptsijni_shemi_rodini_v_podatkovij_ta_mitnitsi_prodozhujutj_pratsjuvati_na_jatsenjuk_i_kompanija.
230. Єдиний державний реєстр судових рішень [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.reyestr.court.gov.ua/Page/6>.
231. Постанова Центрального районного суду м. Миколаєва від 07.10.2015 р. у справі № 490/8327/15-п [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/53390463>.
232. Постанова Галицького районного суду м. Львова від 03.02.2015 р. №461/734/15-п [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/42552430>.

233. Про благодійну діяльність та благодійні організації : Закон України від 05.07.2012 р. № 5073-VI // Офіційний вісник України. – 2013. – № 9. – Ст. 325.
234. Про свободу совісті та релігійні організації : Закон України від 23.04.1991 р. № 987-XII // Відомості Верховної Ради УРСР. – 1991. – № 25. – Ст. 283.
235. Про гуманітарну допомогу : Закон України від 22.10.1999 р. № 1192-XIV // Відомості Верховної Ради України. – 1999. – № 51. – Ст. 451.
236. Кравчук С. Й. Організована злочинність у сфері економіки України: проблеми припинення та шляхи їх вирішення / С. Й. Кравчук // Право України. – 2011. – № 8. – С. 301–308.
237. Regulation (EU) No 952/2013 of the European Parliament and of the Council of 9 October 2013 laying down the Union Customs Code // Official Journal № L 269. P. 1 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://eurlex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=OJ:L:2013:269:TOC>.
238. Ухвала колегії суддів Вищого адміністративного суду України від 16.04.2015 р. у справі № К/800/51213/14 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/43720637>.
239. Бельтюкова А. А. Таможенная процедура переработки для внутреннего потребления : Научно-практический комментарий к Таможенному кодексу Таможенного союза ЕВРАЗЭС / А. А. Бельтюкова ; под ред. А. Н. Козырина // КонсультантПлюс, 2013 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://tktsrf.ru/razdel-6/glava-36/st-264-tk-ts/kommentarii>.
240. Касимбеков Р. К. Совершенствование правового регулирования таможенных процедур переработки в Таможенном союзе республики Беларусь, Республики Казахстан и Российской Федерации : автореф. дисс. канд юрид. наук : 12.0014 : административное право;

- финансовое право; информационное право / Р. К. Касимбеков. – Люберцы, 2012. – 23 с.
241. Боринець С. Я. Міжнародні валютно-фінансові відносини : підручник / С. Я. Боринець. – 3-є вид., стер. – К. : Т-во “Знання” КОО, 2001. – 305 с.
242. Ківалов С. В. Митна політика як важлива складова державної політики / С. В. Ківалов // Актуальні проблеми політики. – 2001. – Вип. 10–11. – С. 742–744.
243. Словник української мови : в 11-ти т. / АН УРСР, Ін-т мовознавства ім. О. О. Потебні ; ред.кол. : І. К. Білодід (голова) та ін. – К. : Наук. думка, 1970– 1980. – Т. 7 : Поїхати–Приробляти / ред. : О. П. Петровська, М. М. Пилинський, Л. О. Родніна, Н. І. Швидка. – К. : Наук. думка, 1976. – 723 с.
244. Про внесення змін до Закону України “Про запровадження єдиного збору, який справляється у пунктах пропуску через державний кордон України” : Закон України від 12.07.2001 № 2659-III // Офіційний вісник України. – 2001. – № 32. – Ст. 1455.
245. Про затвердження Порядку справляння єдиного збору в пунктах пропуску через державний кордон : постанова Кабінету Міністрів України від 24.10.2002 № 1569 // Офіційний вісник України. – 2002. – № 44. – Ст. 2004.
246. Про митну справу в Україні : Закон України від 25.06.1991 № 1262-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1991. – № 44. – Ст. 575.
247. Митний кодекс України від 11.07.2002 // Офіційний вісник України. – 2002. – № 31. – Ст. 1444.
248. Протокол про внесення змін до Марракеської угоди про заснування Світової організації торгівлі від 27.11.2014 : ратифікація

- від 04.11.2015 № 745-19 // Офіційний вісник України. – 2015. – № 94. – Ст. 3197.
249. Конвенція про договір міжнародного автомобільного перевезення вантажів (КДПВ) : Женева, 19 травня 1956 р. Приєднання від 01.08.2006 р., підстава № 57-16 // Офіційний вісник України. – 2006. – № 34. – Ст. 2415.
250. Митна Конвенція про міжнародне перевезення вантажів із застосуванням книжки МДП (Конвенція МДП) 1975 року від 14.11.75 р. – ратифіковано 11.10.94 р. // Офіційний вісник України. – 2007. – № 3. – Ст. 138.
251. Про транзит вантажів : Закон України від 20.10.1999 № 1172-XIV // Відомості Верховної Ради України. – 1999. – № 51. – Ст. 446.
252. Порядок митного оформлення товарів, що переміщуються через митний кордон України з використанням книжок (карнетів) А.Т.А. : наказ Міністерства фінансів України від 31.05.2012 № 657 // Офіційний вісник України. – 2012. – № 80. – Ст. 3233.
253. Про затвердження Порядку виконання митних формальностей при здійсненні транзитних переміщень : наказ Міністерства фінансів України від 09.10.2012 № 1066 // Офіційний вісник України. – 2012. – № 99. – Ст. 4027.
254. Мельник М. В. Правове регулювання режиму транзиту в Україні/ М. В. Мельник //Наука і правоохорона. – 2015. – № 4 (30). – С. 240–246.
255. Про виконання митних формальностей відповідно до заявленого митного режиму : наказ 31.05.2012 № 657 Міністерство фінансів України // Офіційний вісник України. – 2012. – № 80. – Ст. 3233.
256. Про затвердження Порядку надання складським об'єктам статусу “митний склад” та позбавлення такого статусу : наказ Міністерства

- фінансів України від 16.07.2012 № 835 // Офіційний вісник України. – 2012. – № 61. – Ст. 2491.
257. Мельник М. В. Проблема застосування режиму митного складу /М. В. Мельник // Право та державне управління : збірник наукових праць. – Запоріжжя : КПУ, 2012 – № 2(7). – С. 67–71.
258. Про деякі питання відкриття та експлуатації вільної митної зони комерційного або сервісного типу : наказ Міністерства фінансів України від 30.05.2012 № 633 // Офіційний вісник України. – 2012. – № 59. – Ст. 2382.
259. Про спеціальну економічну зону “Закарпаття” : Указ Президента України від 09.12.1998 р. № 1339/98 // Офіційний вісник України. – 1998. – № 49. – Ст. 9.
260. Про спеціальні економічні зони та спеціальний режим інвестиційної діяльності в Донецькій області : Закон України від 24.12.1998 р. № 356-XIV // Відомості Верховної Ради України. – 1999. – № 7. – Ст. 50.
261. Про спеціальну економічну зону “Яворів” : Закон України від 15.01.1999 р. № 402-XIV // Відомості Верховної Ради України. – 1999. – № 15. – Ст. 82.
262. Про спеціальну економічну зону туристсько-рекреаційного типу “Курортополіс Трускавець” : Закон України від 18.03.1999 р. № 514-XIV // Відомості Верховної Ради України. – 1999. – № 18. – Ст. 139.
263. Про спеціальну економічну зону “Славутич” : Закон України від 03.06.1999 р. № 721-XIV // Відомості Верховної Ради України. – 1999. – № 32. – Ст. 263.
264. Про спеціальну економічну зону “Миколаїв” : Закон України від 13.07.2000 р. № 1909-III // Відомості Верховної Ради України. – 2000. – № 42. – Ст. 349.

265. Про спеціальну економічну зону “Рені” : Закон України від 23.03.2000 р. № 1605-III // Відомості Верховної Ради України. – 2000. – № 25. – Ст. 196.
266. Про спеціальну економічну зону “Інтерпорт Ковель” : Закон України від 22.06.1999 р. № 702/99 // Офіційний вісник України. – 1999. – № 25. – Ст. 38.
267. Про спеціальну (вільну) економічну зону “Порто-франко” на території Одеського морського торговельного порту : Закон України від 23.03.2000 р. № 1607-III // Відомості Верховної Ради України. – 2000. – № 26. – Ст. 208.
268. Про створення вільної економічної зони “Крим” та про особливості здійснення економічної діяльності на тимчасово окупованій території України : Закон України від 12.08.2014 р. № 1636-VII // Відомості Верховної Ради України. – 2014. – № 43. – Ст. 2030.
269. Ткаченко В. Спеціальні (вільні) економічні зони: чи ефективний такий інструмент регіонального розвитку (на прикладі Одеської області) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://soskin.info/ea.php?pokazold=20050510&n=5-6&y=2005>.
270. Гриневецький С. Страсті за “Порто-франко” [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://gazeta.dt.ua/internal/strasti-za-porto-franko-.html>.
271. Гладкова О. Яке майбутнє готує Одесі статус ”Порто-франко“ / О. Гладкова, О. Васіна [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://hromadske.od.ua/yake-majbutnye-gotuye-odesi-status-porto-franko>.
272. Боринець С. Я. Міжнародні фінанси : учебник / С. Я. Боринець. – Київ : Знання-Прес, 2002. – 311 с.

273. Конвенція про тимчасове ввезення : Рада митного співробітництва. м. Стамбул, 26.06.1990 р. // Офіційний вісник України. – 2004. – № 36. – Ст. 2445.
274. Про деякі питання перебування товарів у митному режимі переробки на митній території України, обмеження і заборони щодо поміщення окремих товарів у зазначений митний режим та визнання такими, що втратили чинність, деяких актів Кабінету Міністрів України : постанова Кабінету Міністрів України від 27.03.2013 р. № 295 // Офіційний вісник України. – 2013. – № 32. – Ст. 1131.
275. Деякі питання переробки товарів за межами митної території України та внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України від 21 травня 2012 р. № 461 : постанова Кабінету Міністрів України від 4 грудня 2013 р. № 879 // Офіційний вісник України. – 2013. – № 97. – Ст. 3578.
276. Дубініна А. А., Сорокіна С. В., Зельніченко О. І. Митна справа: Підручник. – К.: Центр учбової літератури, 2010. – 320 с.
277. Приймаченко Д. В. Місце митної політики в системі державної політики / Д. В. Приймаченко // Митна справа. – 2005. – №2. – С. 11–15.
278. Про затвердження Правил продажу товарів магазинами безмитної торгівлі: постанова Кабінету Міністрів України від 17.07.2003 р. № 1089 // Офіційний вісник України. – 2003. – № 30. – Ст. 1533.
279. Про затвердження Порядку подання та розгляду заяв, надання, зупинення дії, анулювання дозволів на відкриття та експлуатацію магазину безмитної торгівлі та форми Заяви на відкриття та експлуатацію магазину безмитної торгівлі: наказ Міністерства Фінансів України від 08.06.2012 № 692 // Офіційний вісник України. – 2012. – № 54. – Ст. 2184.

280. Т. Туманова. Україну виключили з “чорного списку” Паризького меморандуму [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.unn.com.ua/uk/news/1223610-ukrayina-viklyuchili-z-chornogo-spisku-parizkogo-memorandumu>.
281. Про внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України: постанова Кабінету Міністрів України від 07.07.2015 р. № 491 // Офіційний вісник України. – 2015. – № 59. – Ст. 1936.
282. Про внесення зміни до Правил охорони внутрішніх морських вод і територіального моря України від забруднення та засмічення: постанова Кабінету Міністрів України від 07.07.2015 р. № 492 // Офіційний вісник України. – 2015. – № 59. – Ст. 1937.
283. Про внесення зміни до Порядку видачі дозволів на проведення робіт на землях водного фонду: постанова Кабінету Міністрів України від 30.07.2015 р. № 574 // Офіційний вісник України. – 2015. – № 65. – Ст. 2154.
284. Звіт про хід і результати виконання програми діяльності Кабінету Міністрів України у 2015 році. // Кабінет Міністрів України. – К., 2016. – 161 с.
285. Дубініна А. А. Основи митної справи в Україні : навч. посіб. / А. А. Дубініна, С. В. Сорокіна. – Київ : ВД “Професіонал”, 2004. – 360 с.
286. Приймаченко Д. В. Принципи адміністративної діяльності митних органів України / Д. В. Приймаченко // Митна справа. – 2005. – №5. – С. 3-10.
287. Про затвердження Переліку випадків, коли дозвіл на розміщення товарів у митний режим знищення або руйнування не видається: наказ Державної митної служби України, Міністерства охорони здоров'я України, Міністерства охорони навколишнього природного середовища України, Міністерства культури і мистецтв України,

- Міністерства аграрної політики України від 26.10.2004 р. № 763/516/413/735/378 // Офіційний вісник України. – 2004. – № 45. – Ст. 2994.
288. Про вилучення з обігу, переробку, утилізацію, знищення або подальше використання неякісної та небезпечної продукції: Закон України від 14.01.2000 № 1393-XIV // Офіційний вісник України. – 2000. – № 7. – Ст. 245.
289. Про затвердження переліку товарів, які не можуть бути поміщені у митний режим відмови на користь держави: постанова Кабінету Міністрів України від 21.05.2012 р. № 427 // Офіційний вісник України. – 2012. – № 40. – Ст. 1522.
290. Про затвердження Порядку роботи складу митниці ДФС: наказ Міністерства Фінансів України від 30.05.2012 № 627 // Офіційний вісник України. – 2012. – № 59. – Ст. 2380.
291. Приймаченко Д. В. Адміністративні послуги, що надають митні органи: стан і перспективи / Д. В. Приймаченко // Вісник Академії митної служби України. Серія “Право”. – 2010. – № 2 (5) – С. 7–12.
292. Калініченко А. І. Систематизація митного законодавства: сутність та форми : автореф. дис. канд.юрид. наук : 12.00.07 / А. І. Калініченко ; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. – Х., 2015. – 24 с.
293. Чуприна О. В. Переробка товарів на митній території України: динаміка законодавчих змін / О. В. Чуприна // Вісник Академії митної служби України. Серія “Право”. – 2014. – № 1 (12). – С. 190–195.
294. Калініченко А. І. Щодо розвитку митного законодавства України / А. І. Калініченко // Конституція України – основа побудови правової держави і громадянського суспільства: Тези доп. та наук. повідомл. учасників всеукр. наук.-практ. конф. молодих учених та здобувачів

- (26-27 червня 2006 р.). – Х. : Нац. юрид. акад. України ім. Я. Мудрого / за заг. ред. М. І. Панов, 2006. – С. 86–88.
295. Приймаченко Д. В. Адміністративно-юрисдикційна діяльність митних органів України / Д. В. Приймаченко // Митна справа. – 2003. – № 6. – С. 7–11.
296. Чуприна О. В. Теоретичний рівень наукового дослідження митних режимів переробки / О. В. Чуприна // Вісник Академії митної служби України. Серія “Право”. – 2013. – № 2 (11). – С. 175–179.
297. Мельник М. В. Особливості митних режимів за законодавством Європейського Союзу / М. В. Мельник // Науковий вісник Херсонського державного університету. – 2016. – Вип.1/2016. – С. 41–44.
298. Про схвалення розроблених Міністерством фінансів планів імплементації деяких актів законодавства ЄС у сфері оподаткування, митних питань та сприяння торгівлі: розпорядження Кабінету Міністрів України від 22.04.2015 № 391-р // Офіційний вісник України. – 2015. – № 34. – Ст. 1018.
299. Мельник М. В. Проблеми застосування митного режиму переробки для внутрішнього споживання за митним кодексом митного союзу / М.В. Мельник // Міжнародна науково-практична конференція “Пріоритетні проблеми юридичної науки: сучасний стан та перспективи вдосконалення” (м. Київ, 18-19 червня 2015 р.). – К. : “Науково-дослідний інститут публічного права”, 2015. – С. 44–48.
300. Договір про заснування Європейської Спільноти (консолідована версія станом на 1 січня 2005 року) // Конституційні акти Європейського Союзу. Частина I/ Упорядник Г. Друзенко, за загальною редакцією Т. Качки. – К.: Видавництво “Юстініан”, 2005. – 512 с.

301. Митна конвенція про карнет А.Т.А. для тимчасового ввезення товарів (Конвенція А.Т.А.) від 06.12.1961 // Таможенные ведомости. 1996. – N 1. С. 124 – 146.
302. Регламент Ради (ЄС) № 2913/92 від 12 жовтня 1992 про створення Митного кодексу Співтовариства [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/994_742/conv/print1453565435189907.
303. Мельник М. В. Окремі види митних режимів за законодавством ЄВРАЗЕС та Російської Федерації / М. В. Мельник // Науковий вісник Ужгородського державного університету. – Серія “Право”. – 2014. – Випуск 29. – Частина 2. – Том 3. – С. 152–155.
304. Малиновская В. М. Таможенное право России / В. М. Малиновская // Учебник по публичному и частному праву в 2-х томах. Т. 1: Публичное право. – М.: Статут, 2008. – С. 371–487.
305. Калініченко А. І. Щодо гармонізації митного законодавства України з європейськими нормами / А. І. Калініченко // Матеріали наукових семінарів та “круглих столів”, проведених Національною юридичною академією України імені Ярослава Мудрого спільно з Академією правових наук України в рамках Фестивалю науки 15-16 травня 2007 року. – Х. : Право / упоряд.: А. П. Гетьман, О. В. Петришин, 2007. – С. 159–160.
306. Письмо ФТС РФ от 29.06.2010 № 01-11/31847 “О неприменении отдельных норм Таможенного кодекса Российской Федерации от 28 мая 2003 г. № 61-ФЗ” [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_101969.
307. Митний Кодекс Митного союзу [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://base.garant.ru/12171455/50/#ixzz42aiQy8Nc>.

308. Комментарий к Таможенному кодексу РФ 1993 года / Под ред. А. Н. Козырина. М., 1996., 624 с.
309. Соглашение по вопросам свободных (специальных, особых) экономических зон на таможенной территории Таможенного союза и таможенной процедуры свободной таможенной зоны (Заключено в г. Санкт-Петербурге 18.06.2010) [Электронный ресурс] – Режим доступа: http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_102087.
310. Соглашение о свободных складах и таможенной процедуре свободного склада (Заключено в г. Санкт-Петербурге 18.06.2010) [Электронный ресурс] – Режим доступа: http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_102017.
311. Федеральный закон от 10.01.2006 № 16-ФЗ “Об Особой экономической зоне в Калининградской области и о внесении изменений в некоторые законодательные акты Российской Федерации” [Электронный ресурс] – Режим доступа: http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_57687.
312. О таможенном регулировании в Российской Федерации: Федеральный закон от 27.11.2010 № 311-ФЗ [Электронный ресурс] – Режим доступа: <http://base.garant.ru/12180625>.
313. Приказ Федеральной таможенной службы от 15 июня 2011 г. №1243 Об утверждении Порядка осуществления таможенными органами действий, связанных с выдачей разрешения на переработку товаров для внутреннего потребления, а также порядка отзыва и аннулирования разрешения на переработку товаров для внутреннего потребления [Электронный ресурс] – Режим доступа: <http://rg.ru/2011/08/12/fts-dok.html>.
314. Постановление Правительства Российской Федерации от 12 июля 2011 г. № 565 г. Москва “Об утверждении перечня товаров, в отношении которых допускается переработка для внутреннего

- потребления” [Электронный ресурс] – Режим доступа: <http://rg.ru/2011/07/20/tovari-pererabotka-dok.html>.
315. Материалы заседания круглого стола 12 декабря 2013 года “Проблемы таможенного регулирования импорта зарубежных обрабатывающих центров и комплектующих для станкостроения в условиях членства России в Таможенном союзе и ВТО” // Умное производство. [Электронный ресурс] – Режим доступа: http://www.umpro.ru/templates/art_print.php?art_id_1=493.
316. Косов А., Новокшенов И. Экономическая сущность таможенной процедуры переработки для внутреннего потребления [Электронный ресурс] – Режим доступа: <http://www.pgplaw.ru/news/article/tamozhennaya-protsedura-pererabotki-dlya-vnutrennego-potrebleniya-stala-ekonomicheski-vygodnoy>.
317. Міжнародна економіка [текст] : навч. посіб. / За ред. Г. Е. Гронтковської / Г. Е. Гронтковська, О. І. Ряба, А. М. Венцурик, О. І. Красновська. – К. : “Центр учбової літератури”, 2014. – 384 с.
318. Передрій О. С. Міжнародні економічні відносини: навч. посіб. / О.С. Передрій.– 4-те вид.– К.: Знання, 2008.– 264 с.
319. Войтов С. Г. Глобалізація: економічна безпека та українські реалії / С. Г. Войтов, Ю. О. Кахович // Митна політика України в умовах інтеграції до світової спільноти: Матеріали міжнар. наук.-практ. конф. курсантів, студ. та молодих науковців, 14 квіт. 2006 р. – Д. : Акад. митної служби України, 2006. – С. 19–20.
320. Гребельник О. П. Митно-тарифна політика за умов трансформації економічної системи. – К., 2001. – 488 с.
321. Дзюбик С.Д. Основи економічної теорії: Навч. посіб. / С. Д. Дзюбик, О.С. Ривак. – 3-тє вид., переробл. і доповн. – К. : Знання, 2014. – 423 с.

322. Дроздова Г. М. Менеджмент зовнішньоекономічної діяльності підприємства. Навчальний посібник. – К.: ЦНЛ, 2004. – 171 с.
323. Кивалов С. В. Джерела митного права / С. В. Кивалов, Б. А. Кормич // Митна справа. – 2002. – №4. – С. 3–10.
324. Кормич Б. А. Роль митної політики у функціонуванні сучасної держави / Б. А. Кормич // Вісник Одеського інституту внутрішніх справ. – 2001. – №1. – С. 115–119.
325. Управління зовнішньоекономічною діяльністю: Навч. посібник / Під ред. А.І. Кредісова: Пер. з рос. – К., 1997. – 448 с.
326. Сірко А. В. Економічна теорія. Політекономія / Навч. посібник. – К.: Центр учбової літератури, 2014. – 416 с.
327. Кивалов С.В., Кормич Б.А. Митна політика України: Підручник. – Одеса: Юридична література, 2001. – 254 с.
328. Бычков А.Т. О влиянии таможенно-тарифной политики на развитие экономики и состояние внутреннего рынка России // Внешнеэкономический бюллетень. – 2001. – № 6. – С. 74–84.
329. Кормич Б. А. Митне право ЄС як основа європейської інтеграції / Б. А. Кормич // Митна справа. – 2006. – №5. – С. 11–17.
330. Сірко А. В. Стан і механізми залучення інвестицій у корпоративний сектор вітчизняної економіки / А. Сірко // Вісник Тернопільської академії народного господарства. –Тернопіль, 2005. – Вип. 2. – С. 72–85.
331. Сірко А. В. Врегулювання відносин та прав власності у корпоративному секторі економіки / А. Сірко, Н. Найдич // Вісник Тернопільського національного економічного університету. – Тернопіль, 2006. – Вип. 4. – С. 9–19.
332. Бабин Э.П. Основы внешнеэкономической политики. – М.: Экономика, 1997. – 126 с.

333. Кормич Б. А. Митні режими в системі права / Кормич Б. А. // Митна справа. – 2012. – №2. – С. 82–91.
334. Про Митний тариф України: Закон України від 19.09.2013 № 584-VII // Офіційний вісник України. – 2013. – № 84. – Ст. 3107.
335. Про застосування спеціальних заходів щодо імпорту в Україну Закон від 22.12.1998 № 332-XIV // Відомості Верховної Ради України. – 1999. – № 11. – Ст. 78.
336. Про захист національного товаровиробника від демпінгового імпорту: Закон України від 22.12.1998 р. № 330-XIV // Відомості Верховної Ради України. – 1999. – № 9. – Ст. 65.
337. Про захист національного товаровиробника від субсидованого імпорту: Закон України від 22.12.1998 № 331-XIV // Відомості Верховної Ради України. – 1999. – № 12. – Ст. 80.
338. Про заходи щодо стимулювання зовнішньоекономічної діяльності: Закон України від 24.12.2015 р. № 912-VIII // Офіційний вісник України. – 2016. – № 2. – Ст. 53.
339. Про заходи щодо стабілізації платіжного балансу України відповідно до статті XII Генеральної угоди з тарифів і торгівлі 1994 року: Закон України від 28.12.2014 р. № 73-VIII // Відомості Верховної Ради України. – 2015. – № 4. – Ст. 20.
340. Рада скасувала додатковий імпорتنний збір з 1 січня 2016 року. [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://zik.ua/news/2015/12/24/rada_skasovala_dodatkovyyu_importnyu_zbir_z_1_sichnya_2016_roku_657451.
341. Додатковий імпорتنний збір в Україні скасують з 1 січня 2016 року. [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://zaxid.net/news/showNews.do?dodatkoviy_importniy_zbir_v_ukrayin_i_skasuyut_z_1_sichnya_2016_roku&objectId=1359868.

342. Про державне регулювання імпорту сільськогосподарської продукції: Закон України від 17.07.1997 № 468/97-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1997. – № 44. – Ст. 281.
343. Рут Френклін Р., Філіпенко А. Міжнародна торгівля та інвестиції: Пер. з англ. – К.: Основи, 1998. –743 с.
344. Войтов С. Російський торговельний шантаж: погрози та реальність. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.eurointegration.com.ua/experts/2015/11/20/7040898>.

ДОДАТКИ

Додаток А

Вибіркові дані географічної структури зовнішньої торгівлі України товарами за 2010 рік за даними Державної служби статистики України (млн.дол.США)

Країна	Експорт		Імпорт	
	млн.дол.США	у % до 2009 р.	млн.дол.США	у % до 2009 р.
Всього	51430,5	129,6	60739,9	133,7
Білорусь	1899,1	150,9	2567,5	151,7
Данія	124,5	101,7	240,5	109,6
Єгипет	1327,9	131,2	84,1	136,4
Індія	1426,1	123,7	680,7	142,8
Іспанія	411,7	72,2	468,5	125,9
Італія	2412,3	196,5	1390,2	122,0
Канада	73,2	118,9	160,2	117,6
Китай	1316,5	91,8	4700,3	171,9
КНДР	2,7	74,2	2,4	331,9
Литва	264,4	136,6	637,5	155,4
Ліван	1033,2	148,9	4,1	117,7
Люксембург	4,4	184,1	29,1	156,7
Македонія	95,9	227,0	26,2	83,9
Малайзія	96,8	205,5	171,0	94,2
Німеччина	1499,4	120,1	4603,0	119,5
Польща	1787,2	147,9	2788,8	128,5
Рос. Федерація	1343,8	158,1	22198,0	167,7
Словаччина	568,2	131,0	442,5	144,6
США	812,2	324,3	1766,7	137,4
Туреччина	3026,6	142,3	1298,2	136,3
Угорщина	860,0	117,8	1214,6	179,1
Чорногорія	3,8	805,0	2,3	249,2

Вибіркові дані географічної структури зовнішньої торгівлі України товарами за 2011 рік за даними Державної служби статистики України (млн.дол.США)

Країна	Експорт		Імпорт	
	млн.дол.США	у % до 2010 р.	млн.дол.США	у % до 2010 р.
Всього	68394,1	133,0	82608,2	136,0
Білорусь	1922,3	101,2	4211,7	164,0
Данія	163,7	131,5	297,3	123,6
Єгипет	1335,6	100,6	104,6	124,3
Індія	2265,3	158,9	812,3	119,3
Іспанія	970,6	235,7	685,3	146,2
Італія	3039,5	126,0	2005,7	144,3
Канада	122,5	167,3	207,8	129,7
Китай	2180,0	165,6	6268,3	133,4
КНДР	3,3	122,4	0,6	25,2
Литва	317,1	120,0	822,8	129,1
Ліван	1362,2	132,0	3,1	76,1
Люксембург	7,0	156,3	46,6	160,1
Македонія	81,8	85,3	147,5	561,7
Малайзія	164,9	170,3	253,0	148,0
Німеччина	1763,8	117,6	6865,7	149,1
Польща	2794,0	156,3	3183,3	114,1
Рос. Федерація	19819,6	147,6	29132,1	131,2
Словаччина	842,9	148,3	603,9	136,5
США	1113,7	138,0	2591,2	146,7
Туреччина	3748,5	124,0	1481,2	114,1
Угорщина	1340,7	155,9	1326,7	109,2
Чорногорія	2,6	68,3	1,0	47,0

Вибіркові дані географічної структури зовнішньої торгівлі України товарами за 2012 рік за даними Державної служби статистики України (млн.дол.США)

Країна	Експорт		Імпорт	
	млн.дол.США	у % до 2011 р.	млн.дол.США	у % до 2011 р.
Всього	68809,8	100,6	84658,0	102,5
Білорусь	2251,1	117,1	5068,5	120,3
Данія	152,7	93,3	281,9	94,8
Єгипет	2898,2	217,0	142,7	136,4
Індія	2290,9	101,1	1020,7	125,6
Іспанія	1539,0	158,6	746,7	109,0
Італія	2480,0	81,6	2234,5	111,4
Канада	107,2	87,5	193,0	92,9
Китай	1777,1	81,5	7899,6	126,0
КНДР	15,1	456,3	1,5	253,3
Литва	279,0	88,0	911,9	110,8
Ліван	1423,9	104,5	3,3	106,4
Люксембург	3,9	55,9	30,7	66,0
Македонія	13,0	15,9	26,2	17,8
Малайзія	125,6	76,2	236,6	93,5
Німеччина	1645,0	93,3	6807,1	99,1
Польща	2576,1	92,2	3567,0	112,1
Рос. Федерація	17631,7	89,0	27418,2	94,1
Словаччина	672,6	79,8	587,6	97,3
США	1014,6	91,1	2905,2	112,1
Туреччина	3685,1	98,3	1951,8	131,8
Угорщина	1510,2	112,6	1159,5	87,4
Чорногорія	5,7	216,6	2,9	274,5

Вибіркові дані географічної структури зовнішньої торгівлі України товарами за 2013 рік за даними Державної служби статистики України (млн.дол.США)

Країна	Експорт		Імпорт	
	млн.дол.США	у % до 2012 р.	млн.дол.США	у % до 2012 р.
Всього	63312,0	92,0	76963,9	90,9
Білорусь	1983,6	88,1	3605,2	71,1
Данія	163,8	107,3	314,0	111,4
Єгипет	2720,5	93,9	136,6	95,7
Індія	1974,7	86,2	838,4	82,1
Іспанія	987,6	64,2	863,3	115,6
Італія	2357,6	95,1	2086,6	93,4
Канада	57,4	53,6	243,0	125,9
Китай	2726,6	153,4	7900,7	100,0
КНДР	26,3	174,1	1,3	85,5
Литва	324,8	116,4	966,6	106,0
Ліван	373,7	26,2	1,8	53,7
Люксембург	4,5	116,8	25,4	82,9
Македонія	8,0	62,1	32,6	124,7
Малайзія	191,4	152,3	209,3	88,5
Німеччина	1603,7	97,5	6771,0	99,5
Польща	2547,8	98,9	4068,6	114,1
Рос. Федерація	15065,1	85,4	23234,2	84,7
Словаччина	752,8	111,9	663,6	112,9
США	888,2	87,5	2759,3	95,0
Туреччина	3805,4	103,3	1852,6	94,0
Угорщина	1556,9	103,1	1400,5	120,8
Чорногорія	1,3	24,4	1,1	37,9

Вибіркові дані географічної структури зовнішньої торгівлі України товарами за 2014 рік за даними Державної служби статистики України (млн.дол.США)

Країна	Експорт		Імпорт	
	млн.дол.США	у % до 2013 р.	млн.дол.США	у % до 2013 р.
Всього	53901,6	86,5	54428,7	71,8
Білорусь	1617,0	83,3	3970,7	110,7
Данія	125,8	80,1	234,9	75,2
Єгипет	2862,0	105,3	91,0	67,6
Індія	1815,8	92,8	656,7	78,6
Іспанія	1166,5	119,3	607,5	70,6
Італія	2468,2	105,7	1508,9	73,2
Канада	72,5	138,8	191,5	81,0
Китай	2674,1	99,4	5410,9	72,7
КНДР	10,4	39,6	0,3	24,5
Литва	362,1	112,0	1032,1	107,0
Ліван	272,3	73,1	1,4	78,0
Люксембург	16,1	353,2	30,2	120,6
Македонія	40,5	505,7	21,3	65,9
Малайзія	132,5	69,2	193,1	92,5
Німеччина	1590,5	102,5	5361,5	80,5
Польща	2644,6	103,9	3070,8	75,8
Рос. Федерація	9798,2	66,3	12699,9	55,0
Словаччина	670,1	89,7	426,9	65,5
США	667,9	77,6	1928,9	70,1
Туреччина	3561,3	94,9	1299,5	74,1
Угорщина	1509,8	97,2	1463,9	104,6
Чорногорія	1,7	138,1	1,0	95,7

Вибіркові дані географічної структури зовнішньої торгівлі України товарами за 2015 рік за даними Державної служби статистики України (млн.дол.США)

Країна	Експорт		Імпорт	
	млн.дол.США	у % до 2014 р.	млн.дол.США	у % до 2014 р.
Всього	38134,8	70,7	37502,2	68,9
Білорусь	870,9	53,9	2449,0	61,7
Данія	144,6	115,0	147,5	62,8
Єгипет	2080,5	72,7	55,5	61,0
Індія	1444,1	79,5	442,9	67,4
Іспанія	1043,6	89,5	440,3	72,5
Італія	1979,8	80,2	976,1	64,7
Канада	30,1	41,6	206,2	107,7
Китай	2399,0	89,7	3770,0	69,7
КНДР	33,7	323,2	2,0	605,6
Литва	236,3	65,3	552,6	53,5
Ліван	300,6	110,4	1,3	92,7
Люксембург	5,8	36,4	53,1	175,4
Македонія	12,9	31,9	12,1	57,0
Малайзія	159,6	120,5	132,0	68,4
Німеччина	1328,7	83,5	3900,4	72,7
Польща	1977,4	74,8	2324,5	75,7
Рос. Федерація	4829,9	49,3	7485,1	58,9
Словаччина	468,5	69,9	518,6	121,5
США	481,8	72,1	1479,9	76,7
Туреччина	2771,6	77,8	851,1	65,5
Угорщина	909,7	60,3	1554,6	106,2
Чорногорія	1,1	63,5	4,8	450,9

**Товарна структура зовнішньої торгівлі України у 2010 році за даними Державної
служби статистики України (млн.дол.США)**

Код і назва товарів згідно з УКТЗЕД	Експорт			Імпорт		
	млн.д ол. США	у % до 2009р.	у % до загального обсягу	млн.дол. США	у % до 2009р.	у % до загального обсягу
Усього	51430,5	129,6	100,0	60739,9	133,7	100,0
I. Живі тварини; продукти тваринного походження	771,3	129,4	1,5	1241,6	98,0	2,0
II. Продукти рослинного походження	3976,3	79,0	7,7	1563,7	124,1	2,6
III. Жири та олії тваринного або рослинного походження	2617,3	145,7	5,1	451,5	120,6	0,7
IV. Готові харчові продукти	2571,0	123,1	5,0	2504,9	123,1	4,1
V. Мінеральні продукти	6731,3	172,6	13,1	21127,9	134,6	34,8
VI. Продукція хімічної та пов'язаних з нею галузей промисловості	3479,1	138,3	6,8	6441,6	121,1	10,6
VII. Полімерні матеріали, пластмаси та каучук	685,2	121,6	1,3	3661,4	137,5	6,0
VIII. Шкіряна і хутряна сировина та вироби з них	173,8	97,6	0,3	177,2	142,7	0,3
IX. Деревина і вироби з деревини	828,2	124,6	1,6	341,5	121,4	0,6
X. Маса з деревини або інших волокнистих целюлозних матеріалів	940,5	116,5	1,8	1658,3	120,7	2,7
XI. Текстиль та вироби з текстилю	735,8	103,2	1,4	1974,8	139,4	3,3
XII. Взуття, головні убори, парасольки	174,7	120,9	0,3	490,3	171,1	0,8
XIII. Вироби з каменю,	399,4	140,1	0,8	889,6	140,1	1,5

Код і назва товарів згідно з УКТЗЕД	Експорт			Імпорт		
	млн.д ол. США	у % до 2009р.	у % до загального обсягу	млн.дол. США	у % до 2009р.	у % до загального обсягу
цементу, кераміки, скла						
XIV. Дорогоцінне каміння, дорогоцінні метали та вироби з них	74,2	88,2	0,1	302,6	189,5	0,5
XV. Недорогоцінні метали та вироби з них	17332,5	135,2	33,7	4127,9	154,2	6,8
XVI. Механічне обладнання; машини та механізми	5670,4	113,1	11,0	8166,9	130,6	13,4
XVII. Транспортні засоби та шляхове обладнання	3262,4	204,4	6,3	3664,2	169,3	6,0
XVIII. Прилади і апарати оптичні тощо	252,3	90,6	0,5	886,3	132,1	1,5
XX. Різні товари і вироби	416,6	134,1	0,8	681,9	136,4	1,1
XXI. Вироби мистецтва	0,2	35,4	0,0	2,0	209,3	0,0
98 Товари, придбані в портах	27,8	77,9	0,1	252,1	135,5	0,4
99 Різне	309,3	112,8	0,6	130,6	147,2	0,2

Додаток Ж

**Товарна структура зовнішньої торгівлі України у 2015 році за даними Державної
служби статистики України (млн.дол.США)**

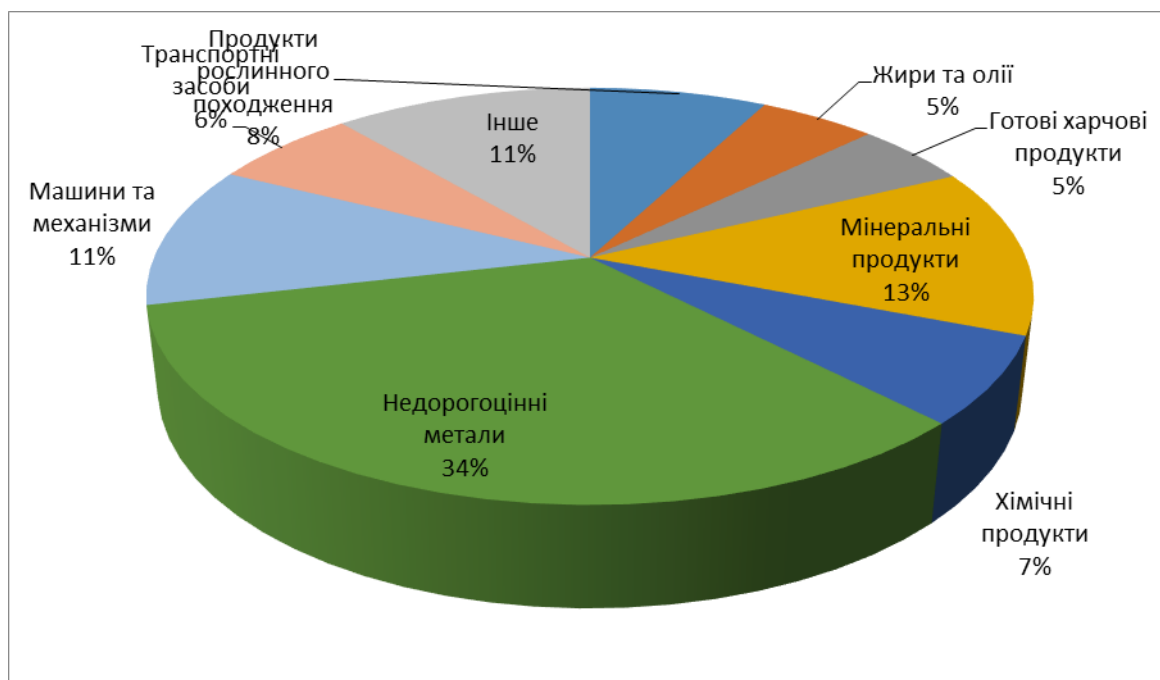
(Без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим,
м.Севастополя та частини зони проведення антитерористичної операції)

Код і назва товарів згідно з УКТЗЕД	Експорт			Імпорт		
	млн.дол. США	у % до 2014	у % до загального обсягу	млн.дол. США	у % до 2014	у % до загального обсягу
Усього	38127,1	70,7	100,0	37516,4	68,9	100,0
I. Живі тварини; продукти тваринного походження	823,4	81,2	2,2	548,1	48,8	1,5
II. Продукти рослинного походження	7971,4	91,2	20,9	1146,1	56,4	3,1
III. Жири та олії тваринного або рослинного походження	3299,7	86,3	8,7	182,3	60,4	0,5
IV. Готові харчові продукти	2468,4	79,7	6,5	1607,7	61,8	4,3
V. Мінеральні продукти	3099,4	50,8	8,1	11689,9	72,6	31,2
VI. Продукція хімічної та пов'язаних з нею галузей промисловості	2130,8	69,8	5,6	5009,1	73,9	13,4
VII. Полімерні матеріали, пластмаси та вироби з них	412,5	70,4	1,1	2646,2	72,7	7,1
VIII. Шкури необроблені, шкіра вичищена	114,6	73,2	0,3	167,3	75,2	0,4
IX. Деревина і вироби з деревини	1107,1	87,7	2,9	148,2	50,3	0,4
X. Маса з деревини або інших волокнистих целюлозних матеріалів	617,0	62,6	1,6	878,0	68,1	2,3
XI. Текстильні матеріали та текстильні вироби	634,2	80,7	1,7	1414,5	75,1	3,8

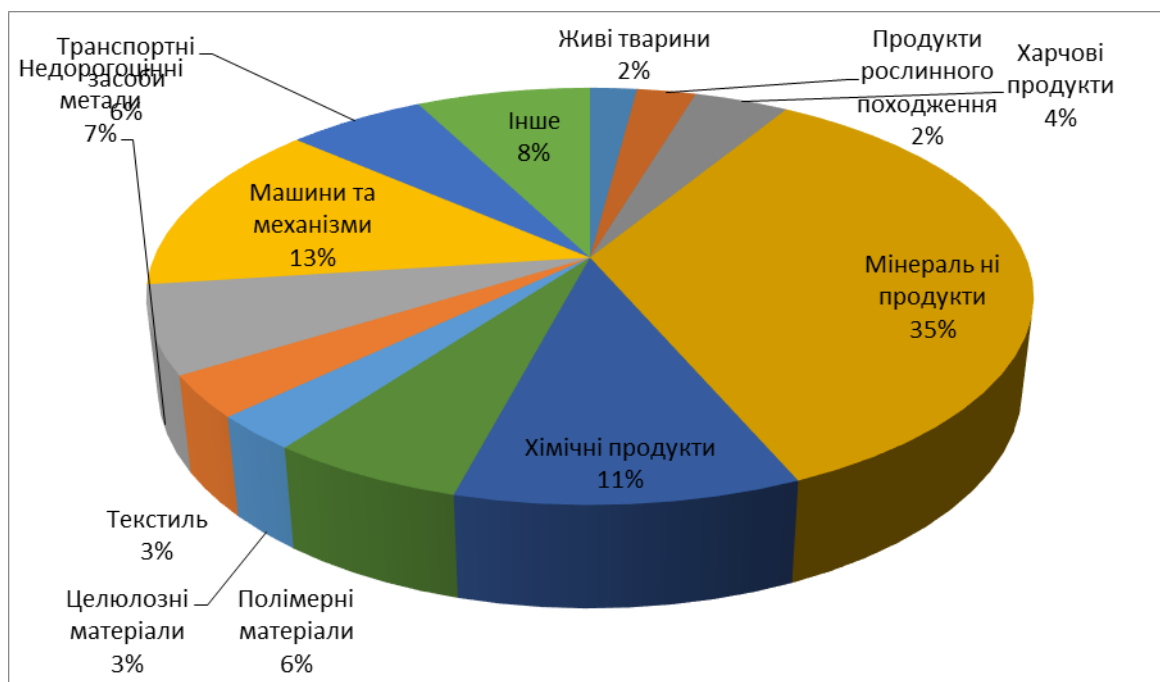
Код і назва товарів згідно з УКТЗЕД	Експорт			Імпорт		
	млн.дол. США	у % до 2014	у % до загального обсягу	млн.дол. США	у % до 2014	у % до загального обсягу
XII. Взуття, головні убори, парасольки	150,8	74,4	0,4	248,2	57,6	0,7
XIII. Вироби з каменю, гіпсу, цементу	331,5	69,2	0,9	509,9	63,6	1,4
XIV. Перли, дорогоцінне каміння	82,0	50,8	0,2	71,8	24,2	0,2
XV. Недорогоцінні метали та вироби з них	9470,7	62,2	24,8	2004,2	60,3	5,3
XVI. Машини, обладнання та механізми;	3940,8	69,7	10,3	6273,3	71,9	16,7
XVII. Транспортні засоби	679,1	46,1	1,8	1743,6	65,8	4,6
XVIII. Прилади та апарати оптичні	158,5	68,3	0,4	463,8	68,9	1,2
XX. Різні промислові товари	524,3	71,2	1,4	511,9	56,7	1,4
XXI. Твори мистецтва	0,2	125,1	0,0	0,6	7,3	0,0
Товари, придбані в портах	4,0	41,3	0,0	182,9	74,0	0,5

Додаток И

Товарна структура зовнішньої торгівлі України у 2010 році за даними Державної служби статистики України (експорт) (млн..дол.США)

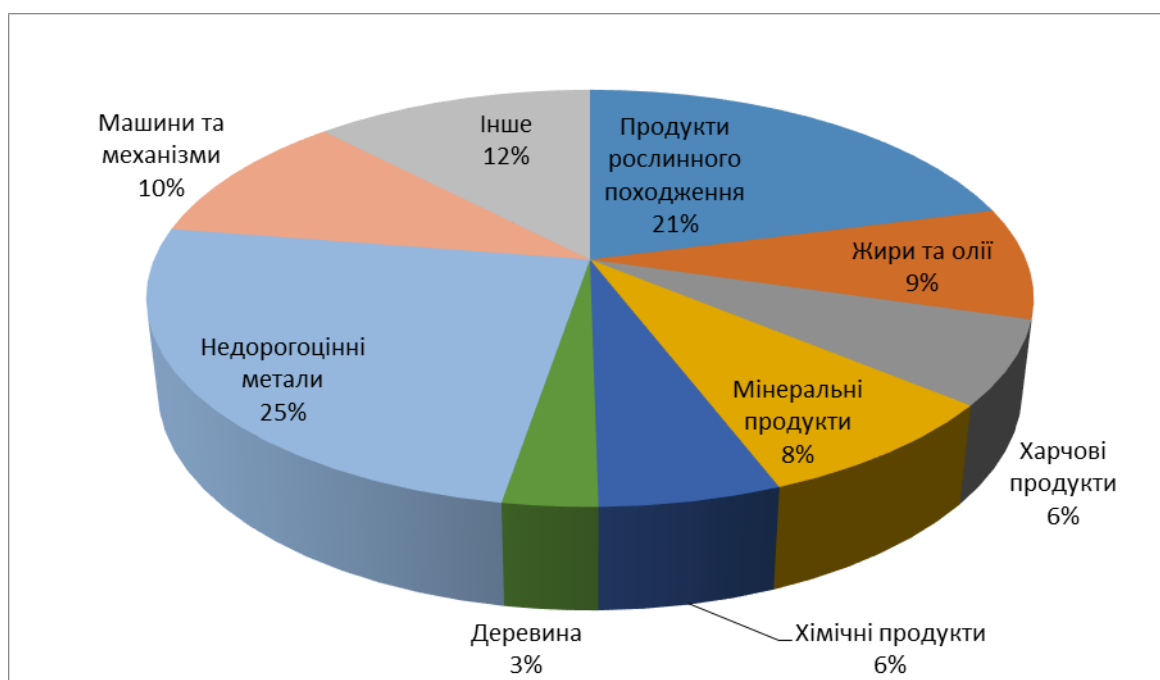

Товарна структура зовнішньої торгівлі України у 2010 році за даними Державної служби статистики України (імпорт) (млн..дол.США)

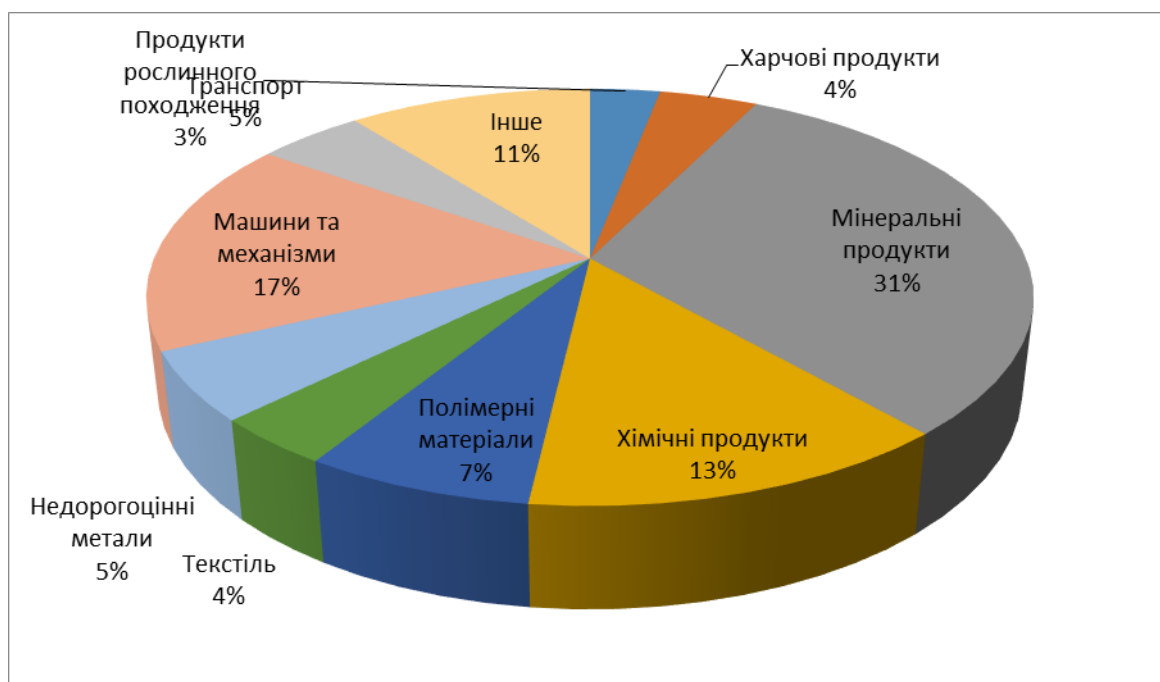

Додаток К

Товарна структура зовнішньої торгівлі України у 2015 році за даними Державної служби статистики України (експорт) (млн.дол.США)

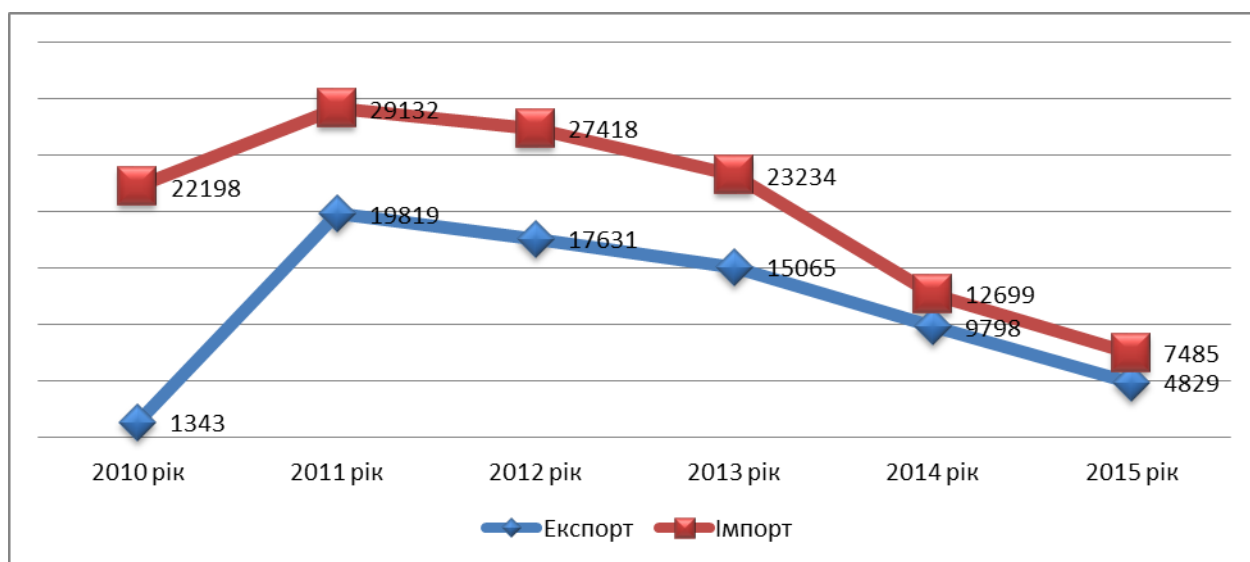

Товарна структура зовнішньої торгівлі України у 2015 році за даними Державної служби статистики України (імпорт) (млн.дол.США)

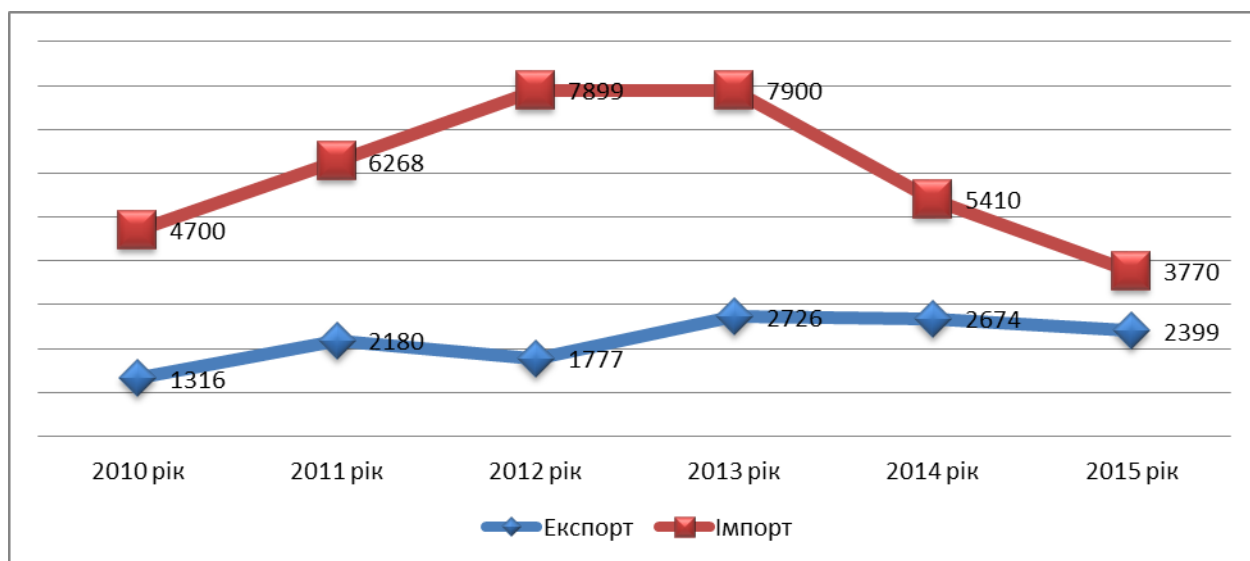
Додаток Л

Динаміка експорту та імпорту товарів Російської Федерації у період з 2010 до 2015 роки за даними Державної служби статистики України (млн.дол.США)

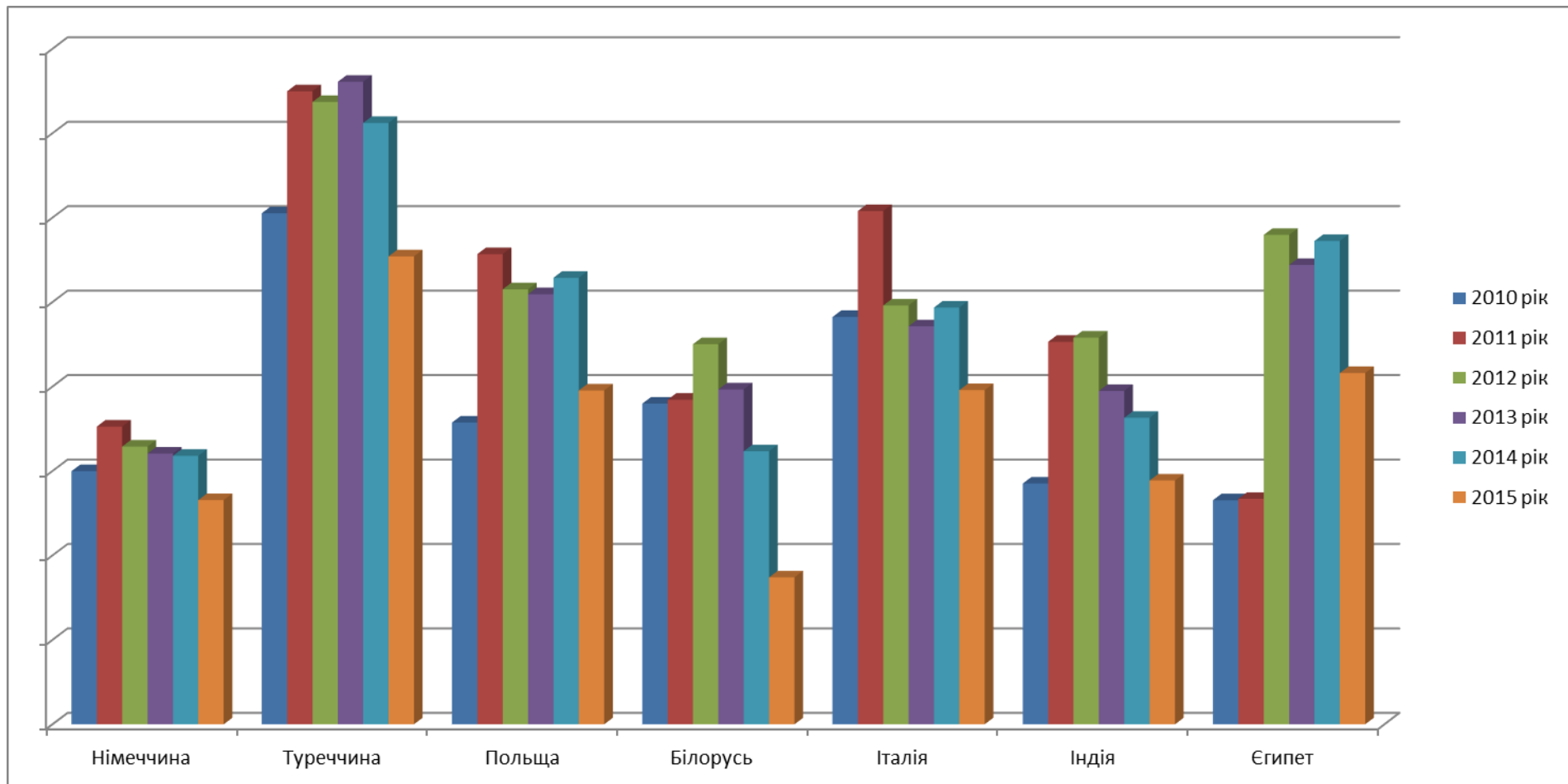

Динаміка експорту та імпорту товарів Китаю у період з 2010 до 2015 роки за даними Державної служби статистики України

(млн.дол.США)

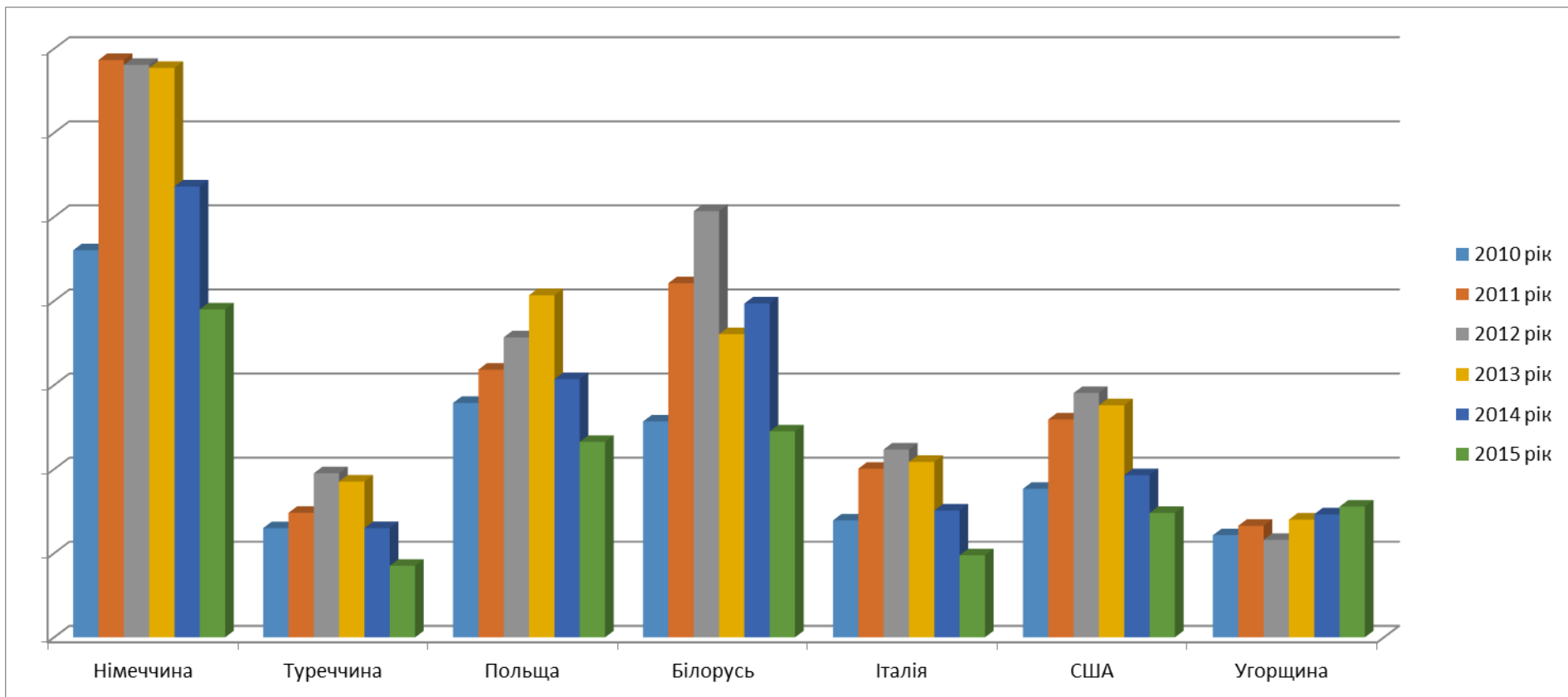

**Динаміка експорту товарів до найбільших експортерів України у період з 2010 до 2015 роки за даними Державної служби статистики України
(млн.дол.США)**

Додаток Н

Динаміка імпорту товарів від найбільших імпортерів у період з 2010 до 2015 роки за даними Державної служби статистики України (млн.дол. США)

**ДЕРЖАВНА ФІСКАЛЬНА СЛУЖБА УКРАЇНИ
ЗАКАРПАТСЬКА МИТНИЦЯ ДФС**

вул. Собранецька, 20, м. Ужгород, 88000, тел./факс: 612207, тел.: 649600
e-mail: zak@customs.sfs.gov.ua Код ЄДРПОУ 39515893

08.09.2016 № 04-40-10118-204

на № _____ від _____

**Довідка
про впровадження
результатів дисертаційного дослідження Мельника Михайла
Володимировича за темою «Інститут митних режимів в митному праві
України» на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за
спеціальністю 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове
право; інформаційне право
у практичну діяльність Закарпатської митниці ДФС України**

Основні висновки, положення та методологічні рекомендації дисертаційної роботи Мельника Михайла Володимировича за темою «Інститут митних режимів в митному праві України» використовуються в процесі організації та проведення митного контролю Закарпатської митниці ДФС України, а також під час проведення службової підготовки, підготовки звітів та пропозицій щодо змін у правовому регулюванні митних режимів.

Довідка видана для подання в спеціалізовану вчену раду Д. 27.855.02 в Університеті Державної фіскальної служби України.

Начальник митниці

В.І. Колесніков
В.І. Колесніков

034.170

ЗАТВЕРДЖУЮ

Директор Інституту права ім. князя
Володимира Великого,
д.ю.н., доцент

11 квітня 2016 року

А К Т

впровадження у навчальний процес Інституту права ім. князя Володимира
Великого МАУП результатів дисертаційної роботи
Мельника Михайла Володимировича
«Інститут митних режимів в митному праві України»
(спеціальність 12.00.07– адміністративне право і процес; фінансове право;
інформаційне право)

Комісія в складі:

– Головуючого – завідувача кафедри адміністративного права,
кандидата юридичних наук, доцента Ковальчук Алли Юріївни
та членів комісії: завідувача кафедри управління безпекою,
антикорупційної та правоохоронної діяльності, доктора юридичних наук,
професора Заросила В.О., завідувача кафедри фінансового та банківського
права к.ю.н., доцента Муравйова К. В.

склала цей акт з приводу впровадження результатів дисертаційної
роботи здобувача наукового ступеня кандидата юридичних наук на тему
«Інститут митних режимів в митному праві України» у навчальний процес
кафедри адміністративного права та кафедри управління безпекою,
антикорупційної та правоохоронної діяльності Інституту права ім. князя
Володимира Великого МАУП.

Результати наукових надбань використовувалися при підготовці і
проведенні занять. Здобувачем підготовлені навчальні плани розроблені
лекції та плани семінарських занять, які були заслухані на засіданні кафедри
адміністративного права та управління безпекою, антикорупційної та
правоохоронної діяльності.

Голова комісії:

Члени комісії:

 А. Ю. Ковальчук
 В.О. Заросило
К. В. Муравйов

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

Директор Науково-дослідного інституту
публічного права,
доктор юридичних наук, професор

В.В. Галуцько

АКТ

**впровадження результатів дисертації здобувача наукового ступеня кандидата
юридичних наук Мельника Михайла Володимировича за темою: «Інститут митних
режимів в митному праві України» у наукову діяльність
Науково-дослідного інституту публічного права**

Комісія у складі: директора Інституту – завідувача відділу публічно-правового забезпечення розвитку підприємництва – доктора юридичних наук, професора Галуцька В.В., заступника директора Інституту з наукової роботи – завідувача відділу науково-правових експертиз та законопроектних робіт – доктора юридичних наук Короеда С.О., завідувача відділу проблем захисту суб’єктів публічно-правових відносин – доктора юридичних наук, доцента Овчарука С.С., склала цей акт про те, що матеріали дисертації Мельника Михайла Володимировича за темою «Інститут митних режимів в митному праві України» (на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право) мають необхідний теоретичний, методологічний рівень і практичну значимість та використовуються у науково-дослідній роботі наукових відділів Науково-дослідного інституту публічного права під час проведення загальнотеоретичних і галузевих досліджень, спрямованих на вирішення теоретико-методологічних проблем науки адміністративного та фінансового права, та використовуються Інститутом в межах реалізації тем наукових досліджень "Правове забезпечення розвитку підприємництва та органів місцевого самоврядування" (номер державної реєстрації № 0115U005255) та "Правове забезпечення прав, свобод та законних інтересів суб’єктів публічно-правових відносин" (номер державної реєстрації №0115U005495).

Використання результатів дисертацій сприятиме активізації та підвищенню ефективності наукової діяльності наукових працівників наукових відділів Науково-дослідного інституту публічного права.

ВИСНОВОК

Результати дисертації Мельника Михайла Володимировича за темою: «Інститут митних режимів в митному праві України на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук вважати впровадженими в наукову діяльність Науково-дослідного інституту публічного права під час проведення загальнотеоретичних і галузевих досліджень, спрямованих на вирішення теоретико-методологічних проблем науки адміністративного та фінансового права.

Директор Науково-дослідного інституту
публічного права – завідувача відділу публічно-правового
забезпечення розвитку підприємництва,
доктор юридичних наук, професор

Галуцько В.В.

Заступник директора Науково-дослідного інституту публічного
права з наукової роботи – завідувач відділу науково-правових
експертиз та законопроектних робіт,
доктор юридичних наук

Короед С.О.

Завідувач відділу проблем захисту суб’єктів публічно-правових
відносин Науково-дослідного інституту публічного права,
доктор юридичних наук, доцент

Овчарук С.С.